

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ORTAÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANABİLİM
DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI EĞİTİMİ BİLİM DALI

ZEMMU'L-FENÂ'DA GEÇEN OLUMSUZLUK
İFADELERİ VE BUNLARIN ANLAM BİLİM
BAKIMINDAN İNCELENMESİ

Ömer BÜLBÜL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Rıdvan ÖZTÜRK

Konya–2015

Ömer BÜLBÜL

Zemmu'l-Fenâ'da Geçen Olumsuzluk

Yüksek Lisans Tezi

2015

İfadeleri ve Bunların Anlambilim

Bakımından İncelenmesi

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ORTAÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANABİLİM
DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI EĞİTİMİ BİLİM DALI

ZEMMU'L-FENÂ'DA GEÇEN OLUMSUZLUK
İFADELERİ VE BUNLARIN ANLAM BİLİM
BAKIMINDAN İNCELENMESİ

Ömer BÜLBÜL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Rıdvan ÖZTÜRK

Konya–2015

KONYA

T. C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Adı Soyadı	Ömer BÜLBÜL
Numarası	128308041004
Ana Bilim / Bilim Dalı	Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi/Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi
Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
Tezin Adı	Zemmu'l-Fenâ'da Geçen Olumsuzluk İfadeleri ve Bunların Anlambilim Bakımından İncelenmesi.

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

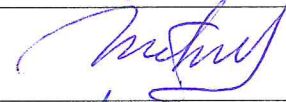
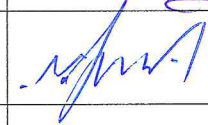
İmza

T. C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Adı Soyadı	Ömer BÜLBÜL			
Numarası	128308041004			
Ana Bilim / Bilim Dalı	Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi/Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi			
Öğrencinin Programı	Tezli Yüksek Lisans	☒	Doktora	☐
	Tez Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Rıdvan ÖZTÜRK		
Tezin Adı	Zemmu'l-Fenâ'da Geçen Olumsuzluk İfadeleri ve Bunların Anlambilim Bakımından İncelenmesi.			

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan başlıklı bu çalışma 29/04/2015 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Unvanı, Adı Soyadı	Danışman ve Üyeler	İmza
Yrd. Doç. Dr. Rıdvan ÖZTÜRK	Danışman	
Doç. Dr. Mustafa YILDIZ	Üye	
Yrd. Doç. Dr. Gökhan ÖZLER	Üye	

ÖN SÖZ

Bu çalışma, 17. yüzyıl şairlerinden Ali b. Muslihiddin el Bozkırî'nin mev'ize türündeki eseri Zemmü'l-Fenâ'nın transkripsiyon harfleri ile günümüz Türkçesine aktarılması, bu eserde geçen olumsuz ifadelerin tespiti ve bu ifadelerin anlambilim bakımından incelenmesi üzerinedir.

Bir dilin sözvarlığı, yalnızca, o dilin sözcüklerinin değil, deyimlerin, kalıp sözlerin, kalıplaşmış sözlerin, atasözlerinin, terimlerin ve çeşitli anlatım kalıplarının oluşturduğu bir bütündür. Söz varlığı, sadece bir dilde birtakım seslerin bir araya gelmesiyle kurulmuş simgeler, kodlar olarak değil, aynı zamanda o dili konuşan toplumun kavramlar dünyası, maddi ve manevi kültürünün yansıtıcısı, dünya görüşünün bir kesiti olarak düşünülmelidir.

Şimdiye kadar herhangi bir aktarımı yapılmamış olan manzum eseri incelemekteki amacımız, bu eseri Türkçenin söz varlığına kazandırarak katkı sağlamaktır. Eserin 17. yüzyıl Osmanlı Türkçesini ne kadar yansıttığının değerlendirilmesinin yanında eserde geçen olumsuz ifadeleri tespit etmek, bu ifadelerin muhatabın anlamasına ve genel anlama etkilerini belirlemektir.

Ayrıca eserde geçen bizim tespit ettiğimiz olumsuz ifadelerin Türkçenin anlam bilimi açısından art zamanlı olarak ele alınması, tasnifi, olumsuz ifadelerin anlamı oluşturmadaki durumu ve bu sonuçlardan hareketle yapılacak tespitler dil planlamalarına katkıda bulunacaktır.

Bu tez çalışmasında benden yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyen danışmanım ve hocam Yrd. Doç. Dr. Rıdvan ÖZTÜRK'e, yüksek lisansta derslerini aldığım, aradığım zaman ilgilerini eksik etmeyen Yrd. Doç. Dr. Gökhan ÖLKER ve Doç. Dr. Hakan KURT'a, çalışmam sırasında benden manevi desteğini esirgemeyen başta eşim olmak üzere ailem ve arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Ömer BÜLBÜL

T. C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Ömer BÜLBÜL		
	Numarası	128308041004		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi/Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi		
	Programı	☒	☐	
		Tezli Yüksek Lisans	Doktora	
	Tez Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Rıdvan ÖZTÜRK		
Tezin Adı	Zemmu'l-Fenâ'da Geçen Olumsuzluk İfadeleri ve Bunların Anlambilim Bakımından İncelenmesi.			

ÖZET

Hayatı hakkında fazla bilgiye sahip olmadığımız 17. yüzyıl ediblerinden Ali b. Muslihiddin el Bozkırî'ye ait Zemmu'l-Fenâ adlı mev'ize türündeki eserin, biri Mısır'da on dokuzu Türkiye'de olmak üzere 20 nüshası mevcuttur. Osmanlı Türkçesiyle yazılmış bu eserin, nüsha tanıtımları dışında üzerine yapılmış herhangi bir çalışma yoktur ve çevirisi de yapılmamıştır. Tarafımızca eserin önce transkripsiyonlu çevirisi yapıldıktan sonra eserdeki olumsuz ifadeler tespit edildi. Bu olumsuzluklar kelimelerde ve cümlelerde (söz diziminde) olumsuzluklar adı altında iki temel grupta incelendi. Tespit edilen, olumsuz kelime ve cümleler anlambilim bakımından da çeşitli gruplara ayrılarak verildi ve gerekli değerlendirmeler yapıldı.

Anahtar Kelimeler: Ali b. Muslihiddin el Bozkırî, Zemmu'l-Fenâ, Olumsuzluk, Anlambilim, Kavram Alanı, Söz Dizimi

T. C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Ömer BÜLBÜL		
	Numarası	128308041004		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi/Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	☒	Doktora
				☐
	Tez Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Rıdvan ÖZTÜRK		
Tezin İngilizce Adı	The Negative Expressions in Zemmu'l Fenâ and Investigating by Semantics.			

SUMMARY

Ali b. Muslihiddin el- Bozkırî whom we don't know much about him is a 17 th century scholar and his work Zemmu'l-Fenâ a kind of exhortation, subsist as a unique copy in Egypt and nineteen copies in Turkey. It'swritten in Ottoman Turkish and hasn't been translated yet. At first a transcriptional translation is done by us, later the negative sentences are observed. These negations are investigated and devided into two main groups as the negations in words and sentences (syntax). These determined negative words and sentences are devided into different groups semantically and evaluated necessarily.

Key Words: Ali b. Muslihiddin el Bozkırî, Zemmu'l-Fenâ, Negative Expression, Semantic, Concept Scope, Syntax.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
Bilimsel Etik Sayfası	i
Tez Kabul Formu	ii
Ön Söz.....	iii
Özet	iv
Summary	v
İçindekiler.....	vi
Metinde Kullanılan Transkripsiyon İşaretleri	ix
Kısaltmalar	ix
GİRİŞ	1
1. ZEMMÜ'L FENÂ	3
1.1. Nüshaları.....	3
1.2. Telif, İstinsah Tarihi ve Müstensihi.....	8
1.3. Konusu ve Türü.....	8
1.4. Müellifi ve Müellifinin Hayatı ve Eserleri.....	9
1.5. Yazılış Amacı	10
1.6. Dil ve Anlatım Özellikleri	10
1.7. Eser ve Müellif Üzerine Yapılan Çalışmalar.....	11
2. İNCELEME-DEĞERLENDİRME	11
2.1. Anlambilim(Semantik)	12
2.1.1. Batı Türkçesinde Art Zamanlı Anlambilim Üzerine Yapılan Çalışmalar ...	13
2.2. Cümle Bilgisi(Sentaks).....	14
2.2.1. Cümle Bilgisi(Sentaks) Üzerine Yapılan Çalışmalar	15
2.3. Olumsuzluk.....	17
2.3.1. Olumsuzluk Üzerine Yapılan Tezler	20
2.4. Metindeki Olumsuzlukların Tespiti, Tasnifi ve Değerlendirilmesi	20
2.4.1. Kelimelerde Olumsuzluk	22
2.4.1.1.Yapı Olarak Olumsuz İfade Kalıpları.....	22
2.4.1.1.1. ”-mA-“ Olumsuzluk Eki ve Türevleriyle Yapılan Olumsuzluklar ...	22
2.4.1.1.1.1. ”-mA-“ Fiilden Fiil Yapma Eki Alan İfade Kalıpları.....	23
2.4.1.1.1.2. ”-mAz“ Eki Alan İfade Kalıpları.....	29
2.4.1.1.1.3. ”-mAdAn“ Gerundium Eki Alanlar.....	34
2.4.1.1.2. ”-sIz” İsimden İsim Yapma Ekiyle Yapılan Olumsuzluklar.....	34

2.4.1.1.3. "Yok" Kelimesiyle Yapılan Olumsuzluklar.....	36
2.4.1.1.4. "Değil" Edatıyla Yapılan Olumsuzluklar.....	39
2.4.1.1.5. Arapça ve Farsça Olumsuzluk Ön Ekleriyle Yapılan Olumsuzluklar.....	41
2.4.1.2. Kelime Türlerinde Olumsuzluk.....	43
2.4.1.2.1. İsimlerde ve İsim Tamlamalarında Olumsuzluk.....	43
2.4.1.2.1.1. Olumsuz İsimler.....	43
2.4.1.2.1.2. Türkçe Olumsuz İsim Tamlamaları.....	49
2.4.1.2.1.3. Arapça/Farsça Olumsuz Terkipler.....	50
2.4.1.2.2. Sıfatlarda Olumsuzluk.....	51
2.4.1.2.2.1. Kalıcı Olumsuz Sıfatlar.....	51
2.4.1.2.2.2. Geçici Olumsuz Sıfatlar.....	52
2.4.1.2.3. Zarflarda Olumsuzluk.....	53
2.4.1.2.4. Bağlaçlarda Olumsuzluk.....	58
2.4.1.2.5. Fiillerde Olumsuzluk.....	58
2.4.1.2.5.1. Olumsuz Basit Fiiller.....	58
2.4.1.2.5.2. Olumsuz Türemiş Fiiller.....	60
2.4.1.2.5.3. Olumsuz Birleşik Fiiller.....	64
2.4.1.2.5.3.1. İsim+Yardımcı Fiille Kurulmuş Birleşik Fiiller.....	64
2.4.1.2.5.3.1.1. "ol-" Yardımcı Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller.....	64
2.4.1.2.5.3.1.2. "et-" Yardımcı Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller.....	67
2.4.1.2.5.3.1.3. "eyle-" Yardımcı Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller.....	71
2.4.1.2.5.3.1.4. "kıl-" Yardımcı Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller.....	73
2.4.1.2.5.3.2. Tasvir Fiilleri.....	74
2.4.1.2.5.3.3. Deyim Halindeki Birleşik Fiiller:.....	75
2.4.1.3. Anlam Olarak Olumsuz Kelimeler.....	77
2.4.1.3.1. İyi Anlamda Olumsuz Kelimeler.....	77
2.4.1.3.2. Kötü Anlamda Olumsuz Kelimeler.....	84
2.4.1.3.2.1. Aldığı Ek/Kelime İle Olumsuz Olanlar.....	84
2.4.1.3.2.2. Sözlük Anlamı Olumsuz Olanlar.....	91
2.4.2. Söz Diziminde (Cümlelerde) Olumsuzluk.....	105
2.4.2.1. Gerçek Anlamda Olumsuz Cümleler.....	106
2.4.2.2. Olumsuz Yapıyı Olumlu Hale Getiren Cümleler.....	111
2.4.2.3. Olumsuz Kelimleri Tezatla Olumlu Hale Getiren Cümleler.....	115

2.4.2.4.Yüklem Dışı Unsurların Yüklemi Etkilediği Olumsuz Cümleler	117
2.4.2.4.1. Yüklem Dışı Öğelerin Olumsuz Olduğu Olumsuz Cümleler	117
2.4.2.4.2. Yüklem Dışı Öğelerin Olumlu Olduğu Olumsuz Cümleler.....	118
2.4.2.4.3. Birbirinin Olumsuzluğunu Etkileyen Sıralı Olumsuz Cümleler	119
2.4.2.5. Olumsuzluğu Kuvvetlendirilmiş Cümleler	120
2.4.2.6. Soru Yoluyla Olumsuz Hale Getirilen Cümleler	123
3.SONUÇ	125
4.KAYNAKLAR.....	130
5.METİN (ZEMMU'L FENÂ)	139
6.EKLER.....	423
7.ÖZ GEÇMİŞ.....	427

METİNDE KULLANILAN TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ

a/ā/e/’	ا/آ/ء
b/p	ب
t	ت
s	ث
c/ç	ج
h	ح
ḥ	خ
d	د
z	ذ
r	ر
z	ز
s	س
ş	ش
ş	ص
ḍ/ḏ	ض
ṭ	ط
ẓ	ظ
‘	ع
ġ	غ
f	ف
ḵ	ق
k/g/ñ	ك
l	ل
m	م
n	ن
v/o/ö/u/ü/ū	و, او
h/a/e	ه
y/ı/i/ī	ی, اى

KISALTMALAR:

TS: Türkçe Sözlük, TÖMER: TÖMER Dil Dergisi, Bursalı: Bursalı Mehmet Tahir Efendi

GİRİŞ:

Eski Anadolu Türkçesi dönemi eserleri dil yönünden birçok kişi tarafından incelenmiş ve dönem ile ilgili pek çok eser verilmiştir. Ancak Klasik Osmanlı Türkçesi dönemine ait dil incelemelerinin Eski Anadolu Türkçesi dönemine göre daha az olduğu görülmektedir.

17. yüzyıl genel olarak Türk tarihinin güçlü döneminin sona erdiği ve gerileme döneminin yaşandığı yüzyıldır. Osmanlı sahası tarihi ve sosyal çalkantılara rağmen Türk edebiyatı bu yüzyılda gelişmesini devam ettirmiştir. 17. yüzyıl Osmanlı şiiri ise daha klasik bir yapıya sahiptir.

Üzerinde tez çalışması yaptığımız Zemmü'l-Fenâ adlı eser, bu Klasik Osmanlı sahasına ait bir eserdir. Yapılan katalog taramasında Konya El yazmaları Kütüphanesi'nde Ali b. Muslihiddin'e ait SÜİF 0210/2 arşiv numarasına kayıtlı "Manzume" adlı esere rastladık. Eser 88 varaktan ve 17 satırdan oluşuyordu. Hicri 1189 yılında istinsah edilen eserin müstensihisi Ahmed oğlu İsmail'dir. Bu eseri incelediğimizde eserin, Zemmü'l-Fenâ'nın eksik bir nüshası olduğunu tespit ettik. Bu tespitten sonra Zemmü'l-Fenâ adlı eseri araştırdık. 17. yüzyılda Osmanlı Türkçesiyle yazılmış bir eser olduğunu belirledik. Eser ve yazar üzerine sadece 2008 yılında Süleyman Demirel Üniversitesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Selami Turan ve Okutman Ahmet Akgül'ün Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi'nde yayımlanan bir projesi olduğunu ve projenin yarım kaldığı bilgisine ulaştık. Ancak eserin bütünü üzerinde herhangi bir çalışma yapılmadığını tespit ettikten sonra bu eser üzerinde çalışmalara başladık.

Çalışmamızda öncelikle eserin nüshalarını araştırdık. Biri Mısır Kahire'de 19'u Türkiye'de olmak üzere toplam 20 nüsha tespit ettik. Bu nüshalar içerisinde Milli Kütüphane'de 06 Mil Yz. A 3387 arşiv numarasıyla kayıtlı 1815(H. 1230) yılında istinsah edilen 139 varak, 15 satırdan (sayfa 47'de 16, sayfa 225'te 14 satır var.) müteşekkil nüshayı esas aldık. Bu nüshayı seçmemizde nüshanın tam olması-diğer nüshalarda eksik sayfalar tespit ettik.-, silik yerlerin ve mürekkep akıntılarının azlığı, okunur olması, konu başlıklarının büyük çoğunluğunun olması gibi sebepler etken oldu. Üzerine inceleme yaptığımız nüshada bazı eksiklikler olsa da diğer nüshalardan faydalanarak bunları giderdik. Bütün bu düzeltmeleri metnin dipnotlarında da verdik.

Eserde 25, 26, 53 ve 54. sayfalar eksikti. Ayrıca 122 ve 123. sayfaların 13, 14 ve 15. satırlarının tamamı ya da bazı yerleri silinmişti. Bu bölümlerin tamamlanmasında Milli Kütüphane’de 06 Mil Yz. A 8630, 06 Mil Yz. A 7063, 06 Mil Yz. A 1065 arşiv numaralarıyla kayıtlı nüshalardan faydalandık ve bu şekilde olan yerleri italik olarak verdik.

Eser, varak numarasına göre değil de sayfa numarası göre verilmiştir. Bu konuda esere sadık kaldık.

Eserin başlıklarında ve bazı yerlerinde ayetler ve hadisler vardı. Bunları Arap harfleriyle, anlamını ise dipnot olarak verdik. Ayet anlamlarını Türkiye Diyanet Vakfı’nın çıkardığı Kur’an-ı Kerim Meali’nden, hadislerin anlamlarını ise bazı hadis kitaplarından bularak verdik. Kaynaklarda bulamadığımız bazı hadisleri ise Din Kültürü öğretmeni İbrahim ERDEM ve bu konunun uzmanı kişilere sorduk ve onlardan çevirisini aldık. Sayfa 265’te 12, 13, ve 14. satırdaki duanın anlamını da verdik.

İncelediğimiz nüshayı akatarırken metnin aslına bağlı kaldık. Kelimeleri metinde geçtiği şekliyle verdik. Yanlış yazıldığını düşündüğümüz kelimelerin olması gerekenleri dipnotta verdik. Bazen aynı kelimelerin farklı yazılışları karşımıza çıktı. Bunlarla ilgili değerlendirmeyi eserin dil ve anlatım özellikleri bölümünde vereceğiz.

Eser 17. yüzyıl Osmanlı Türkçesinin tüm özelliklerini göstermekteydi. Eserin daha önce hiçbir çevirisi olmadığı için özen göstererek çeviriyi yaptık. Eseri çevirirken bilemediğimiz ya da takıldığımız kelimelerde Ferit Devellioğlu’nun “Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lûgat” 1, Şemsettin Sami’nin “Kamus-ı Türkî” si, Mertol Tulum’un “17. Yüzyıl Türkçesi ve Söz Varlığı” ve Türk Dil Kurumu’nun “Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü”’nden faydalandık. Derleme Sözlüğü’nde kelime seçimi yaparken ise anlama uygun olarak yazarın memleketi olan Bozkır ve çevresi ile müstensihin memleketi olan Denizli ağızlarındaki kelimeleri tercih ettik.

Eseri tam olarak aktardıktan ve metni kurduktan sonra olumsuz yapıların tespitine geçtik. Olumsuz yapıları eserin tamamında değil de yarısı olan 70 varak(140 sayfa)ta tespit ettik ve inceledik. Olumsuzlukların belli bir zaman sonra aynı yapıda karşımıza çıkması ve bazı örneklerin çokluğu bizim böyle kısıtlamaya gitmemize sebep oldu. Olumsuzlukları kelime ve cümle bazında gruplara ayırdık.

Tespit edilen olumsuzluklar üzerine anlam bilimsel olarak inceleme yaptık ve değerlendirmelerde bulunduk.

1.ZEMMÜ'L-FENĀ:

1.1. Nüshaları: Üzerine inceleme yaptığımız 06 Mil Yz A 3387 arşiv numaralı nüsha dışındaki 19 nüsha ve özellikleri şunlardır:

Arşiv Numarası	Bulunduğu Kütüphane/ Koleksiyon	Müstensih/ İstinsah Tarihi	Özellikleri
32 Şarki 104	Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi Isparta Şarkikaraağaç İlçe Halk Kütüphanesi		Boyut:245x170-195x120 mm. Yaprak/Satır: 103/17 Yazı Türü: Harekeli Nesih Kağıt Türü: Abadî Notlar: Sırt yıpranmış kahverengi meşin, üstü çok yıpranmış ebru kağıt kaplı, mukavva bir cilt içerisindedir.
06 Hk 3416	Milli Kütüphane Ankara Ankara Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesi	1246(1829)	Boyut:225x165-160x120 mm. Yaprak/Satır: 125/15 Yazı Türü: Harekeli Medrese Rikası Kağıt Türü: Üç ay filigranlı Notlar: Şirazesı bozuk, soğuk şemseli, siyah deri kaplı mukavva cilt. Os. Mü. II 318
Yz. A 453	Türk Dil Kurumu- Ankara Türk Dil Kurumu Kütüphanesi Türkçe Yazmaları	Mehmed b. Osman Efendi 1254(1838)	Boyut:180x140-110x80 mm. Yaprak/Satır: 97/15 Yazı Türü: Nesih Kağıt Türü: Nohudi Notlar: Konu başları ve ayetler kırmızıdır. Sırtı ve sertabısiyah meşin, kapaklar mavi-sarı kağıt kaplı, miklepli mukavva bir cilt içerisindedir.

Arşiv Numarası	Bulunduğu Kütüphane/ Koleksiyon	Müstensih/ İstinsah Tarihi	Özellikleri
S.H.M.H.K. Yaz.272	İstanbul Hüseyin Kocabaş Kitaplığı Türkçe Yazmaları		Boyut:260x180- 185x125 mm. Yaprak/Satır: 108/17 Yazı Türü: Nesih Kağıt Türü
S.H.M.H.K. Yaz.273	İstanbul Hüseyin Kocabaş Kitaplığı Türkçe Yazmaları		Boyut:215x155-155x90 mm. Yaprak/Satır: 120/değişik Yazı Türü: Nesih Kağıt Türü: Notlar:
06 Mil Yz. A 8630	Milli Kütüphane- Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu	1289(1872)	Boyut:240x175- 187x117 mm. Yaprak/Satır:I, 131/15 Yazı Türü: Harekeli Nesih Kağıt Türü: Kartal ve isim filigranlı Notlar: Yeşil pandizot bir cilt içindedir. Tasavvufi mesnevi XII. yy. ait bir eserdir. Başta eserin fihristi vardır. Çift sütun.
06 Mil Yz. A 8426	Milli Kütüphane- Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu	Abdül- Halim b. Ömer 1224(1809)	Boyut:220x160- 170x130 mm. Yaprak/Satır:91/ Yazı Türü: Nesih Kağıt Türü: Abadi Notlar: Siyah mürekkep kullanılmıştır. Eser dini ahlaki bilgiler kitabıdır. Kaynaklar: Os. Mü. II .318a

Arşiv Numarası	Bulunduğu Kütüphane/ Koleksiyon	Müstensih/ İstinsah Tarihi	Özellikleri
06 Mil Yz. A 7044/3	Milli Kütüphane- Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu		Boyut:170x235- 180x120 mm. Yaprak/Satır:128/15 Yazı Türü: Nesih Kağıt Türü: Harf filigranlı Notlar: Kahve meşin haplı, miklebli şirazesizdir. Eser rüya yorumları konusundadır.
06 Mil Yz. A 6192	Milli Kütüphane- Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu	1270(1853)	Boyut:245x180- 191x122 mm. Yaprak/Satır:135/15 Yazı Türü: Harekeli Nesih Kağıt Türü: Harf filigranlı Notlar: Şirazesi dağılmak üzere, sırtı yeşil kağıt kaplı siyah pandizot bez kaplı mukavva bir cilt içerisindedir. Eser Osmanlı edebiyatıyla ilgilidir. Cetveller kırmızıdır. Yapraklar rutubet lekeli. Kaynaklar: TÜYATOK,963a
06 Mil Yz. A 3470	Milli Kütüphane- Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu	1179(1765)	Boyut:215x145- 170x110 mm. Yaprak/Satır:150/13 Yazı Türü: Harekeli Nesih Kağıt Türü: Abadi Notlar: Harap halde, siyah meşin bir cilt içerisindedir. Eser Osmanlı edebiyatıyla ilgilidir. Sözbaşları, duracaklar ve cetveller kırmızı, yapraklar rutubet lekeli.

Arşiv Numarası	Bulunduğu Kütüphane/ Koleksiyon	Müstensih/ İstinsah Tarihi	Özellikleri
06 Mil Yz. A 1065	Milli Kütüphane- Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu		Boyut:195x140- 145x100 mm. Yaprak/Satır:138/15 Yazı Türü: Harekeli Nesih Kağıt Türü: Saykallı sarı kağıt Notlar: Şemsesi Osmanlı baskılı kırmızı pandizot bez kaplı mukavva içindedir.
06 Mil Yz. A 6292	Milli Kütüphane- Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu	Mehmed Kemalî 1270(1853)	Boyut:245x180- 191x122 mm. Yaprak/Satır:135/15 Yazı Türü: Harekeli Nesih Kağıt Türü: Harf filigranlı Notlar: Şirazesini dağılmak üzere, sırtı yeşil kağıt kaplı siyah pandizot bez kaplı mukavva bir cilt içerisindedir. Eser Osmanlı edebiyatıyla ilgilidir. Cetveller kırmızıdır. Yapraklar rutubet lekeli.
06 Mil Yz. A 7063	Milli Kütüphane- Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu		Boyut:170x235- 180x120 mm. Yaprak/Satır:128/15 Yazı Türü: Nesih Kağıt Türü: Harf filigranlı Notlar: Kahve meşin kaplı, mihlebli, şirazesizdir.

Arşiv Numarası	Bulunduğu Kütüphane/ Koleksiyon	Müstensih/ İstinsah Tarihi	Özellikleri
42 Kon 4843	Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi Konya İl Halk Kütüphanesi		Boyut:245x170-195x125 mm. Yaprak/Satır:103/17 Yazı Türü: Arap-Nesih Kağıt Türü: Notlar: Sözbaşları kırmızı renkli sırtı kahverengi meşin mukavva cilt. Nüsha Zemmü'l-Gına adıyla kayıtlıdır.
42 Kon 5260	Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi Konya İl Halk Kütüphanesi	Urganlızade Molla Mehmed 1270	Boyut:245x160-210x125 mm. Yaprak/Satır:128/ Yazı Türü: Harekeli Nesih Kağıt Türü: Notlar: Kırmızı mavi bez kaplı, miklepli mukavva cilt.
57	Kahire-Mısır Mısır Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları		Boyut:310x210-210x125 mm. Yaprak/Satır:90/23 Yazı Türü: Harekeli Nesih Kağıt Türü: Notlar:Nüsha Zemmü'l-Gına adıyla kayıtlıdır.
BY0000007884	Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi	1277	Boyut:235x170-190x170 mm. Yaprak/Satır:114/17 (http://176.240.216.141/yordam.htm)
BY0000007499	Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi	İmam Osman Efendi b. Hüseyin 1263	Boyut:225x170-162x137 mm. Yaprak/Satır:126/13 Notlar: Kitap adı başlıkta belirtilmiştir.

Arşiv Numarası	Bulunduğu Kütüphane/ Koleksiyon	Müstensih/ İstinsah Tarihi	Özellikleri
SÜİF 0210/2	Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi	Ahmed oğlu İsmail 1179	Boyut:219x160-160x97 mm. Yaprak/Satır:(98b-186b)88/15 Notlar: 187a da içiçe 6 daireden oluşan bir şekilde bazı harfler ve en dış daire içinde Ayete'l-Kürsî yazılmış. Nüsha Manzume... adıyla kayıtlıdır. Eser Zemmul-Fenâ'nın eksik sayfalı nüshasıdır.

Buradan sonra vereceğimiz bilgiler, üzerinde çalışma yaptığımız 06 Mil Yz A 3387 arşiv numaralı nüshaya aittir. Eserin adı 2. sayfanın 13. satırında geçmektedir. Yazar niçin bu adı verdiğini de burada belirtmiştir.

“Buñun içindeki biliñ fenâyı zem ider cümle

Anuñçün buña ad virdüm ki Zemu'l-Fenâ' ihvân” (2/13)

1.2. Telif, İstinsah Tarihi ve Müstensihi:

Eser 17. yüzyılda yazılmış olup tam olarak yazılış tarihi bilinmemektedir. İstinsah tarihinin hicri 1237 (1821) olduğu ve müstensihinin ise Denizli'nin Çataloba köyünden Osman adında birisi olduğu eserin sonunda verilmiştir (278/20).

1.3. Konusu ve Türü:

Osmanlı Müellifleri'nde ne kadar Muhamediye tarzında yazıldığı söylene (Bursalı, 1915: 318) de eser mev'ize türündedir. Yazar 2. sayfanın ilk satırında bunun mev'ize türünde olduğunu belirtmiştir:

“Ki bundan şoñra bilsünler bu bir mev'izdurur ihvân

Hudâ feyz etdiği miqdâr beyân idem bunı ihvân” (2/1)

Türkçe Sözlük'te “öğüt (TS, 1998: 1549)” anlamına gelen mev'ize ayrıca Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi'nde “Dinî muhtevalı meseleleri anlatmak için

konular tespit edilerek bunlara uygun ayet, hadis, menkıbe ve vaaz örneklerinin verildiği eserlerdir.” şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanıma uygun olarak yine yazar 2. sayfanın 10. satırında, yazdıklarını muteber kitaplardan ve hadislerden desteklediğini belirtmiştir:

“Ki mu‘teber kitāblardan bunı ahiz eyledüm biliñ

Ne deñlü var ise muhriķ ehādış eyledüm iķān” (2/10)

Konu olarak mev‘izenin ruhuna uygun olarak birçok dinî konu üzerinde durulmuştur. Metnin başlıklarında bunlar tespit edilebilir. Eserin 266. sayfasından 274/5 ‘e kadarki bölümde Hz. Fatma’nın ölümü. 274/5’ten itibaren 279/16’ya kadar Hz. İsmail’in kurban edilişi anlatılmıştır.

1.4. Müellifi ve Müellifinin Hayatı ve Eserleri:

Eserin yazarı Ali b. Muslihiddin el Bozkırî’dir. Yazarın ismi ve doğduğu yer eserin 2. sayfasının 3. satırında söylenmiştir.

“Bizim mevlüdümüz Bozkır kaçāsında Serisdetdür

Ki Muşlihiddin oğlıdur ‘Alidür ismimiz ihvān” (2/3)

Yazarın hayatı hakkında fazla bilgiye sahip değiliz. Sadece Bursalı Osman Tahir Efendi’nin “Osmanlı Müellifleri” adlı eserinin ikinci cildinde yazar hakkında şu bilgiler vardır:

Ali bin Muslihiddin

Muhammediye tarzında ve (Zemmü’l-Fenâ) isminde bir manzumenin nâzimi olup (Konya) vilayeti muzâfâtından (Bozkır) lı olduğunu:

“Bizim mevlüdümüz Bozkır kaçāsında Serisdetdür

Ki Muşlihiddinoğlı ‘Alidür ismimiz ihvān”

beytiyle bildiriyor. Eser mezkûrının matla’ından:

“Şenā vü hamd ü lā-yuḥşā saña ey Hālīķ u Feyyāz

Ki yoķdur saña hīç emşāl ki sensiñ Ķāhir ü Feyyāz”

Târih-i vefâtıyla medfûnuna dest-res olunamadı. Manzumenin matbu’ bir nüshası (Yıldız) Kütüphanesi’nde vardır (Bursalı, 1915: 318-319).

Yazarın bu eser dışında “Risâletü ile lil-Esârîz¹” adında Milli Kütüphane’de 06 Mil Yz A 618/2 arşiv numarasıyla kayıtlı bir eseri daha vardır. Dili Arapça olup

¹ (https://www.yazmalar.gov.tr/detay_goster.php?k=140329 Alıntılama tarihi: 24 Şubat 2014)

eser aruzla ilgilidir. 7 sayfa (17 satır) olan eserin diğ er özellikleri şöyledir: 210x140 –165x90 mm. boyutunda, nesih yazılı, cetveller ve söz başları kırmızıdır.

1.5. Yazılış Amacı:

Eser, halka İslam dinini anlatmak ve onlara doğru yolu göstermek amacıyla yazılmıştır. Eser ismiyle müsemma olarak geçici olan her şeyi eleştirir. Sonsuz olan ahiret ve cennete nasıl ulaşılacağı üzerinde durur.

1.6. Dil ve Anlatım Özellikleri:

17. yüzyıl Osmanlı Türkçesiyle yazılan bu eser, dönemin dil özelliklerine sahip didaktik manzum bir eserdir. Düşünceye ağırlık veren, amacın okuyucuyu uyarmak, düşündürmek ve aydınlatmak olduğu, daha doğru bir ifadeyle insana doğ ruyu, güzeli göstermeye yönelik görüş bildiren didaktik içerikli şiire hikemi şiir denir (Mengi, 1997: 182). Bu eser de 17. yüzyıl ve sonrasında da etkisini sürdüren Hikemî Şiir ya da Nabî Ekolü denilen şiir üslubuyla benzerlikler gösterir.

Eserin biçim özelliklerine bakacak olursak, 264/10'a kadarki bölümünün ölçüsü hezec bahrinden mefâ'îlün/mefâ'îlün/mefâ'îlün/mefâ'îlün kalıbıdır. Bu bölümün kafiye düzeni ise her başlıktan sonra gazel/kaside (aa-xa-xa-xa...) kafiyeleşmesi gibidir. Buradan sonraki bölüm muhtemelen eserin hatime bölümüdür. Bu bölümde ise remel bahrinden fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün kalıbı kullanılmıştır. Bu bölümde kafiye düzeni mesnevi kafiye düzeni (aa-bb-cc-dd ...) şeklindedir. Yalnız 273. sayfanın 5-15 satırlarında yine fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün kalıbı kullanılmıştır. Burada ise yine gazel/kaside kafiye düzeni vardır. Eserde birçok aruz kusuru karşımıza çıkar. Bir de 27. sayfanın 14. satırı bir hece fazladır.

Yazar eserde bazı kelimeleri, kafiye ya da ölçüye uydurmak için genel kullanımı dışında kelimenin az kullanılan şekillerini kullanmıştır. Parantez içindekiler olması gerekenlerdir. Örnekler: “[ecmā, cemāat) cemmā' (5/12)], [(helāk) hellā' (5/14)], [(tamāh) tammā' (6/2)], [(dıram) đurrām(60/13)], [(ta'ķīl) ta'ķīlān(152/9)], [(tatıyb) tatıybān (153/12)].

Eserde aynı kelimenin bazen ağız özellikleri ve vezin gereği farklı şekillerde yazıldığı görülür. Örnekler: “kōti (91/2) - kötülük (120/7), mümkün degildür (39/5) - mümkün olmaz (38/13), peşimān olursız (124/5) - peşümān olursuñ (85/2) - püşmān olasıñ (20/8), vërme (34/2) - virmeye (13/5), zem etdi (82/14) - zem ider (2/13), fırsatı geçirme (44/5) - fırsatı giçirme (85/2), şasāvat çekme (15/2) - şasāviyyāt

yokdur (140/4), oda yanmaz olur (121/2) - otdan azād ide (64/12), ağı (9/2) - ağı (9/3), hīç (58/3) - heç (6/9), terk idüp (4/13) - terk etdiñ (26/7) - terk it (5/15) ”.

Eserde çok şekilli imla düzeltilme, tek şekilli hale getirilme yoluna gidilmemiştir. Harekeli bir metin olması ve avama yönelik bir dilin kullanılması eserin bu dönem Osmanlı Türkçesinin ses ve telaffuz özelliklerinin tespitinde önemli bir kaynak olacağını göstermektedir.

1.7. Eser ve Yazar Üzerine Yapılan Çalışmalar:

Eser ve yazar üzerine yapılmış herhangi bir çalışma yoktur. Eser üzerine sadece Selami Turan ve Ahmet Akgül’ün birlikte yaptıkları ve Zemmü’l-Fenâ’nın nüshalarını tanıttıkları yazıları vardır (Turan ve Akgül, 2008).

2. İNCELEME-DEĞERLENDİRME:

Her yazı, türü ne olursa olsun dile dayanır. Her tür yapıt, dilde yeniden üretilir. Dil ürünü olan bu yapıtlar da yaratıcısının kendine özgü dil dünyasını yansıtır. Böyle olunca da bir yapıta yaklaşmanın çıkış noktası dil olmalıdır. Düşünceyi, duyguyu en etkili ve doğru biçimde yazıya dökmenin yolu, bizce dili iyi bilmek ve kullanmaktan geçmelidir. Güzel, ustaca yazı yazmak herkesten beklenemez. Ama doğru ve iyi yazmak belli eğitim görmüş herkesten beklenmelidir (Balcı, 2009: 311).

Dil, bir anda düşünemeyeceğimiz kadar çok yönlü, değişik açılardan bakınca başka başka nitelikleri beliren, kimi sırlarını bugün de çözemediğimiz büyülmüş bir varlıktır (Aksan, 2009 a: 11). İnsanlar toplu halde yaşamaya başladığı yıllardan beri dil üzerine araştırmalar yapılmıştır. Elimizdeki en eski kaynaklara göre insanoğlu çok eskiden beri, dili oluşturan seslerin, özellikle sözcüklerin dışımızdaki dünyayla ilişkisine merak duymuş, nesnelere ad verilirken kullanılan sesler ve ses birleşimleriyle nesnelere arasında, o nesnelere niteliklerine uyan bir bağlantı olup olmadığı üzerinde durmuş, birtakım düşünceler, varsayımlar geliştirmiştir (TÖMER, 1994: 118).

Dili inceleyen bilim, dilin bilimi (Aksan, 2009 a: 14) şeklinde tanımlanan dilbilim ise insanların çabasının sistematik hale getirilmiş şeklidir. Şiir dilinin incelenmesi de her alandan önce dilbiliminin görevi ve yetki alanı içinde yer alır (Aksan, 2013: 23). Bu bilim dalı yıllarca gelişerek nihayetinde günümüzde birtakım

bilim dallarına ayrılmıştır: Sesbilim (Fonetik), Biçimbilgisi (Morfoloji), Dizimbilgisi (Cümle bilgisi, Sentaks), Anlambilim (Semantik), Sözcükbilim (Leksikoloji), Sözlük Bilgisi (Leksikografi), Adbilim (Onomastik), Lehçebilim (Diyalektoloji) (Aksan, 2009 a: 25-32).

2.1. Anlambilim (Semantik):

Dilbilimin bir kısmını oluşturduğunu düşündüğümüz bilim dalı olarak anlambilimi görmekteyiz. Ünlü dilbilimci Roman Jakobson'un bir sözünü burada anımsatabiliriz: "Anlam ele almayan dilbilim, anlamsızdır (TÖMER, 1994: 118).

Anlam yalnızca, sözcükleri, tümceleri ilgilendiren bir öge değildir; dilin çeşitli birimlerinde ve her iletişim durumunda değişik yönleriyle gündeme gelir. İki kişinin karşılıklı konuşması sırasında geçen, ya da bir metinde yer alan "görüşürüz" biçimindeki bir sözceyi tek başına oradan çıkarıp anlamın ne olduğunu söylemeye kalkarsak hiçbir zaman bunu kesinlikle açıklayamayız. Çünkü bu örnekte üç ayrı olasılık vardır:

1. Bu sözce, bir korkutma, gözdağı verme amacıyla söylenmiş olabilir,
2. Bir bahse girme, bahse girme önerisi ya da onun yanıtı olabilir,
3. Ayrılırken, incelik kaygısıyla söylenmiş bir kalıp söz olabilir ki, İngilizce see you again'den çevrildiğini sanıyoruz (TÖMER, 1994: 119).

Bir edebî metnin anlamını, o metni oluşturan sözlerin sözlük karşılıklarını bilmeden kavramaya başlayamayacağımız doğrudur, ama tek bir kelimenin karşılığını saptamak için kullandığımız yöntemleri edebî bir metnin geneline yansıtarak metnin anlamına ulaşamayacağımız da doğrudur. Kelimelerin ve edebî metinlerin anlamını dil kuralları yaratır (Aktaran: Altun, 2010: 124).

Türk Dil Kurumu'nun internet sitesindeki Büyük Türkçe Sözlük'te "anlambilim" karşımıza şu anlamlarda çıkmaktadır:

- Dilleri oluşturan simgelerle anlamları arasındaki ilişkileri inceleyen bilim.
- Kelime anlamlarını başka kelimelerinkilerle karşılaştırarak veya onların zaman içindeki gelişimlerini göz önünde tutarak inceleyen bilim ki birincisine duralı anlambilim, ikincisine de evrimli veya yürümlü anlambilim denir.
- Sözcüklerin anlam bakımından çeşitli yönlerde gelişmesini inceleyen bilim.

- Anlam öğretisi; imlerle ya da sözcükler ve önermelerle, onların dile getirdiği anlam arasındaki bağıntıyı inceleyen bilgi dalı.
- Sözcükleri anlam yönünden inceleyen dilbilim dalı, Sözcüğün gereken duruma, yani anlatımın özüne yakışması yollarını araştıran bilgi dalı.

Anlambilim (semantik) kelime ve kelime birliklerinin dilin anlam özelliklerini sosyal ve psikolojik bağlamını da dikkate alarak inceleyen dilbilim alanıdır. (Gülsevin vd. , 2011: 127).

Dilbilim içerisinde anlambilim alanının ortaya çıkışı oldukça yenidir. 19. yüzyılın ilk yarısına rastlar (Aksan, 2009 c: 139). Aksan anlambilimi, durgun ve gelişmeli anlambilim olmak üzere iki temel bölüme ayırmıştır (Aksan, 2009 c: 147-220). Bizim de çalışmamızda yapacağımız gibi bütün dünyada yapılan çalışmalarda anlambilimin iki alt alanı olduğu görülür: 1. Sözcük anlambilimi, 2. Tümce anlambilimi (Aksan, 1999: 20).

2.1.1. Batı Türkçesinde Art Zamanlı Anlambilim Üzerine Yapılan Çalışmalar:

Batı Türkçesinde art zamanlı anlambilim çalışmaları çok farklı alanlarda karşımıza çıkar. Eski Türk Edebiyatı, Yeni Türk Edebiyatı, Türk Dili ve eğitim alanlarında yapılan bu akademik çalışmalar şunlardır:

Acar, Zafer (2004). *Sezai Karakoç Şiirinin Anlam Bilim Açısından İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı, Kayseri.

Akşehirli, Soner (2004). *Temel Anlambilim Kavramları Üzerine Bir İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı, İzmir.

Çer, Erhan (2010). *Şiirde Fonetik – Semantik İlişkisinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Muğla.

Çetinkaya, Bayram (2001). *Kutadgu Bilig'deki Deyimlerin Semantik ve Sentaktik İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi (Yayımlanmamış), Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Edebiyatı Anabilim Dalı, Afyon.

Çulha, Burçin (2013). *İlköğretim 6,7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Şiirlerin Fonetik-Semantik İlişki Çerçevesinde İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi,

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, Muğla.

Kunduracı, Aysun (2008). *Sözdizim-Anlambilim Etkileşimi Olarak Sözlüksel Dilbilgisinde Denetleme*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dilbilim Ana Bilim Dalı, Ankara.

Sanlı, Seda (2007). *Gülten Dayıoğlu'nun Fadiş ve Dört Kardeşiler Adlı Öykü Kitaplarının Tümce Anlambilim Açısından İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, Elazığ.

Toybüyük, Ebru (2013). *Vücutla İlgili Türkçe İsimler Üzerine Semantik Bakımdan Bir İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı, Ankara

Uslu, Kemal (2007). *Genel Liselerin İkinci Sınıflarında Okutulan Edebiyat Ders Kitaplarının Semantik Boyutu Üzerine Bir İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Ana Bilim Dalı, Ankara.

Uyar, Mehmet Ali (1985). *Karahanlı Türkçesi filleri ile Türkiye Türkçesi filleri arasında fonetik ve semantik bakımlardan bir karşılaştırma*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı, Ankara.

2.2.Cümle Bilgisi (Sentaks):

Bir dilin cümlelerini inceleyen dilbilgisi bölümüne söz dizimi (cümle bilgisi, sentaks) adı verilir. Söz dizimi, dilbilgisinin ana bölümlerinden biridir; konusu cümledir.

Türkiye Türkçesinde söz diziminin bir parçası olan cümle ile ilgili çeşitli tanımlar ve sınıflandırmalar yapılmıştır. Cümle; bir olayın, durumun, duygu ve düşüncenin anlatılmasında, kelime yahut kelime gruplarının yargı halinde veya hüküm bildirecek şekilde bir araya getirilmesidir. Cümleler, aktarılan anlam bakımından birbirinden farklılık arz eder. Biz burada sadece anlamına göre cümleler üzerinde duracağız. Zaten anlamına göre cümleleri yukarıda da belirttiğimiz gibi cümle anlambilimi içerisine de alabiliriz.

Türkologlar, umumiyetle olumlu-olumsuz cümle ayrımını “anlamına göre cümleler” başlığı altında işlerler ve bu başlık altında, ya ayrı ayrı maddeler halinde olumlu cümle ya olumsuz cümle başlıklarını doğrudan kullanırlar ve açıklarlar

(Ediskun 2003: 370–376, Hatiboğlu 1972: 164–172, Karahan 2004: 103–104, Gülensoy 2000: 440–441, Őimsek 1987: 197–241, Kükey 1975:323, Delice 2003: 142, Gülsevin ve Boz 2006: 141–142) ya da farklı terimler ve ifadeler kullanarak yine bu başlıklar altında olumlu cümle veya olumsuz cümle sınıflamasını dolaylı yoldan kabul edip izah ederler (Banguoğlu 1998: 554–562, Bilgegil 1964: 57–72). Bu tasnif için genel ölçüt olarak da eylemin -mA-/-Ø- olumluluk-olumsuzluk ekini kabul edip etmemesini dikkate almaktadırlar (Yılmaz,2009: 2339,2340).

Biz çalışmamızda ise kelime ve cümlelerin sadece olumsuzluk ek(ler)ini almasına bakmayacağız. Aynı zamanda kelimenin ve cümlenin sözlükteki anlamına göre de tasnif yapacağız.

2.2.1. Cümle Bilgisi (Sentaks) Üzerine yapılan Çalışmalar:

Cümle bilgisi üzerine birçok çalışma mevcuttur. Çalışmalar özellikle Yeni Türk Edebiyatı alanında yoğunlaşmıştır. Metnimizin tarihsel bir metin olması, yaptığımız anlambilim çalışmasının artzamanlı metinler üzerine olması dolayısıyla burada Yeni Türk Edebiyatı alanı dışında cümle bilgisi üzerine yapılan çalışmaları vereceğiz. Bu çalışmalar şunlardır:

Akay, Nilay (2006). *Orhun Abideleri Üzerine Bir Sentaks Çalışması*, Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı. Aydın.

Alyılmaz, Cengiz (1988). *Latifi Tezkiresi'nin Sentaks Yönünden İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Erzurum.

Arı, Orhan (2004). *Divanü Lügati't-Türk'teki Metinler Üzerine Bir Sentaks İncelemesi*, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı. Kahramanmaraş.

Barak Yılmaz, Başak (2008). *Cümle Bilgisi Konusundaki Terim, Tanım ve Tasnif Farklılıklarının Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı Türkçe Öğretmenliği Bilim Dalı. İstanbul.

Boztürk, Ebru (2001). *Gelibolulu Ali ve Nev'izadeAta'i'nin Münşeatlari Üzerine Mukayeseli Sentaks*, Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Edirne.

- Börekçi, Muhsine (1988). *Aşık Çelebi Tezkiresi'nin Sentaks Bakımından İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Erzurum.
- Cemiloğlu, İsmet (1986). *Azeri Türkçesinin Sentaks Bakımından Türkiye Türkçesiyle Karşılaştırılması*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Çebi, İhsan Sabri (1994). *On Sekizinci Yüzyıl Osmanlı Türkçesine Ait İki Eser Üzerinde Sentaks*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Deveci, Selma (1997). *Sirace'l- Kulub Üzerine Sentaks Çalışması (Cümle Yapıları)*, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Erzurum.
- Doğan, Enfel (2006). *Ahlâk-ı Alâî (Metin-Sözlük-Sentaks İncelemesi)*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul.
- Harmancı, Meriç (2001). *Muhlis İbnül- Hâfızul- Kâdî'ye Ait Bir Câmiul-Hikâyât Nüshası Üzerinde Sentaks İncelemesi*, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı. Kocaeli.
- Jasim, Jasim (2007). *Bihîştî'nin Tarih-i Sultan Cem Eseri Üzerine Sentaks Çalışması*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Karabörk, Kazım (1995). *Şecere-i Türk Üzerine bir Sentaks Çalışması*, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı. Konya.
- Karaküçük, Bülent (1998). *Latîfî Tezkiresi Üzerinde Bir Sentaks Çalışması*, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı. Kahramanmaraş.
- Kaya, Fatih (2010). *18. Yüzyıla Ait Bir Siyer-i Nebî Üzerinde Sentaks İncelemesi*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı, Ankara.

- Kılıç, Murat (1999). *Sehi Tezkiresi Üzerinde Sentaks Çalışması*, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı. Kahramanmaraş.
- Kıyılıoğlu, Necla (1996). *Mecmuatü'r-Resail'deki İlk Metin Üzerine Sentaks İncelemesi*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Oktay, Gülşah (1997). *18. Yüzyıla Ait Bir Barbaros Hayreddin Paşa Gazavat-namesi Üzerinde Sentaks İncelemesi*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Özçam, Çimen (1999). *Şeyhülislam Yahya Efendi Nigaristan Tercümesi (sentaks incelemesi- metin-sözlük) (2 cilt)*, Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Elazığ.
- Tarıkdaroğlu, Abdurrahman (1988). *Kınalızade Hasan Çelebi'nin Tezkiretü'ş-Şuara'sı Üzerine Bir Sentaks Çalışması*, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Erzurum.
- Tepeli, Yusuf (1998). *Ali'nin Nesrinde Sentaks*, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Erzurum.
- Yavuz, Ali (1999). *Abdullah İbni Şükri Konavi'nin Mürşidü'l-İbad Adlı Eserinde Sentaks Çalışması*, Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Denizli.

2.3. Olumsuzluk:

Anlam bakımından kelime ya da cümle tasniflerine baktığımızda temelde iki kavram karşımıza çıkmaktadır: olumluluk, olumsuzluk. Türkçe Sözlük'te sıfat olarak kabul edilen ve "1. Gözetilen amaca veya beklenilene uygun, yararlı, müspet, pozitif: 2. Yapıcı. 3. Onaylayan, kabul eden, lehte olan. 4. Olgulara, deneylere dayalı olarak bazı nitelikleri belli olan, müspet, pozitif. 5. Davranışları beğenilen, yapıcı düşünceleri olan, yararlı. 6. db. Olumsuzluk, anlatmayan (kelime, cümle) (TS, 1998:1682) " anlamlarına gelen olumlu kelimesi, görüldüğü üzere gözetilen amaca uygunluk, yararlılık, müspet olan kelimeler için kullanılır. Bunun karşıtı olan ve yine sıfat kabul edilen olumsuz ise Türkçe Sözlük'te şu anlamlara gelmektedir: "1. Yapıcı ve yararlı olmayan, hiçbir sonuca ulaşmayan, gözetilen amaca veya beklenilene

uygun olmayan, menfi, negatif. 2. Onaylamayan, kabul etmeyen, aleyhte olan. 3. mec. Davranışları beğenilmeyen, yıkıcı düşünceleri olan, zararlı, menfi. 4. db. Olumsuzluk anlatan (kelime, cümle), menfi. 5. fel. Bir şeyi inkâr eden, inkâr veya ret özelliği taşıyan (TS, 1998:1683).”

Terim sözlüklerinde ise, olumlu kavramıyla birlikte, olumlu bildirme eki, olumlu cümle/tümce, olumlu eylem/fiil, olumluluk sıralanmış; öte yandan, olumsuz kavramıyla birlikte, olumsuz cümle/tümce, olumsuz eylem/fiil, olumsuzluk, olumsuzluk eki, olumsuzluk terimlerinden söz edilmiştir (Özkan, 2006: 271).

Olumsuzluk dil bilgisinde bir kategoridir. Dil bilgisindeki olumluluk ve olumsuzluk değerler sistemindeki durumdan farklıdır. Olumsuzluk bir fiilin, bir hareketin gerçekleşmediğini ya da herhangi bir şeyin “o şey” olmadığını ifade eder (Güner, 2008:6).

İlhan’ın olumsuzlukla ilgili tasnifi şu şekildedir: Her dilin kendine özgü bir olumsuzluk ifade sistemi olduğu gibi Türkçenin de kendine özgü bir anlatım şekli vardır. Ancak olumsuzluk ifadesi bütün kelimeler, kavramlar veya durumlar için aynı şekilde gerçekleşmemektedir. Türkçede olumsuzluk kavramı nesne ve eylemler için bir kısım ekler ve kelimelerle ifade edilmekte bunların da kendilerine özgü kullanım özellikleri ve yerleri bulunmaktadır.

1.Eklerle Olumsuzluk: Türkçede olumsuzluk kavramı taşıyan eklerin başlıcaları “-mA-”, olumsuz çatı eki ve bu ekin başka eklerle kaynaşmasıyla ortaya çıkan “-mAz, -mAdAn” gibi fiilimsi ekleri ile isimlere eklenen “-sIz” olumsuz sıfat eki ve hem isimlerden hem de fiillerden sonra kullanılan “mI” soru ekidir. Zeynep Korkmaz’ın “Türkiye Türkçesi Grameri” adlı eserinde yer alan “-mAzIık” ve “-mAksIzIn” birleşik ekleri de olumsuzluğu sağlayan ekler arasında değerlendirilebilir.-mA olumsuzluk ekini içerisinde bulunduran kaynaşmış eklerde de olumsuzluk kavramı aslında -mA ile sağlanmaktadır. Ancak bu ekler kalıplaşmış olarak kullanıldıkları ve gramatikal bir birim oldukları için ayrı ayrı değerlendirilmelidir. -mAksIzIn birleşik ekinde de olumsuzluk -sIz ekiyle sağlanmıştır.

2.Kelimelerle Olumsuzluk: Türkçede kelimelerle olumsuzluk çeşitli şekillerde yapılmaktadır. İsim cümleleri ve fiil cümleleri çeşitli kelimelerle, farklı şekillerde olumsuz yapılmaktadır. İsimler, bağlaçlar, zarflar cümlede olumsuzluğu sağlayan unsurlar olarak kullanılmaktadır. Bir varlığın veya özelliğin olmadığını anlatmak için

kullanılan cümleler olumsuz ad cümleleridir. Türkçede bu tür ad cümlelerinin kuruluşunda olumsuzluk kavramı taşıyan kelimeler; değil, hiç, yok, hayır, ne ...ne(de), ama, aksi hâlde, yoksa gibi kelimelerdir. TDK Türkçe Güncel Sözlük'te de anlam açıklaması ve örnekleri verilen değil, yok, hiç gibi kelimeler Türkçenin söz diziminde yüklem olarak kullanılabilmelerine karşın “ne...ne, ama” cümle içerisinde olumsuzluk ifadesi ve bağlaç göreviyle yer almaktadırlar (İlhan, 2005: 1-5).

Güner ise olumsuzluğu şu şekilde tasnif etmiştir:

1. Morfolojik Olumsuzluk: Türkçede fiillerin morfolojik olarak olumsuz şekli “-mA-” ekiyle yapılır. Bu ek, ek-fiilin olumsuz şeklinin yapımı için kullanılmaz. “i-“ ek fiilinin olumsuzu “değil” sözcüğüyle yapılır.
2. Analitik (Çözümlemeli) Olumsuzluk: Türkçede “değil” kelimesiyle yapılan olumsuzluktur. Olumsuzluk kategorisi, bir tür anlama dayalı çözümlemenin yapılmasıyla ortaya çıkmaktadır.
3. “ne...ne/ne...ne de” Karşılaştırma Edatıyla Yapılan Olumsuzluk: Bu edatla yapılan olumsuzluk biçiminde cümle biçim bakımından olumlu gibi görünürken anlam bakımından olumsuz bir ifade taşımaktadır.
4. “Yok” Kelimesiyle Yapılan Olumsuzluk: “var”lı cümlelerin olumsuzu Türkiye Türkçesinde “yok” kelimesiyle yapılır.
5. Soru Cümleleriyle Yapılan Olumsuzluk: Daha çok vurguya dayanan, soru sorma değil, sorgulama maksadını taşıyan bir tür olumsuzluk şeklidir (Güner, 2008:7).

Olumsuz yapıların edebi metinlerde anlam boyutunda çeşitli işlevleri vardır. Olumsuz yapıların anlatı metinlerindeki işlevlerini şöyle sıralayabiliriz:

- 1) Tamamlayıcı/ikincil/yardımcı bilgi sunma: Olmayanı/olmayacakları ya da gerçekleşmeyeni/gerçekleşmeyecekleri kodlayan kimi olumsuz yapılar olanların/olacakların önemini vurgulamak amacıyla kullanılabilir.
- 2) Açıklama sağlama: Olumsuzluk, gerçekleş(tiril)meyen hareketin durum/olayın nedenine dair bir açıklama sunan araç olarak kullanılabilir.
- 3) Düzeltme ekleme/değiştirme: Olumsuzluk, yanlış bilgiyi düzeltme, yenisiyle değiştirme ya da mevcut bilgiye ekleme yapmak gibi amaçlara da hizmet eder.

4)Beklentiye olumsuzlama: Sahip olunan genel ortak dünya bilgisiyle ve/veya paylaşılan ortak eski bilgiyle ilgili olarak dinleyen/okuyan, konuşur/anlatıcının ortaya koyduğu ifadenin devamına dair birtakım beklentilere sahip olabilmektir.

5)Bir anlatının yüksek gerilim noktasını gösterme.

6)Bir anlatının dönüm noktasını gösterme (Çürük, 2012: 152-173).

2.3.1. Olumsuzluk Üzerine Yapılan Tezler:

Edebiyatımızda olumsuzluğu başlı başına konu alan çalışmalar genellikle makale, bildiri şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Olumsuzluk üzerine yapılan tez çalışmaları şunlardır:

Demirel, Özlem (2002). *Türkiye Türkçesinde Olumsuz Cümle Yapıları*, Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı. Malatya.

Hirik, Erkan (2010). *Türkiye Türkçesinde Olumsuzluk Eki*, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı. Kırıkkale.

Bir de olumlama ve olumsuzlama diye iki kavram vardır ki Bülent Özkan bu kavramları şu şekilde kavramlaştırmıştır: olumlama, “yapıca olumsuzluğa karşın, ulanan biçimbirimlere, sözlükbirimsel anlama ya da sözdizimsel ve metinsel ilişkilere bağlı olarak, söylemi olumluluk görünümüne sokan kullanım(lar).”; olumsuzlama ise: “Yapıca olumluluğa karşın, ulanan biçimbirimlere, sözlükbirimsel anlama ya da sözdizimsel ve metinsel ilişkilere bağlı olarak, söylemi olumsuzluk görünümüne sokan kullanım(lar).” (Özkan, 2006: 280).

2.4. Metinde Geçen Olumsuz İfadelerin Tespiti ve Değerlendirilmesi:

Metindeki olumsuz kelimelerin ve cümlelerin tespiti aşağıdaki hususlara göre yapılmıştır:

1) Eserdeki cümle ve kelime tespitlerinde eserin tamamı değil de yarısı olan 70 varaklık(140 sayfa) bölümü kullanıldı. Sonraki sayfalarda örneği az olan ve sıradışı tespit edilen örnekler varsa onlar da verildi. Eserin çok uzun olması, tespit edilen olumsuzlukların çokluğu ve belli bir zaman sonra birbirine yakın ifade ve kelimelerin çıkması böyle bir yol izlememize sebep oldu. Olumsuz yapılar alfabetik olarak dizildi. Kelimeler metinde geçtiği şekilde aynen verildi. Tespit edilen kelimenin karşısına sayfa ve satır numaraları verildi.

2) Eserde tespit edilen olumsuzluklar aşağıdaki şekilde gruplandırılmıştır:

A) Kelimelerde Olumsuzluk

1) Yapı olarak olumsuz hale getirilen kelimeler

- a) ”-mA-“ olumsuzluk eki ve türevleriyle olumsuzlaştırılanlar
- b) ”yok” kelimesiyle yapılan olumsuzluklar
- ç) ”değil” edatıyla yapılan olumsuzluklar
- d) ”-sIz” isimden isim yapma ekiyle yapılan olumsuzluklar
- e) Arapça ve Farsça olumsuzluk ekleriyle olumsuzlaştırılanlar

2) Anlam olarak olumsuz kelimeler

- a) İyi anlamda olumsuz kelimeler
- b) Kötü anlamda olumsuz kelimeler

3) Kelime çeşitlerinde olumsuzluk

- a) İsimlerde olumsuzluk
- b) Sıfatlarda olumsuzluk
- c) Zarflarda olumsuzluk
- ç) Fiillerde olumsuzluk
- d) Bağlaçlarda olumsuzluk

B) Söz Diziminde (Cümlelerde) Olumsuzluk

- 1) Gerçek anlamda olumsuz cümleler
- 2) Olumsuz yapıyı olumlu hale getiren cümleler
- 3) Olumsuz kelimeleri tezatla olumlu hale getirencümleler
- 4) Yüklem dışı unsurların yüklemi etkilediği olumsuz cümleler
- 5) Olumsuzluğu kuvvetlendirilmiş cümleler
- 6) Soru yoluyla olumsuz hale getirilen cümleler

3) Metinde olumsuz olarak tespit edilen kelime ve cümlenin ilk geçtiği yer (sayfa ve satır numaraları) verildi. Sonra tekrar eden aynı kelime ve cümleleri tekrar yazmadık.

4) Bazı farklı teşkil ve yazılışa sahip olumsuz kelimeler ayrı olarak verildi. Örnekler: fevt etme (102/15) - fevt eyleme (102/15), buğz eyleye (96/5) - buğz ider (83/2), çarb etseydiñ (122/1) - çarb iderem (34/2), kabül etmem (114/15) - kabül etmez (61/7) -kabül olmaz (61/8), vërme (34/2) - virmeye(13/5) - virmez (13/5).

5) Olumsuzluk eki ile fiilleri de ayrı olarak aldık. Örnekler: bilemedim (42/8) – bilmedim (11/3) – bilmezdi (63/5), sevmедiler (5/7) – sevmezdi (36/11), vѳrmeyeydi (118/11) - virmez (13/5).

6) Olumsuz fiillerde temel anlamında olanlar tek başlarına, mecaz ya da yan anlamda olanlar parantez içerisinde anlamını ifade eden kelimeyle birlikte verildi. Örnek: çıkmaz (47/12) - çıkardı (qalbinden) (4/5), geçmeziz (106/14) - geçmem (cennetiñden) (18/5).

7) Metinde geçen kelimeler kurallı olarak verilirken, cümleler metinde geçtiği gibi verildi. Bazı cümleleri verirken de gerekli olan bölümünü aldık, atılan bölümleri üç noktayla gösterdik.

2.4.1.Kelimelerde Olumsuzluk:

Olumsuzlukları incelerken olumsuz ifadeleri sadece anlam boyutuna değil yapı ve tür boyutuna göre de inceledik.

2.4.1.1.Yapı Olarak Olumsuz İfade Kalıpları:

Bütün kaynaklarda olumsuzlukla ilgili ifadelere bakıldığında fiillerde olumsuzluk “-mA-“ ekinin getirilmesiyle yapılır. Bunun dışında -mA-‘nın türevleri “-mAz, -mAdAn, -mAksIzIn, -mAzIık” gibi eklerle yapılır. İsimlerde ise cevher fiilinin olumsuzu “değil” edatıyla ve “yok” kelimesiyle yapılır. İsimden isim yapan ekler arasında bulunan “-sIz” eki de sözcük düzeyinde olumsuzluklar yapar.

2.4.1.1.1. ”-mA-“ Olumsuzluk Eki ve Türevleriyle Yapılan Olumsuzluklar:

Eski Türkçeden bu yana (Gabain, 2007: 59; Hacıeminoğlu, 2008: 137) sadece Türkiye Türkçesinde değil diğer Türkçelerde (Öztürk, 2010: 48) de olumsuzluk eki olarak kullanılan ve çok işlek olan bir fiilden fiil yapma ekidir. İlhan “-mA-“yı olumsuz çatı eki olarak adlandırır ve “-mAz/-mAdAn” türevleriyle beraber Türkçenin başlıca olumsuzluk ekleri arasında sayar (İlhan, 2005: 271-279). Banguoğlu eki fiilin çatısı içerisinde olumsuz görünüş altında değerlendirir (Banguoğlu, 1990: 412-413). Ergin, “-mA-“ ekini fiilden fiil yapan ekler içinde verir. Fonksiyonunun menfi fiil yapmak olduğunu söyler (Ergin, 1993: 190). Korkmaz da” -mA-“yı fiilden fiil türeten ekler arasında verir ve Türk dilinin en işlek türetme eki kabul eder (Korkmaz, 2003: 128).

Koç, “-mA” biçim birimini doğrudan fiil çekim eki olarak gösterir ve eylem çekimi tanımında olumsuzluğu çekimin bir parçası sayar. Türkçenin eklerini, türetme

ekleri, tür değiştirici ekler, işletme ekleri ve kategori ekleri olmak üzere dörde ayıran Gülsevin, “-mA-“yı, kategori ekleri arasında, olumsuzluk kategorisinde değerlendirir. Yapım eklerinin yeniden sınıflandırılması gerektiğini söyleyen Üstünova da,“-mA-“nın işlev açısından tam bir türetme eki özelliği göstermediğini bildirir ancak ek için bir ad teklifinde bulunmaz. Delice, fiille birlikte cümleyi de olumsuzlayan bu ekin “genişletme eki” olarak tanımlanmasının daha doğru olacağını vurgular (Akt: Karademir, 2009: 1345-1347). Başdaş, “Türkçede Üçüncü Grup (Ara) Ekler” başlıklı yazısında işlev ve kullanışları bakımından yapım ekleriyle çekim eklerinin kesişme noktasında bulunduğunu belirttiği ara ekler arasında olumsuzluk ekini de sayar. Özel, H. İbrahim Delice’nin “Türk Dilinde İşlevsel Ek tasnifi Denemesi” başlıklı makalesinden yola çıkarak ekleri 6 grupta sınıflamış olumsuzluk ekini, fiillerin anlamını değiştirmeden çeşitli anlam ilgileri ile genişleten ekler olarak açıkladığı fiil genişletme ekleri arasında vermiştir (Akt: Yılmaz, 2009:2344). Biz ise yaptığımız tespitleri 5 grupta vereceğiz:

2.4.1.1.1.1. "-mA-" Fiilden Fiil Yapma Eki Alan İfade Kalıpları:

Metinden Tespit Edilen "-mA-" Fiilden Fiil Yapma Eki Alan İfade Kalıpları:

"-mA-" Fiilden Fiil Yapma Eki Alanlar	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
‘aceb eyleme	20/6
a‘dād olmaya	101/15
ağlamayın	140/14
ağiz etme	34/13
‘ağlım ırmedi	42/10
alma (aızığ)	78/6
almadı (selāmım)	54/13
aluvirmedi	39/2
āmil olmadı	25/11
avlamayım (av)	139/6
ayırma (ęamden)	1/6
bağma (ęarāma)	61/7
baęmadıñ	26/3

"-mA-" Fiilden Fiil Yapma Eki Alanlar	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
begenmediği	30/14
beyān eylemedim	74/14
bildirmedi	7/5
bilemedim	42/8
bilmedim	11/3
bulamasa	13/12
bulaşmadı	8/4
bulmadılar (çāre)	73/8
çekdirmeye (elem)	64/12
çekmeñ (elem)	107/2
çıkmadı (balık)	17/1
çıkmasun (diliñden)	61/6
darb eyleme	121/15
dimeyüp (harām helāl)	6/2
diñleme (çalğular)	61/5
edā idemedik	72/9
esfāk etmedüm (kanın)	97/5
etrāk eyleme (namāzı)	97/12
evzār eylemeñ	106/8
ezyā' etmedüm	7/8
fevt etme	102/15
f. eyleme	102/15
fikir eylemeñ	126/9
fuşsatı geçirme	44/5
f. giçirme	85/2
ğam çekme	17/7
ğamnāk olma	15/1
ğarķ etme	111/10
geçirme (bu giceleri)	58/6

"-mA-" Fiilden Fiil Yapma Eki	Metinde Geçtiği Yer
Alanlar	Sayfa/Satır
geçme (haqqıñdan)	39/3
geçmem (cennetiñden)	18/5
gelmedi (şadā)	117/8
gelmeye (infād)	31/4
getme (emrinden taşraya)	119/6
getmeye (eliñden)	140/1
getmez (aḥret ḥavfi)	58/3
getürmedi	138/12
geyme	13/2
girmeye	13/15
görmedim	7/8
göstermeye	133/5
götüremediler	109/1
gurūr olmañ	5/6
ḥaberdār olmayan	24/8
ḥavf etmeyüp	24/8
ḥayā etmeñ	27/9
ḥayrın görmeñ	22/6
işlāḥ olmadı	123/2
ib`ād olmayasın	31/1
`ibret almadıñ	26/3
icābet etmese	97/3
i. eylemeñ	105/3
içmeyesin (şu)	61/12
idrāk etmese	97/3
ihmāl etme	84/5
ıķāz eylemeñ	133/11
iķdām etmeye (ḥarāma)	61/3
ikdām eyleme	61/9

"-mA-" Fiilden Fiil Yapma Eki	Metinde Geçtiği Yer
Alanlar	Sayfa/Satır
ıkrār etmedi	7/11
i' lām eylemedi	72/11
īmān getürmedüm	122/13
'inād eyleme	30/2
in'ām eylemeñ	74/6
infāk etmediginden	33/14
i. eylemeñ	24/12
ıraq olmadı	26/2
i' rāz eyleme	3/11
İrdād etmesün	27/7
isteme (dünyāyı)	114/1
istiḥcāl etme	116/15
istiḥyā etmeñ (Ḥaḫdan)	123/14
istimtā' etme	5/11
iştām eyleme	119/13
iştirā etme	124/8
itbā' olmañ	105/1
iḥtiyār etme	5/11
itmām idemeye	101/14
ḫā'im olmasa	97/4
ḫadrimi bilmedi	84/15
ḫalmadı (ḫabırım)	17/5
ḫalmasun	123/3
ḫanmaya (ḫuya)	95/11
ḫasāvāt çekme	15/2
ḫatma (ḫarāmı ḫarñña)	61/8
ḫayıрма	82/4
kesmedüm (ayaḫlarını)	97/6
kizb etme	7/10

"-mA-" Fiilden Fiil Yapma Eki	Metinde Geçtiği Yer
Alanlar	Sayfa/Satır
qoma (Mevlāyī diliñden)	119/6
qorqmaya (Hāqdan)	24/1
qovma (qapuñdan)	27/11
qoyup gitmedi	8/13
qullıq etmeñ	93/11
quşūrā baqmasun	2/2
mağfıret etmem	4/2
mağzūn olmasun	74/13
medh idemedi	131/14
meşkūr olmaya	67/4
meyl etme	3/6
muḥabbet etme	3/10
nā'imāt olmaya	59/3
nazarolmañ	134/15
nefi'lenmeñ	83/5
niyāmetmesün	80/1
noqşān olmaya	64/10
nūr olmaya	96/2
oquma	109/14
özri olmasa	97/4
red etme	27/10
red eyleme	35/8
şarf eylemeñ	21/11
sevmedigi için	3/9
sevmediñizdi	4/10
şormaya	96/5
şoymadılar	23/12
söylemegil (yalan)	7/2
şuşamaya	43/9

"-mA-" Fiilden Fiil Yapma Eki Alanlar	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
süm'ā etme	125/11
sür'at etmese	97/4
şād etmediñ	32/1
şek etme	48/14
ş.eyleme	43/7
şerm-sār eyleme	1/7
şirk eyleme	115/4
şübheñ olmaya	17/12
ta'cīz eylemeñ	100/14
tağannī eyleme	109/12
tağyīr ü ħurūf etme	110/7
taħarrī eylemeñ	61/15
ṭaleb etme	109/15
ta'īm etmediñ	20/9
ṭammās etmemiş	89/7
ṭan eyleme	18/15
ṭapmayam	118/8
ṭarqılma	69/2
ta'yīr etme	109/15
te'ħīr eyleme	83/15
temā'il etme	3/6
terk eyleme	109/7
tesāmuħ etmese	135/6
tevbe etmedik	102/12
ṭutmadiñiz	31/15
ṭutmañ (emrin)	93/12
umma (şevāb)	83/5
utanmañ	106/2
uyma (şeyṭān sözine)	115/5

"-mA-" Fiilden Fiil Yapma Eki Alanlar	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
uyumadı	38/12
hüzün etme	122/4
varamadım	137/6
varmañ	21/5
vérme	34/2
virme	13/5
vurmadığıma (boynını)	97/5
vurmadım	97/7
yağmadığını	35/4
yanmadığına	35/4
yapışmamış	35/3
yaratmadı	24/9
yazamaya	101/14
yazılmaya (deftere)	61/12
yemedüm	7/8
yetişmeye	13/11
yürime	9/8
yürime (hārāma)	61/9
zan eyleme	37/10
zevķ eylememişdür	41/8

2.4.1.1.1.2. "-mAz" Eki Alan İfade Kalıpları:

"-mAz" eki iki şekilde karşımıza çıkar: Geniş zamanın olumsuz çekimi, sıfat-fiil eki. Burada verdiklerimiz "-mAz" in geniş zaman olumsuz çekimi idi. Sıfat-fiil olan "-mAz"lı kelimeleri, kelime çeşitlerinde olumsuz sıfatlar bölümünde verme yoluna gittik. Eski Türkçe devresinden beri bütün lehçe ve şivelerde yaygın şekilde kullanılan "-mAz" ekinin yapısı hakkındaki A. Von Gabain -mA-'yı fiilden fiil yapma eki", -z'yi "fiilden isim yapma eki" olarak alır (Gabain, 2007: 78). Ergin de bu ekin bu şekilde oluştuğu fikrini benimsemektedir (Ergin, 1993: 279).

Metinden Tespit Edilen "-mAz" Eki Alan İfade Kalıpları:

"-mAz" Ekini Alanlar	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
añlamaz	85/1
añmaz mısın	93/14
aramazsıñ	62/1
ayrılmaz	89/9
‘azāb etdirmezim	176/5
‘a. etmez	75/3
‘a. olmazdı	44/12
bağmazsın	89/9
beñzemez	89/2
bilmez (Tañrısını)	3/3
bilmezdi	63/5
bilmezler (fazlını)	73/2
bitmez (ekdiği)	91/11
bulunmaz	64/14
cāhil olmazdı	125/4
çıkmaz	47/12
derk idemez	17/10
deyemez	24/5
dimez	13/8
diñmez	84/13
doymazdı	33/4
dökmez (gözün yaşlar)	85/8
durmaz	112/13
durulmaz	125/6
dutamaz	126/1
dükenmez	90/3
düşmez (keremime)	106/8

"-mAz" Ekini Alanlar	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
edā etmez	33/15
emretmez	91/12
eşitmez	110/9
fāyda eylemez	4/1
faydası olmaz	125/13
feh̄m etmez	125/15
fet̄h eylemez	16/9
geçilmez	106/13
geçmeziz	106/14
gelmez (h̄isāba)	29/2
getmezler	91/15
geymeziñüz (helāl)	116/4
giremezler	76/4
girmez (ansız cennete)	60/12
girmez (ele)	88/2
göremez	36/3
göremez (raḥmetimi)	4/2
görmez	36/4
gözetmezsiz (helali)	116/4
gözlemez	94/11
ḥadd-ı kenār olmaz	86/2
ḥaḳīr olmaz	114/3
ḥayā etmez	106/3
ḥisāb etmez	75/3
‘ibret almazsız	78/11
iḥcāl olmaz	114/3
īḳā‘ eylemez	6/8
iḳbāl eylemez	115/11
ilhām gelmez	125/12

"-mAz" Ekini Alanlar	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
it'ām eylemez	83/2
īzāh idemezler	131/11
ķabūl etmez	61/7
ķ. olmaz	61/8
ķā'il olmaz	91/12
ķaķmazsıñ	77/14
ķalmaz	124/13
kār eylemez	85/1
ķarar etmez	5/6
ķariřmaz	131/5
ķasāvāt çekmezsın	105/1
ķayırmazsın	114/13
milki fenā olmaz	114/3
mümkün olmaz	38/13
namāz ķılmaz	91/9
nařīb olmaz	22/11
naşar etmez	66/11
nefi' vërmez	85/3
noķřān eylemez	37/10
olmaz	20/1
olmaz (ansız müslimān)	60/12
olmaz (nikāhları)	127/4
oñulmaz	24/2
öğrenmez	126/2
ölmez	45/14
ölmez (ķalbi)	58/3
rāřat vermez	16/3
raşmet eylemez	3/12
rāzi olmazsa	83/5

"-mAz" Ekini Alanlar	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
rezil olmaz	114/3
ri'āyet eylemez	21/4
şayılmaz (adedleri)	17/11
sevmezdi	36/11
şıla erhām etmez	76/6
şayanmaz	74/5
tefsir idemezsin	33/10
şoymaz	33/6
şoyurmaz (göziñi)	32/9
şutmaz (Hakķiñ emrini)	21/4
şutmazlar	31/3
şutmazlar (emrim)	91/2
utanmazsız	116/2
vaş idemez	48/8
vaş olmaz	100/12
vaşfa gelmez	47/15
vermezdi	3/9
vérmezdiñüz (selām)	32/1
vesvese idemez	129/8
virmez	13/5
yaķmaz	35/2
yaķmazuz	35/6
yanmaz olur (oda)	121/2
yarlağamaz	6/1
yarlığamaz	57/6
yetmez (menzile)	43/11
zāil olmazsın (elemden)	140/12
zikir etdirmez	130/15
zikir idemezlerdi	131/12

2.4.1.1.1.3. "-mAdAn" Gerundium Ekini Alanlar:

“-p” gerundiumunun olumsuzu olan “-mAdAn” gerundiumu Eski Türkçede “-mAtI(n)” şeklindedir (Tekin, 2010: 1). Karahanlı Türkçesinden itibaren ise d’li şekli “-mAdIn” kullanılmıştır. Ekin –mAdAn biçiminin XVI. yüzyıldan itibaren görünmeye başladığı, XVII. yüzyılda bu şeklin yaygınlaştığı, XVIII. yüzyılda ise bütünüyle edebi dile yerleştiği tespit edilmiştir (Gülsevin vd. , 2011: 73). Ekin etimolojisi üzerine birçok görüş vardır (Tekin, 2010: 2, 3). Fiilden şahsa ve zamana bağlı olmayan “-maksızın” anlamında olumsuz zarf fiiller türetir (Korkmaz, 2003: 95).

Metinden Tespit Edilen "-mAdAn" Gerundium Ekini Alan İfade Kalıpları:

“-mAdAn” gerundium ekinin kullanımı bu dönemde az olduğu için metnin tamamından tespit yaptık.

"-mAdAn" Gerundium Ekini Alanlar	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
elden fırsat getmeden	71/1
geçirmeden (namāz)	97/15
gıtmeden	34/8
ḥaberiñ olmadan	157/12
olmadan	169/4
ölmeden	85/2
rāzı olmadan	188/8
söyledmeden	125/11

2.4.1.1.2. "-sIz" İsimden İsim Yapma Ekiyle Yapılan Olumsuzluklar:

Türk dilinin her devresinde karşımıza çıkan bu ek olumlu sıfat yapım ekinin (-lı/-li; -lıg/-lig) olumsuz şeklini meydana getirmektedir. Meydana getirilen yeni kelimeler kelimenin anlamına bağlı olumsuzluğu ifade ederken sıfat görevi de yüklenebilmektedir (Hacıeminoğlu, 2008: 15). Bazen zarf görevinde de kullanılan kelimeler de yapan bu yapım eki Eski Türkçede çekim eki göreviyle de kullanılmıştır

(Üstüner, 2010: 1). Eski Anadolu Türkçesinde ekin sadece yuvarlak şekilleri, mevcutken Osmanlı Türkçesi ve Türkiye Türkçesinde hem düz hem yuvarlak şekilleri kullanılmıştır. Bu ek Türkiye Türkçesi dışında da kullanılmıştır. Türkiye Türkçesi dışında ünlü uyumu gözetilmeden kullanıldığı görülür. Örneğin Uygur Türkçesinde ekin sadece “-siz” li şekli vardır. Kalınlık-incelik ve düzlük-yuvarlaklık uyumu yoktur. İsimlere gelerek o ismin ifade ettiği nesnenin yokluğunu veya çok az olduğunu anlatan sıfatlar yapar (Öztürk, 2010: 25).

-sIz eki için Ergin, “bir nesnede bir şeyin bulunmadığını ifade eder. Bu ek isimlerden hem sıfat, hem isim olarak kullanılan vasıf isimleri yapar; (Ergin, 1993: 151-152) Korkmaz, addan yokluk eksiklik bildiren olumsuz anlamda sıfatlar türeten çok işlek bir ektir demiştir (Korkmaz, 2003: 64).

Bu görüşlerin yanında ekin olumsuzluk eki olmadığını söyleyenler de vardır (Erten, 2007).

Metinden Tespit Edilen ”-sIz” İsimden İsim Yapma Ekini Alan İfade Kalıpları:

”-sIz” isimden isim yapma ekinin kullanımı az olduğu için metnin tamamından tespit yaptık.

Ayrıca bu eki alan kelimeler farklı görevlerde karşımıza geldiği için isim türü dışında kullanımları ilgili olduğu kelime grubuyla birlikte verdik.

”-sIz” İsimden İsim Yapma Ekini Alan Kelimeler	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
abdestsiz (ekin eker)	91/12
ağılsız kişisiñ	238/3
‘amelsiz (olan ‘ālimler)	244/14
ansız (müslimān olmaz)	60/12
ayağısız elsiz	244/15
belürsiz	181/12
dilsiz (hāşr ide)	244/12
edebsizlik ider	213/8
gözsiz (kişi)	30/12
hadsiz oldı	29/9

”-sIz” İsimden İsim Yapma Ekini Alan Kelimeler	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
ḥayāsızlık idüp	118/12
ḥayrsız (māl)	22/9
ḥırsız	22/14
ḥisābsız oldı	28/10
izinsiz (çıkar)	97/7
meşakḳatsız (oturırken)	98/5
nihāyetsiz (çoğalır)	86/2
riyāsız sum´asız	235/11
sebebsiz (dükedir)	95/5
şusızlık	72/1
şāhısız (kelām)	266/8
tevbesiz (ircā´ olup)	102/12
vāsıtasız (istimā´ etdüm)	71/9
zaḥmetsiz (giçin)	107/5

2.4.1.1.3. ”Yok” Kelimesiyle Yapılan Olumsuzluklar:

Türkçe Sözlük’te “Bulunmayan, mevcut olmayan (nesne, kimse vb.), var karşıtı (TS, 1998: 2456)” anlamına gelen “yok” kelimesi de olumsuzluk bildiren kelimelerdendir. Cümlede kendinden önce gelen ismin yokluğunu belirtir. Bazen bu yokluk sadece kelime gruplarında kalmaz, cümlenin tamamına sirayet eder. “Yok” Kelimesi incelediğimiz metinde isme gelerek onları olumsuz yapmıştır.

Metinden Tespit Edilen “Yok” Kelimesiyle Olumsuz Yapılanlar:

Burada sadece “yok” un olumsuz yaptığı ifadeleri tespit ettik. “yok” lu cümleleri cümle incelemeleri bölümünde tasnif ettik.

”Yok” Kelimesiyle Olumsuz Yapılanlar	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
beḳāsı yoḳ	3/1
beḳāsı yoḳdurur	4/5

"Yok" Kelimesiyle Olumsuz Yapılanlar	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
cihāzım yokdur	116/12
cinānım yok	4/2
dili yok	122/2
elemiñ yok	56/6
elemiyyāt yokdur	140/4
eliñ biri yok	36/9
emşāl yokdur	1/2
emri yok	5/12
emvāl yoğıdı	116/9
evāmir yok	119/8
evlādı yok	78/5
fā'ide yokdur	113/15
farımağ yokdur	140/4
farqıñ yok	126/13
fāyda yok	4/2
foydası yokdur	22/6
ğayrı ayda yok	85/14
gedik yok	15/9
gümān yok	49/5
Ḥaqqıñ emri yok	90/8
ḥayr yokdur	21/14
isrāf yok	83/11
ḳannā' yokdur	6/10
ḳanṭara yokdur	106/14
ḳasāviyyāt yokdur	140/4
kimse yok	51/3
ḳocamağ yokdur	140/4
mağfiret yok	4/4
māl yok	117/3

"Yok" Kelimesiyle Olumsuz Yapılanlar	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
mālım yokdur	9/15
māni' yok	35/13
ma'yūr yokdur	67/2
mişli yokdur	50/4
mişli yokdurur	15/2
mu'in yokdur	1/3
mu'riž yokdur	1/3
nažiri yok	49/7
nimetimüz yokdur	64/14
ölmeden havfiñiz yok	116/3
pardısı yoğıdı	10/4
rāhāt yokdur	139/15
raḥmetim yokdur	4/4
rızām yokdur	12/7
rükū' yokdur	91/3
şafā yokdur	140/12
şāyı yokdur	37/14
şonı yokdur	20/2
su'al yok	14/5
sücūd yokdur	91/3
sünneti yokdur	115/12
tā'at yokdurur	21/1
ṭāḳati yokdur	1/5
tecennüb yok	119/8
vefāsı yok	3/1
virecegim yok	9/14
yüce mertebeler yokdur	14/6
zevki yokdur	2/14
zīneti yokdur	15/8

2.4.1.1.4. “Değil” Edatıyla Yapılan Olumsuzluklar:

“Değil” kelimesine ilk olarak Divanü Lügati’t-Türk’te rastlarız. Kaşgarlı Mahmut değil’in Arguca dag/dhag “yok, değil” kelimesinden geldiğini, Oğuzların “dag ol” sözünü Argulardan aldıklarını ve bozarak “tegül” yaptıklarını söyler (Atalay, 1986). Kelimenin değişik tarihî ve çağdaş lehçelerde d’li ve t’li şekilleri mevcuttur (Özmen, 2000: 1).

“Değil” kelimesi Türkçe Sözlük’te “İsim cümlesinde yükleme veya başka öğelere olumsuzluk anlamı veren kelime (TS, 1998: 539).” olarak tanımlanmış ama “değil”in sözcük türü hakkında bir şey söylenmemiştir. Şemsettin Sami “değil”e neffî edatı demiştir (Şemsettin Sami, 2004: 615). “Değil”i Tahsin Banguoğlu gerçekleştirme zarfı (Banguoğlu, 1990: 453-454) olarak ifade etmiş, Muharrem Ergin sona gelen edatlar içerisinde almıştır (Ergin, 1993: 343-344).

Ayrıca Jean Deny “değil”e olumsuzluk katmacı (zarfı); Kononov bağlaç (Akt: Özmen, 2000:2). Necmettin Hacıeminoğlu -kelimeye doğrudan yer vermemiş- değil mi ile değilse’yi bağlama edatı, değil...bile’yi kuvvetlendirme edatı (Hacıeminoğlu, 1971: 140,240); Tahir Nejat Gencan edat (Gencan 1975: 400); Vecihe Hatiboğlu olumsuzluk koşacı (Hatiboğlu, 1978: 85); Hikmet Dizdaroğlu hem olumsuzluk koşacı hem de ilgeç olarak kabul etmişlerdir (Dizdaroğlu, 1976: 155).

Biz bu çalışmada “değil”i edat olarak aldık. Cevher fiili almış isimlere gelerek onları olumsuz yapan bu kelimenin tek başına bir anlamı yoktur. Zaten verirken de bağlı olduğu kelime grubu ya da kelimelerle birlikte verdik. “Değil” edatı bu dönemde “degil” şeklinde kullanılmış ve isme gelip onu olumsuz yüklem yapmıştır.

Metinden Tespit Edilen “Değil” Edatıyla Olumsuz Yapılanlar:

Metnin tamamından tespit yaptık. Devrik olanları kurallı hale getirip verdik.

"Değil" Edatıyla Olumsuz Yapılanlar	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
bākī degildür	18/11
bir harf degildür	142/3
bu ‘özür degildür	193/15
büyük belā degil midür	25/13

"Değil" Edatıyla Olumsuz Yapılanlar	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
cā'iz degildir	124/6
devvār degilsin	157/11
ehānet degilidi	215/2
eksik degil	109/11
eyü degil	139/11
fazla degil midür	39/9
ferah günü degil	87/8
ğıybet degildir	202/8
ğuşsa degildir	180/7
günāhın eri degildir	259/8
halvā-y-la degildir	156/14
helāllaşmak mümkün degil	156/6
hüküm vācib degil midür	39/9
ıyd degildirur	87/10
insān degil misin	94/2
kādir degilsin	205/5
kırmızı yāqūtdan degil	108/3
kurı da'vā degil	234/1
lāyık degilsin	160/10
maḥşuş degildir	47/7
maḳbūl degildir	201/12
mālın degilem	9/15
mermer veyā pūlād degil	140/2
murādı namāz degil	92/2
mü'min degil misin	94/2
mümkün degildir	39/5
müslimān degildir	127/3
ol degil midi	266/10

"Değil" Edatıyla Olumsuz Yapılanlar	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
rahmānī degildür	198/7
şādık degil	198/7
seyyāh degilsin	157/11
şeytān degilem	198/11
şeytānī degildür	198/9
tezeyyün günü degildür	87/7
ümmetimden degilsin	209/4
yemek içmek günü degil	87/7
yevm-i ıztırāb degildür	240/1
yevm-i kıyāmet degildür	240/1
yüregiñ taşdan degilse	269/7
zevki ay degildurur	62/4

2.4.1.1.5. Arapça ve Farsça Olumsuzluk Ön Ekleriyle Yapılan Olumsuzluklar:

Arapça ve Farsçada bazı edatlar kelimenin önüne gelerek olumsuzluk bildirir. İncelediğimiz metinde de Arapça ve Farsça kelimeler yoğunlukta olduğu için böyle kullanımlar tespit edilmiştir. Bizim tespit ettiğimiz olumsuzluk yapan (ön) ekler şunlardır:

1. bilā: Arapçada “-sız, -siz” olumsuzluk eki (edat-ı selb) dir.(Timurtaş, 2000: 164).
2. lā: Arapçada “yok, değil” (nefy edatıdır). (Timurtaş, 2000: 166).
3. bī: Farsçada olumsuzluk bildiren ektir.(Timurtaş, 2000: 183).
4. nā: Farsçada olumsuzluk bildiren ektir.(Timurtaş, 2000: 183).
5. nī: Farsçada nefy edatıdır. (Devellioğlu, 2000: 833).

Metinden Tespit Edilen Arapça ve Farsça Ön Ekleriyle Olumsuz Yapılanlar:

Burada da metnin tamamından tespitler yaptık. Söz konusu ekleri alanları tespit ettik.

Arapça ve Farsça Ön Eklerle Olumsuz Olanlar	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
bī-cān	220/15

Arapça ve Farsça Ön Eklerle Olumsuz Olanlar	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
bī-dād	44/9
bī-evcā´	227/2
bī-ķiyās	236/15
bī-namāz	38/3
bī-rāḥāt	142/12
bilā-devrān	157/4
bilā-faḳkār	35/14
bilā-ḥaşrin	72/5
bilā-ḥayā	128/3
bilā-ḥicāb	134/2
bilā-iķzā´	178/2
bilā-iḥtiyār	261/9
bilā-murtāb	65/9
bilā-nizā´	178/4
Lā İlahe İllāllah	234/7
lā-muḥālata	86/1
lā-murtāb	134/6
lā-noḳşān	80/6
lā-yezālallah	216/9
lā-yezel	47/8
lā-yuḥşā	1/2
nā-çar	277/2
nā-gihān	3/13
nā-ḥıķ	213/4
nā-merd	120/7
nī-´adād	28/10
nī-bāk	205/4
nī-cidāl	118/2
nī-erzāk	95/5

Arapça ve Farsça Ön Eklerle Olumsuz Olanlar	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
nī-eşyā	212/2
nī-eznāb	164/8
nī-fettāḥ	131/4
nī-ḥāz	137/3
nī-ḥicāb	164/6
nī-īcāb	163/4
nī-‘iṣyān	174/15
nī-ḳiyās	86/8
nī-nām	62/11
nī-tamām	210/11
nī-zād	29/12

2.4.1.2. Kelime Türlerinde Olumsuzluk:

Kelime çeşitlerinde olumsuzlukları 5 bölümde inceleyeceğiz:

2.4.1.2.1. İsimlerde ve İsim Tamlamalarında Olumsuzluk:

Burada inceleme yaparken tespitlerimizi üç kısma ayırdık: İsimlerde, Türkçe isim tamlamalarında ve Arapça/Farsça terkiplerde olumsuzluk.

2.4.1.2.1.1. Olumsuz İsimler:

Burada anlam bakımından olumsuz isimler göze çarpmaktadır. Bir de dinî terminolojide geçen olumsuz isimler de verilmiştir. Koyu olarak verilenler Türkçe olumsuz isimlerdir.

Metinden Tespit Edilen Olumsuz İsimler:

Olumsuz İsimler	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
‘adū	5/4
a‘mā	32/5
‘adāvetlik	131/8
aḫāt	121/11

Olumsuz İsimler	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
afet	121/11
ağı	9/2
ağū	9/3
aḥbāṭ	138/8
aḥzān	18/11
aḳal	114/2
‘aṣiyā	116/15
āteṣ	5/2
a‘ver	132/10
‘azāb	5/3
bāṭıl	4/13
bed-nām	123/4
behaḳ	48/13
behīl	34/3
belā	12/6
belāyā	46/7
belīd	122/12
beliyyā	129/6
beliyyet	54/3
būhtān	128/13
cāhil	7/11
cefā	3/1
cehennem	4/15
cünūn	48/13
cürm	11/3
cüzām	48/13
dāğī	114/9
ḳalālet	5/12
denes	62/7

Olumsuz İsimler	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
ebter	20/2
ednā	3/6
elem	17/5
elim	92/15
etrāḥ	131/6
fācir	18/12
fāni	3/10
fāsık	2/8
fenā	2/13
fitne	18/14
fuḫarā	5/8
ġāfil	63/10
ġaflet	3/4
ġazāb	44/6
gedā	18/12
ġill u ġiṣṣ	62/9
ġıybet	128/13
gümān	49/5
günāh	3/11
ḫabeṣ	92/15
ḫarām	6/2
ḫariṣ	32/11
ḫaṭā	11/3
hellā´	5/14
hellāk	18/8
helū´	32/11
hevā	21/3
ḫırsız	22/14
hicārāt	118/13

Olumsuz İsimler	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
hīle	21/13
hod	12/8
inhidām	74/12
in 'idām	74/11
inkār	93/12
istikṭā'	6/4
'iṣyān	2/4
kāfir	16/12
ķaranlık	96/1
Ķārūn	5/14
kāzib	30/4
kemter	20/2
kezzāb	7/15
kibir	120/3
kötülük	120/7
küffār	21/10
lemmāz	129/8
leṣṣāṣ	5/4
livāṭā	92/5
ma 'āṣī	62/8
mağlūl	69/7
marzā	23/4
meḥār	50/7
mekrūh	125/14
mel 'ūn	3/5
mesākīn	27/8
meṣakḳāt	26/4
metā'	21/6
mevt	113/1

Olumsuz İsimler	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
mevtā	20/14
mevzūr	68/3
mezmūm	121/5
muḥtāc	62/10
murdār	124/9
muṣībet	16/3
mübtedī	2/11
müfsīd	2/9
mühīn	5/4
münāfık	35/7
münkerāt	22/2
münkīr	24/11
mürted	124/7
nār	6/9
nefs	12/1
nehy	125/14
nevm	73/1
nihāyetsiz	146/14
niqmān	19/5
nīrān	49/2
noqṣān	33/8
od	5/1
ölü	20/11
renc	83/10
rezillik	28/12
riyā	21/2
sekrāt	136/3
seriḳ	21/2
siba	19/12

Olumsuz İsimler	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
şuç	2/4
süm'ā	141/9
şarāb	3/1
şedīd	96/4
şehvet	92/4
şer	33/11
şerr	21/14
şiddet	99/3
şirār	36/3
şirretlik	121/8
şürūr	129/1
taḫsīrāt	2/2
ṭammā'	6/2
ṭamu	110/3
ṭūfān	123/4
tūrīdī	23/6
vāveylā	32/5
vefāt	112/13
vehim	114/2
yalan	6/12
yalancı	23/9
yas	85/13
za'īf	5/8
zar	20/7
zarūri	9/12
zehir	19/5
zenb	53/5
zinā	92/5
zu'afā	103/14

Olumsuz İsimler	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
zul	3/1
zullām	122/7

Tespit ettiğimiz 151 tane olumsuz isimden 11 tanesi Türkçe 140 tanesi yabancı kelimedir. Türkçe kelimeler düşük orandadır. Olumsuzluğu karşılayan isimlerin çoğunluğu yabancı kökenlidir. Dilbilimde kötü manalı kelimeler genellikle başka dillerden alıntılanır. Buna dilde tabu/tekinsiz denir. Başka bir sebebi ise dini bir eser olması hasebiyle yazarın dini terminolojiden yararlanmasıdır.

2.4.1.2.1.2. Türkçe Olumsuz İsim Tamlamaları:

Metinden Tespit Edilen Türkçe Olumsuz İsim Tamlamaları:

Olumsuz Türkçe İsim Tamlaması	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
aḥret ḥavfi	58/3
aḥret korkısı	6/11
cehennem ehli	21/7
cennetiñ ḥarīri	6/4
dīn düşmānları	2/6
dünyā ḥubbu	6/1
dünyā metā'ı	18/10
elem dārı	2/14
ġaflet bināsına	3/3
günāh deryāsı	7/11
ḥüzün dārı	2/14
ḳalbiñ pāsı	6/14
ḳasāvāt dārı	2/14
mālınıñ düşmānlığın	32/2
şeyāṭiñ şerri	129/13

Olumsuz Türkçe İsim Tamlaması	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
şeytān fa'lidür	121/14
şeytānīn şürürī	130/3

2.4.1.2.1.3. Arapça/Farsça Olumsuz Terkipler:

Metinden Tespit Edilen Olumsuz Arapça/Farsça Terkipler:

Olumsuz Arapça/Farsça Terkipler	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
'azāb-ı qabr	46/7
'adüvv-i ekber	5/4
aḥqarı'l - 'abdeyn	2/2
'azāb-ı qabri	54/7
'azāb-ı nār	24/10
'azāb-ı nār-ı kübrā	94/1
belā-ı 'azām	123/2
buḥl-ı su'ü ḥulk	121/3
düşmān-ı mel'ün	73/11
efqarı'l - 'abdeyn	2/2
fāqir-i vālideyni	2/5
fitne-i Deccāl	48/14
fitne-i qabir	48/14
ḥāriṣi'l-dünyā	32/4
hevl-i kıyāmeti	54/7
Ḳārūn-ı fa'lisiñ	5/14
qaṭ-ı 'rahim	76/6
qatilü'l-küffār	104/6
māni'ü'z-zekāt	24/11
milki fenā	114/3

Olumsuz Arapça/Farsça Terkipler	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
mużırū'n-nās	82/6
nār-ı cehennem	36/6
nedīm-i dünyā	18/4
nevm-i ğaflet	133/11
şıfır-ı l-yed	156/14
sū'u'l-ḥulḳ	121/8
şarāb-ı ḥamır	137/2
şerr-i şeyātın	128/13
terk-i cemā'at	98/7
vesvās-ı şeytān	129/6
zemmū'l-fenā'	2/13
zenb-i kübrā	98/4

70 varaktan tespit edilen Türkçe isim tamlaması 17 iken Arapça/Farsça terkip 32'dir. Dinî içerikli eser olması bunda etkilidir.

2.4.1.2.2. Sıfatlarda Olumsuzluk:

Sıfatlardaki olumsuzluğu kalıcı ve geçici olumsuz sıfatlar olarak iki kısımda inceledik ve tespitlerimizi buna göre yaptık.

2.4.1.2.2.1. Kalıcı Olumsuz Sıfatlar:

Metinden Tespit Edilen Kalıcı Olumsuz Sıfatlar:

Sıfatları verirken yanında niteledikleri isimleri de verdik.

Kalıcı Olumsuz Sıfatlar	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
‘āciz kullar	131/12
‘acūze ḳarı	4/7
aḳılsız kişisiñ	238/3
çirkin şüret	4/8
denī dünyāyı	11/10

Kalıcı Olumsuz Sıfatlar	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
ednā ‘abd	1/5
fānī dünyāyı	5/15
fenā milkdür	3/1
gözsiz kişi	30/12
ḥayrsız māl	22/9
ḳaranlık gice	50/5
köti ḳavimdür	91/2
ḳurı etmek	62/5
küfurbāz er	109/13
muḥriḳ ehādīs	2/10
ṣāhısız kelām	267/8
tenhā yere	51/3
yalancı kişisiñ	5/14
za‘īf ḳuluñ	5/8

2.4.1.2.2.2. Geçici Olumsuz Sıfatlar:

Metinden Tespit Edilen Geçici Olumsuz Sıfatlar:

Burada “-mAz” olumsuz partisip eki alan ve “-mA(y)An, -mAdXk” eklerini alarak sıfat olan kelimeleri aldık. Sıfatları yine niteledikleri isimlerle birlikte verdik.

Geçici Olumsuz Sıfatlar	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
bulamadığı ecilden	13/13
fānī olmaz milk	5/13
oñulmaz bir yara	45/3
Receb olmayan aylarda	27/5
sevmedigim dünyāya	24/1
zekātın vermeyen fussāk	24/8

2.4.1.2.3. Zarflarda Olumsuzluk:

Olumsuz zarfları da metinden yola çıkarak çeşitli gruplarda inceledik. Bilinenin aksine durum zarfı, zaman zarfı gibi sınıflandırmanın dışında yapısal ve anlamsal bir sınıflandırma yaptık.

Metinden Tespit Edilen Olumsuz Zarflar:

nī-ķiyās(89/2), ednā(90/3) kelimeleri yalın zarf olarak karşımıza çıkmaktadır. “-sız” eki almış kelimeler zarf olarak karşımıza çıkabilmektedir.

“-sız” Ekiyle Yapılan Zarflar	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
abdestsiz (ekin eker)	91/12
dilsiz (ħaşr ide)	244/12
elsiz ayaqsız (istiħşār)	244/15
ħisābsız (vire Cabbār)	37/12
izinsiz (çıkār evinden)	97/7
meşakķatsız (oturırken)	98/5
nihāyetsiz (çoğalır)	86/2
sebebsiz (dükedir mālını)	95/5
tevbesiz (olup ircā´)	102/12
vāsiħatsız (aramızda ki etdüm istimā´)	71/9
zaħmetsiz (idiñ siz öteden istimrār)	107/5

“Sakın, zinhar” gibi kelimeler bazen biri bazen da ikisi birlikte yüklem veya fiile gelerek zarf oluştururlar. “Sakın” Türkçe Sözlük’te “ 1. Yapmaktan çekin, çekinin, zinhar (TS, 1998: 1891)” anlamına gelipünlem olarak kabul edilmiştir. “Zinhar” ise Farsça ünlem olarak verilmiş, “Sakın, asla, olmasın (TS, 1998: 2516)” anlamlarına gelmektedir. İkisi gelirse olumsuzluk kuvvetlenir. Biz de bunları verirken ilgili olduğu kelime grubu ya da cümleyle birlikte verdik.

Sakın/Zinhar Kelimeleriyle Yapılan Zarflar	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
şakın dünyāyı isteme	114/1

Sakın/Zinhar Kelimeleriyle Yapılan Zarflar	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
şakın geçme şavvām	63/10
şakın şek eyleme	43/7
şakın tağannī eyleme	109/12
şakın terk eyleme	109/7
şakın zinhār red etme mesākīni	27/10
şakın zinhār eyā mü´min bu giceleri geçirme	58/6
şakın zinhār fevt eyleme	102/15
şākın zinhār zan eyleme	37/10
zinhār đarb eyleme	121/15
zinhār fırsat geçirme	88/2
zinhār şirk eyleme	115/4

“Hiç/heç” kelimesi de olumsuzluk yapan bir zarftır. Türkçe Sözlük’te “Olumsuz yargılı cümlelerde fiilin anlamını pekiştiren bir söz.(TS, 1998:991)” anlamına gelen Farsça bir zarf olan bu kelime, yükleme ya da fiile gelerek olumsuzluk yapar ve bazı olumsuzlukları da pekiştirir. “Hiç” kelimesi eserin yazıldığı dönemde “heç” şekliyle de kullanılmıştır. Bazen aşağıda verilen “asla” kelimesiyle de birleşerek cümleye kesinlik kazandırır.

Hİç/heç Kelimesiyle Yapılanlar	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
heç andan ğayrıya bakmazsın	89/9
heç aramazsıñ	62/1
heç balık çıkmadı anda	17/1
heç bulunmaz sende	77/12
heç ebed şuşamaya	43/9
heç karar ider mi	6/9
heç yakmaz oda	35/9
heç yoğdur aña ma’yür	67/2

HİÇ/heç Kelimesiyle Yapılanlar	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
heç yoğdur ğayrı	40/9
hīç ağret ħavfi getmez	58/3
hīç ‘azābdan elemin̄ yoğ	56/6
hīç bilmezdi	63/5
hīç ebed görmez	96/11
hīç eksik degil ašlā	109/11
hīç emsāl yoğdur	1/2
hīç eremez	125/15
hīç etmez şıla erhām	76/6
hīç fevķinde yoğdur	48/7
hīç geķilmez	106/13
hīç göstermeye anı	133/5
hīç ħarām ħelāl bilinmez	83/10
hīç ķabūlını aramaz	92/2
hīç mu‘īn yoğdur	1/3
hīç mu‘riż yođdur	1/3
hīç nazīri yoğ cihānda	49/7
hīç nefi‘lenmeñ	83/5
hīç olmaya meşķūr	67/4
hīç şuya batmadı	8/5
hīç şirk etmeye	58/4
hīç uğramayayım	7/3
hīç vaşfi mümkün olmaz	55/7
hīç yoğdur bunda rāĥāt	139/15
hīç yoğdur cihāzım	116/12
hīç‘isyānda olmayam	85/5

“Asla” kelimesi de olumsuz zarftır. Türkçe Sözlük’te Arapça zarf olarak ifade edilir ve “hiçbir zaman, hiçbir biçimde (TS, 1998: 145)” anlamlarına gelir.

"Asla" Kelimesiyle Yapılanlar	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
aşlā beķāsı yokdurur	5/5
aşlā elem çekdirmeye	64/12
aşlā emri yok	5/12
aşlā eylemez ıķā´	6/8
aşlā ğayrı vèrmedi	36/12
aşlā geyme anları	13/2
aşlā göremez ğayrı şey´	36/3
aşlā küfür söylemeye	58/4
aşlā noķşān olmaya	64/10
aşlā olmaya hıç nūr	96/2
aşlā şormaya saña	96/5
aşlā söylemem yalan	7/3
aşlā sözinde yok ğümān	49/5
aşlā şiddet olmaya	99/3
aşlā tā´at yokdurur	21/1
aşlā tutmadıñız siz Ğudāñıñ emrini	31/15
aşlā yokdur fevķinde	140/7
aşlā yokdur ķannā´	6/10
aşlā yokdur rızām	12/7
hıç eksik degil aşlā	109/11

Bazı gerundium ekleri de olumsuz zarf oluşturabilir.

Gerundium Ekleriyle Yapılanlar	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
aķşām olmazdan evvel	100/9
furşat elden getmeden	71/1
gitmeden	34/8

Gerundium Ekleriyle Yapılanlar	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
ḥalk olunmazdan	93/6
namāz geçirmeden	97/15
ölmeden bunuñ ilācını gör sen	85/2
ölüm etmezden evvel	102/9
rāzı olmadan	188/8
söyledmeden	125/11

Bazı derecelendirme zarfları ise olumsuzluğu kuvvetlendirmek amacıyla kullanılabilir.

Derecelendirme Zarfları	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
bek yaqar teni	92/15
bek elimdür	92/15
bek ğamlandı	112/13
bek kötü qavimdür	91/2
bek ūedīd	96/4
eñ ednā ehl-i cennete	88/1
eñ ednāsın	90/3
qatı ḥabesdurur	92/15
qatı aqlar	3/13
qatı ‘azāb oluyorur	36/14
qatı beḥil idi	36/12
qatı çirkin ūuret	4/8
qatı ḥariū	32/11
qatı müfsīd	137/2
qatı bek ḥadsiz	29/9
qatı bek zulm oldu	33/13

Zarflar görüldüğü gibi çeşitli şekillerde olumsuz olarak karşımıza çıkar. Ya kendisi olumsuzdur ya da olumsuz olan zarf söz dizimine gelerek onu olumsuzlaştırır. Bazen da olumsuzluğun derecesini artırır.

2.4.1.2.4. Bağlaçlarda Olumsuzluk:

Olumsuz bağlaç olarak sadece “Ne... ne” bağlacı karşımıza çıkmaktadır.

Metinden Tespit Edilen Olumsuz Bağlaçlar:

Örnek az olduğu için metnin tamamından tespit ettiklerimizi cümle olarak verdik.

Ne... ne Bağlacıyla Yapılanlar	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
Ne beñzer pādişāhlığa ne beñzer ğayrıya ferhān	48/7
Ne ateş göreler bunlar ne şiddet ne cünün ısrār	107/6
Ne elde var ne avıçda var	140/11
Ne hisāb göre ne ‘azāb gire cennete	186/1
Ne yer idim ne hōd şeryān	221/6
Ne kimse merhāmet ide ne hürmet ideler	249/11
Ne namāz bilür ol mel‘ün ne niyāz ider ol seffāh	255/5

2.4.1.2.5.Fiillerde Olumsuzluk:

Fiillerde olumsuzluğu fiillerin yapı özelliklerine göre inceleyeceğiz.

2.4.1.2.5.1. Olumsuz Basit Fiiller:

Yapım eki almamış fiilleri bu grupta inceledik.

Metinden Tespit Edilen Olumsuz Basit Fiiller:

Çekim eki almış fiilleri bu gruba kattık. Çok fazla örnek oluşturacağı için aynı kelimenin sadece bir çekimini verdik, diğerlerini vermedik Gerçek anlamı dışında kullanılanların yanına parantez içerisinde anlam ilgisi olan kelimeleri verdik.

Olumsuz Basit Fiiller	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
aramazsıñ	62/1

Olumsuz Basit Fiiller	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
bitmez (ekdiği)	91/11
çık (evimden)	34/4
çıkar (boş)	16/13
dimez	77/14
diñmez	84/13
doymazdı	33/4
dökmez (gözün yaşlar)	85/8
durmaz	112/13
dutamaz	126/1
eşitmez	110/9
gelmez	47/15
getmez (ahret havfi)	58/3
getmezler	91/15
gez (aç)	62/5
giçirdim (namāzı)	105/1
görmez	36/4
göstermeye	133/5
kaçarlar	4/9
kaçıñ (harāmdan)	47/16
kaçmazsıñ	77/14
kaldı (aç)	41/15
kaçırmazsın	114/13
kesdiler	9/6
kıydı	74/6
korķ (Allahdan)	116/15
korķalar (ateşden)	106/13
kovardıñ	26/9
olmaz (dünyada)	20/1
olmaz (hadd-ı kenār)	86/2

Olumsuz Basit Fiiller	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
olmaz (faydası)	125/13
öleler	9/2
ölmez (kalbi)	45/14
şıydıñ (emrin)	26/11
şoqar (yılân olur)	12/15
şoydılar	23/12
sögerler	119/13
sürin (ateşe)	24/14
talup (lezzet-i dünyāya)	91/6
taparlar (yeñi eşvāba)	13/6
toymaz	33/6
tutmazlar (emrim)	91/2
unudursın	21/5
unutmuşsın	5/12
uraydum (boynın)	104/7
urdılar (başını)	9/6
utanmazsız	116/2
uydı (nefse)	91/6
vermezdi (şu)	3/9
virmeñ	114/13
virmezseñ	117/9
vurmaq (başını)	125/11
yaqarım	117/10
yaqmaz	35/2
yanalum	20/9
yazmaz	53/12
yetmez (menzile)	43/11

2.4.1.2.5.2. Olumsuz Türemiş Fiiller:

Burada yapım eki almış fiilleri tespit ettik.

Metinden Tespit Edilen Olumsuz Türemiş Fiiller:

“-mA-“ olumsuzluk ekini de yapım eki olarak kabul ettik. Yine aynı kelimenin farklı şahıs çekimini almadık. Sadece bir çekimini aldık. Gerçek anlamı dışında kullanılanların yanına parantez içerisinde anlam ilgisi olan kelimeleri verdik.

Olumsuz Türemiş Fiiller	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
ağlamayın	140/14
alma	78/6
almadı (selāmım)	54/13
añlamaz	85/1
añmaz mısın	93/14
ayırma (hamden)	1/6
avlamayım	139/6
ayrıldık	56/1
ayrılmaz	89/9
bağmadıñ	26/3
batmadı	8/5
beñzemez	89/2
beterler	34/1
bilmedim	11/3
bilmezdi	63/5
boğazlayalum	9/5
bulaşmadı	8/4
bulunmaz	64/14
çekdirmeye (elem)	64/12
çekme (kasāvat)	15/2
çıkardı (qalbinden)	
çıkmadı (balıq)	17/1
çıkmasun (diliñden)	61/6

Olumsuz Türemiş Fiiller	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
diñleme (çalğular)	61/5
durulmaz	125/6
dutamaz	126/1
dükedir (mālını)	95/5
dükenmez	90/3
elemlendi	74/10
ğamlandı	112/13
geçilmez	106/13
geçirme (fırşatı)	44/5
geçme (hakkından)	39/3
geçmem (cennetinden)	18/5
geçmeziz	106/14
gelmedi (şadā)	117/8
gelmez (ilhām)	125/12
getme (taşraya)	119/6
getmeye (eliñden)	140/1
getürmedi	138/2
geymezsiñüz (helāl)	116/4
giçirme (fırşatı)	85/2
giçirdim (namāzı)	105/1
görmedim	7/8
gözetmezsiz (helali)	116/4
gözlemez (erkānları)	94/11
içmeyesin (şu)	61/12
incidse	121/13
işledim (‘işyān)	113/7
kalmasun	123/3
kalmaz	124/13
kanmaya (şuya)	95/11

Olumsuz Türemiş Fiiller	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
karışmaz	131/5
kayıрма	82/4
kesmedüm (ayaıklarını)	97/6
ķoma (diliñden)	119/6
ķovma (ķapuñdan)	27/11
oķuma	109/14
olmaya (nūr)	96/2
olmayam (‘ isyānda)	85/5
öldürüp	4/13
öğrenmez	126/2
öldür (nefsiñi)	119/4
şayılmaz	17/11
sevmedigi	3/9
şormaya	96/5
şoymadılar	23/12
söyleyen (fuķuş)	120/11
söylemegil	7/2
sürüldiñ	123/8
ţapmayam	118/8
ţayanmaz	74/5
ţutmadıñız	31/15
ţutmañ (emrin)	21/11
uğramayayım	7/3
umma (şevāb)	83/5
utanmañ	106/2
uyma (şeyţān sözine)	115/5
uyumadı	38/12
varmañ	21/5
vérme	34/2

Olumsuz Türemiş Fiiller	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
virmeğe	13/5
virmeğe (cān)	95/13
virmeğe (muḥabbet)	95/9
vurmadığıma (boynını)	97/5
vurmadım	97/7
yalan söylemem	7/3
yapışmamış	35/3
yaratmadı	24/9
yazılmaya (deftere)	61/12
yemedüm	7/8
yetişmeñ	84/4
yıkılmış	15/7
yürime (ḥarāma)	61/9

2.4.1.2.5.3. Olumsuz Birleşik Fiiller:

Birleşik fiilleri üç grupta inceledik: 1) İsim+yardımcı fiille kurulmuş birleşik fiiller, 2) Tasvir fiilleri, 3) Deyim halinde birleşik fiiller

2.4.1.2.5.3.1. İsim+Yardımcı Fiille Kurulmuş Birleşik Fiiller:

Metinde dört farklı yardımcı fiille kurulmuş birleşik fiil tespit ettik. Bunlar: et-, eyle-, ol-, kıl-.

2.4.1.2.5.3.1.1. “ol-“ Yardımcı Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller:

Metinden Tespit Edilen “ol-“ Yardımcı Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller:

Burada şekil itibari ile bir olumsuzluk değil anlam bakımından olumsuzluk üzerinde duruldu. Fiilleri çekimli halleriyle verdik. Aynı kelimenin olumsuz çekimini de ayrı olarak verdik.

"ol- " Yardımcı Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
‘āciz oldılar	132/9

"ol- " Yardımcı Fiiliyle Kurulan Birleşik Füller	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
a'dād olmaya	101/15
'adūdan olmayam	116/14
āmīl olmadı	25/11
'āṣī olup	91/2
ba'īd olursuñ	3/12
cāhil olmazdı	125/4
çolağ olsun	37/6
ezyā' olur	5/10
ğā'ib oldu	15/8
ğamnāk olma	15/1
ğ. oluram	97/6
ğarīb olursıñuz	78/11
ğarğ olar	22/12
gedā olsañ	2/15
ğışş oldu	9/13
ħaberdār olmayan	24/8
ħabı oldu	42/12
ħağır olmaz	114/3
ħarāb olacak	22/8
ħarāb olurdı	119/1
ħayf oldu	25/1
helāk oldu	7/11
h. olur	5/11
ıslāğ olmadı	123/2
ib'ād olmayasın	31/1
ibtāl olur	116/1
iħcāl olmaz	114/3
inğāz olursa	4/1
istihlāk olur	18/4

"ol- " Yardımcı Fiiliyle Kurulan Birleşik Füller	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
itbā' olmañ	105/1
ķā'im olmasa	97/4
ķabūl olmaz	61/8
ķā'il olmaz	91/12
ķūl oldıñ	11/10
mağrūr oldıñız	4/14
maħv olur	19/4
maħzūn olmasun	74/13
m. oluram	116/14
ma'zūr ola	11/4
meşkūr olmaya	67/4
mu'azzeb olalar	31/12
muşir oldı	7/11
mūbtedī olan	2/11
mūrd olur	61/7
mūrted oldılar	127/4
nā'imāt olmaya	59/3
naşīb olmaz	22/11
naẓar olmañ	134/15
noķşān olmaya	64/10
n. olur	37/10
'özri olmasa	97/4
peşimān olursız	124/5
peşümān olursuñ	85/2
püşmān olasıñ	20/8
rāzı olmazsa	83/5
rezīl olmaz	114/3
tārimār oluñ	18/8
vaşf olmaz	100/12

"ol- " Yardımcı Fiiliyle Kurulan Birleşik Filler	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
vaşfi olunmaz	15/6
zāil olmazsın (elemden)	140/12
zāyī´ olur	115/9
zebīl oldu	13/7

2.4.1.2.5.3.1.2. "et-" Yardımcı Fiiliyle Kurulan Birleşik Filler:

Metinden Tespit Edilen "et-" Yardımcı Fiiliyle Kurulan Birleşik Filler:

Metne sadık kalarak "et-" yardımcı fiilini metinde geçtiği gibi ve çekimli halleriyle verdik. "et-" yardımcı fiili metinde karşımıza "et-, it-, èt-" olarak üç ayrı imla ile çıkmaktadır. Aynı kelimenin olumsuz çekimini de ayrı olarak verdik.

"et- " Yardımcı Fiiliyle Kurulan Birleşik Filler	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
ah u zār etdi	15/11
aḥiz etme	34/13
‘azāb etdirmezim	176/5
‘a. etmez	75/3
‘a. idem	4/5
beddu‘ā ider	77/10
buğz ider	83/2
buḥl ider	32/10
buña etdi	140/14
ḍarb etseydiñ	122/1
ḍ. iderem	34/2
def´ ider	31/3
derk idemez	17/10
edā etmez	33/15
e. idemedik	72/9
efgān idersiñüz	31/14

"et- " Yardımcı Fiiliyle Kurulan Birleşik Füller	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
eḳtā' idelüm	9/4
emretmez	91/12
esfāk etmedüm (kanın)	97/5
ezyā' etmedüm	7/8
fehm etmez	125/15
feryād ideler	31/13
fevt etme	102/15
f. ider	91/10
firār ide	4/7
ġarār etmegil	12/14
ġarḳ etme	111/10
ġ. iderem	111/3
ġazāb etdigine	3/5
ḫarām idüpdür	109/12
ḫaṭā etdim	11/4
ḫavf etmeyüp	24/8
ḫayā etmez	106/3
helāk idem	117/11
h. ider	6/13
ḫisāb etmez	75/3
ḫıyānet etdi	7/9
ḫūr etdiler	84/15
ḫüzün etme	122/4
ibkā iderem	116/14
ihānet etse	95/1
i. itdiklerinden ötüri	94/12
iḫmāl etme	84/5
i. ider	84/6
iḳdām etmeye	61/3

"et- " Yardımcı Fiiliyle Kurulan Birleşik Füller	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
ikrāh ide	4/7
iḳrār etmedi	7/11
inkār etdi	7/9
i. idüp	8/2
ī' rāz etdiñiz	4/14
ī' . ide	3/3
irdād etmesün	27/7
istiḥcāl etme	116/15
istiḥyā etmeñ	123/14
istīḳāz èt	84/12
iṣṭikā ideler	31/5
iṣṭirā etme	124/8
'itāb etdi	116/15
itmām idemeye	101/14
īzāḥ idemezler	131/11
ḳabūl etmez	61/7
ḳabz etmek	46/14
ḳarar etmez	5/6
ḳaşd ètdi	113/9
ḳatām etmege	9/2
ḳātīl etdi	9/7
ḳītāl iden	4/13
kizb etdi	7/9
k. etme	7/10
kizib iderdiñiz	4/11
ḳullīḳ etmeñ	93/11
mağfiret etmem	4/2
maḥıv ide	61/8
ma' zūl ide	70/7

"et- " Yardımcı Fiiliyle Kurulan Birleşik Filler	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
medḥ idemedi	131/14
men´ iden	21/10
meyl etme	3/6
muḥabbet etme	3/10
naẓar etmez	66/11
nefret ider	4/8
nehy etmiş	26/11
niyām etmesün	80/1
red etme	27/10
red iden	27/5
ref´ ide	2/9
rıkk etdi	12/11
rüsvāy ide	20/8
setr etdi	72/14
şıla erhām etmez	76/6
süm´ā etme	125/11
sür´at etmese	97/4
şād etmediñ	32/1
şek etme	48/14
şekvā iderler	31/8
şikāyet etdiler	111/6
ş. ideler	24/13
tağyīr ü ḥurūf etme	110/7
ṭaleb etme	109/15
ta´līm etmediñ	20/9
ṭammāş etmemiş	89/7
ta´yīr etme	109/15
tefsīr idemezsin	33/10
tekebbürlik iderdiñüz	31/15

"et- " Yardımcı Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
temā'il etme	3/6
terk idüp	4/13
t. etdiñ	26/7
t. it	5/15
tesāmuḥ etmese	135/6
tevaġġul etdiñiz	116/5
tevbe etmedik	102/12
vaşf idemez	48/8
vefāt etmiş	137/5
vesvese idemez	129/8
żāyi' iderler	91/2
zem etdi	82/14
z. ider	2/13
zikir etdirmez	130/15
z. idemezlerdi	131/12
zulm etmiş	122/3

2.4.1.2.5.3.1.3. "eyle-" Yardımcı Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller:

Metinden Tespit Edilen "eyle-" Yardımcı Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller:

Fiilleri çekimli halleriyle verdik. Aynı kelimenin olumsuz çekimini de ayrı olarak verdik. Fiilimsi alanları ise deġiştirmeden verdik. Gerçek anlamı dışında kullanılan kelimeleri anlamın belirginleşmesi ilgili kelimeyi parantez içerisinde verdik.

"eyle- " Yardımcı Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
biż'a eyleye	136/8
buġz eyleye	96/5
buñalar eyledi	74/10

"eyle- " Yardımcı Fiiliyle Kurulan Birleşik Füller	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
ḍarb eyleme	121/15
etrāk eyleme (namāzı)	97/12
evzār eylemeñ	106/8
fāyda eylemez	4/1
fevt eyleme	102/15
fikir eylemeñ	126/9
firār eyle (kötülükden)	120/1
ġazāb eyler	3/12
ġurūr eyle	18/8
ħabs eyleyen	21/10
ħarāb eylerem	118/6
icābet eylemeñ	105/3
iftirāk eyle	94/4
īkzāz eylemeñ	133/11
ikbāl eylemez	115/11
ikdām eyleme	61/9
i' lām eylemedi	72/11
'inād eyledi	30/8
'i. eyleme	30/2
in'ām eylemeñ	74/6
indifā' eyle	105/8
infāk eylemeñ	24/12
i' rāz eyleme	3/11
ištām eyleme	119/13
iṭ'ām eylemez	83/2
ķahr eyleye	2/6
kār eylemez	85/1
ķaṭı' eyle	10/5
la'net eyledi	3/6

"eyle- " Yardımcı Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
men' eyleseñ	18/5
musallaḡ eyleye	95/4
pāre pāre eyledi	19/13
raḡmet eylemez	3/12
red eyleme	35/8
ref' eyleye	2/8
noḡṣān eylemez	37/10
ri'āyet eylemez	21/4
sa' eyleme	3/10
sirḡā eyledi	7/5
ṣek eyleme	43/7
ṣerm-sār eyleme	1/7
ṣikāyet eyledi	38/13
ṣirk eyleme	115/4
ta'cīz eylemeñ	100/14
taḡarrī eylemeñ	61/15
ṭan eyleme	18/15
te'ḡīr eyleme	83/15
terk eyle	6/13
t. eyleme	109/7
tevbe eyle	125/1
ḡan eyleme	37/10
ḡāyi' eylemedim	8/7
zevḡ eylememişdür	41/8
zem eyledi	3/5

2.4.1.2.5.3.1.4. "kıl-" Yardımcı Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller:

Metinden Tespit Edilen "kıl-" Yardımcı Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller:

Fiilleri çekimli halleriyle verdik. Aynı kelimenin olumsuz çekimini de ayrı olarak verdik. Örneği az olduğu için metnin tamamından tespit yaptık.

"kıl- " Yardımcı Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
'azāb kıla	163/1
esen kılvir	270/14
ğamnāk kıldıñ	17/5
ħased kıldı	225/6
ħor kıldıķ	215/1
maħrūm kılan	17/6
musallāt kıla	22/4
namāz kılmaz	91/9
nevħa kıilup	267/12
tar kıлма	69/2
yalıñız kılasın	233/10
zār kıldı	267/15

2.4.1.2.5.3.2. Tasvir Fiilleri:

Birçok araştırmacı tasvir fiillerini çeşitli şekillerde işleseler de (Ergin, 1993: 365-366; Korkmaz, 2003: 791-861; Banguoğlu, 1990: 488-494; Ercilasun, 1983: 45-48; Karahan, 2012: 77-78; Demir ve Yılmaz, 2010: 239; Gabain, 2007: 110; Hacıeminoğlu, 1991:260; Öztürk, 2010: 101-102) ortak paydada 4 çeşidinden söz edebiliriz: Yeterlik, tezlik, süreklilik, yaklaşma.

Metinden Tespit Edilen Tasvir Fiilleri:

Metinde sadece yeterlik ve tezlik fiillerinin olumsuzları bulunabildi. Diğer tasvir fiillerinin olumsuz örnekleri karşımıza çıkmadı.

Tasvir Fiilleri	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
alamasa	217/4
aluvirmede	39/2
bilemedim	42/8
bulamasa	13/12
çekemedüm	259/3
derk idemez	17/10
deyemez	24/5
duramaz	258/9
dutamaz	126/1
duyamadık	211/6
eremez	125/15
giremezler	76/4
göremez	4/2
götüremediler	109/1
isteyemedi	197/15
kaçamaz	193/4
kıldıramaz	258/11
kalıamaz	169/11
kıyamayayın	278/7
olamadım	199/3
sevemedi	149/1
varamadım	137/6
viremez	31/3
yaıamadım	97/10
yazamaya	101/14

2.4.1.2.5.3.3. Deyim Halindeki Birleşik Fiiller:

Metinden Tespit Edilen Deyim Halindeki Birleşik Fiiller:

Deyim Halindeki Birleşik Fiiller	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
ah u zār çekersin	38/3
‘aqlı getdi	11/2
‘aqlım érmedi	42/10
ateşe verürem	117/10
belāyı bulduñ	26/7
beñizleri şararmışdı	72/2
çāre bulmadılar	73/8
dili dutula	24/5
ele girmez	88/2
eliñ çek	3/10
eẓhām çekdi	123/6
ferkat geldi	17/4
furşat elden getmeden	71/1
ġāfil bulunduğ	102/12
göziñi toyurmaz toprağ	32/10
ħarām yemişsiñdür	62/2
ħayrın görmeñ	22/6
ħor görür	116/13
‘ibret almadiñ	26/3
‘i. almazsız	78/11
īmān getürmedüm	122/13
infād gelmeye	31/4
ķadrimi bilmedi	84/15
ķarnıña ķatma	61/8
keremime düşmez	106/8
ķulağdan geçirir	21/4

Deyim Halindeki Birleşik Fiiller	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
kuşūrā baqmasun	2/2
nefi´ vërmez	85/3
rāḥat vermez	16/3
riyā yapanları	57/6
selām vërmezdiñüz	32/1
şoña qalur	14/2
türāb-ile yeksān olur	18/13
umudın kessin	18/2
ümidin kesdi	41/13
yaqāña yapışa	20/8
yaqañı çāk ide	31/5
yoldan çıkardı	124/2
yüziñ çevirirdiñ	26/9
yüziñi çevirüp	32/1
zarüret çekdurur	16/9
zīneti getmiş	15/7

2.4.1.3. Anlam Olarak Olumsuz Kelimeler:

Kelimelerin anlam olarak tespitinde Özkan (Özkan, 2006: 273, 275, 276)'ın olumlama ve olumsuzlama kavramları üzerine yaptığı çalışmaya benzer şekilde sözlük anlamı temel alındı. Eğer sözcüğün sözlük anlamı zihnimizde olumlu bir çağrışım yapıyorsa ya da olumsuz çağrışım yapan bir kelimeye olumsuz bir yapı geliyorsa böyle kelimeleri **iyi anlamda olumsuz kelimeler** olarak, sözlük anlamı zihnimizde olumsuz bir çağrışım yapıyor ya da olumlu çağrışım yapan bir kelimeye olumsuz bir yapı geliyorsa **kötü anlamda olumsuz kelimeler** olarak kabul ettik.

2.4.1.3.1. İyi Anlamda Olumsuz Kelimeler:

Zihinsel çağrışımı iyi olan kelimelerle çağrışımı kötü olan kelimelere gelen olumsuz yapıların oluşturduğu kelimelerdir.

Metinden Tespit Edilen İyi Anlamda Olumsuz Kelimeler:

Tespit ettiğimiz kelimelerin bazılarını anlam daha iyi anlaşılсын diye kelime grubu olarak verdik.

İyi Anlamda Olumsuz Kelimeler	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
ayağına şu bulaşmadı	8/4
‘aceb eyleme	20/6
ağlamayın	140/14
aldanma	19/5
Allahdan kork	116/15
ateş yapışmamış	35/3
ateşden mehcūr olalar	67/9
ateşe yakmazuz	35/6
ateşi def‘ ider	37/1
‘adūñdan eyle iftirāk	94/4
av avlamayım	139/6
ayağlarını kesmedüm	97/6
‘ayıbdan imsāk ide	61/5
‘azāb etdirmezim	176/5
‘a. etmez	75/3
‘a. olmazdı	44/12
‘azābından azād ider	86/7
‘azābları getdi	44/10
belāyı def‘ ider	40/13
boynını vurmadığıma	97/5
cāhil olmazdı	125/4
cehennemden azād	57/8
cemī‘ eznāb maḥıv idem	66/4
cennetiñden geçmem	18/5
çalğular diñleme	61/5
darb eyleme	121/15
dükenmez	90/3

İyi Anlamda Olumsuz Kelimeler	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
dünyâyı isteme	114/1
ecrinden nokşân olmaya	64/10
eksik değil	109/11
e. virmedi	118/4
elem çekdirmeye	64/12
e. çekmeñ	107/2
elemiyyât yokdur	140/4
eliñ çek dünyâdan	3/10
eliñden getmeye	140/1
emrinden taşraya getme	119/6
evzâr eylemeñ	106/8
ezyâ' etmedüm	7/8
fânî olmaz milk	5/13
farımağ yokdur	140/4
fevt etme	102/15
f. eyleme	102/15
furşatı geçirme	44/5
f. giçirme	85/2
ğafletden göziñi aç	84/12
ğ. i' rāz idiñ	87/6
ğam çekme	17/7
ğamnāk olma	15/1
ğarār etmegil	12/14
ğarğ etme	111/10
ğayrıñ milkine bakma	61/9
ğazāb def' ider	44/6
gedik yok	15/9
ğıybet fuñuş sözler diliñden çıkmason	61/6
gözün aç uyğudan	72/12

İyi Anlamda Olumsuz Kelimeler	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
g. yaşlar dökmez	85/8
gözünüle bakma harama	61/7
gümân yok	49/5
günâhın gizler	53/2
Hağ yakmaz oda	80/4
Hağdan azâbdan ola ol ma'zûl	69/10
H. utan	77/11
hağır olmaz	114/3
hağkıñdan geçme	39/3
halqıñ ikrâhı getsün	28/6
hamden ayırma	1/6
harama ikdâm etmeye	61/3
h. olmadı qarib	70/1
h. yürime	61/9
harâmdan kaçıñ	47/16
harâmı gözede	47/11
harâmı qarınıña qatma	61/8
hevâdan geç	119/5
hırşızlık mâla ikdâm eyleme	61/9
Hudâdan qorqan	24/1
hüzün etme	122/4
ırağ ide cehennemden	64/4
'ıyd degildurur	87/10
î'âd eyleme	27/5
ib'âd olmayasın	31/1
iħcâl olmaz	114/3
iħmâl etme	84/5
infâd gelmeye	31/4
ırağ olmadı	26/2

İyi Anlamda Olumsuz Kelimeler	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
isrāf yok	83/11
istiḥcāl etme	116/15
‘iṣyān yazmaz	53/12
‘isyānda olmayam	85/5
iṣtām eyleme	119/13
ḳabrini ṭar ḳılma	69/2
kāfiriñ boynın uraydum	104/7
ḳalbi ölmez	58/3
ḳalbiñden gider pāsı	6/14
kanın esfāk etmedüm	97/5
ḳapuñdan ḳovma	27/11
ḳasāvat çekme	15/2
ḳ. çekmezsın	105/1
ḳasāviyyāt yokdur	140/4
ḳatilül-küffār	104/6
kibri riyādan ṣaḳın	62/9
kizb etme	7/10
ḳocamaḳ yoḳdur	140/4
ḳoyup gitmedi	8/13
kötülükden firār eyle	120/1
ḳuṣūrā baḳmasun	2/2
küfür söylemeye	58/4
küfürden ifrār olmışam	23/9
lā-noḳṣān	80/6
ma‘āṣīden ba‘īd olur	44/2
maḳzūn olmasun	74/13
mālāya‘nī söyleme	61/6
māni‘ yok	35/13
ma‘yūr yoḳdur	67/2

İyi Anlamda Olumsuz Kelimeler	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
ma'zūr ola	11/4
Mevlāyı diliñden oma	119/6
meyl etmeye	92/5
milk-i fenā olmaz	114/3
mu'riş yodur	1/3
nā'imāt olmaya	59/3
namāzı etrāk eyleme	97/12
nefsiñi öldür	119/4
nevmi terk ider	73/1
nevmiñden istikāz et	84/12
nī-cidāl	118/2
niyām etmesün	80/1
nořān eylemez	37/10
oda yanmaz olur	121/2
otdan azād ide	64/12
o. ma'zūl ide	70/7
ölmeden avfiñiz yo	116/3
ölmez	45/14
örte cemi' aybın	53/2
red etme mesākīni	27/10
red eyleme	35/8
rezīl olmaz	114/3
řāli fuarālār	5/8
şoymadılar	23/12
şuşamaya	43/9
şuya batmadı hī	8/5
sūm'ā etme	125/11
şek etme	48/14
ř. eyleme	43/7

İyi Anlamda Olumsuz Kelimeler	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
şerm-sār eyleme	1/7
şeyṭān sözine uyma	115/5
şirk etmeye	58/4
ş. eyleme	115/4
şübheñ olmaya	17/12
ta'cīz eylemeñ	100/14
tağannī eyleme	109/12
tağyīr ü ḥurūf etme	110/7
ṭammāş etmemiş	89/7
ṭan eyleme	18/15
ṭapmayam	118/8
te'hīr eyleme	83/15
tefaḥḥurdan i'rāz idiñ	87/7
terk eyle kelāmı	111/13
t. eyleme	109/7
t. it fānī dünyāyı	5/15
tevbe eyle cehliñe	125/1
vefāsı yok	3/1
vesvese idemez	129/8
vurmadım	97/7
yağmadığını	35/4
yağmaz	35/2
yalan söylemegil	7/2
y. söylemem	7/3
yanmadığına	35/4
yevm-i 'ıydı giçirme	83/13
zāyi' eylemedim	8/7
zemmü'l-fenā'	2/13
zevki yokdur	2/14

2.4.1.3.2.Kötü Anlamda Olumsuz Kelimeler:

Zihinsel çağrışımı kötü olan kelimelerle çağrışımı iyi olan kelimelere gelen olumsuz yapıların oluşturduğu kelimelerdir.

Bu kelimeleri iki grupta inceledik: Aldığı Ek/Kelime İle Olumsuz Olanlar,Sözlük Anlamı Olumsuz Olanlar.

Başlıkta kelime ifadesini kullanmamıza rağmen verdiğimiz tespitlerde kelime grupları ve cümleler de yer almıştır.

2.4.1.3.2.1. Aldığı Ek/Kelime İle Olumsuz Olanlar:

Daha önceki bölümlerde üzerinde durduğumuz ekler ve kelimelerle olumsuz yapılan kelimeleri burada verdik.

Metinden Tespit Edilen Aldığı Ek/Kelime İle Olumsuz Olanlar:

Aldığı Ek/Kelime İle Olumsuz Olanlar	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
abdestsiz	91/12
a' dād olmaya	101/15
'adedleri şayılmaz	17/11
aḥiz etme	34/13
'aqlım ėrmedi	42/10
āmīl olmadı	25/11
añmaz mısın	93/14
aramazsıñ	62/1
'azābdan elemin̄ yok	56/6
azıḳ alma	78/6
bāḳī degildür	18/11
baḳmadıñ	26/3
begenmedigi	30/14
beḳası yok	3/1
belürsiz	181/12
beñzemez	89/2

Aldığı Ek/Kelime İle Olumsuz Olanlar	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
beyān eylemedim	74/14
bildirmedi	7/5
bilemedim	42/8
bilmedim	11/3
bilmezdi	63/5
bitmemiş gibi olur	19/4
bulamasa	13/12
cā'iz degildür	124/6
cān virmeye	95/13
cihāzım yokdur	116/12
cinānım yok	4/2
çāre bulmadılar	73/8
derk idemez	17/10
deyemez	24/5
dili yok	122/2
dimez	13/8
dīn ta'lim etmediñ	20/9
diñmez	84/13
doymazdı	33/4
durmaz	112/13
durulmaz	125/6
dutamaz	126/1
edā etmez	33/15
ekdiği bitmez	91/11
ele girmez	88/2
elemden zāil olmazsın	140/12
eliñ biri yok	36/9
emşāl yokdur	1/2
emretmez	91/12

Aldığı Ek/Kelime İle Olumsuz Olanlar	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
emri yok	115/11
emrim tutmazlar	91/2
emrin tutmañ	21/11
emvāl yoğıdı	116/9
erkānları gözlemez	94/11
eşitmez	110/9
sevāb umma	83/5
evlādı yok	78/5
eyü degil	139/11
fā´ide yokdur	113/15
farqıñ yok	126/13
fāyda eylemez	4/1
f. yok	4/2
faydası olmaz	125/13
fehmi etmez	125/15
feth eylemez	16/9
ğayrı degildür	48/2
ğ. şey göremez	36/3
ğayrılara virmedi	66/8
geçilmez	106/13
geçmeziz	106/14
getmezler	91/15
getürmedi	138/12
giremezler	76/4
gitmeden	34/8
görmedim	7/8
göstermeye	133/5
götüremediler	109/1
göziñi toyurmaz	32/9

Aldığı Ek/Kelime İle Olumsuz Olanlar	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
haber dār olmayan	24/8
hadd-ı kenār olmaz	86/2
hadsiz	29/9
Hakdan havf etmeyen	24/8
H. istiḥyā etmeñ	123/14
H. korkmaya	24/1
hakḳımı aluvirmedî	39/2
Hakḳıñ emri yoḳ	90/8
H. emrini tutmaz	21/4
hayā etmez	106/3
hayr yoḳdur	21/14
hayrın görmeñ	22/6
hayrsız	22/6
helāl geymezsîñüz	116/4
helālî gözetmezsiz	116/4
hisāb etmez	75/3
hisāba gelmez oldu	29/2
hisābsız	28/10
işlāḥ olmadı	123/2
hışmına ki hîç etmez şıla erhām	76/6
‘ıyd degildurur	87/10
‘ibret almadıñ	26/3
‘i. almazsız	78/11
icābet eylemeñ	105/3
īkā‘ eylemez	6/8
iḳbāl eylemez	115/11
iḳrār etmedi	7/11
ilhām gelmez	125/12
īmān getürmedüm	122/13

Aldığı Ek/Kelime İle Olumsuz Olanlar	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
in'ām eylemeñ	74/6
infāk etmediginden	33/14
istimtā' etme	5/11
iṭ'ām eylemez	83/2
iḥtiyār etme	5/11
itmām idemeye	101/14
īzāḥ idemezler	131/11
ḳā'im olmasa	97/4
ḳabūl étmem	114/15
ḳ. etmez	61/7
ḳ. olmaz	61/8
ḳā'il olmaz	91/12
ḳannā' yoḳdur	6/10
kār eylemez	85/1
ḳarār etmez	5/6
ḳayırmazsın	114/13
keremime düşmez	106/8
kimse yoḳ	51/3
ḳullıḳ etmeñ	93/11
lā-murtāb	134/6
maḡfıret etmem	4/2
maḡfıret yoḳ	4/4
maḡşüş degıldür	47/7
māl yoḳ	117/3
mālın degilem	9/15
menzile yetmez	43/11
mermer veyā pūlād degil	140/2
mişli yoḳdur	50/4
m. yokdurur	15/2

Aldığı Ek/Kelime İle Olumsuz Olanlar	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
muḥabbet etme	3/10
m. virmeye	95/9
mu‘īn yoḡdur	1/3
murādın virmeye	16/7
mümkin degildür	39/5
mümkün olmaz	38/13
müslimān degildür	127/3
namāz kılmaz	91/9
naşīb olmaz	22/11
naḡar etmez	66/11
n. olmañ	134/15
naḡīri yoḡ	49/7
nefi‘ vèrmez	85/3
nefi‘ lenmeñ	83/5
nī-‘adād	28/10
nihāyetsiz	86/2
nī-ḡıyās	89/2
nimetimüz yoḡdur	64/14
oñulmaz	24/2
öğrenmez	126/2
‘özri olmasa	97/4
rāḡāt yoḡdur	139/15
raḡmet eylemez	3/12
raḡmetim yoḡdur	4/4
rāzı olmazsa	83/5
ri‘āyet eylemez	21/4
rükū‘ yoḡdur	91/3
sa‘ eyleme	3/10
şabırım ḡalmadı	17/5

Aldığı Ek/Kelime İle Olumsuz Olanlar	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
şadā gelmedi	117/8
şafā yokdur	140/12
şarf eylemeñ	21/11
şāyı yokdur	37/14
sebebsiz	95/5
selām vermezdiñüz	32/1
selāmım almadı	54/13
sevmediler	5/7
sevmediñizdi	4/10
sevmezdi	36/11
şonı yokdur	20/2
sual yok	14/5
şuya ғанmaya	95/11
sücūd yokdur	91/3
sünneti yokdur	115/12
sür'at etmese	97/4
şād etmediñ	32/1
şükriñ edā idemedik	72/9
tā'at yokdurur	21/1
tağarrī eylemeñ	61/15
taşatı yokdur	1/5
taşetme	109/15
Tağrısını bilmez	3/3
taşanmaz	74/5
ta'yir etme	109/15
tefsir idemezsin	33/10
tesāmuğ etmese	135/6
tevbe etmedik	102/12
toymaz	33/6

Aldığı Ek/Kelime İle Olumsuz Olanlar	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
ütmadıñız	31/15
ütmazlar	31/3
uğramayayım	7/3
utanmañ	106/2
utanmazsız	116/2
uyumadı	38/12
varmañ	21/5
vaşf olmaz	100/12
vefâşı yok	4/5
vérme	34/2
vérmeyeydi	118/11
virecegim yok	9/14
virmeve	13/5
virmez	13/5
yarlağamaz	6/1
yazamaya	101/14
yemedüm	7/8
yetişmeye	13/11
yüce mertebeler yokdur	14/6
yürime	9/8
zan eyleme	37/10
zevk eylememişdür	41/8
zevkı ay degildurur	62/4
zikir etdirmez	130/15
z. idemezlerdi	131/12
zīneti yokdur	15/8

2.4.1.3.2.2. Sözlük Anlamı Olumsuz Olanlar:

Metinden Tespit Edilen Sözlük Anlamı Olumsuz Olanlar:

Sözlük Anlamı Olumsuz Olanlar	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
‘āciz kaldılar	73/7
‘ā. oldılar	132/9
‘āciz-i muhtāc	30/2
‘acūze	4/7
aç kaldı	41/15
açlık	72/2
‘adāvetlik	131/8
ādem öldürüp	4/13
‘adū	5/4
‘adūlarına uydılar	91/5
‘adūvv	5/4
afāt	121/11
afet	121/11
ağı	9/2
ağı	9/3
ağızına lüccām vurıla	61/13
ah u zār çekersin	38/3
a. etdi	15/11
aḥbāt	138/8
aḥmak	126/13
aḥret ḥavfi	58/3
aḥzān	18/11
aḥal	114/2
‘aḥlı getdi	11/2
aḥrā’	28/1
a’ mā	28/1
aḥret korkısı	6/11
‘āḥī olup	91/2

Sözlük Anlamı Olumsuz Olanlar	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
‘āšiyā	116/15
āteş	5/2
ateşde yandım	55/9
ateşden korkalar	106/13
ateşe süriñ	24/14
a. verürem	117/10
a. yanıñ	22/13
a‘ver	132/10
ayrıldık	56/1
‘azāb	5/3
‘a. idem	4/5
‘azāb-ı kabır	46/7
‘azāb-ı kabri	54/7
‘azāb-ı kübrā	127/3
‘azāb-ı nār	24/10
‘azāb-ı nār-ı kübrā	94/1
ba‘īd olursuñ	3/12
başını urdılar	9/6
b. vurmağ	125/11
bāṭıla getdi	4/13
beddu‘ā ider	77/10
bed-nām	123/4
behağ	48/13
behīl	34/3
belā	12/6
belā-ı ‘azām	123/2
belāyā	46/7
belāyı bulduñ	26/7
belīd	122/12

Sözlük Anlamı Olumsuz Olanlar	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
beliyyā	129/6
beliyyet	54/3
beterler	34/1
biż' a eyleye	136/8
boğazlayalum	9/5
boş çıkar	16/13
boşdur	17/1
buğz eyleye	96/5
b. ider	83/2
buhl ider	32/10
buhl-ı su' u hulk	121/3
buña etdi	140/14
buñalar eyledi	74/10
bühtān	128/13
büyük günāhlar işlersiz	116/1
cāhil	7/11
cefā	3/1
cehennem	4/15
c. ehli	21/7
cünūn	48/13
cürm	11/3
cüzām	48/13
çirkin	4/8
dāgī	114/9
ḍalālet	5/12
ḍarb etseydiñ	122/1
ḍ. iderem	34/2
def' ider	31/3
denes	62/7

Sözlük Anlamı Olumsuz Olanlar	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
dili dutula	24/5
dīn düşmānları	2/6
dünyā ḥubbu	6/1
dünyāya meyli var	4/3
düşmān-ı mel'ūn	73/11
ebrāş	28/1
ebter	20/2
edebden i'tizāl etdiñ	118/5
ednā 'abd	1/5
efgān idersiñüz	31/14
eḳtā' idelüm	9/4
elem	17/5
e. dārı	2/14
elemlendi	74/10
eli çolaḳ olsun	37/6
elim	92/15
emr-i nehyi	123/1
emrin şıydıñ	26/11
emrinden ī'rāz ide	3/3
ervāḥıñ ḳabz et-	46/13
etrāḥ	131/6
etrāk eylese	97/4
evimden çık	34/4
eviñi yaḳarım	117/10
eẓḥām çekdi	123/6
ezyā' olur	5/10
fācir	18/12
fāni	3/10
fasıḳ söyler	121/10

Sözlük Anlamı Olumsuz Olanlar	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
fāsiḳdurur	79/6
fenā	2/13
fenāya meyl ider	4/5
ferḳat geldi	17/4
feryād ideler	31/13
fīrār ide	4/7
fitne	18/14
fitne-i Deccāl	48/14
fitne-i ḳabir	48/14
fuḩuş söyleyen	120/11
fuḩārā	13/7
fussāḳ	24/8
ġā'ib oldu	15/8
ġāfil	63/10
ġ. bulunduḳ	102/12
ġaflet	3/3
ġamlandı	112/13
ġamnāk oluram	97/6
ġarīb olursıñuz	78/11
ġarḳ iderem	111/3
ġarḳ olar	22/12
ġazāb etdigine	3/5
ġ. eyler	3/12
gedā	2/15
ġill u ġıṣṣ	62/9
ġıṣṣ oldu	9/13
ġıybet	128/13
ġurūr eyle	18/8
ġümān	49/5

Sözlük Anlamı Olumsuz Olanlar	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
günāh	3/11
g. deryāsı	7/11
ḥabeş	92/15
ḥabs eyleyen	21/10
Ḥaḳdan i' rāz etdiñiz	4/14
ḥaḳkı terk idüp	4/13
Ḥaḳkıñ emrin unudursın	21/5
Ḥ. emrini terk etdiñ	26/7
ḥarāb eylerem	118/6
ḥ. olacak	22/8
ḥarām	6/2
ḥ. idüpdür	109/12
ḥ. yemişsiñdür	62/2
ḥarīr	6/4
ḥariş	32/11
ḥārişil-dünyā	32/4
ḥaṭā	11/3
ḥ. etdim	11/4
helāk ider	6/13
h. olur	5/11
hellā'	5/14
hellāk	18/8
helū'	32/11
hevā	21/3
hevl-i kıyāmeti	54/7
ḥırş	32/4
ḥırsız	22/14
hicārāt	118/13
hīç	1/2

Sözlük Anlamı Olumsuz Olanlar	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
h̄ile	21/13
h̄od	12/8
h̄or görür	116/13
h̄üzn	2/15
h̄üzün d̄arı	2/14
h̄ıyānet etdi	7/9
h̄ür etdiler	84/15
ibk̄a iderem	116/14
ibṭāl olur	116/1
ihānet etse	95/1
i. itdiklerinden	94/12
ihmāl iderem	114/15
ikrāh ide	4/7
‘inād eyledi	30/8
incidse	121/13
indifā‘ eyle	105/8
inhidām	74/12
inkār	93/12
i. etdi	7/9
istihlāk olur	18/4
‘iṣyān	2/4
‘i. işledim	113/7
iṣtikā ideler	31/5
‘itāb etdi	116/15
kabir şıkdı	55/7
kaçarlar	4/9
kāfir	16/12
qahr eyleye	2/6
qalbiñ ṭaşa dönmüş	85/1

Sözlük Anlamı Olumsuz Olanlar	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
qalbinden ıqardı	4/5
qanlar dokerse	4/1
qaranlıq	96/1
Qārūn	5/14
qasāvāt dārı	2/14
qasđ etti	113/9
qatām etmege	9/2
qatı aqlar	3/13
qatı ʻ eyle	10/5
qat-ı ʻ raħim	76/6
kāzib	30/4
kemter	20/2
kesdiler	9/6
kezzāb	7/15
qırık oldu	55/7
qıtāl iden	4/13
kibir	120/3
kizb etti	7/9
kizib iderdiñiz	4/11
qovardiñ	26/9
köti	91/2
kötülik	120/7
qūl oldıñ	11/10
qulaqdan geçirir	21/4
küffār	21/10
küfür söyler	121/10
küfurbāz	109/13
la ʻ net eyledi	3/6
lemmāz	129/8

Sözlük Anlamı Olumsuz Olanlar	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
lezzet-i dünyāya talup	91/6
livāṭā	92/5
ma'āṣī	62/8
maḡlūl	69/7
maḡrūr oldıñız	4/14
maḡrūm kılañ	17/6
maḡv olur	19/4
maḡzūn oluram	116/14
mālım noḡṣān olur	37/10
mālını dükedir	95/5
marzā	23/4
meḡār	50/7
mekrūh	125/14
mel'ūn	3/5
men'eyleseñ	18/5
m. iden	21/10
mesākīn	27/8
meṣaḡḡāt	26/4
meṣkūr olmaya	67/4
metā'	21/6
mevt	113/1
mevtādurur	20/14
mevzūr	68/3
mezmūm	121/5
milk-i fenā	114/3
mu'azzeb olalar	31/12
muḡriḡ ehādīs	2/10
muḡtāc	62/10
murdār	124/9

Sözlük Anlamı Olumsuz Olanlar	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
musallaḫ eyleye	95/4
musallāḫ kıla	22/4
muşibet	16/3
mużıru'n-nās	82/6
müfsīd	137/2
mühīn	5/4
münāfiḫ	35/7
münkerāt	22/2
münkīr	24/11
mürd olur	61/7
mürted	124/7
mürted oldılar	127/4
namāzı fevt ider	91/10
n. giçirdim	105/1
nār	6/9
nār-ı cehennem	36/6
nedīm-i dünyā	18/4
nefret ider	4/8
nefs	12/1
nefse uydı	91/6
nehy	125/14
nehy etmiş	26/11
nevm-i ḡafletden	133/11
niḫmān	19/5
nīrān	49/2
noḫşān	33/8
nūri istiḫṭā'	6/4
od	5/1
öldürüp	4/13

Sözlük Anlamı Olumsuz Olanlar	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
ölüdür	20/11
pāre pāre eyledi	19/13
peşimān olursız	124/5
peşümān olursuñ	85/2
püşmān olasıñ	20/8
renc	83/10
rezillik	28/12
rıķķ etdi	12/11
riyā	21/2
r. yapanları	57/6
rüsvāy ide	20/8
şat	10/2
sekrāt	136/3
seriķ	21/2
şıfırı'l-yed	156/14
siba´	19/12
sirķā eyledi	7/5
şoña kalur	14/2
şoydılar	23/12
sögerler	119/13
sözinde muşır oldu	7/11
sū´ul-ħulķ	121/8
suç	11/8
şuya ğarķ oluñ	22/13
süm´ā	141/9
sürüldiñ	123/8
şarāb-ı ħamır	137/2
şedīd	96/4
şehvetine tābi´ olurlardı	93/9

Sözlük Anlamı Olumsuz Olanlar	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
şehvetine uya	92/4
şekvā iderler	31/8
şer	33/11
ş. işledür	130/10
şerr	21/14
şerr-i şeyāṭın	128/13
şeyāṭın şerri	129/13
şeyṭān fa'lidür	121/14
şeyṭāna tābi' ol-	91/5
şeyṭānıñ şürürü	130/3
şiddet	99/3
şikāyet etdiler	111/6
ş. eyledi	38/13
ş. ideler	24/13
şirār	36/3
şirretlik	121/8
şürür	129/1
ṭammā'	6/2
ṭamu	110/3
Taṅrı ḳalbiñden çıḳmıṣ	5/12
tārimār oluñ	18/8
tekebbürlik iderdiñüz	31/15
terk etdiñ	26/7
terk-i cemā'at	98/7
tevaḡḡul etdiñiz	116/5
ṭūfān	123/4
tūrīdī	23/6
türāb-ile yeksān olur	18/13
umudın kessin	18/2

Sözlük Anlamı Olumsuz Olanlar	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
unudurlar	91/6
unutdura	24/4
unutmuşsin	5/12
ümîdin kesdi	41/13
vāveylā	32/5
vefāt	112/13
v. etmiş	137/5
vehim	114/2
vesvās-ı şeytān	129/6
yaķaķnı ķāk ide	31/5
yalan	6/12
yalancı	5/14
yās	85/13
yeņi esvāba ıaparlar	13/6
yıkılmış	15/7
yılan olur şoķar	12/15
yüziņi ķevirüp	32/1
ża´ıf	5/8
żālim	22/4
żar	20/7
żarüret ķekdurur	16/9
żāyi´ iderler	91/2
ż. olur	115/9
żebīl oldu	13/7
zehir	19/5
żem etdi	82/14
ż. eyledi	3/5
ż. ider	2/13
żenb	53/5

Sözlük Anlamı Olumsuz Olanlar	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
zinā	92/5
zīneti getmiş	15/7
zu‘afā	103/14
zul	3/1
zullām	122/7
zūlm etmiş	122/3
z. iderdiñiz	4/11

2.4.2. Söz Diziminde (Cümlelerde) Olumsuzluk:

Söz dizimi dediğimiz zaman aklımıza sadece cümle gelmez. Kelime grupları da bu kavramın kapsamına girer. Biz ise burada kelime grupları üzerine değil de cümle üzerine çalıştığımız için parantez içerisinde cümle kavramını verdik.

Özsoy ve diğerleri Bir tümcenin kazanabileceği anlamları 3 farklı biçimde şöyle sınıflandırmıştır: 1.İfade/Tümce Anlamı 2.Sözce Anlamı 3.İletişimsel Anlam (Özsoy, A. Sumru vd., 2013: 58).

Anlamına göre cümleleri Türk dilinin her dönemiyle ilgili araştırma yapan hemen hemen bütün araştırmacılar olumlu, olumsuz olmak üzere iki temel yapıda incelemişlerdir. Bunların yanında soru, emir, ünlem gibi cümleler de karşımıza çıkmaktadır (Karahan, 2012: 103-106; Hacıeminoğlu, 2008: 207; Demir ve Yılmaz, 2010: 248-249; Toparlı, 1992: 82). Yalnız Harmancı, anlamına göre cümleler yerine sübut(sabit olma) durumuna göre cümleler başlığı altında vermiştir (Harmancı, 2001: 97).

Olumsuz cümle de çeşitli şekillerde tanımlanmış ve tasnif edilmiştir (Yılmaz, 2008: 171-175; Arı, 2004: 22).

Ayrıca olumsuz cümlelerin içerisinde yapıcı olumlu anlamca olumsuz cümleler de incelenmiştir (Demirel, 2006).

Biz ise bu tasniflerin dışında olumsuz cümleleri özgün bir şekilde belli kategorilere ayırdık. Bu kategoriler: Gerçek Anlamlı Olumsuz Cümleler, Olumsuz Yapıyı Olumlu Hale Getiren Cümleler, Olumsuz Kelimeleri Tezatla Olumlu Hale

Getiren Cümleler, Yüklem Dışı Unsurların Yüklemini Etkilediği Olumsuz Cümleler, Olumsuzluğu Kuvvetlendirilmiş Cümleler, Soru Yoluyla Olumsuz Hale Getirilen Cümleler.

Cümleleri verirken cümlenin konuyla ilgili kısmını verdik. Verilmeyen bölümleri üç noktayla gösterdik. Cümleleri eserin sayfa sırasına göre verdik.

2.4.2.1. Gerçek Anlamda Olumsuz Cümleler:

Bu tarz cümleler, cümlenin yüklemine sözlük anlamının olumsuz olması ya da olumsuzluk yapan bir ek/kelime alması sonucu olumsuz olan cümlelerdir.

Metinden Tespit Edilen Gerçek Anlamda Olumsuz Cümleler:

Gerçek Anlamda Olumsuz Cümleler	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
...yoğdur hıç saña mu'ın	1/3
Bende cümle tağsırāt	2/2
...yoğdur bunda zevki her an	2/14
...emrinden ide t' rāz	3/3
Kāfirlere bir içim şu vermezdi bu dünyada	3/9
...eger yaş yerine kanlar dökerse eylemez fayda	4/1
Benim rahmetimi göremez...	4/2
...cinānım yoğ aña t' rāz	4/2
...kaçarlar ehl-i mağşer hep	4/9
Vefāşı yoğ bu dünyanıñ...	5/5
...ğurūr olmañ buna eşhāş	5/6
Ne deñlü enbiyā geldi-se sevmediler bunu	5/7
...etme anı ihtiyār	5/11
Aşlā emri yoğ sende dalāletde kalan cemmā'	5/12
Ĥudānın rahmetinden sen ba' id oluñ eyā mel' ün	6/2
Şimdiki zamān halkında yoğdur aşlā kannā'	6/10
Bildirmedi 'İsāya...	7/5
...sirķā eyledi tammā'	7/5
Günāh deryāsına taldı...	7/11

Gerçek Anlamda Olumsuz Cümleler	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
...helāk oldı	7/11
Şat beni kulum deyü...	10/2
...haṭāya eylediñ itbā‘	11/10
Unutdıñ ni‘ met-i cenneti...	11/12
...belāya eylediñ īkā‘	12/6
Yoğdur rızām aşlā...	12/7
Belādur başına ol māl...	12/14
...‘ azabdur saña ol bāl-i nār	12/14
Ol libās seni bir gün yılān olur şoğar zārār	12/15
Virmeye Allah ki cennetde saña ḥulle	13/5
Dünyāda geydiñ deyü virmez aña Cabbār	13/5
...yüce mertebeler yoğdur saña ey ağniyā tüccār	14/6
Anlarıñ ziyāsından kamer şemsi ider istitār	14/15
Ḥudā sevdiği kulum ki vermez rāḥat bunda	16/3
Anı fetḥ eylemez aña zārūret çekdurur Mellāk	16/9
Anı fetḥ eylemez...	16/9
aña zārūret çekdürür Mellāk	16/9
Eger isterse cenneti balığdan umudın kessin	18/2
...seni yağar ölüm bir gün	18/8
Saña bir gün feraḥ gelse yanındadır anıñ aḥzān	18/11
...zehirdür ni‘ meti	19/5
Yağaña yapışa kıymetlü evlādiñ kıyāmetde	20/8
Gel imdi sende benimle yanalum bile fil-nīrān	20/9
...niçün tütmañ anıñ emrin	21/11
Niçün şarf eylemeñ mālñ zekātını...	21/11
Musallāṭ kıla Allah aña bir zālīm	22/4
Yā ateşe yanıñ yā şuya ğarğ oluñ lemmāz	22/13
Ḥudādan qorğan ādemden ki andan qorğa hep maḥlūk	24/1
Anı Allah unutdura ki ḥāl-i mevtde...	24/4

Gerçek Anlamda Olumsuz Cümleler	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
Gel ey Tañrı ‘azābından haberdār olmayan fussāk	24/8
Seniñ pek sevdiğini mällar ne şüretde yaça seni	25/14
Ki baqmadiñ o dünyāya ki ‘ibret almadiñ ašlā	26/3
...Haqqıñ emrini terk etdiñ	26/7
Bugün bulduñ belāyı sen...	26/7
Haqqıñ ‘ayālını qapudan red iden reddād	27/5
Hayā etmeñ mi Allahdan ‘ayālını idiñ irdād	27/9
...hisāba gelmez oldı	29/2
Eger qovarsañ anları mālını cümle gider seniñ	27/13
...Haqqıñ emrini tutmazlar	31/3
Feryād ideler bunlar fiğān-ıla...	31/13
Fağırlere selām vèrmezdiñüz bir şey umar deyü	32/1
...vèrme kimseye bir şey’	34/2
Degildür mümkün ey hātün yel-ile...	39/5
Verdiğini derāhim fazla degil midür ey ahyār	39/9
Bular dünyādan çıkmaz ki içmeyince Kevserden	48/1
Ne beñzer pādişāhlığa ne beñzer gayrıya ferhān	48/7
Dağı yarlıgamaz Allah muşırırı...	57/6
Riyā yapanları yarlıgamaz Hudā bizzāt	57/6
Diñleme çalgular ne deñlü var ise...	61/5
...bu haşletler bulunmaz bizde	64/14
Eger mü’mintlere Allah ‘azāb ideydi...	71/4
Bulara şehri Ramazān virmezdi...	71/5
Şusızlıqdan kebāb oldı bularıñ ciğeri maħrūf	72/1
Beñizleri şararmışdı bularıñ cümle açlıqdan	72/2
Buniñ fazlını bir kimseye Haq eylemedi i‘lām	72/11
Bular bulmadılar çäre elinden...	73/8
Qıydı ehline mel‘ün...	74/6
Anıñ fazlını kimseye beyān eylemedim i‘lām	74/14

Gerçek Anlamda Olumsuz Cümleler	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
Zurna tavıl olan eve girmezler aḥṣām	76/4
Yalancı evine melek girmez...	76/5
Sen şabāḥ namāzına bile kaçmazsıñ...	77/13
Saña ümmet dimez ol bil bu ümmetlerden olduğca	77/14
Ḳayıрма ardına kalan velediñi sen ey kişi	82/4
Yetişmeñ o vaqıtdağı ki şevāba...	84/4
Ḥaḳḳı añlamaz olmuş siyāḥ mermer gibi...	85/1
Tezeyyün günü degildür ki envā´ı libaslarla	87/7
Ḥudā sevmez bu dünyāya tefahḥur iden ādemi	87/8
Bir gün yüzine baksañ ki kırk yıl göziñ ayrılmaz	89/9
...cināniñ vaşfi dükenmez	90/3
...yok sende Ḥaḳḳıñ emri	90/8
Unutmıssıñ sen aḥreti...	90/8
...anıñçün ekdiği bitmez	91/11
...anıñçün kaṭ olur	91/11
...bir çifçi namāzı kııl deyü emretmez	91/12
Ḳaḳup cāmi´e getmezler...	91/15
...namāz degil murādi	92/2
Şehvetine tābi´ olurlardı...	93/9
...sebebsiz dükedir mālını	95/5
Ḥaḳ bir ḳulı sevmese ki melekler de sevmez dir	95/9
Görmez ol ḳoḳuları ki ihānet olan fussāḳ	96/12
Şol ādemde ayağın kösdi ḳibleye	97/6
Çıkmaz dünyādan ol er ki görmeyince ol maḳām	99/10
Ehl-i beytine ´azābdan eyleme i´lām	99/12
Her birinde ḥüriler ´adedin eyleme enām	101/11
Zülfiḳār-ılan cümle uraydum kāfiriñ boynın	104/7
Olmaz hiç öyle müslimān ki it İslāma istircā´	105/2
Ezān oḳunsa mescidde icābet eylemeñ aña	105/3

Gerçek Anlamda Olumsuz Cümleler	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
Deye bulara Cebrā' il elem çekmeñ eyā mü'min	107/2
Ne ateş göreler bunlar ne şiddet ne cünün ısrār	107/6
Zahriñde yüküñ yoğdur...	108/14
Çamu yerler çamu gökler götüremediler anı	109/1
Eger ister iseñ cennet taleb etme iliñ medħin	109/15
Şaħın zinhār eyā mü'min ki terk eyle kelāmı sen	111/13
Durmaz ağlar ol her an...	112/13
Vallahü ki oğlumıñ vefātından degil aħzān	112/14
Peyğamber sünnetiñ şirk eyleme zinhār	115/4
Velekin sünneti yoğdur ki e'ālede daħı a'māl	115/12
Utanmazsız Hāğdan bu deñlü 'isyāniñızla	116/2
Olanları görürsiñüz velekin 'ibret almazsız	116/3
Me'kül meşrübda gözetmezsiz helālı siz	116/4
Melbüs olanlar da helāl geymezsiñüz her ħāl	116/4
...yoğdur cihāzım hıç	116/12
Dimezsiñ ki nice olur benim ħālim kıyāmetde	117/2
Bu kez bir şadā gelmedi Cenāb-ı Hāğ tarafından	117/8
Dolsa dünyā māl-ıla dimez yeter...	117/14
Faħırleri göricek çevirir yüzün anlardan	121/12
Çabül etmediler bunlar ki Nūħıñ emr-i nehyini	123/1
Aña mü'min demek cā'iz degildir...	124/6
Çalmaz kāfiriñ mālı gerü mü'minlere naħlı	124/13
Bular kendini hıç bilmez...	126/3
Ne denlü kemügiñ var hem anı fikir eylemeñ ebğā	126/9
...hem anı fikir eylemeñ ebğā	126/9
Hıç girmeye ol eve ki...	131/7
Sevābını zikir idemezlerdi bu zamān	131/12
Öyle bir cevherdür ki medħ idemedi meddāħ	131/14
Hulūş-ı kalb-ile dise tesāmuħ etmese anda	135/6

Gerçek Anlamda Olumsuz Cümleler	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
Ne elde var ne avıçda vār...	140/11
...ol qaşşāb etinden etme iştirā	124/8

2.4.2.2.Olumsuz Yapıyı Olumlu Hale Getiren Cümleler:

Burada iki olumsuz yapının –bu bazen iki olumsuzluk ifade eden kelime/ek, birinin sözlük anlamı olumsuz diğeri olumsuzluk ifade eden ek/kelimenin bir araya gelmesi ya da iki kelimenin de sözlük anlamının olumsuz olduğu cümleler olarak karşımıza çıkar.- bir araya gelerek olumlu bir yapı oluşturduğu cümleler verilmiştir.

Metinden Tespit Edilen Olumsuz Yapıyı Olumlu Hale Getiren Cümleler:

Olumsuz Yapıyı Olumlu Hale Getiren Cümleler	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
Yoğdur hīç saña emşāl...	1/2
Yoğdur hīç saña mu´riž...	1/3
...kuşūrā baqmasun ihvān	2/2
Buñun içindeki biliñ fenāyı zem ider cümle	2/13
Ĝafletden gözünü aç...	3/4
Eger Allah qulı iseñ eliñ çek dünyādan kişi	3/10
Muħabbet etme fāniye...	3/10
Bundan ğayrı siz sevmediñizdi aşlā hīç t´āz	4/10
Helāk olur buña meyyāl gel etme bundan istimtā´	5/11
Ĥudādan cennet istersin ki terk it fānī dünyāyı	5/15
Qalbiñden gider pāsı...	6/14
Söylemem aşlā yalan...	7/3
...ben bir Allahın quluyam ğayrı degilem	10/14
Aña girmeye kimseler ve illā gire faqīrler	13/15
Marzāñıza devā idiñ sizler taşadduq-ıla	23/4
Yaratmadı mı Ĥağ seni bu ĥüsni şüret içinde	24/9
Şağın zinhār ey aĝniyā ki red etme mesākīni	27/10

Olumsuz Yapıyı Olumlu Hale Getiren Cümleler	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
Anı kovma kapuñdan sen...	27/11
Bugün 'āciz-i muhtācın sözüm tüt eyleme 'inād	30/2
Tañrınıñ emrinden ki sen olmayasın ib'ād	31/1
Şākın red etme bir sā'il...	31/2
...ey kişi mālīña gelmeye infād	31/4
Seniñ göziñi toyurmaz ve illā toyurur toprak	32/10
...toyamaz kırnı insāniñ ve illā taldırur toprak...	33/6
Tañrı dostunı yaqmaz...	35/2
...heç ateş yapışmamış sālimdür husnā	35/3
Biz dostlarımız olanları ateşe yaqmazuz	35/6
Yaqmaz heç oda Allah ki rızkıñ artırır Mevlā	35/9
İraç ider Te'ālāllah yedi ħandaç cehennemden	35/15
Göremez ğayrı şey' aşlā eger ħayr eger şirār	36/3
Noķşān eylemez Allah çoğaldır mālīñi Ğaffār	37/10
Budur 'amelim ey Dāvud ki yoķdur ğayrı heç ey yār	40/9
Hīç ol menzile yetmez ki ğayrı menzil isticmā'	43/11
Anıñ kılbı ebede ölmez kılūblar öldiği zamān	45/14
...kaçıñ ħarāmdan ey insān	47/16
Bularıñ ğayrı degildür murādları...	48/2
Anı vaşf idemez kimse ki yerde gökde her insān	48/8
Ne deñlü var-ısa belā ıraç ider aña Raħmān	48/12
Dağı fitne-i Deccālden dağı fitne-i kıbirden ki ħıfz ide Allah	48/14
Elüñi göziñi ħıfz it meħārimdan...	52/7
Anıñ tenin ħarām ider cehenneme...	52/9
Anuñ defterine yazmaz ki seksen günedek 'işyān	53/12
Bu şiddeti çeken tenler şararmaz mı kırındaşım	55/14
Ķalbi ölmez anıñ bil cemī' i kıalb öldiği zamān	58/3
Şaķın zinhār eyā mü'min bu giceleri geçirme	58/6
İmsāk ide kıulağın ki 'ayıbdan...	61/5

Olumsuz Yapıyı Olumlu Hale Getiren Cümleler	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
'Adedin kimse bilmezdi hiç ki benden ğayrı...	63/5
Bir içen şuşamaz ğayrı şovukdur kıardan...	64/2
...Allah ırak ide cehennemden	64/4
Noķşān olmaya aślā anıñ ecrinden...	64/10
Elem çekdirmeye aślā kıyāmetde saña 'Allām	64/12
Ķurtıla şürürundan cemī' mü'min...	65/10
Beş haşlet viripdür Ħaķ bu ayda ümmetime kim ki ğayrılara virmedi...	66/8
Ebed aña nazār etmez olur ol dā'imā mesrūr	66/11
...yoķdur heç aña ma'yūr	67/2
Gözün aç uyķudan...	72/12
Ṭayanmaz ğayrı şey' baña kırarım her şey'i...	74/5
Ramazān gicelerinde ki etmesün bular niyām	80/1
...Ħaķ yakmaz oda...	80/4
Şol üç kışiler ölmez deĝişir dünyāsın ancaķ	81/15
Yevm-i 'ıydı ĝiçirme eger ister iseñ ni'mā	83/13
Te'ħır eyleme zinhār šalāt-ı 'ıydıñ ardına	83/15
Hıç 'isyānda olmayam rızāñı idem iltimās	85/5
Bu aydaĝı haşletler ki ğayrı ayda yoķ...	85/14
Bu aydan ğayrıda olmaz bu ihsānlar...	86/3
Ölmez kıalbi ol eriñ kıulüblar öldiĝi zamān	86/14
...ĝafletten idiñ i'rāz	87/6
...bir içen ğayrı şuşamaz	89/4
Heç andan ğayrıya bakmazsın...	89/9
Benim emir etdiĝim şunlara meyl etmeye bunlar	92/8
...kıatı deriñ deredurur ol kim ki andan ğayrı bir deriñ dere yoķdur...	93/2
... 'adūñdan eyle iftirāk	94/4
Büyük ni'met deĝil midür Ħudā etdi bize in'ām	101/5

Olumsuz Yapıyı Olumlu Hale Getiren Cümleler	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
Taşadduğ kanda kaldı kim şasāvāt bile çekmezsın	105/1
Bularıñ cümlesiniñ şevābı qadar şevāb vire ki hīç eksik degil ašlā	109/11
...kendiñi şağın tağannī eyleme anda	109/12
Şağın cehl-ile oquma ezānı...	109/14
Eşitmez illā eşidir ağac taş insān cin otlar	110/9
Yoğdur fā'ide ğayrıdan cemī' kısmet vire Allah	113/15
Şeytān sözine uyma ki terk-i vesvesesine	115/5
...Halğdan etme istiħcāl	116/15
'Ahd etdüm ben anıñla ki ben ğayrıya tapmayam	118/8
Ğayrıdan taleb etmem kamu hācetlerim...	118/8
Öldür nefsiñi...	119/4
Taşraya getme emrinden...	119/6
Diliñden qoma Mevlāyı...	119/6
...kötülükden firār eyle	120/1
Seni darb etseler fussağ aña hüzün etme...	122/4
Qalmasun kamu şerri...	123/3
...terk it küfri vel-eğgā	123/13
Bu cehli terk eyleñ...	124/3
...tevbe eyle cehliñe	125/1
Żarrımı bileydi oğurdu cāhil olmazdı	125/4
... idemez vesvese lemmāz	129/8
Qurtıla şeytāñ şerrinden...	129/13
... dağı şeytāñ seniñ fa'liñe qarışmaz	131/5
Ol eviñ mişli yoğdur ...	140/2
Yoğdur ašlā fevkinde aniñ gibi felāhiyyāt	140/7
... 'azāb etdirmezim elām	176/5

2.4.2.3.Olumsuz Kelimeleri Tezatla Olumlu Hale Getiren Cümleler:

Bir önceki tasnifte olumsuz iki yapının gelmesiyle olumlu olan cümleleri verirken, burada ise tezat iki yapının bir araya gelerek olumlu yaptığı cümleleri verdik.

Metinden Tespit Edilen Olumsuz Kelimeleri Tezatla Olumlu Hale Getiren Cümleler:

Olumsuz Kelimeleri Tezatla Olumlu Hale Getiren Cümleler	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
Ḥudā mağfîret eylesün ki 'ișyânımızı cümle	2/4
Vālideynimiñ şuçını 'afv ide Raḥmān	2/4
Ol dîn düşmānı fāsıkları ref' eyleye yerden	2/8
Müfsîdleri kıanda var ise ref' ide Allah	2/9
Benim cürmimi 'afv eyle...	11/3
Bilmedim ḥaṭā etdim ki ma' zūr ola...	11/4
Bilmedim ḥaṭā etdüm suçum bes 'afv kııl...	11/8
...cefādan etdin istircā'	12/1
Ḳıldıñ kâfiri mesrūr ki kııldıñ mü'mini ğamnāk	17/5
Ni'meti niḳmetdür cefādur rāḥatı her an	19/6
Çok dünyāda olmaz heçdendür dünyānıñ mālı	20/1
Getsün ḥalkıñ ikrāhı muḥabbet ide ḥalk baña	28/6
Faḳîr idiñ za'îf idiñ bugün bay eyledi Vaḥḥād	30/12
Oruc tutan kışı zîrā ma'āşiden ba'îd olur	44/2
Bu aylarda ğazāb daḥı def' ider ol Cevvād	44/6
Ḳabir 'azābını 'aceb ki men' eyler mi ol şavm	44/14
Ḳā'im-i Muṭlaḳ ki men' eyler mi nārı	44/14
Yetmiş yıllıḳ isyānın yarlığar Ḥaḳ Te'ālāllah	45/8
Ehli 'iyālını ki ḥıfz ide belāyādan	46/7
Def' eyleye andan 'azāb-ı ḳabri...	46/7
Ḳabriñ kıaranlığıñ Ḥudā ref' eyleye andan	53/1
Örte cemi' 'aybın ğünāhın ğizler ol Cevvād	53/2

Olumsuz Kelimeleri Tezatla Olumlu Hale Getiren Cümleler	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
... 'afv etdim cemī' zenbiñ	53/5
... 'isyānıñı 'afv eyleye Cevvād	53/5
Gökden gelecek beliyyeti def' eyleye Allah	54/3
Yer ehlinüñ şerrin gerü def' eyleye...	54/3
Hıfz eyleye Allah ki İblisiñ şirārından	54/4
Zālim pādişāhlardan seni hıfz ede...	54/4
Mağfired ide Allah ki yetmiş hem günāhını	54/6
Ref' eyleye Allah 'azāb-ı kabri hep andan	54/7
Ref' etdüm 'azābını ki rahmet etdüm ola şāz	55/13
Necāt vēr bize azābdan idüp rahmet olavuz şāz	56/7
Recebde şāim olanı yarlıgādım cemī' i cürmin	60/15
Taḥḥīr ayıdur bu ay cemī' i envā' ı denesden	62/7
Tevbe ayıdur bu ay ki envā' ı ma'āşīdan	62/8
Azād ide daḥı otdan...	64/12
Mağfired ider Allah cemī' günāhı...	65/11
Tevbe iderlerse ki maḥv idem cemī' ezñāb	66/4
Bularıñ suçların 'afv it ateşden olalar meḥcūr	67/9
...mağfired eyler Ḥaḥ bu gicede cemī' mevzūr	68/3
Cemī' günāhını ref' ét günāhından ola maḥḥūr	69/1
Bunıñ kabrini ḥar kıılma ki ğāyetde ola mesrūr	69/2
Yetmiş biñ kabīr ehlini otdan ide ma'zül	70/7
Edā idemedik şükryn 'ināyet eyleye 'Allām	72/9
...şuçın afv eyle yā Vehhāc	81/5
Azād ider 'azābından...	86/7
Cemī' 'işyānlarıñızı idiñ tevbeye siz sür' at	102/10
...günāhım eyle indifā'	105/8
'Afv idermiş Allah kişiden envā' ı 'işyān	110/10
Ḳamu suçumı 'afv etdi ne deñlü var ise 'işyān	112/10
Ḳovar şeyṭānı ol melek ki hıfz ider şürürından	129/1

Olumsuz Kelimeleri Tezatla Olumlu Hale Getiren Cümleler	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
Gizlü ve aşikâr günâhın hıfzı ide...	129/14
...cehennemden ide eflâh	133/5
...ben yarlıgâdım kulumıñ cümle 'işyânın	138/3
Hürmetine ismimiñ 'azâbdan eyledim aḥfâz	138/3
Ḥarâma hıç yapışmadıñ günâhdan eylediñ ifrâr	167/12

2.4.2.4. Yüklem Dışı Unsurların Yüklemi Etkilediği Olumsuz Cümleler:

Yüklemin dışındaki öğelerin olumluluk olumsuzluk durumunu etkilediği cümlelerdir. Bu cümleleri 3 grupta tasnif yaptık. Yüklem dışı öğelerin olumsuz olduğu olumsuz cümleler, yüklem dışı öğelerin olumlu olduğu olumsuz cümleler, birbirinin olumsuzluğunu etkileyen sıralı olumsuz cümleler.

2.4.2.4.1. Yüklem Dışı Öğelerin Olumsuz Olduğu Olumsuz Cümleler:

Metinden Tespit Edilen Yüklem Dışı Öğelerin Olumsuz Olduğu Olumsuz Cümleler:

Yüklem Dışı Öğelerin Olumsuz Olduğu Olumsuz Cümleler	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
Göñül verdiñ gice gündüz gâzâb etdigine Ḥaḥḥıñ	3/5
Bu yigidiñ dünyâya meyli var denî î'âz	4/3
...ol benim sevmedigim dünyâya meyli var	4/4
Yarlağamaz seni Allah olursuñ ateşe îfâ'	6/1
Ḥarâm ḥelâl dimeyüp cem' ideyorur...	6/2
... 'azâblara ide efâz	5/3
Şabrım kalmadı yâ Rab ki mü'miniñ eleminden	17/5
...mâl cünihe düşüp zekâtın men' iden küffâr	21/10
Sevmediği âdeme kalur cümle anuñ mâlı	22/2
Her kim korkmaya Ḥaḥdan eriye mâlı...	24/1
...ḥavf etmeyüp Ḥaḥdan zekâtın vermeyen füssâk	24/8
Bunı da süreler oda didigin tutmadığı için	25/12

Yüklem Dışı Öğelerin Olumsuz Olduğu Olumsuz Cümleler	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
Hağ nehy etmiş iken ki emrin şıydıñ...	26/11
Yüziñi çevirüp andan anı etmediñ idi şād	32/1
Noğşān olsa mālları ceza fiğān ider...	33/8
Eger senden olursa şekvācı şavmıñ seni yağa ateşlere...	69/7
İhmāl ider isen ider Hağ şavmıñı ĩrād	84/5
...diñmez göziñ yaşları fıraqından anıñ...	84/13
Musallağ eyleye anuñ mālına zulmı...	95/4
İcābet etmese aña imāma etmese idrāk	97/3
Bek ğamlandı babası ki oğlunıñ vefātından	112/13
Bular baña azāb etmege kaşd étđi ğubūrımda	113/9
Buğz ider Te‘ālāllah fuhuş söyleyen ādeme	120/11
Buğz ider şol ki kötü sözler ide kelām	120/11
Cehliñiz sizi yoldan çıkardı...	124/2
Söyledmeden anları ki vurmağ başını yegdür	125/11
İtā‘at etmeyenleriñ soñucu nāra dāhilün	162/9
Yoğdur faydāsı saña ki ğayrın görmeñ...	22/6
Ğabir şıkdı beni ol ğad ki vaşfı mümkün olmaz	55/7
Şol eve girmezler ki sihir ola bes ol evde	76/5
Şol eve girmezler ki ğaı‘ı raħim ola anda	76/6
Ğayf oldı bize derler ki tevbe etmedik anda	102/12
Giçirdim namāzı deyü ki olmañ ğüzne sen itbā‘	105/1
Biz bundan geçmeziz ki yoğdur ğaıtara Settār	106/14
Nikāhları olmaz ki zīrā mürted oldılar	127/4

2.4.2.4.2. Yüklem Dışı Öğelerin Olumlu Olduğu Olumsuz Cümleler:

Metinden Tespit Edilen Yüklem Dışı Öğelerin Olumlu Olduğu Olumsuz Cümleler:

Yüklem Dışı Öğeleri Olumlu Olan Olumsuz Cümleler	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
Her günāhlarıñ başıdur dünyāyı pek sevmek	3/11
...sevdiñ denī dünyāyı ki k̄ul oldıñ anıñ için...	11/10
...muḥabbet eylediñ dünyāya bilicmā‘	11/14
Dünyāyı sevenlere cinānım yok didi Settār	15/10
Sevdiği k̄uluna murādın virmeye...	16/7
Kāfir düşmāniñ iken murādına idüp edrāk	17/6
Uydı bular nefse talup lezzet-i dünyāya	91/6
Ayağlarını kesmedüm anıñçün oluram ğamnāk	97/6
Ḥavfiñız yok ölmeden ki ğafletdesiñız...	116/3

2.4.2.4.3. Birbirinin Olumsuzluğunu Etkileyen Sıralı Olumsuz Cümleler:

Metinden Tespit Edilen Birbirinin Olumsuzluğunu Etkileyen Sıralı Olumsuz Cümleler:

Burada böyle bir başlık verilmesinden kasıt, bu sıralı cümlelerin birinin tümleç olarak değerlendirilebileceğidir.

Birbirinin Olumsuzluğunu Etkileyen Sıralı Olumsuz Cümleler	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
Benim raḥmetimi göremez cinānım yok aña ī rāz	4/2
Çıkardı beni k̄albinden fenāya meyl ider...	4/5
Bildirmedi ‘İsāya sirķā eyledi ṭammā‘	7/5
Günāh deryāsına ṭaldı helāk oldı...	7/11
Belādur başına ol māl ‘azabdur saña ol bāl-i nār	12/14
Muṣībetleri feyz ider belālara ider idrāk	16/3
Unudursın Ḥaḳḳıñ emrin helāk olursıñız her an	21/5
Ateşe yana ol māl naṣīb olmaz saña...	22/11
...vermeñ zekātıñı faķire eylemeñ infāk	24/12
Muazzebe olasıñ otda ideler teniñi iḥrāk	25/4
Geçirdi ‘ömri hevaya ol oldı azāba ilḥāk	25/7
Sürüñ buları siz oda cezāsın bulalar...	31/9

Birbirinin Olumsuzluğunu Etkileyen Sıralı Olumsuz Cümleler	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
Harām helāl dimezsiñ sen yığan dünyā metā'ını	32/5
Anam sevmezdi infākı bir şey'etmedi ikrār	36/11
Ümīdin kesdi oğlundan ah ü zār etdi...	41/13
İşledi o bir günāh cemī' a' māli hābı oldu	42/12
Kibri riyādan sen şağın vur ağzıña lüccām	62/9
...utan Hağdan neçe uyursun ol gece	77/11
Geçirme fırsat zinhār ele girmez bu gün...	88/2
Nefsine uyar ol kes namāzı terk ider...	91/7
...anıñçün ekdiği bitmez anıñçün kaş olur	91/11
Şoñra pişmān olursıñız geçirmeñ fırsatı...	102/10
' Āciz qalırđı cümlesi dükenmezdi anuñ faşlı	104/12
Benim keremime düşmez gine der eylemeñ evzār	106/8
Ateşden qorqarız dirler anuñçün geçmeziz biz	107/1
Qabul itmem iderem da' vetin ihmāl	114/15
Hağ virmez su' ālimüz emek zāyī' olur her hāl	115/9
Velekin emri yoğ sizde anıñçün eylemez iqbāl	115/11
Hağ qabul etmez olur da' vetiñiz ibtāl	116/1
Harāb olurđı qalbim bil yıqılırdı kamu a' māl	119/1
Eliñde yoğ evāmir hem meħārımdan tecennüb yoğ	119/8
Yanlarından qağ ki etme sözlerin süm' ā	125/11
Hıç girmeye ol eve ki ' ākıbet vire fettāh	131/7
Sicinde bu şafā yoğdur elemden zā' il olmazsın	140/12
Neçe ağlamayın zīrā şafādan oldu fāriğāt	140/14
Şerre sür' at eylediñ ki olduñ hayra kāhilün	162/8

2.4.2.5. Olumsuzluğu Kuvvetlendirilmiş Cümleler:

Burada ise olumsuz bir ifadenin tekrar aynı veya yakın anlamıyla tekrarlanması sonucu oluşan cümleler verilmiştir.

Metinden Tespit Edilen Olumsuzluğu Kuvvetlendirilmiş Cümleler:

Olumsuzluğu Kuvvetlendirilmiş Cümleler	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
Buña ednāya meyl etme temāil etme...	3/6
Niçün döker gözinden yaş gözinden kan ider efāz	3/14
...hakkı terk idüp ki bātıla getdi eşhāş	4/13
...konan göçer karar etmez	5/6
Unutmışsın Hudāyı sen ki çıkmış Tañrı qalbiñden	5/12
Kaşup oturduğıñ yalan sözüñ yalan işiñ yalan...	6/12
Didi ben görmedim anı yemedüm etmedüm ezyā´	7/8
...urdılar başını kesdiler anuñ	9/6
Hudādan qorqar-iseñ ki geyme anları aşlā	13/2
Mü´miniñ ağı boşdur balıq çıkmadı heç anda	17/1
Hakkıñ emrini tutmaz kulaqdan geçirir bunlar	21/4
Hayr yoqdur māliñ doqanır şerri bil her an	21/14
Buları ateşe süriñ bular otda ola eñrāq	24/14
Anı qovardıñ eviñden yüziñ çevirirdiñ...	26/9
Anı men´ etdi red etdi sözinde eyledi´ inād	30/8
Faqr idiñ za´if idiñ bugün bay eyledi Vaḥḥād	30/12
Qatı bek baña zulm oldu...	33/13
Qovar anı qapusından beterler anı...	34/1
Şakın zan eyleme zinhār mālim noqşān olur deyü	37/10
...sözinde aşlā yoq gümān	49/5
Naziri yoq cihānda hiç...	49/7
Bir tenhā yere elete ki anda kimse yoq...	53/3
Aḥret ḥavfi hiç getmez anıñ qalbinde...	58/3
Hiç şirk etmeye aşlā küfür söylemeye zühḥād	58/4
...şavmiñ seni yaqa ateşlere olasın otda sen maqlül	69/7
Ki setr etdi anı Allah ki bildirmede zıl-in´ām	72/14
Qaribine hışmına ki hiç etmez şıla erhām	76/6
Şakın zinhār eyā mü´min şu kişilerden olma kim	82/12

Olumsuzluğu Kuvvetlendirilmiş Cümleler	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
...şevāb umma sen andan hīç nefi'lenmeñ sen...	83/5
Seniñ albiñ aşa donmūş ogūt kār eylemez olmuş	85/1
Yemek imek guni degil tefahurdan idiñ i' rāz	87/7
Ferah gunū degil bu gun muşibet gunidur	87/8
Şeytāna olup tābi' adularına uydılar	91/5
...Haıñ emrini utmazsıñ ne mel'un kişisiñ	93/15
anmaya ol şuya ateşlere ola irā	95/11
O mel'un hīç ebed gormez ki cennetiñ oısını	96/11
Kātib olsa cin insān daı yazsa cemī' melek ki yazamaya durūşseler idemeye bular itmām	101/14
Bir rik'at virilen şevāb yazamayalar yorula cumlesi dura şevābı olmaya a' dād	101/15
Bular gore şırā atı incedur hem geilmez hīç	106/13
Ki terk it fāñi dunyāyı şaın dunyāyı isteme	114/1
Faır idi buniñ hāli yoıdı bunda bir emvāl	116/9
Ateşe verrem eviñ yaarım eviñi...	117/10
Yaamı yırtaram ki nefsimi helāk idem abul etmez iseñ da'vetimi...	117/11
Ben īmān getrmedum şu Nūa sen de getrme	122/13
Dinini bilmez ki farz bilmez sunnet bilmez mekrhları bilmez nehyi olmamış eşā	125/14
Fehm etmez 'amelince olur dey eremez hīç	125/15
Şifātullah hem bilmez daı bilmez mezāhib hīç daı peyamber bilmez dutamaz sunnetin...	126/1
Cāhilsıñ amasıñ ki farıñ yo şıır gibi	126/13
Dort biñ yıl yazalardı buniñ ma'nasını taı yazamazlardı cumlesi idemezler idi īzā	131/11
Av avlamayım ayrı ki a eylemem sibāt	139/6
Anda farıma yodur daı yok anda ocama	140/4

Olumsuzluğu Kuvvetlendirilmiş Cümleler	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
Sen berīsiñ Allahdan dahı senden berī Allah	160/11

2.4.2.6. Soru Yoluyla Olumsuz Hale Getirilen Cümleler:

“mİ” soru eki ve “kanı, ne, kim, niçün” soru sözleriyle yapılan olumsuzluklardır. Burda amaç soru sormak değildir.

Metinden Tespit Edilen Soru Yoluyla Olumsuz Hale Getirilen Cümleler:

Soru Yoluyla Olumsuz Hale Getirilen Cümleler	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
Var mı Tañrıya lāyık bir ‘amel sende hiç ī‘āz	3/4
Qarar ider mi heç...	6/9
Olur mı bunda heç rāhat...	12/6
Qanı seniñ telezzüzçün binā eylediğün evler	12/12
Bilmeñ mi olacağı mālñ cümle qalcağın	24/12
Büyük belā degil midir emegi sen çekesin de safāsın süreler ğayrılar	25/13
...yer üstünde ‘aceb bundan ki efzal var mı qul ‘aceb...	51/13
Bu devlet kime verilür ki sen qadriñi bil	53/12
Qanı oruc qanı zikir qanı emr-i Hudā sende	56/6
Elemiñ yoq ‘azābdan hiç qanı namāz qanı niyāz	56/6
‘Aceb dünyā yüzinde heç ki bundan efzal ekrem ‘aceb ola mı mevcūdāt	59/14
Sen heç aramazsiñ qanı imān qanı İslām	62/1
Velekin qanı şevābı qanı kerāmāt-ı maşşul	70/12
Qanı sünneti anuñ heç bulunmaz sende ey nevvām	77/12
Ey aqrabālarım niçün siz ibret almazsınız	78/11
Qarañlık gicelerde fenārı ardıña tutsañ olur mı fāydası	83/6
Niçün dökmez gözün yaşlar bu ayıñ iftirākından	85/8
Yoħsa inkārıñ mı var Haqqıñ buyurığına...	93/12

Soru Yoluyla Olumsuz Hale Getirilen Cümleler	Metinde Geçtiği Yer Sayfa/Satır
Yoğ mı İmānıñ seniñ niçün qılmañ namāzı...	94/2
Bu mişillī ādemleri niçün yağmadım ateşe cehennemde yağar gibi yağamadım...	97/10
Deyeler aña melekler utanmañ mı minel-Cabbār	106/2
Hayā etmez misin Hağdan bu deñlü günāhıñ ile	106/3
Çatı incedurur kübri ne mümkün bundan istimrār	107/1
Çanı şurūt İslāmıñ çanı İmān çanı a' māl	115/15
Ne mümkündür helāllaşmağ hemān ki etmek istiħdām	122/2
Bir zālīm elinden hiç ki mazlūm aldığıñ var mı	123/9
Bu azkınlık saña nerden gelüpdür anı bilmeñ mi	124/2
Metbū' mevcūd olmasa bulunur mı kişi tābi	128/1
Çanı şimdi aña sālİK bu mağbūb eline gire	136/8
Çanı āşığ bu mağbūba anı biz' a eyleye her an	136/8
Su' āli mi olur ol çula yuda İsmillahı ihāz	137/15
Ola çarnında İsmullah ' azāb mı ola ol çula	138/1
Çanı kebāb çanı avıñ ki şofra etmeñ bisāt	138/13
Ne var şu çatı dünyāda ne var dār-ı nedāmetde ne var dār-ı çasāvetde ki yoğdur bunda hiç rāhāt	139/15
Bir kes zindāna girse olur mı zevki hiç dārāt	140/12
Virir mi sevmedigine şerīf-i cenneti merdūd	149/1
Çanı anañ çanı babañ bulardan ibret almañ mı	157/13
Ki şimdiki zamān halkı ki çanda çoñşuya eylik	196/14
Gel imdi dünyā yüzinde ki nemmām olmadıç var mı	204/5

3. SONUÇ:

17. yüzyılda Osmanlı Devleti'nde duraklamaya doğru bir gidiş varken, aynı duraklama bu dönem edebiyatı ve dilinde görülmemiştir. Bu yüzyıl Osmanlı Türkçesinin tekamül ettiği dönemlerden biridir. Buna bağlı olarak birçok sanatçı önemli eserler meydana getirmiştir. Bu dönemde saray ve çevresinde çok meşhur olan eserler olduğu gibi halka yönelik olarak oluşturulmuş, halka İslam'ı anlatmak ve halkı doğru yolu sevk etmek amacıyla eserler de yazılmıştır.

İşte bu eserlerden birisi de, Konya'nın Bozkır kazasında yaşamış, muhitinde önemli bir yeri olan, Ali bin Muslihiddin'e ait, tezimizin de temelini oluşturan Zemmü'l- Fenâ adlı eserdir. Mev'ize türünde yazılmış olan eser, halka yönelik olarak yazılmıştır. Müellifin yaşadığı yerdeki halkın dilinde olan birçok mahalli kelimeye yer verilmesi bunu desteklemektedir.

Didaktik bir eser olduğu için akılda kalması zor olan bu eserin akılda kalıcılığının sağlanması ve anlaşılabilirliğinin artırılması amacıyla eser manzum olarak kaleme alınmıştır.

Birçok nüshası bulunan bu eserde amaç, insanlara doğru dinî bilgileri onların anlayabileceği şekilde vermektir.

Daha önce herhangi bir aktarımı yapılmayan, üzerine araştırma yapılmamış, tarafımızca transkripsiyonlu çevirisi yapılan ve Türkçenin sözvarlığına kazandırılan bu eserde 17. yüzyıl Osmanlı Türkçesinin dil özelliklerini ve dönemin ağız özelliklerini görmek mümkündür.

Yazar bu eserde ismiyle müsemma olarak başta dünya olmak üzere geçici olan şeyleri eleştirir. Bunları yaparken de ayet ve hadislerden destek alır. Hadisleri ise dönemin önemli hadis kitaplarından verdiğini belirtir. Zaman zaman kıssalara da yer vererek anlatılanları somut hale getirir.

Yazar eseri oluştururken geçici olan her şeyi eleştirme düşüncesinden yola çıkmıştır. Halka yönelik yazdığı için sade bir dil ortaya koymuş. Halk ağzındaki mahalli kelimelere de yer vermiştir.

Yaptığımız çalışmada öncelikle olumsuz ifadelerin tespitini yaptık. Eserde geçen olumsuz ifadelerin anlam boyutunu incelerken daha önce bu konuda yapılan çalışmalardan yola çıkarak iki temel grupta anlam incelemesi yaptık: Birincisi kelimeyi esas alan gruplar, ikincisi cümleyi esas alan gruplar. Buna bağlı olarak

Zemmü'l-Fenâ'da olumsuzlukla ilgili hem kelime bağlamında hem de cümle bağlamında yeterince örnek karşımıza çıkmaktadır.

Tespit ettiğimiz olumsuz kelimelerin önemli bir kısmı Arapça ve Farsça kelimeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine bazı yabancı kökenli kelimelere Türkçe yardımcı fiil ya da ekler getirilmiştir. Böyle bir kullanımın sebebi eserin dinî içerikli olmasıdır.

Türkçede bir kelimeyi olumsuz yapmanın çeşitli kuralları vardır. Bu bazen olumsuzluk bildiren eklerle, bazen de olumsuz kelimelerle yapılabilir.

Birçok kaynakta olumsuzlukla ilgili çalışmalara bakıldığında fillerde olumsuzluk “-mA-“ eki ve türevlerinin getirilmesiyle yapılır. “-mA-“ eki Türkçenin eski Türkçeden beri var olan en işlek olumsuzluk ekidir. “-mA-“nın türevleri diyebileceğimiz “-mAz, -mAdAn” gibi ekler de olumsuzluk bildirir.

“-mAz” eki tespit ettiğimiz kelimelerde daha çok 3. Tekil şahsa yönelik kullanılmıştır. Bu da mev’izenin ruhuna uygun olarak eserde genele yönelik bir hitabın olduğunu gösterir.

İsimlerde ise cevher fiilinin olumsuzluğu “değil” edatıyla ve “yok” kelimesiyle yapılır.

İsimden isim yapan ekler arasında bulunan “-sIz” eki de olumsuz isim yapar. Buradaki olumsuzluk o kelimedeki özelliğin bulunmamasından kaynaklanan bir durumdur.

Bu dönemde Arapça ve Farsçadan dilimize geçen olumsuz ön eklerle yapılan kelimeleri de ayrı değerlendirmeye tabi tuttuk.

Biz bütün bunları çalışmamızda yapısal olumsuzluklar kategorisinde inceledik.

Yapısal incelemelerden sonra kelime türlerine göre bir inceleme yaptık. Kelime ve ifade kalıplarını isim, sıfat, zarf, bağlaç, fiil gibi sınıflandırmalara tabi tuttuk.

Olumsuz isimleri isim tamlamalarında ve isimlerde olumsuzluk olarak inceledik ve bu grubun içine Arapça/Farsça terkiplerden isim tamlaması olarak görülenleri de aldık. Olumsuz isim ve tamlamalarda Arapça ve Farsçanın yoğun etkisinin olduğunu gördük.

Olumsuz sıfatları ise geçici ve kalıcı sıfatlar olarak iki temel grupta inceledik. Sıfat-fiil ekiyle yapılan sıfatları geçici, diğerlerini kalıcı sıfatlar olarak kabul ettik.

Olumsuz zarfları zarf olduğunu düşündüğümüz “sakın, zinhar, hiç” gibi kelimeleri baz alarak inceledik.

Bağlaçlarda sadece ne...ne bağlacının olumsuz yapma özelliği olduğu için bu bağlacın bulunduğu cümleleri aldık.

Olumsuz fiilleri yapı bakımından basit, türemiş ve birleşik fiiller olarak inceledik.

Kelime türlerinin hepsinde olumsuzluk örneği olabilecek kelimeler vardır. Kelime türlerine göre yapılan incelemede dikkati çeken nokta, eserden tespit ettiğimiz olumsuz isim, sıfat ve zarfların çoğunluğunun yabancı kökenli (Arapça/Farsça) kelimelerden oluşmasıdır. Biz bunun iki nedeni olabileceğini düşünüyoruz:

Birinci nedeni, eser mev'ize türünde olduğu ve halkın tamamına hitap etme amacı taşıdığı için dinî terminolojiye ait ortak anlamlı kelimeler kullanılmıştır.

İkinci nedeni tabu/tekinsiz kavramıdır. Dil olumsuz bir ifadeyi daha çok başka dillerden alıntılama yoluna gider. Dolayısıyla bu eserdeki birçok olumsuz isim bize İslamî literatürden giren kelimelerdir. Günlük hayatta da kullanılan cehennem, günah, şeytan, şarap gibi kelimeler bizde İslam'ın etkisiyle olumsuz olarak kabul edilmiş kelimelerdir. Eserde bunlar gibi birçok kelime bulmak mümkündür.

Kelimelerin anlam olarak tespitinde ise sözlük anlamı temel alındı. Eğer sözcüğün sözlük anlamı zihnimizde olumlu bir çağrışım yapıyorsa ya da olumsuz çağrışım yapan bir kelimeye olumsuz bir yapı geliyorsa böyle kelimeleri iyi anlamda olumsuz kelimeler olarak kabul ettik.

Sözlük anlamı zihnimizde olumsuz bir çağrışım yapıyor ya da olumlu çağrışım yapan bir kelimeye olumsuz bir yapı geliyorsa kötü anlamda olumsuz kelimeler olarak kabul ettik.

Cümlelerde olumsuzluklarda ise genellikle yüklemün tüm cümleyi etkilediği olumsuz yapılar göze çarpmaktadır. Yüklemden yola çıkarak yüklemün tüm cümleye etkisi üzerinden yola çıktık. Yaptığımız tespit ve tasniflerde buna uyduk.

Olumsuzlukların tespiti ve tasnifi ile ilgili daha önce yapılan çalışmalara baktığımızda genellikle aynı yaklaşımı görmekteyiz. Anlamına göre cümleleri Türk dilinin her dönemiyle ilgili araştırma yapan hemen hemen bütün araştırmacılar olumlu, olumsuz olmak üzere iki temel yapıda incelemişlerdir.

Biz ise olumsuz cümleleri Gerçek Anlamlı Olumsuz Cümleler, Olumsuz Yapıyı Olumlu Hale Getiren Cümleler, Olumsuz Kelimeleri Tezatla Olumlu Hale Getiren Cümleler, Yüklem Dışı Unsurların Yüklemi Etkilediği Olumsuz Cümleler, Olumsuzluğu Kuvvetlendirilmiş Cümleler, Soru Yoluyla Olumsuz Hale Getirilen Cümleler olarak özgün bir şekilde belli kategorilere ayırdık.

Belki kelime ve cümle boyutunda incelenmesi benzese de içerik olarak önceki çalışmalarda sadece yapısal bir inceleme göze çarpmaktadır. Biz ise yaptığımız tespit ve incelemelerimizi yine kelimedeki ve cümledeki olumsuzluk olarak iki ana başlıkta yapmamıza rağmen sadece yapısal boyut ve sözcük türü boyutunda kalmadık ve anlamsal boyutunu daha önce yapılmamış bir tasnife tabi tutarak inceledik.

Kelime ve özellikle cümleleri daha özgün ve yenilikçi bir yaklaşımla tasnif ettik ve bunları ana ve alt kategoriler olarak belirledik ve bunlara birtakım isimler verdik. Türkçenin sözvarlığına kazandırılan bu eserden çalışmamıza uygun örnekler bulduk.

Eserle ilgili yaptığımız incelemelerin sonucunda yapılan tespitler bize gösteriyor ki müellif olumsuz ifadeleri iki şekilde kullanmıştır:

Birincisi doğrudan dinî terminolojide ya da halk ağzında olumsuz olarak değerlendirilen ve sözlük anlamı da olumsuz olan kelimelerdir. Bu kelimeleri kullanmaktaki amacı kişilere olumsuz durumları göstererek onları yaptıkları hatalardan uzaklaştırmak ve onlara doğru yolu göstermektir.

İkincisi ise anlamı olumsuz olan kelimelere yine olumsuz kelime ya da ekler getirerek olumlu yapılan kelimelerdir. Olumlama kelimeleri olarak da ifade edebileceğimiz kelimeleri müellifin kullanmaktaki amacı dinen yapılmaması gereken davranışları yapmamaya sevk etmek, kişileri cehennemden kurtararak ebedi saadet yeri olan cennete ulaştırmaktır.

Yine müellifin anlattıklarını desteklemek için kullandığı bazen konu başlığı yaptığı bazen de konu içerisinde verdiği ayet ve hadislerde müellif öğüt vermek istediği konuda nelerin yapılıp nelerin yapılmaması gerektiğini belirtmiştir.

Ayrıca anlattıklarını somutlaştırmak için konuyla ilgili anlattığı kıssalar genel itibarıyla iki yönlüdür. Zahidane üslupla aktardığı kıssalarda (3/13-4/5, 9/9-12/10, 28/1-31/2, 36/7-37/9 gibi) Allah'ın Cabbar ve Kahhar sıfatlarının bir tecellisi olarak,

daha çok korkutarak dini vecibeleri yaptırma amaçlanır. Sofiyane üslupla aktardığı kıssalarda (6/15-9/7, 14/11-15/14, 16/11-18/6, 38/5-40/10, 40/14-41/11, 49/5-51/15 gibi) ise Allah'ın daha çok Rahman ve Rahim sıfatlarının bir tecellisi olarak Allah'ın bağışlayıcılığı üzerinde durulur.

Bu iki yönlü anlatım eserin tamamında kendini hissettirir. Müellif zaman zaman cennet nimetlerini ve cennette başa gelecekleri (88/4-89/11 gibi) anlatarak doğru ve geçici şeylerden uzak durarak yaşanan bir hayatın sonunda elde edilecekleri anlatır. Bunları anlatırken de olumluluğu iki olumsuz yapıyı birleştirerek verir.

Zaman zaman da cehennem ehlini ve cehennemde başa gelecekleri anlatırken ise (25/14-27/3 gibi) doğru bir hayat yaşanmaması ve geçici olana meyiletmenin sonucunda çekilecek azabı anlatır. Bunları anlatırken ise ya olumlu kelimeyi olumsuz yapar, ya da sözlük anlamı ya da çağrışımı olumsuz olan kelimeleri kullanır.

Müellifin kullandığı bu iki yönlü üslup aynen Kur'an-ı Kerim üslubudur. Kur'an-ı Kerimde de hak ve batıl olarak ayrılan iki yol ve bunların sonucunda gidilecek yer olan cennet ve cehennem ayrıntılı şekilde anlatılır. Muhitinin önemli isimlerinden olan Ali b. Muslihiddin de bu Kur'an üslubunu eserine de yansıtmıştır.

4. KAYNAKLAR:

- Aksan, Doğan (1996). *Türkçenin Sözcük Varlığı*, Ankara: Engin Yayınevi.
- Aksan, Doğan (1999). *Anlambilim, Anlambilim Konuları ve Türk Anlambilimi*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Aksan, Doğan (2003). *Sözcük Türleri*. Ankara: Papatya Yayınları.
- Aksan, Doğan (2009). *Her Yönüyle Dil (Ana Çizgileri ile Dilbilim) 1-2-3. Ciltler* (5. Baskı), Ankara: TDK Yayınları.
- Aksan, Doğan (2013). *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili (Dilbilim Açısından Bakış)* (7. Baskı). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Altun, Mustafa (2004). Eski Metinlerde Bir Semantik İnceleme Örneği: Hikmet-nâme. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. Sayı:7 Sayfa:113-126.
- Altun, Mustafa (2010). Filolojik-Dil Bilgisi ve Dil Bilimi Kaynaklarında Türk Dilinin Söz Dizimsel Yapılarının Karşılaştırılması. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 5/4 Fall.
- Anlambilim İlgili Alanlar ve Türkçe (Şubat 1994). Ankara, A.Ü. *TÖMER Dil Dergisi Doğan Aksan Özel Sayısı S.16*, 118-124
- Atalay, Besim (1986). *Divanü Lügati't-Türk Tercümesi I, II, III*. . Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Balcı, Hülya Aşkın (2009). Yazılı Basında Anlam Bilim Sorunu. *Kastamonu Eğitim Dergisi* 301-312 Cilt:17 No:1
- Banguoğlu, Tahsin (1990). *Türkçenin Grameri* (3. Baskı). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Bursalı Mehmed Tahir Efendi (1915). *Osmanlı Müellifleri*. İstanbul: Matbaa-i Amire
- Çürük, M. Selcen (2010). Olumsuzluk ve Kiplik Arasındaki İlişki: Bakış ve Yaklaşımlar. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*. Cilt:7 Sayı:2 Sayfa:57-72
- Çürük, M. Selcen (2012). Olumsuzluğun Anlatı Metinlerindeki İşlevleri Üzerine. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*. Cilt:9 Sayı:4 Sayfa:147-175
- Demir, Nurettin, Emine Yılmaz (2010). *Türk Dili El Kitabı* (5. Baskı). Ankara: Grafiker Yayınları.

- Demirel, Özlem (2002). *Türkiye Türkçesinde Olumsuz Cümle Yapıları*, Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı. Malatya.
- Demirel, Özlem (2006). Yapıca Olumlu Anlamca Olumsuz Cümleler Üzerine Bir Değerlendirme. *İÜ Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi* cilt: 34, sayı: 34. İstanbul.
- Devellioğlu, Ferit (2000). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Dilçin, Cem (1983) (Düzenleyen). *Yeni Tarama Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Dizdaroğlu, Hikmet (1976). *Tümcebilgisi*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Doğan, Enfel, Özkan, Mustafa (2010). *Türkçe Cümle Bilgisi II*. (Editörler: Mustafa Özkan-Hülya Pilancı). Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Duymaz, Enes-Turan, Abdulkadir (2006), *Türkçede Anlam Bilgisi*, Birleşik Yayınevi.
- Ercilasun, Ahmet Bican (1983). *Kutadgu Bilig Grameri-Fiil-*, Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları.
- Ercilasun, Ahmet Bican (2011). *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Erdoğan, Metin (2006). *Kelime Grupları ve Cümle Bilgisi*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Ergin, Muharrem (1993). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Basım/Yayın/Tanıtım.
- Erol, Arslan Hülya (2006). *Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesine Anlam Değişimleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- Erten, Münir (2007).+sız Eki Olumsuzluk Eki midir? *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 2/4 Fall.
- Gabain, A. von (2007). *Eski Türkçenin Grameri* (5. Baskı, Çeviren: Mehmet Akalın). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gencan, Tahir Nejat (1975). *Dilbilgisi*, İstanbul: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gülsevin, Gürer, Turan, Fikret, Kartallıoğlu, Yavuz, Develi, Hayati ve Duman, Musa (2011). *XVI-XIX. Yüzyıllar Türk Dili*. (Editörler: Musa Duman-Dilek Erenoğlu). Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

- Güner, Galip (2008). Şekil, İçerik ve Anlam Bağlantısı Bakımından Türkiye Türkçesi Gramerciliği. *Erciyes*, Yıl: 31, Sayı: 362, Şubat 2008, s. 15-18. Kayseri.
- Hatiboğlu, Vecihe (1978). *Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*, Ankara: A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları No:276.
- Hacıeminoğlu, Necmettin (1971). *Türk Dilinde Edatlar*, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Hacıeminoğlu, Necmettin (1991). *Türk Dilinde Yapı Bakımından Fiiller*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Hacıeminoğlu, Necmettin (2008). *Karahanlı Türkçesi Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Hazar, Mehmet (2013). Türkiye Türkçesindeki Anlam Bilimi Bibliyografyası. *TÜRÜK Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*. Yıl:1 Sayı:2 Sayfa:137-173
- Hirik, Erkan (2010). *Türkiye Türkçesinde Olumsuzluk Eki*, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı. Kırıkkale.
- İlhan, Nadir. (2005). Türkçede Olumsuzluk. *Karaman Dil Kültür ve Sanat Dergisi*. T.C. Karaman Valiliği Yayınları. s.271-279. TBBM Basımevi. Ankara.
- Karaağaç, Günay (2009). *Türkçenin Söz Dizimi*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Karademir, Fevzi (2009). -Ma Olumsuzluk Biçimbiriminin “Kip”le İlgisi ve Olumsuz Fiil Çekimlerinin Adlandırılması Sorunu. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. Volume 4/3
- Karahan, Leyla (2012). *Türkçede Söz Dizimi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karaman, Hayrettin vd. (2007). *Kur’ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Karaörs, Metin (Mayıs 1991). Türkiye Türkçesinin Azerbaycan Türkçesinin Kelime Grupları, Cümle ve Cümle Çeşitleri (Sentaks) Bakımından Karşılaştırılması (Tebliğ). *Azerbaycan Büyük Kongresi*. Bakü
- Korkmaz, Zeynep (2003). *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Korkmaz, Zeynep (1973). *Sadru'd-dīn Şeyhoğlu, Marzubān-nāme Tercümesi (İnceleme-Metin-Sözlük-Tıpkıbasım)*. Ankara: Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları.
- Özkan, Bülent (2006). Türkçede Dilbilgisel Terim Olarak “Olumlama” ve “Olumsuzlama”. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Cilt:15 Sayı:1 Sayfa: 269-282
- Özmen, Mehmet (2000). Türkçede Değil Kelimesi ve Kullanımları. *İÜ Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi* cilt: 29. İstanbul.
- Özsoy, A. Sumru, Erk Emeksiz, Zeynep, Turan, Ümit Deniz, Uzun, Leyla (2013). *Genel Dilbilim II* (2. Baskı). Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları. Eskişehir.
- Öztürk, Rıdvan (2010). *Yeni Uygur Türkçesi Grameri* (2. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Şafakçı, Hamit (2013). Tarihi Süreçte Bir Yerleşim Yerinin İsimleri: Konya-Bozkır Örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. Cilt: 6 Sayı: 28
- Şemseddin, Sami (2004). *Kâmûs-ı Türkî*. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Temürcü, Ceyhan (2008). Türkçede Olumsuzlama Biçimlerinin Anlam-biçimsel Çözümlemesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi 22. Ulusal Dilbilim Kurultayı*.
- Timurtaş, Faruk Kadri (2000). *Osmanlı Türkçesine Giriş*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları. İstanbul: Melisa Matbaacılık.
- Tulum, Mertol (2000). Sinan Paşa Maarif-name (Özlü Sözler ve Öğütler Kitabı). İstanbul: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Tulum, Mertol (2011). *17. Yüzyıl Türkçesi ve Söz Varlığı*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- Turan, Selami, Akgül, Ahmet (2008). XVII. Asrın Alim ve Şairlerinden Ali Bin Muslihi'd-din Bozkırı ve Zemmu'l-Fena Adlı Eseri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Yıl: 2008/2 Sayı: 8
- Türk Dil Kurumu, *Büyük Türkçe Sözlük* (<http://tdkterim.gov.tr/bts/>).
- Türkçe Sözlük* (1998) (9. Baskı) (Hazırlayanlar: İsmail Parlatır vd.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü* (11 Cilt). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara Üniversitesi Basımevi.

- Üstüner, Ahat (2001). Eski Türkiye Türkçesinde –sUz Eki. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. Cilt: 11 Sayı: 2 Sayfa: 177-184.
- Yılmaz, Ayşe (2009). Cümlenin Sınıflandırılmasında Kullanılan Olumluluk Olumsuzluk Kategorisi Üzerine. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 4/3.
- Yılmaz, Engin (2014). *Temel Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

ANLAMBİLİM VE CÜMLE BİLGİSİ ÜZERİNE YAPILAN BAZI TEZLER

- Acar, Zafer (2004). *Sezai Karakoç Şiirinin Anlam Bilim Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı. Kayseri.
- Akay, Nilay (2006). *Orhun Abideleri Üzerine Bir Sentaks Çalışması*, Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı. Aydın
- Akşehirli, Soner (2004). *Temel Anlambilim Kavramları Üzerine Bir İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı, İzmir.
- Alyılmaz, Cengiz (1988). *Latifi Tezkiresi'nin Sentaks Yönünden İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Erzurum.
- Arı, Orhan (2004). *Divanü Lügati't-Türk'teki Metinler Üzerine Bir Sentaks İncelemesi*, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı. Kahramanmaraş.
- Barak Yılmaz, Başak (2008). *Cümle Bilgisi Konusundaki Terim, Tanım ve Tasnif Farklılıklarının Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı Türkçe Öğretmenliği Bilim Dalı. İstanbul.
- Boztürk, Ebru (2001). *Gelibolulu Ali ve Nev'izade Ata'i'nin Münşeatları Üzerine Mukayeseli Sentaks*, Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Edirne.
- Börekçi, Muhsine (1988). *Aşık Çelebi Tezkiresi'nin Sentaks Bakımından İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Erzurum.
- Cemiloğlu, İsmet (1986). *Azeri Türkçesinin Sentaks Bakımından Türkiye Türkçesiyle Karşılaştırılması*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Ankara.

- Çebi, İhsan Sabri (1994). *On Sekizinci Yüzyıl Osmanlı Türkçesine Ait İki Eser Üzerinde Sentaks*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Çer, Erhan (2010). *Şiirde Fonetik – Semantik İlişkisinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Muğla.
- Çetinkaya, Bayram (2001). *Kutadgu Bilig'deki Deyimlerin Semantik ve Sentaktik İncelemesi*, Yüksek Lisans Tezi (Yayımlanmamış), Afyon Kocatepe Ü. Sos. Bil. Ens. Türk Dili Edebiyatı Anabilim Dalı, Afyon.
- Çulha, Burçin (2013). *İlköğretim 6,7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Şiirlerin Fonetik-Semantik İlişki Çerçevesinde İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, Muğla.
- Deveci, Selma (1997). *Sirace'l- Kulub Üzerine Sentaks Çalışması (Cümle Yapıları)*, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Erzurum.
- Doğan, Enfel (2006). *Ahlâk-ı Alâî (Metin-Sözlük-Sentaks İncelemesi)*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul.
- Harmancı, Meriç (2001). *Muhlis İbnül- Hâfızul- Kâdî'ye Ait Bir Câmiul-Hikâyât Nüshası Üzerinde Sentaks İncelemesi*, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı. Kocaeli.
- Jasim, Jasim (2007). *Bihîştî'nin Tarih-i Sultan Cem Eseri Üzerine Sentaks Çalışması*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Karabörk, Kazım (1995). *Şecere-i Türk Üzerine bir Sentaks Çalışması*, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı. Konya.
- Karaküçük, Bülent (1998). *Latîfî Tezkiresi Üzerinde Bir Sentaks Çalışması*, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı. Kahramanmaraş.

- Kaya, Fatih (2010). *18. Yüzyıla Ait Bir Siyer-i Nebî Üzerinde Sentaks İncelemesi*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı, Ankara.
- Kılıç, Murat (1999). *Sehi Tezkiresi Üzerinde Sentaks Çalışması*, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı. Kahramanmaraş.
- Kıyılıoğlu, Necla (1996). *Mecmuatü'r-Resail'deki İlk Metin Üzerine Sentaks İncelemesi*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Kunduracı, Aysun (2008). *Sözdizim-Anlambilim Etkileşimi Olarak Sözlüksel Dilbilgisinde Denetleme*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dilbilim Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Oktay, Gülşah (1997). *18. Yüzyıla Ait Bir Barbaros Hayreddin Paşa Gazavat-namesi Üzerinde Sentaks İncelemesi*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Özçam, Çimen (1999). *Şeyhülislam Yahya Efendi Nigaristan Tercümesi (sentaks incelemesi- metin-sözlük)* (2 cilt), Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Elazığ.
- Sanlı, Seda (2007). *Gülten Dayıoğlu'nun Fadiş Ve Dört Kardeşiler Adlı Öykü Kitaplarının Tümce Anlambilim Açısından İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, Elazığ.
- Tarıkdaroğlu, Abdurrahman (1988). *Kınalızade Hasan Çelebi'nin Tezkiretü'ş-Şuara'sı Üzerine Bir sentaks Çalışması*, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Erzurum.
- Tepeli, Yusuf (1998). *Ali'nin Nesrinde Sentaks*, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Erzurum.
- Toybıyık, Ebru (2013). *Vücutla İlgili Türkçe İsimler Üzerine Semantik Bakımdan Bir İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı, Ankara.

- Uslu, Kemal (2007). *Genel Liselerin İkinci Sınıflarında Okutulan Edebiyat Ders Kitaplarının Semantik Boyutu Üzerine Bir İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Uyar, Mehmet Ali (1985). *Karahanlı Türkçesi Fiilleri İle Türkiye Türkçesi Fiilleri Arasında Fonetik Ve Semantik Bakımlardan Bir Karşılaştırma*, Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı. Ankara.
- Yavuz, Ali (1999). *Abdullah İbni Şükri Konavi'nin Mürşidü'l-İbad Adlı Eserinde Sentaks Çalışması*, Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Denizli.

5. METİN (ZEMMU'L FENÂ)

-1-

- 1 Bismillahirrahmanirrahîm ve Bihi Neste'ine Yâ Mu'in
 2 Senâ vü hamd ü lâ-yuḥşâ saña ey Hâlık u Feyyâz
 Ki yokdur hîç saña emşâl ki sensiñ Qâhir ü Feyyâz
 3 Qamu fazlıñda vâhidsin ki yokdur hîç saña mu'in
 Ki yokdur hîç saña mu'riz ki sensiñ Qâhir ü Feyyâz
 4 Nice envâ'ı ni' metleri bize çün kıldıñ erzânî
 Huşûşâ ni' met-i İslâm ki maḥşûş kıldıñ ey Feyyâz
 5 Bu ednâ 'abdiñ ey Bârî nice medḥ eyleye seni
 Ki yokdur tākātı anuñ kemâl-ı hamdi ey Feyyâz
 6 Umaram senden ey Bârî lisânımı gice gündüz
 Saña ḥamden ayırma kim cemî'-i eyyâmda sen Feyyâz
 7 Umurımı saña ıṣmarladum yâ Rabbi her zamân
 Ki dünyâda ve aḥretde sermisâr¹ eyleme Feyyâz
 8 Daḥı yüz biñ şalât olsun ḥabîbiñ rûḥına yâ Rabbi
 Bizi kıldıñ aña ümmet şefî' eyle anı Feyyâz
 9 Daḥı aşḥab-ı âline şalat olsun selâm olsun
 Ki oldılar aña tâbi' kamu emriñde ey Feyyâz
 10 Buları da şefî' eyle kamu kullarıña yâ Rabbi
 Bularıñ ḥurmetine sen ki feyz et 'ilmiñi Feyyâz
 11 Der Beyân-ı Dîbâceti'l Kitâbbu
 Ve Sebeb-i Te'lîfûhü ve Taşnîfûhü

-2-

- 1 Ki bundan soñra bilsünler bu bir mev'izdurur elvân²

¹şerm-sâr olmalı

- Ḥudā feyz etdiği miḳdār beyān idem bunı ihvān
- 2 Ki ben bir efḳarı'l-‘abdeyn ki ben bir aḥḳarı'l-‘abdeyn
Ki bende cümle taḳsīrāt ḳuşūra baḳmasun ihvān
- 3 Bizim mevlūdümüz Bozkır ḳazāsında Serisdetdür³
Ki Muşlihi’ddin oğlıdur ‘Alīdür ismimiz ihvān
- 4 Ḥudā maḡfīret eylesün ki ‘iṣyānımız cümle
Daḥı hem vālideynimiñ ṣuçını ‘afv ide Raḥmān
- 5 Daḥı maḡfīret eylesün ki fāḳīr-i vālideyni
Daḥı cümle ḳarındaşın ki yarlıḡaya ol Mennān
- 6 Ki cümle ehl-i İslāma ki nuşret eyleye Allah
Ki dīn dūşmānlarına cümle Ḥudā ḳahr eyleye her an
- 7 Ki cemī‘ mü‘minleri Allah ki ‘iṣmetde ide dā‘im
Ḥuṣūṣā ālim olanı ki ḥıfz eyleye ol Mennān
- 8 Ki ol dīn dūşmānı fāsıḳları ref‘ eyleye yerden
Necāt bula ḳamu mü‘min ki ‘iṣretde ola her an
- 9 Daḥı namāzları cümle ki yerden ref‘ ide Allah
Daḥı müfsīdleri ḳanda var ise ref‘ ide Allah

²ihvān olmalı

³Miladın ilk yıllarında Leontopolis ismiyle bilinen Bozkır’a, 1400’lü yılların başında, Yalıhüyük çevresinde yaşayan Bozkır Bey gelerek buraya kendi adını vermiştir. Bu yerleşim yeri İsaura, Vetus, Leontopolis, **Siristat** (Serisdet) ve son olarak “Bozkır” adıyla anılmıştır. Bazı araştırmacılar tarafından, Siristat kelimesi, madenlerin çıkarıldıkları ocakların başında bulunan “Baş Usta” anlamına gelen “Ser-i Üstat” kelimesinin bir varyasyonu olarak değerlendirilmiştir. Fakat XIV. yüzyıla ait bazı kaynaklarda Siristat ismi zikredilmektedir. Yine aynı yüzyıldaki Bozkır’a belgeler içinde bulunan 1336 tarihli bir belgeye göre Karamanoğulları döneminde Bozkır kaza olarak, Siristat ise köy olarak geçmektedir. Ayrıca XVI. yüzyıldaki Kazıkdere köyündeki madencilik faaliyetleri ile 1776 yılında açılan Bozkır madeninin, “Siristat” kelimesi ile ilgisi olmamakla birlikte, Siristat isminin 1336 yılında kullanılması bu iddiaları ortadan kaldırmaktadır. Türkçe bir kelime olmadığı düşünülen Siristat ismi, Türklerden önce bölgede yaşayan halklar tarafından verilmiş bir isim olmalıdır. Luwi dilinde ve onun ardılı bölgesel dillerde akıntı, akarsu anlamına gelen sözcüklerden asta/ista/astra/istra ekleri bulunmaktadır. Samsun ilinin Kavak ilçesinde eski adı Bistat olan İkizdere köyü ile eski adı Siristat olan Bozkır’ın eski isimlerindeki benzerlikler dikkat çekmektedir. Bistat dere kıyısındadır ve Bozkır’ın içinden de Çarşamba Çayı geçmektedir. Siristat adının aslı Sibristada olup güzel akıntılı, gür su akıntısı gibi anlamlara geldiğine göre Siristat adı, suyun gür akışı anlamında kullanılan bir isim olmalıdır. (Şafakçı, 2013: 4-5)

- 10 Ki mu‘teber kitāblardan bunı aḥiz eyledüm biliñ
Ne deñlü var-ısa muḥriḳ ehādīs eyledüm iḳān
- 11 Ki virdüm mübtedī olan kişiniñ eline cevher
Eger ḳadrini bilürse olur elbetde fi‘l-cinān
- 12 Bunuñla ‘āmil olursa irer elbetde bir zevḳe
Ulu kimse olur şoñra şafalarda ide Raḥmān
- 13 Buñun içindeki biliñ fenāyı zem ider cümle
Anuñçün buña ad virdüm ki Zemu‘l-Fenā’ ihvān
- 14 Ḳasāvāt dārıdur bu dār elem dārıdur bu dār
Ḳüzün dārıdurur bu dār ki yoḳdur bunda zevḳi her an
- 15 Ki bay olsañ gedā olsañ olur elbetde bir ḥüzniñ
Vezīr-i pādişāh olsañ ki vardır sende ey ihvān

-3-

- 1 Fenā milkdür beḳası yoḳ vefası yoḳ cefası çoḳ
Ki züldür ‘izzeti bunuñ serābdur şarābı her an
- 2 Der Beyān-ı Ḳavlehü Te‘ālā وَأَثْرُ لِحْيَاةِ 4
فَأَمَّ مَنْ طَغَى
- الدُّنْيَا فَإِنَّ الْجَحِيمَ هِيَ الْمَأْوَى
- 3 Gel ey ḡaflet bināsına gice gündüz olan ḡavvaş
Gel ey Tañrısını bilmez ki emrinden ide ī rāz
- 4 Ki ḡafletden gözüñi aç ki tefīş eyle kendüñi
Ki var mı Tañrıya lāyıḳ bir ‘amel sende hīç ī ‘āz
- 5 Göñül verdiñ gice gündüz ḡazāb etdigine Ḥaḳḳıñ
Seven mel‘ūn sevilen de bunı zem eyledi Feyyāz

⁴Azana ve dünya hayatını ahirete tercih edene, şüphesiz cehennem tek barınaktır.
(Nâzi’at 37-39)

- 6 Dağı içinde olan eşyaya Haq la'net eyledi
Buña ednāya meyl etme temāil etme et ī'rāz
- 7 Ve illā şol 'amelleri ki emr etdi idi kendi
Anı sever hemān ancak dağı 'ālimleri Feyyāz
- 8 Eger Tañrınıñ 'indindeki şayısı bu dünyāniñ
Seveydi at siñeginüñ qanadı miqdārı Feyyāz
- 9 Ki kâfirlere bir içim şu vermezdi bu dünyāda
Velī sevmediği için ki cümle içdiler Feyyāz
- 10 Eger Allah qulı iseñ eliñ çek dünyādan kişi
Muhabbet etme fāniye buña sa' eyleme şahhāş
- 11 Ki her günāhlarıñ başıdur dünyāyı pek sevmek
Habibullah bunu böyle buyurdu eyleme i'rāz
- 12 Ki sen dünyāyı sevdikçe ba'ıd olursuñ Allahdan
Ki rahmet eylemez saña gāzāb eyler saña Feyyāz
- 13 Rivāyetdür ki 'İsādan gezerken nā-gihān bir gün
Ki bir yegide uğradı qatı aqlar döker eşhāş
- 14 Münācāt etdi Allah didi yā Rabbi yegid
Niçün döker gözinden yaş gözinden qan ider efāz
- 15 Buyurdu Zü'l-celāle Allah ki yā 'İsā eşit anı
Günāhını diler benden ki rahmet eyle dir Feyyāz

- 4 -

- 1 Ki var ol yigide deysen eger yaş yerine qanlar
Dökerse eylemez fāyda gözi olursa da inqāz
- 2 Anı ben mağfıret etmem ki benden fāyda yok aña
Benim rahmetimi göremez cinānım yok aña ī'rāz
- 3 Niçün yā Rabbi dey(i)cek buyurdu Zü'l-celālallah

- Ki zīrā bu yigidiñ dünyāya meyli var denī ī‘āz
- 4 Ki zīrā ol benim sevmedigim dünyāya meyli var
Anıñçün rahmetim yoǵdur dahı yoǵ maǵfıret ī‘āz
- 5 Yarın yevm-i kıyāmetde ‘azāb idem aña bilsün
Çıkarıdı beni ǵalbından fenāya meyl ider ī‘āz
- 6 Rivāyetde gelüpdür kim buyurdı İbn-i‘Abbās bil
Yarın yevm-i kıyāmetde gele dünyā göre eşhāş
- 7 Ki bir ‘acūze ǵarı şūretinde gele ol mel‘ün
Gören ikrāh ide anı firār ide ǵamu eşhāş
- 8 Ki gözleri anuñ yırdlar gören nefret ider andan
ǵatı çirkin şūret içre gele göre anı eşhāş
- 9 Ki halkıñ içine gire ǵaçarlar ehl-i maşşer hep
Çaǵıra bir münādī kim niçün ǵaçarsıñız eşhāş
- 10 Bu siziñ sevdigiñizdür bu siziñ bildigiñizdür
Ki bundan ǵayrı siz sevmediñizdi aşlā hıç ī‘āz
- 11 Bunuñçün kizib iderdiñiz bunuñçün zūlm iderdiñiz
ǵaçardı bu ǵovardıñız bu gün sizi diler eşhāş
- 12 Geliñ başına birikiñ ki zīrā ‘aşıǵ idiñüz
Eliñiz bes gelüpdür ma‘şūkiñiz oluñız ǵazẓāz
- 13 Ki gelsün bunuñ için ādem öldürüp ǵıtāl iden
Bunuñçün ǵaǵǵı terk idüp ki bātıla getdi eşhāş
- 14 Bunuñçün siz ta-hāsebtüm bunuñçün siz fe-bā‘aztüm
Bunuñçün maǵrūr oldıñız ki ǵaǵdan etdiñiz i‘rāz
- 15 Geliñ başına cem‘ oluñ gidiñ cehenneme bile
Ki herkes sevdigi-le bes ola maǵāmına efāz

- 1 Süreler bes bunı oda döne çağıra ardına
Ki gelsün beni sevenler benim etbâ'larım eşhâş
- 2 Cenâb-ı Hâk tarafından ki bir nādī nidā ide
Bunı sevenleri cümle ki olsun âteşe efâz
- 3 Ki gördüñ mi bu dünyâyı neler ide habîbine
Ki dostuna neler ide 'azâblara ide efâz
- 4 'Adüvv-i ekberiñdür bu mühîndür bu saña her an
Budur işinde mekkâra bu bir 'adüdurur leşşâş
- 5 Vefâşı yok bu dünyanıñ işi dâ'im fenâdurur
Beķası yokdurur aşlâ liķāsıdur anuñ leşşâş
- 6 Keenne bir ulu handur konan göçer karar etmez
Metâ'ı azdan azdurur gurûr olmañ buna eşhâş
- 7 Ne deñlü enbiyâ geldi-se sevmediler bunı
Cihâd etdi bular her an itâ'atde olup haşşâş
- 8 İlahî bu za'îf kuluñ ma'îşetde za'îfdür pek
Anı şâlih fuķarâlar gurûhından kıl ey Feyyâz
- 9 Der Beyân-ı Kavlehü Te'âlâ وَعَدَّدَهُ ۝ جَمَعَ مَالًا ۝⁵
يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ كَلَّا لِيُنْبَذَنَّ فِي الْحُطَمَةِ
- 10 Gel ey leyli nehâr māl cem'ine sa'eyleyen cemmâ'
Nedirsiñ cem'idüp mālı olursiñ māl olur ezyâ'
- 11 Nedür bu fenâ milk gel etme anı ihtiyâr
Helâk olur buña meyyâl gel etme bundan istimtâ'

⁵ O ki mal toplamış ve onu sayıp durmuştur. (o) malın kendisini ebedi kılacağını zanneder. Hayır ! Andolsun ki o, Hutame'ye atılacaktır. (Hümeze 2-4)

- 12 Unutmışsın Hudāyı sen ki çıkmış Tañrı qalbiñden
Ki ašlā emri yok sende dalāletde qalan cemmā´
- 13 Bilürsiñ cümlesi fānī dahı kendiñde fānisiñ
Ki var bir fānī olmaz milk taleb kıl Tañrıya imtā´
- 14 Başıñ aq mü´mīniñ dersiñ severin dersiñ Allaha
Bu kez Qārūn-ı fa´lisiñ yalancı kişisiñ hellā´
- 15 Hudādan cennet istersin ki terk it fānī dünyāyı
Ki zīrā günāhlarıñ başıdur bunı istinfā´

-6-

- 1 Seniñ qalbiñde mādemi ki dünyā hubbu olduqça
Yarlaşamaz seni Allah olursuñ ateşe ifā´
- 2 Hudānın rahmetinden sen ba´ıd oluñ eyā mel´ün
Harām helāl dimeyüp cem´ ideyorur ey tammā´
- 3 Bu dünyāda olan emtā´ eger zeheb eger fiżzā
Qamusı cennete nisbet ki zerre deñlüdür emtā´
- 4 Ki cennetiñ harīrinüñ şibri miqdārı dünyāda
Çıqaydı şems-ile kamer olurdı nūri istiqtā´
- 5 Ki hūrinüñ eger bir barmağı batsa deñizlere
Şeker olurdı cümlesi lezīze eyleye istircā´
- 6 Ki bir barmağını bahri batırsañ gine çıkarısañ
Ne deñlü yaş qalur anda ki dünyā böyledür emtā´
- 7 Bu sözi bes buyurmuşdur Resūl-i fahr-i mevcūdāt
Ki Ravzati´l-‘Ulemāda yazıpdur öyle istiqlā´
- 8 Buyurdı Hazret-i ‘İsā ki dünyāniñ muhabbeti
Ki mü´mīnler kulübına ki ašlā eylemez ikā´
- 9 Netekim nār-ıla şuyı ki bir çanağa qoyalar
Qarar ider mi heç buña beñzerdür ey hellā´
- 10 Buña göre bulunur mı ‘aceb dünyāda bir mü´min

- Ki şimdiki zamān halkında yokdur ašlā kıannā‘
- 11 Bu sözden hişşe aldıñ mı ki sen kendiñi bildiñ mi
‘Aceb var mıdurur sende kim aħret korkıısı hellā‘
- 12 Kıakup oturduğıñ yalan sözüñ yalan işiñ yalan
Yalandan taħsıl idersiñ bu mālñ sen cümle cemmā‘
- 13 Helāk ider seni bir gün ki dünyāda ve aħretde
Ki terk eyle bu yalanı necāt şıdıkdurur cemmā‘
- 14 Saña naķil ideyim bir söz naşıhat alayıñ bundan
Ki ķalbiñden gider pāsı ki et aħrete istircā‘
- 15 Gelüpdür Baħr-i ‘Ulūmdaki bir kişi meger bir gün
Ki ‘İsā Ĥazretine vardı ne söyler eşit semmā‘

-7-

- 1 Senüñle bile gidelüm ki ben seyyāhım ol server
Gezeyim ‘ālemi cümle ‘acāyib ideyim itlā‘
- 2 Didi ‘İsā bu kişiyeye alayım gideyim ammā
Şu şart-ıla ki ey kişi yalan söylemegil hem lāğ
- 3 Didi söylemem ašlā yalan uğramayayım hıç
Ki ahd-i mişşāk etdiler eşit şoñra ne ider tammā‘
- 4 Ki kıoydı Ĥazret-i ‘İsā ki ķantasına üç etmek
Bular yola revān oldu yürümekde idüp esrā‘
- 5 Bu kez refiķi ‘İsāññ birini yedi etmegiñ
Ki bildirmedi ‘İsāya sirķā eyledi tammā‘
- 6 Didi ‘İsā bu kişiyeye getür etmegi yeyelüm
Acıkdı ķarnımız yoldaş ola kim bañnımız eşbā‘
- 7 Ki virdi ķantayı ol er girü ‘İsāññ eline
Ki açdı bakdı içine iki etmek biri ezyā‘
- 8 Didi ‘İsā bu kişiyeye kıanıdur etmegiñ biri
Didi ben görmedim anı yemedüm etmedüm ezyā‘

- 9 Ki inkār etdi kizb etdi hıyānet etdi ‘ahdine
Ki ahdini bozan kişi helāk olur yaqın ırağ
- 10 Ki ikdām eyledi ‘İsā ki netdiñ etmegi kişi
Deyüver baña kizb etme olursuñ ateşe İķā’
- 11 Ki ikrār etmedi cāhil muşir oldı sözinde ol
Günāh deryāsına taldı helāk oldı olup eşķā’
- 12 Bular gine revān oldı ulaşdılar ulu tağa
Yaqın idi meger aḥşām ki anda ķondılar İķā’
- 13 Bu kez ‘İsā du ‘ā etdi ki tağdan bir tavar geldi
Ki biryān oldı öñine etine etdiler esrā’
- 14 Ki ḥācetleri miķdārı etinden yidiler bunlar
Bu kez gine du ‘ā etdi ḥayāt buldı tavar esrā’
- 15 ‘Urūc etdi gine tağa gine süriye ķarışdı
Bu ḥikmete nazar ķıldı ki ol kezzāb ol hellā’

-8-

- 1 Ki ‘İsā buña didikim kerāmetim gördüñ mi
Eger mü’min iseñ gercek çöregi kim yedi iblā’
- 2 Gine inkār idüp kezzāb yemedim deyü içdi and
Ki bağrıñ taş mıdur kişi ki ḥaķķa eyleseñ ercā’
- 3 Şabāḥ oldı bular gine revān oldılar yola
Giderken bir ulu şuya mürūr etdi bular iblā’
- 4 Du ‘ā etdi gine ‘İsā yüri didi gir şuya bu kez
Bulaşmadı bularıñ şu ayağına idüp isrā’
- 5 Öte yaķaya geçdiler şuya batmadı hıç bunlar
Keenne ķurıda gider gibi şu meyl idüp isrā’
- 6 Gine didi buña ‘İsā bu mu ‘cize benimdür bil
Ki mu ‘cize ḥaķķıçün çöregi kim yedi ezyā’
- 7 Didi ben yemedüm anı ki ben eylemedim zāyi’

- Gine bular yola girdi yürimekte idüp esrā´
- 8 Bu kez bir mağaraya girdiler bular oturdılar
Didi bu kişiye ‘İsā ki ƙalkƙ yerinden ey ƙammā´
- 9 Süpür bu iniñ içine birikdir berü şuraya
Ki ƙaƙdı bunu süpürdi bu iniñ içini icmā´
- 10 Ol ki süpürdigin ‘İsā ki kaldı üç bölük diñle
Ki gine eyledi du ‘ā ki oldı altun hep esrā´
- 11 Didi ‘İsā ol er ki bir böliginini sen al
Birini de ben alam didi birin etmek yeyen ƙammā´
- 12 Didi ben yedim etmegi bunu da ben alayım dir
Ki altunı görince ol ki ikrār eyledi hellā´
- 13 Ki ‘İsā gitdi ol yerden ki altun hep aña ƙaldı
Ƙoyup gitmedi altunı oturdı başına ƙammā´
- 14 Bu kez iki kişi daħı ƙıƙageldi bu altuna
Bular gördiler altunı temāşā ƙıla buña ƙammā´
- 15 Ki evvelki kişi bunlara söyledi birer ƙısmet
İdelüm işbu altunı sözime eyleñ istiknā´

-9-

- 1 Bular evvelkine didi bāzardan gel getür etmek
Yeyelüm ƙarnımız ƙoysun idelüm birer istimtā´
- 2 Ki getdi bāzara ol kes ki fikir etdi er yolda
Ƙatām etmege ben ağı yeyeler öleler ƙammā´
- 3 Bir altun virdi etmekciye ağı katdı etmege
Götürdi etmegi ol kes bularıñ indinde ĩzā´
- 4 Ki şoñraki kişilerde teşāvür etdiler anda
Getürsün etmegi ol er başını idelüm eƙtā´
- 5 Boğazlayalum anı biz ki altunı hep bize ƙalsun
İkimüze alalum cümle idelüm mālı istinfā´

- 6 Bu er gelince urdılar başını kesdiler anuñ
Bu kez oturdılar bunlar yediler etmegi ilā´
- 7 Olar da öldi ol yerde gine māl kıaldı ol yerde
Buları dünyā kıatil etdi helāk oldı kıamu hellā´
- 8 Bu sözden gel naşıhat al yelüp her dā´im yürime
Ömriñi Hakkā feyz et ki ol taqdırine kıannā´
- 9 Gelüpdür Zührede bir söz ki Hızret-i Hızır bir gün
Ki deñiz yalısında bir ağaç dikdi idi kıannā´
- 10 Anuñ dibini mesken eyledi anda ´ibādet için
Anuñ dibinde ´ibādet iderdi dā´ima izrā´
- 11 Ki geldi aña bir sā´il didi Allah için ey er
Taşadduķ eyle gel baña ki andan idem istinfā´
- 12 Ki pek zārūriyem bugün sevindir beni ey kışı
Bula dār-ı ´aḫretde ´ivāzımı sen ey ḫaşşā´
- 13 Hızret-i Hızır bu sözi ki eşidicegez neyler
Ki ğışş oldı anuñ ´aķlı ki ol yere olup ikā´
- 14 İfāķat bulacağız ol neler diñle aña Hızır
Benim Allah rızāsıçün virecegim yok et ircā´
- 15 Ki yokdur mālım ey kışı Rızāullah için virem
Ki mālın degilem aşlā ki dünyā mālına emtā´

-10-

- 1 Ben ancak kendi nefsi me oluram mālİK ey kışı
Gel imdi tıt elimden sen beni bir ğayret ibtā´
- 2 Ki şat beni kıulum deyü ki al aķçemi var ḫarcan
Benim gücüm buña yeter ki benden eyle istinfā´
- 3 Ki vardı şatdı ol sā´il ki Sāḫim ibn-i Erkama
Anı Sāḫim getürdi eletdi baķçeye izā´
- 4 Ki Sāḫim ibn-i Erķāmın ki baķçesi var idi

- Yoğ-ıdı pardısı anuñ ki hāli yer idi evşā´
- 5 Didi Hızıra ki yā´ abdī var imdi şol cebelden sen
Ki қаtı´ eyle biraz eşcār getür buraya et īzā´
- 6 Hişār eyle bu baқçeniñ kenārını cülüse bes
Ki ma´ mūr eyle eṭrāfin ki ḥāyvān olmaya īkā´
- 7 Ki ol ṭağiñ uzunlığı ki on fersāḥ қadar yoldur
Ki gör neyler aña Hızır ṭağa ol eyledi ircā´
- 8 Ki Sāḥim eve getmişidi ki etmek getürem deyü
Biraz mekiş eyledi evde ki etmek bil-alam ibdā´
- 9 Ki iқbāl eyledi Hızır ki getdi ol ṭağa қarşu
Ki қаtı´ etdi biraz aғaç gök-ile eyledi eflā´
- 10 Bir sā´at içinde ol қamusın pardı eyledi
Tamām eyledi baқçeniñ pardısın eyledi evzā´
- 11 Ki vardı ol´ ibādet etmege başladı tenhāda
Namāz қılmağa başladı zikirlere olup şu´rā´
- 12 Bu kez etmek alup Sāḥim evinden ol çıkageldi
Ki geldi gördi baқçe metīn қal´ā gibi ibdā´
- 13 Ki getdi Sāḥimiñ ifāқat bulacaғaz ol
Ki sen kimsin baña dēgil ne tēz etdin bunı ibdā´
- 14 Didi bes ben bir Allahın қuluyam ğayrı degilem
Daḥı seniñ қuluñam ben buyur ḥizmet idem ibdā´
- 15 Ki ibrām etdi üstüne ki Allah ḥaққıçün digil
Bi-Ḥaққullah dicegez uğındı gine yüzi aғ

-11-

- 1 İfāқat bulacaғaz ol didi ben Hızıram kişi
Hızır Hızıram dicegez yere oldı Sāḥim īkā´
- 2 Ki getdi Sāḥimiñ´ aқlı Hızır Hızıram dicegez
İfāқat bulucaғaz ol Ḥudāya eyledi rezā´

- 3 Tazarrū´ eyledi Hakkā didi ben bilmedim yā Rabbi
Benim cürmimi ´afv eyle haṭāya olmuşam ṭkā´
- 4 Didi Hızra ki yā Hızır azād idem seni el´ān
Ki bilmedim haṭā etdim ki ma´zūr ola yüzi ağ
- 5 Bu kez Hızır beni nişler ki secide eyledi Hakkā
Didi yā Rab seniñ rızāñ için ol dem bes ol evzā´
- 6 Daḥı seniñ rızāñ için azād eyledi Sāḥim
Bu işler cemi´i bütün olupdur senden istircā´
- 7 İzin verdi aña Sāḥim var imdi get mekāniña
Allaha du´a eyle ki Hızırı kırtar reffā´
- 8 Necāt ver aña kullıqdan ki tevbesin kabūl eyle
Ki bilmedim haṭā etdüm suçum bes ´afv kııl itbā´
- 9 Nidā etdi aña Hızır ´aceb sen kimsin ey kışi
Yüzin döndi buña baqdı dedi Hızra ki ulüvv er
- 10 Dedi ol kışi Hızra kim ki sevdiñ denī dünyāyı
Ki kıul oldıñ anıñ için haṭāya eylediñ itbā´
- 11 Hızır buña ḥiṭāb etdi saña kim dirler ey kışi
Didi benim adayım⁶ Şāzūn ki etdüm ḥāliñi ismā´
- 12 Denī dünyāyı yā Hızır ki sen eylediñ iḥtiyār
Unutdıñ ni´met-i cenneti ki etdin rāḥata ircā´
- 13 Hızır bunı eşidicek ki secide eyledi Hakkā
Necedür ol tezellüler tazarrū´lar idüp irfā´
- 14 Hızır bes secdede iken Hudādan bir nidā geldi
Ki yā Hızır muḥabbet eylediñ dünyāya bil-icmā´
- 15 Ki kendi nefsiñ için bir ağaç dikdiñ mekāniña
Mekān ittiḥāz eylediñ ki oldıñ rāḥata itbā´

⁶adım olmalı.

-12-

- 1 Benim sevmedigim dünyāya meyl etdiñ anı sevdiñ
Ki nefsiñ zevkin aradıñ cefādan etdiñ istircā´
- 2 Meger ol adada Hızırñ ki bir mekānı var idi
Ki anda bir ağaç dikmiş idi gör hikmeti neffa´
- 3 Bunuñ dibinde ´ibādet iderdi dā´imā Hızır
Keenne ev gibi anda ki istikrār idüp infā´
- 4 Ki gölgesinde ağacıñ kıllardı dā´imā namāz
Velī her secide etdikce aña derdi Hudā evsā´
- 5 Ki sen eylediñ ihtiyār dānī dünyāya yā Hızır
Ki terciħ etdiñ aħretiñ üzerine idüp efnā´
- 6 Ki dikdiñ dünyāya ağaç rāħat etmek istersiñ
Olur mı bunda heç rāħat belāya eylediñ ikā´
- 7 Benim ´izz-i celālımçün ki dünyāyı muħabbetde
Ki yokdur rızām ašlā bunu sen eylegil veddā´
- 8 Ki Şazūn dedi kim benimçün du´ā et Hāķķa
Ki tevbemi qabūl etsün bu ħoddan eyledim ircā´
- 9 Ki Şazūn eyledi du´ā suçunu ´afv kıll Hızırñ
Keremden sen ´ināyet kıll olupdur raħmetiñ vessā´
- 10 Qabūl etdi Te´ālāllah ki Hızırñ tevbesin aňla
Ki Şazūnuñ du´asıyla recāsıyla alel-icma´
- 11 Bir ağaç dikdiginden ötüri neyledi Hāķ anı
Ki rıķķ etdi ´atıķ etdi ki benden ´ibret al tammā´
- 12 Qanı seniñ telezzüzçün binā eyledigiñ evler
Nice başıñ asān olsañ beliyyātdan seniñ tammā´

13 **قَالَ لَهُ تَعَالَى الدُّنْيَا كَمَا 7**

أَنْزَلْنَاهُ مِنَ السَّمَاءِ فَاخْتَلَطَ بِهِ نَبَاتُ الْأَرْضِ

14 Elā ey şāhibül-envāl malıñla etmegil ğarār
Belādur başına ol māl ‘azābdur saña ol bāl-i nār

15 Ki envā‘ı libāsları giyer de şalınırsıñ sen
Ki ol libās seni bir ğün yılan olur şoğar zarar

-13-

- 1 Geyersiñ kırmızılar ğaramdur kırmızı geymek
Ğaramdur hem şarı geymek anı eyledi ihtiyār
- 2 Degildür ğırğat-ı mü‘min degildür ğırğat-ı İslām
Ğudādan ğorğar-iseñ ki geyme anları aşlā
- 3 Ğarīr atlas ğeyersiñ de şalınırsıñ şoğağlarda
Mürūr etseñ abalıya selām eyleñ ekbār
- 4 Anı metā‘ mı şanırsıñ ateşden ol seni yağar
Ki zīrā Ğağ merām etdi ki ‘isyānda olup ızrār
- 5 Dağı hem virmeye Allah ki cennetde saña ğulle
Ki zīrā dünyāda geydiñ deyü virmez aña Cabbār
- 6 Ki şimdiki zamān ğalkı eger cāhil eger fağīr
Yeñi eşvāba ğaparlar dağı hem ğör ne ‘itibār
- 7 İderler ‘izzet-i ikrām bular hep ğamu insān
Fuğārālar zebīl oldı abalılar olur ağyār
- 8 Fuğārāya dimez bunlar ‘ayālīdür Ğağğıñ bunlar
Bular ğaş ğulıdur Ğağğıñ eyder⁸ bunlara ‘itibār
- 9 Bunlar Tañrıya zikir ider dağı zikir itse ağniyā

⁷...Onlara şu misali göster: Dünya hayatı, gökten indirdiğimiz bir su gibidir ki bu su sayesinde yeryüzünün bitkisi (önce gelişip) birbirine karışmıştır...(Kehf 45)

⁸ider olmalı

- Sevāb ƙanƙısınıñ oƙdur olur der Ƙādir ü Ƙahhār
- 10 Ki biñ dirhem gümüş virse fuƙārālara aĝniyā
Mülāřık etse ol zikre faƙīr etse intiřār
- 11 Yetişmeye bunuñ zikri sevāb-ı fuƙārānıñla
Faƙīr zikrinüñ sevābı ki oƙdur didi ol aĝyār
- 12 Daĝı faƙīrleriñ řab'ı iřtihā etse bir şa'ām
Anı bulamasa ol kes eşit ne işler ol Cabbār
- 13 Ki bir yıllık sevāb yazar bulamadıĝı ecilden
Ecirler vire Haĝ aña ƙıyāmetde idüp esrār
- 14 Daĝı hem cennet iinde ki bir ƙöřki serāy var
Neteküm yıldıza baĝar gibi baĝar aña aĝbār
- 15 Aña girmeye kimseler ve illā gire faƙīrler
Daĝı enbiyālar gire 'ulemālar ƙamu ebrār

-14-

- 1 Ğanīlere su'al ide yeyüp geydigiñ eřyādan
Daĝı cümle 'urūzından ki ƙanda etdiñ istiĝzār
- 2 Bular ĝisāb virinceye dek aradan nice yıl ĝie
Ki cümleden řoña ƙalur ki beş yüz yıl ƙadar azrār
- 3 Neteküm mefĝar-ı mevcūd buyurmıřdur ĝadīřinde
Bu ĝadīř-i ƙavl eřaĝdur bunu ĝıfz eyle bil-ızmār
- 4 İmām-ı Tirmidī eydür İmām- Ebū Hureyreden
Ki ol server-i 'ālemden inan mü'min isen aĝyār
- 5 Faƙīrler aĝniyālardan ki beş yüz yıl girer evvel
Bulara zīrā su'al yoĝ cināna olalar imrār
- 6 Ğelāl ise seniñ mālīñ giresiñ cennete ammā
Yüce mertebeler yoĝdur saña ey aĝniyā tüccār
- 7 Ki rāvidür Ebud-dünyā-ı 'Ömerden buña ƙulaĝ ver
'Ömer Aĝmedī Muĝtārdan eşitdi bunu ey tüccār

- 8 Ne buyurdu Resûlallah ki bir kula yetişse der
Anıñ eline bir dirhem gümüş girse ve bād-i nār
- 9 Ve illā naķzı olur anıñ cennetden derecesi
Velī helāl olursa da yüce mertebe yoķ tüccār
- 10 Bu söze bes münāsibdür haberde vārid oldu kim
Bunu yazmıŝdurur Zühre muħaķķak böyledür ahyār
- 11 Benī-İsrāil içinde var idi añla bir ‘abdī
Ki ğayet de faķır oldu eşit neyler ki ol ahyār
- 12 Ki bir gün ŝaħraya çıķdı ‘ibādet etdi Allaha
Du‘ā etdi daħı Ğaķķa ki bir şeyi ver baña Cabbār
- 13 Du‘āyı bes tamām etdi ħātıfdan bir nidā geldi
şunu al didiler aña elini eyledi izħār
- 14 Ki nice ħodılar eline ol ‘abdiñ diñle
Ki her birisi dünyāya muķābildür zevīl-ezhār
- 15 Ki yıldızlar ğibi zav’ ki ol incüleriñ ey yār
Ki anlarıñ ziyāsından ħamer şemsi ider istitār

-15-

- 1 Ki ‘ābdi evine geldi ki ol incüler elinde
Didi ehline ey ehlim saña benden ola iŝār
- 2 Faķırlıķdan emīn olduk şükür Elhamdülillah der
İki incü veripdür Ğaķ mişli yokdurur ey yār
- 3 Bu kez gördi menāmında ki bir gice uyurken ol
Varuban cennete girdi eşit ne görür ol muħtār
- 4 Ki cennet köŝklerinden ol ki bir köşk içine girdi
Bu kez dinildi buña kim bu seniñdurur ey seyyār
- 5 Anıñ yanında bir köşk daħı gösterdiler ‘ābide
O köşk ile muķābildür bu da ehliñ içündür der
- 6 Bu köŝkleriñ ikisi de kıızıl altundurur diñle

- Bularnı sağıfı incüden ki vaşfı olunmaz ey Neccār
- 7 Ki kendi köşki sağfında iki incü yeri gedik
Yıkılmış bir yanı anıñ ki getmiş zīneti ey yār
- 8 Didi ‘ābdi ‘acaba incüleri niçün gā’ib oldı
Niçün gedikdurur bura ki yoğdur zīneti şehzār
- 9 Diler ‘ābide ol dem bu gedik yoğ idi evvel
Velī sen ta‘cīl eylediñ buları kesdiñ ey ahyār
- 10 Ki sen dünyāya meyl etdiñ buları istediñ andan
Ki dünyāyı sevenlere cinānım yoğ didi Settār
- 11 Uyandı bes menāmından kim ağlayarak ol ‘ābdi
Didi ehline bu düşi ki ehli etdi ah u zār
- 12 Ol ‘ābide didi ‘avrat var imdi gine it du‘ā
Ki alsunlar eliñden hem haṭā etmişsin ey ahyār
- 13 Ki çığdı o şahrāya du‘ā eyledi Allaha
Ki envā‘ı tazarrū‘lar tezellüler idüp izhār
- 14 Ki bir gice nidā geldi getür incüleri ey yār
Mekānına koyalum dir elinden aldılar ey yār
- 15 **قُلْ مَتَاعُ الدُّنْيَا قَلِيلٌ لِّلْآخِرَةِ وَ خَيْرٌ لِّآلِهَاتِهِ**

لَمِنْ تَقَى فَلَا تُظْلَمُونَ قَتِيلًا

-16-

- 1 Elā ey ṭālibül- aḥret olma dünyā içün ğamnāk
Beş on günlük ‘ömrden ötüri sen olmağıl ğamnāk
- 2 Ki işe şürü‘ etseñ vücūda gelmese ol iş
Kasāvāt çekme anıñçün soñında olasın ḍaḥḥāk
- 3 Hudā sevdiği ḳuluna ki vermez rāḥat bunda

⁹...De ki dünya mefaati önemsizdir, Allah’tan korkanlar için ahiret daha hayırlıdır ve size kıl payı kadar haksızlık edilmez. (Nisa 77)

- Muṣṭebetleri feyz ider belālara ider idrāk
- 4 Muṣṭebetde iken ol ul yapar cennetde bir serāy
Bu dūnyādan giçicek ol olur serāylara idrāk
- 5 Ayağına oansa ař ki sen ah deseñ ol ařdan
Ki leppey ey ulum dir Hā şaın sen olmağıl ğamnāk
- 6 Neçe evler binā ıldım seniñçün dār-ı cennetde
Yarın sevinesin sen de benim evimde hep ğamnāk
- 7 Dağı sevdiği uluna murādın virmeye bunda
Ne işe eylese şürü her işleri ola imsāk
- 8 Ki sevmediği insāna biraz fırsat virir bunda
Ne iře bařlasa ol kes vücūda getüre derrāk
- 9 Velī sevdiği mü miniñ bir işe ol şürü etse
Anı fetħ eylemez aña zarūret çekdürür Mellāk
- 10 Bu sōze bes mūnāsibdūr ħaberde vārid oldu kim
Dimişdir İbn-i abbās bil bunu pek eylegil idrāk
- 11 Ki bir ğün Hāzret-i Mūsā gezerdi řāhilül-baħirde
Bir mü minle bir kāfir buları ğördi idrāk
- 12 Būti var kāfiriñ yanında apar aña ol mel un
Batırır ağını baħre ağırır bütüne fernāk
- 13 Ki mü min Tañrıya secide ider Tañrıyı zıkr ider
Batırdı ağını orda ki boş ıkar olur ğamnāk
- 14 Tevauf eyledi Mūsā ta accūben nazār ıldı
Ĝoreyim ne ılır Allah bularıñ içini Mellāk
- 15 Ki vate kim ıkarđılar bular ağlarını bilgil
Ki kāfiriñ ağı olu balıķ ıkdı hep semmāk

-17-

- 1 Ki mü miniñ ağı boşdur balıķ ıkmadı heç anda
Ta accūb eyledi Mūsā bu iřde oldu pek ğamnāk

- 2 Ki üç def a çıkardılar bular ağlarını diñle
Ki üçinde de kâfiriñ tolu çıkar minel-emsāk
- 3 Ki mü' miniñ ağında bir balık çıktı üçüncide
Anı da alayım derken ki kaçdı şuya ol semmāk
- 4 Ki Mūsā gördi bu hāli ki ferķat geldi ağladı
Didi yā Rab bu ne hāldur ki kıldıñ mü' mini ğamnāk
- 5 Ki şabrım kalmadı yā Rab ki mü' miniñ eleminden
Ki kıldıñ kâfiri mesrūr ki kıldıñ mü' mini ğamnāk
- 6 Seniñ ' abdiñ iken mü' min niçün maħrūm kılañ anı
Ki kâfir düşmāniñ iken murādına idüp edrāk
- 7 Ki vahy etdi Mūsāya Haķ buña ğam çekme yā Mūsā
Saña bir temşil ideyim ki bundan olasın serrāk
- 8 Ki cennetden buña bir yer mümessel eyledi Allah
Anıñ ' aynı kumu yerler daħı gökler kadar emlāk
- 9 Ki bu cennet kapusında ki yazdı mü' miniñ ismin
Daħı bu cennet içinde yaratdı havzı hem semmāk
- 10 Ki ğümişden yaradılmış bu havziñ cümlesi
Ki öyle havızdur kim anı derk idemez derrāk
- 11 Daħı bu havziñ içinde yaratdı nice balıklar
Ki şayılmaz ' adedleri kefil-havzı minel-emsāk
- 12 Ki temşil etdi kâfir çün cehennemde aña maķam
Anı da gördi bes Mūsā bu sözde olmaya şübheñ
- 13 Ki beytiñ kapusında bes yazılmış kâfiriñ ismi
Daħı var anda bir havz yılan ' akreb tolu çer baķ
- 14 Ki vahy etdi Mūsāya bes ol Kādir ü Kāyyūm kim
Ki ol mü' mine diñle kim kankısın ider islāk
- 15 Eger iderse ihtiyār bu cehennem maķāmını
Deñiz balığını cümle ide yevm aña a ' taynāk

-18-

- 1 Virem aña dünyāda murādı ne ise anuñ
Velekin yevm-i aḥretde ol mel'ūna olur edrāk
- 2 Eger isterse cenneti balıktan umudın kessin
Yarın cenneti virem aña ki iṭ'ām eyleye semmāk
- 3 Ki mü'mine didi Mūsā Ḥudānıñ işbu kelāmın
Bunu işidicek mü'min sevindi eyledi ḍahḥāk
- 4 Didi yā Rabbi evvelde murādım dār-ı cennetdür
Nedīm-i dünyāyı yā Rab fenādur olur istihlāk
- 5 Eger men' eyleseñ yā Rabb cem'-i rızķımı bunda
Ki geçmem cennetiñden ben beni et cennete idrāk
- 6 Eger beni helāk etseñ ki açlığımdan öldürseñ
Buña ben rāzıyam yā Rab hemān cennete ét edrāk
- 7 Eşitdiñ mi aḥbārı ki bundan hışşe aldıñ mı
Olañ mı mālıña mağrūr ider bu māl seni ehlāk
- 8 Hā bir beş gün gurūr eyle seni yaķar ölüm bir gün
Ki cümle tārımār oluñ mālı ide hellāk
- 9 **قَالَ لَهُ تَالِ الْآلَاءِ أَنْذَلْنَاهُ كَمَا أَنْذَلْنَاهُ**¹⁰
مِنْ السَّمَاءِ فَأَخْتَلَطَ بِهِ نَبَاتُ الْأَرْضِ
- 10 Gel ey dünyā metā'ını ki istikşār iden insān
Ḳatı azdan daḥı azdur metā'ı dünyānıñ insān
- 11 Ki zīrā bākī degildür tezce gider ol elden
Saña bir gün feraḥ gelse yanındadır anıñ aḥzān
- 12 Ki bu dünyā neye beñzer ki şebāğḥāneye beñzer
Gelen göçüp gidiyorur eger insān eger ḥayvān

¹⁰...Onlara şu misali göster: Dünya hayatı, gökten indirdiğimiz bir su gibidir ki bu su sayesinde yeryüzünün bitkisi (önce gelişip) birbirine karışmıştır...(Kehf 45)

- 13 Eger bay eger gedā amusı hep olur fānı
Eger ‘ābdi eger fācir turāb-ıla olur yeksān
- 14 Gel imdi mālınā evlādıñā maqrūr sen olma kim
Ki fitnedür bular saña ‘azābdur bil kişi her an
- 15 Dağı an eyleme zinhār bu dñnyānıñ metā‘ını
Ki okdur bunda zı-ıymet hemān bunda olur elvān

-19-

- 1 Ki zırā Zülcelālallah didi ullarına añla
Metā‘-ı dñnya azdan az atı azdurur didi Raqmān
- 2 Ki temsil eyledi Allah bu dñnyāyı neye beñzer
Ki yer gibidurur diñle aña etdi idi yārān
- 3 amu otlar biter bunda ki dñrlü zınetin giyer
Ki bir bes gñn arār ider bu kez urur olur azzān
- 4 Eger bir yel esiverse amusı maqv olur anıñ
Keenne bitmemiş gibi olur turāba hep yeksān
- 5 Buña beñzerdurur dñnyā gel imdi buña aldanma
Serābdur bes řarābı bil zehirdür ni‘meti niqmān
- 6 atı pek azdan azdurur bu dñnyāda olan eřyā
Bunuñ ni‘meti niqmetdür cefādur rāatı her an
- 7 Haberde vārid oldı kim didi Mūsāya bir ādem
Gel ey Mūsā Kelimullah saña bir söz diyem inan
- 8 Var Allaha du‘ā eyle baña biraz rızq versıñ
Ki zırā pek fakırem ben baña Haq eylesün iřsān
- 9 Ki vardı Hażret-i Mūsā du‘ā eyledi Allaha
Didi yā Rabb fñlān uluñ faqırdür eylegil iřsān
- 10 Ne buyurdı Te‘ālāallah ki ok mı isteñ ey Mūsā
Veyāhūd az mı istersıñ ideyim ben aña iřsān
- 11 Didi yā Rabb ok vėrgil ki ok zırā aqzıñde

- Ki sen bir Ğanī Cabbārsıñ sevindir uluñı Ramān
- 12 O gūn gedi yarındası faır Mūsāya giderken
Yoluna bir siba  endi fairi ıtāl idūp olan
- 13 Ki pāre pāre eyledi canāvār ibu fairi
aber Mūsāya uladı fairiñ ldigi olan
- 14 Mūnācāt etdi Allaha didi yā Rabb ne ikmet
Niun bunu helāk etdiñ beyān et baa yā Ramān
- 15 Didi yā Mūsā o vēr deyū istediñ bes ol rızın
Ki o virdūm o uluma aa o eyledim isān

-20-

- 1 Ki o dūnyāda olmaz hedendūr dūnyāniñ mālı
Daı azdan azdurur bu fenā mālı bil insān
- 2 Ki zīrā dūnyāniñ mālı yanımda zerrden kemter
Daı ebterdurur bunuñ oı yodur olur efnān
- 3 Ki o verdim o uluma ebed sulān idem anı
Vire cennetde ūriler bula hem ravza-ı rızvān
- 4 ūkūrler eyledi Mūsā seniñdūr ikmet Feyyāz
Eliñdedūr amu eyā seniñdūr cūmle-i ekvān
- 5 Bu sevdiğin uluñı sen ki bunda eylediñ mūnācāt
adūlaria dūnyāda murādıñ verdiñ ey Ramān
- 6 Aceb bu ıadan ıe sen aldıñ mı eyā marūr
Gel imdi mālıa evlādia aceb eyleme her an
- 7 Bularıñ zarrını yarın ıyāmetde gōrūrsūñ sen
Neler ide bu evlādıñ ıyāmetde saa inan
- 8 Yaaa yapıa ıymetlū evlādıñ ıyāmetde
Seni rūsvāy ide anda olasıñ iie pūmān
- 9 Ki sen benim vālidem idiñ baa dīn ta līm etmediñ
Gel imdi sen de benimle yanalum bile fil-nīrān

- 10 Dahı ol sevdiğin mällar eger hayvân eger erzâk
 Kamusı olalar düşmân yapışa yağaña ol an
- 11 Diriken ölüdür deyü ki ta' bîr etdiler seni
 Ki ehl-i dünyâ olup mālı ki mülkiñ oldı çün her an
- 12 Buyurdu mefhar-ı mevcüd hiṭâb etdi bes aşhâba
 Didi ümmet-i aşhâbım ölülerden kaçın her an
- 13 Didiler yâ Resûlallah ölüler kimdür buyur
 Buyurdu aĝniyâlardur bular ölüdür her an
- 14 Didiler yâ Resûlallah neden mevtâdurur bunlar
 Eşit ne der Resûlallah tefekkür kıl buna her an
- 15 Ki zîrâ dünyâda bunlar ölüdür dahı ahrette
 Bulardan bes söylemişdür ki Emrullah bil her an

-21-

- 1 Bular leylî nihâr cümle ömirin şarf ider mâla
 Ki tâ'at yokdurur aşlâ bulardadır kamu 'işyân
- 2 Kizb bularda bulunur riyâ bularda bulunur
 Serik bularda bulunur mühindir demişgil el'ân
- 3 Zülüm bularda bulunur şarâb bularda bulunur
 Buların dâ'imâ işi hevâya sa'y ider her an
- 4 Ki Hâkkin emrini tutmaz kulağdan geçirir bunlar
 Faķirlerin hūkuķına ri'âyet eylemez her an
- 5 Buların yanına varmañ ölü hem kalbinüz siziñ
 Unudursın Hâkkin emrin helâk olursınız her an
- 6 Ki zîrâ bunların cümle metâ'ımı göriceksiz
 Ki bizim de olaydı buların gibi māl her an
- 7 Gelüp bazı rivâyetde buyurmuşdur Resûlallah
 Ki mi'rac gicesi gördüm cehennem ehli bezirgân
- 8 Ki keşri cehennem ehlinün bes aĝniyâlardur

Ki cennet ehlinüñ çoğı faķırlerdür olur ferħān

9 **Mātiuz-zekāte Kavlehu Te‘ālā وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ** ¹¹

الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يُمْفِقُوا نَهَا

10 Gel ey māl cünihe düşüp zekātın men‘ iden küffār

Gel ey faķıriñ ĥaķķın gerü ĥabs eyleyen küffār

11 Ki dersiñ Tañrı ĥuluyun niçün tutmañ anıñ emrin

Niçün şarf eylemeñ mālıñ zekātını idüp efrāz

12 Ki eşidem diñ mi sen Ĥaķķıñ dürlü ‘azāblarına

Seniñ ĥanķı teniñ vardur buña şabr idicek çoķ az

13 Seniñ leyli nihār cem‘ eyleyüp pek sevdiğiñ mallar

Ne şüretde yaķa seni ne ĥıleyle iden icāz

14 İki dürlü ‘azāb ola saña dünyāda aĥretde

Ki ĥayr yoķdur mālıñ doķanır şerri bil her an

15 Eşit ne der Ebū Bekir Ĥaķ rāzı ola hem andan

Bir ādem mālınıñ zekātını men‘ eylese çoķ az

-22-

1 Yedi dürlü belā bile ki ibtilā ide Allah

Biri budur ol māl ĥalur vārişlere çoķ az

2 Ki sevmediği ādeme kalur cümle anuñ mālı

Ol ādem bezli eydür mālı ki münkerāt ile icāz

3 Ki şarf ider mālı ol kes köçege daĥı ĥālihe

Daĥı dürlü melāhiye anı şarf ider ol hemmāz

4 İkincisi musallāţ ĥıla Allah aña bir zālīm

Anıñ ‘ırzını heng ider alur şoñra malın iħāz

5 Ki benden şoñra derseñ sen ki baña zulm eyledi Allah

¹¹...Altın ve gümüşü yığıp da onları Allah yolunda harcamayanlar...(Tevbe 34)

- Ki kendi nefsiñe ki zulm eylediñ ey ih̄āz
- 6 Anı Allah musallaḥ kıldı mālīña seniñ kişi
Ki yokdur faydāsı saña ki ḥayrın görmeñ ey hemmāz
- 7 Üçüncisi olur ‘āşık yā oğlāna yāḥūd kıza
Ki bezil ider cem‘i mālın anıñ yolında ey hemmāz
- 8 Anıñ dördüncisi añla neye şarf ider ol kişi
Ki ahiri ḥarāb olacaḡ eşyāya yapar ih̄āz
- 9 Ki kısmet olur ol māl kim binālara ṭavānlara
Ki ‘ākıbet olur ḥarāb ḥayrsız māl olur berrāz
- 10 Velī mālīñ ḥayırlısı vücūda şarf olur kişi
Cem‘i maḥlūḡ göre nef‘in zarūret-ile ola efrāz
- 11 Anıñ beşincisi nedir ki bir belā gele māla
Yā ateşe yana ol māl naşīb olmaz saña kennāz
- 12 Veyāḥūd deryādan gezer iken ġarḡ olar ol şuya
Naşīb olmaz saña ol māl bulunmaz mālīñ ey kennāz
- 13 Seni de helāk etmege sebep ola ol māl ki
Yā ateşe yanıñ yā şuya ġarḡ oluñ lemmāz
- 14 Anıñ altıncısı bu kim yā ḥırsız ala ol mālı
Varırlar mecrūḥ iderler şoyalar bes seni kennāz
- 15 Veyāḥūd dārayiñi açar çıḡarı mālīñi cümle
Ağāret eyler ol sārıḡ yıḡılır eviñ ey kennāz

-23-

- 1 Gel ey tā‘cir ḥişār eyle kemālīñ her ṭarāfını
Mālīñ ḡal‘ası budur kim zekātın eyle ifrāz
- 2 Ki Şir‘a Şereḡ yazmıḡdur meger bir gün Resūlallah
Naşihāt etdi aşḡāba eşit ne buyurur ‘azzāz
- 3 Didi ümmet-i aşḡābım ki ḥıfz idiñ mālīñızı
Zekāt-ıla yapıñ eṭrāfını sizler idiñ eḡrāz

- 4 Dağı marzāñıza devā idiñ sizler taşadduğ-ıla
Sözi söyler iken ol anı diñledi bir hemmāz
- 5 Ki zengīn Yahūdī vardı bes ol dem anı diñledi
Varayın ben zekātımı virem didi ol lemmāz
- 6 Eger sözinde şādıķ-ısa benim yoldaķı ortağım
Türididen necāt bulur ki sādıķdan bulur iħrāz
- 7 Meger kim ol Yahūdīniñ ki ortağı var idi
Ki Hinde gitmiş idi ol metā´ getürmege çok az
- 8 Didi ol Yahūdī eger mālımı hırsız almazsa
Aña imān getürem küfürden olmışam ifrār
- 9 Ve illā hırsız alursa anı kıtal iderim elbet
Ki sözinde yalancıdur deyü söyledi ol lemmāz
- 10 Ki vardı zekātın verdi fuķarāya idüp ibzāl
Hidāyet erdi bes aña đalāletde idüp ifrāz
- 11 O sā´at geldi bir mektüb aniñ ortağı göndermiş
Ki yazmış mektübunda ol selāmdan soñra ol şāz
- 12 Refiķlarımı şoydılar türidi yolda giderken
Bi-ħamdillah beni şoymadılar bu ħāle oluñ şāz
- 13 Benim devem gerideydi yıkıldı idi yükümüz
İleri-di refiķları türidi eylemiş iħāz
- 14 Bu sözi bes eşidicek segirtti vardı Aħmede
Ki Ĥaķ Resül imişsin sen döneyim dīniñe i´zāz
- 15 Getürdi bes şehādeti ki oldu müslimān ol bīr
Ki tevbeye rücū´ etdi ķamu küfürden olup şāz

-24-

- 1 Ĥudādan ķorķan ādemden ki andan ķorķa hep maħlūķ
Ki her kim ķorķmaya Ĥaķdan eriye mālı kā´l-erzāķ
- 2 Veyāħūd bedenine Ĥaķ oñulmaz bir yara vire

- Cemī' mālını şarf ide aniñ yolında ol kennāz
- 3 ' Aceb eyü olur mı ki deyü şarf ider ol mālı
Vire cerrāhlara mālı dahı devāya ol kennāz
- 4 Beliyyetiñ yedincisi ki bir yere göme mālı
Anı Allah unuttura ki hāl-i mevtde bil kennāz
- 5 Ölüm döşegine vaqtın yatduğı dili dutula
Deyemez akrabasına ol māl anda olur eħrāz
- 6 Ki dünyādakiñi bildiñ ki icmālen beyān etdüm
Velī ahrette ne kıla saña ol Qādir ü 'Azzāz
- 7 ¹²يَوْمَ يُحْمَىٰ عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوَىٰ بِهَا
وَجُنُوبُهُمْ جِبَاهُهُمْ هَذَا مَا كَنَزْتُمْ
- 8 Gel ey Tañrı 'azābından haberdār olmayan fussāk
Ki gel havf etmeyüp Haqdan zekātın vermeyen fussāk
- 9 Yaratmadı mı Haq seni bu hüsni şüret içinde
Saña Haq virmedi mi ki bu kadar mālı ey fussāk
- 10 Veyā inkār mı idersiñ mālıñ zekātını kişi
Veyā inkār mı idersiñ azāb-ı nārı sen fussāk
- 11 Ki müşriklerle berāber olurlar māni'üz-zekāt
Keenne vermeyen kişi ki münkirdür Haqkı eħfāf
- 12 Ki bilmeñ mi olacağı mālıñ cümle qalcağın
Niçün vermeñ zekātıñı faqıre eylemeñ infāk
- 13 Fuqaralar kıyāmetde yaqaña yapışa cümle
Şikāyet ideler Haqqa bize bu etmedi infāk
- 14 Şikāyetleri diñlene bu kez fermān ide Allah
Buları ateşe süriñ bular otda ola eħrāk

¹²(Bu paralar) cehennem ateşinde kızdırılıp bunlarla alınları, yanları dağlanacağı gün (onlara denilir ki): İşte bu kendiniz için biriktirdiğiniz servettir... (Tevbe 35)

15 Ola üç kişi hasretde kıyāmetde dedi Aḥmed
Kadı nādīm ola bunlar helāke olalar ilḥāk

-25-¹³

- 1 *Bular kendi bedenlerin yeyeler dişleri ile*
Ne ḥayf oldu bize derler bizimle buldı ğayrı zevk
- 2 *Biri şol aĝniyādur ki zekātın virmişdür ol*
Ki māl vāriře kalmışdur ki vāriř eyledi infāk
- 3 *Ki vāriř vèrdi zekātın dağı ḥayra şarf etdi*
Vāriř cennete gire řafālarda ola ilḥāk
- 4 *Senüñ mālñ ile eyler dağı cennete gireler*
Muazzebe olasıñ otda ideler teniñi iḥrāk
- 5 *Bunı fiķr èt gel inřāfa zekātñ vir fuķarāya*
Olursiñ řoñra sen nādīm ol māl ide seni iḥrāk
- 6 *Biri şol kişi hasretde anuñ kulu var idi*
Ķul oldu Tañrıya muṭf olupdur aĝası fussāk
- 7 *Ki kul beş vaķtını kıldı aĝası kılmadı anuñ*
Geçirdi 'ömri hevaya ol oldu azāba ilḥāk
- 8 *Ki süreler cehenneme aĝayı hem zebāñiler*
Ķulu cennete süreler ki anda ide hem ezvāk
- 9 *Gel imdi inřāf èt ey er Ḥudāya eylegil kulluķ*
Olursiñ řoñra sen nādīm bu ḥuy ider seni iḥrāk
- 10 *Bir şol kişi hasretde çatı büyük ki etdi*
Ol 'ālimdi hem vā' iz Ḥaķķuñ emrin ider infāk
- 11 *Ki 'ilmi ḥalķa söyledi ki ḥalķ tutdı 'amel etdi*
Ki kendi 'āmil olmadı didi ki 'ilm-ile nuṭṭāk
- 12 *Bunı da süreler oda didiĝin tutmadıĝı için*

¹³ İtalik olarak verilen 25 ve 26. sayfalar çalıştığımız nüshada yok. Ya sayfalar taratılırken atlandı, ya da eserin orijinalinde kopuktu. Bu bölümler 06 Mil Yz A 8630 arşiv numaralı nüshadan alınmıştır.

Ṭutanlar gire cennete azāba gire nuṭṭāk

- 13 *Büyük belā degil midir emegi sen çekesin de
Safāsın süreler ğayrīlar sen olduñ otda istiḥrāk*
- 14 *Seniñ pek sevdiğiniñ mällar ne şüretde yağa seni
Cehenneme getüreler erideler ola iḥrāk*
- 15 *Bu kez taḥta gibi yaşşı yaşşı dahı hem ideler
Bu kez kızdıralar otda ki ol ḥadde ola iḥrāk*

-26-

- 1 *Ki beş yüz yıl kadar yerden yağa taḥtuñ odı
Bu kez şāhibin ileteler anuñ yānına istīvāk*
- 2 *Zebāniler o taḥtayı başalar alnına evvel
Ki zīrā hem gözüñ anda ğayrīda olmadı ırāk*
- 3 *Ki bakmadıñ o dünyāya ki `ibret almadıñ ašlā
Hemān māla bakardıñ sen dahı ol sevdiğin zevvāk*
- 4 *Dahı yanına başalar ki zīrā anı kesb etdiñ
Neçe dürlü meşakḳatler-le taḥammül etdiñ istiḥrāk*
- 5 *Neçe taḥta yakın gelse ṭuta teniñ hem oṭ bilgil
Keenne kibrīt ateşe yakın olunca istiḥrāk*
- 6 *Bu minvāl üzere cehennem yağa ateş seni bilgil
Bunuñ pek sevdiñ idi ki sen deyü ideler seni iskāf*
- 7 *Bunuñ için sen ey kişi Ḥaḳḳuñ emrini terk etdiñ
Bugün bulduñ belāyı sen deyü söyleyeler ḥarrāk*
- 8 *Ki terk etdiñ bunuñ için namāzı dahı mescidi
Ḥaḳḳuñ emrini terk etdiñ zekātuñ etmediñ inzāk¹⁴*
- 9 *Ki bir fakīr saña varsa bir aḳçe deyü istese
Anı ḳovardıñ eviñden yüziñ çevirirdiñ ey fussāk*
- 10 *Dahı bunuñ riyā ile birikdirdiñ idi bunu*

¹⁴ infāk olmalı

- Dağı dürlü kızib ile anı yığdıñ idi füssâķ*
- 11 *Dağı dürlü ħıle ile birikdirdiñ idi ey kes*
Ki Ħaķ nehy etmiş iken ki emrin şıydıñ ey füssâķ
- 12 *Baķındı gör saña neyler bu mālım deyü sevdiyiñ*
Ki yığduñ idi anı sen baķındı gör sen ey füssâķ
- 13 *Buyurmuşdur Resūlallah yarın yevm-i kıyāmetde*
Ki ħaşr ola biraz kavm-i kubūrından gözi erzâķ
- 14 *Ķarınları UĦud Tağı kadar büyük ola bunlarıñ*
İçi tolu yılan ‘aķreb ki şankī her biri ezrâķ
- 15 *Bularıñ cildini Allah dağı hem ide kim kırık kat*
Ki her katıñ arası ola üçer günlük kadar aĦrâķ

-27-

- 1 Ki her katıñ arasında tolu yılan çıyan ‘aķreb
Ki her biri soķınca ağızına şanki soķdılar mızrâķ
- 2 Ki bir nādī nidā ide biliñ bunları ey insān
Bulardur māni ‘ zekāta bulardur müfsīd-i füssâķ
- 3 Buları süreler oda sığır sürer gibi ey yār
Cehennemde buları bes ki mālını ide iĦrâķ
- 4 **Reddül-fuķarā Ķavlehü Te‘ālā** ¹⁵ **وَأَمَّا السَّائِلَ فَلَا**
تَنْهَزْ وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ
- 5 Gel ey Ħaķķıñ ‘ayālını kapudan red iden reddād
Faķırlerdür ‘Ayālullah kapuñdan eyleme ī‘ād
- 6 Ħudā vaĦy eyledi Dāvud ħulına hem buyurdu kim
Didi Dāvuda yā Dāvud ħanilere digil īrād
- 7 Vekīlimdür bes aħniyā ‘ayālimdür fuķāralar

¹⁵ El açıp isteyeni de sakın azarlama. Ve Rabbinin nimetini minnet ve şükranla an. (Duha 10-11)

- Vekīlime digil sen kim ‘ayālim etmesün irdād
8 Ki infāk eylesün bunlar mesākīn ƣullarıma kim
Vekīl ƣıldım ben anları faƣīre māl ide ī‘ād
9 Vekīl edine Hāƣ seni neƣe ƣovañ ‘ayālini
Hayā etmeñ mi Allahdan ‘ayālini idiñ irdād
10 Şaƣın zinhār ey aƣniyā ki red etme mesākīni
Ƙapuña geldiƣi zamān Hızrın ola al irdād
11 Anı ƣovma ƣapuñdan sen ģanīmet bileğör anı
Anı gönderdi Hāƣ saña ki tecirībe ider Vehhād
12 Gel imdi sen de ol muħsinü terahħum eyle anlara
Ki ins eyleme faƣīrlerle olasın ondan istib‘ād
13 Eger ƣovarsañ anları mālıñ cümle gider seniñ
Olursıñ sen de pek faƣīr ƣapulara olañ īrād
14 Ƙulaƣ vēr buña ey ģāfil saña bir ƣışsa naƣıl ideyim
Bu ƣışşadan bes al hışşe ki etme sā‘ili irdād
15 Gelüpdür bes Meşābiħden Ebū Hureyre naƣıl etdi
Buyurmışdur Resūlallah idelüm biz anı īrād

-28-

- 1 Benī-İsrā‘il içinde meger üç kimse var idi
Biri a‘mā biri ebrāş biri aƣrā‘ başı cerrād
2 Murād etdi Te‘ālāllah buları teciribe içün
Ki gönderdi bulara bes ki bir melek olup īrād
3 Ki geldi ol melek etdi bir ādem şüretinde bes
Ki vardı ebrāşa didi eşit ne söz ider īrād
4 Didi aña ni seven murādıñ ne bu dünyāda
Hudā versüñ anı saña oluñ dünyāda bir murād
5 Didi levnim eyü olsun daħı cildim yeñilensün
Bunu isterem Allahdan bunu ref‘ eyleye Şammād

- 6 Ki getsün halkıñ ikrāhı muḥabbet ide halk baña
Ki gāyetle budur arzūm ki ref' ide bunı Şammād
- 7 Ki ol melek eli ile anıñ tenine mesiḥ etdi
Ki gayrılarını gibi anūñ tenini eyledi icād
- 8 Bu kez melek didi aña mālīñ kanqısını seven
Muḥabbetiñ nedür didi anı da Haq ide irād
- 9 Didi severim deveyi muḥabbetim añadur der
Bu kez bir deve virü ol melek aña zevil-iḥsān
- 10 On aylık yüklü idi ol deveyi virdi
Deve toğurdu çoğaldı hisābsız oldu nī-'adād
- 11 Ki vardı ol melek aqra'a didi ni seversiñ
Göñlüñ murādıñ di sen saña idem anı irād
- 12 Didi muḥabbetim benim gide başımdaki keller
Bu rezillik benden ki halk ide beni irād
- 13 Ki mesiḥ etdi anıñ başına cümle kelleri getdi
Ki peydāh oldu başında güzel kıllar olup icād
- 14 Didi gine aña melek ki mālīñ kanqısını seven
Hevesiñ kanqı maldadur di ben saña idem irād
- 15 Didi şıgırını severin bu dünyada hemān ancak
Şıgır sevgilidür baña anı eyle baña irād

-29-

- 1 Aña da virdi bir inek qarnı idi yüklü
Ki bunda neçe hiqmet var şoñına et nazār ib'ād
- 2 Anıñ toğırdı çoğaldı hisāba gelmez oldu ol
Ki bir şahrāya toldurdu ki baq şoñra ne der Vaḥḥād
- 3 Ki bundan şoñra ol melek ki vardı didi a'māya
Ne istersiñ dile benden anı idem saña icād
- 4 Didi şunu severim ki gözümü vire ol Hallāk

- Ki bende cümle maḥlūḳı görem ‘ibret alam ecsād
- 5 Ki bu a‘māniñ gözini şıḡadı ol dem gözi açıldı
Ki evvelki gibi oldu görür oldu gözi ecsād
- 6 Didi gine baña melek malıñ ıanḳısın istersiñ
Anı daḡı virem saña murādiñ eylegil icād
- 7 Didi sevgilidür baña ki cümle eşyādan ıoyun
ıoyun virsün baña Allah ıoyundan olam istifād
- 8 Aña da virdi bir ıoyun anıñda ḡamil var idi
Ki ol ıoyun ıuzuladı çoḡaldı ıoyunu enmād
- 9 Ki ol ıadar çoḡaldı ol ki bir şahrāya ıoldurdu
ıatı bek ḡadsiz oldu ol cihānı ıoldurup ifrād
- 10 Bir zamān mürür etdi çoḡaldı bunlarıñ mālı
Cihānı ııtdı mālını naḡār ét ḡıḳmeti Vaḡḡād
- 11 Ki geldi bunlara melek kim evvelki şüretde
Ki ol ebraşa geldi eşit ne söyler ol cessād
- 12 Melek didi kim ebraşa ki ben bir miskinem ey kes
ıatı pek āḡiz olmuşam ma‘ıšetde olup nī-zād
- 13 Ki zengindim ey kişi zamān evvel içinde
Bilürsin beni deveyü saña etdüm idi irād
- 14 Bugün ben pek faḡır oldum baña gel eylegil iḡsān
Şu deveniñ birin vir gel olam ben senden istifād
- 15 Ki ebraş kişi idiñ ıaçardı cümle ḡalk senden
Daḡı ıatı faḡır idüñ ki bir miskīn idiñ ḡassād

-30-

- 1 Du‘ā eyledüm Allaha ki barş getdi bedeniñden
Daḡı verdi bu deñlü māl saña ol ıādir ü Vaḡḡād
- 2 Gel imdi bu deveden bir deve eyle taşaddıḡ sen
Bugün ‘āciz-i muḡtācın sözüüm ııt eyleme ‘inād

- 3 Didi ebraş melege kim bu māl bes aldı babamdan
Babamdan idi dedemden baña irş eyledi ib'ād
- 4 Didi melek eger söziñde kázib iseñ ey kişi
Gine evvelki ālĩñe ki tavĩl eyleye ib'ād
- 5 Ki ebraş eyleye Allah ki evvelki gibi seni
Mālĩñi da ala elinden olasin miskĩn ey ussād
- 6 Ki bu du'āyı id(i)cek helāk oldu cemĩ' mālı
Daı teni de barş oldu ki evvelki gibi ussād
- 7 Buyurdu gine ol server melek ara'a geldi ol
Didi aña daı böyle bu sözi eyledi ib'ād
- 8 Ki ara' da cevāb verdi ki ebraş gibi melege
Anı men' etdi red etdi sözinde eyledi 'inād
- 9 Ki tavĩl eyledi Allah anı evvelki āline
Ki başın kel eyledi faırlı eyledi ib'ād
- 10 Buyurdu mehar-ı mevcūd ki geldi a'māya melek
Didi bir miskĩn ādemin ki isān eylegil cevvdād
- 11 Ki senden isterem ben de şol Allah aıçũn kişi
Baña bir oyun isān et ben andan olam istifād
- 12 Ki bir gözsiz kişi idiñ göziñi verdi ol Allah
Faır idiñ za'ıf idiñ bugün bay eyledi Vaāđ
- 13 Didi a'mā aña diñle ki bir a'mā uludum ben
Baña a verdi gözi şükürler iderem irdād
- 14 Ki var gir oyun içine begendiğĩn oyundan al
Begenmediñi terk et seniñdür cümle māl ol şād
- 15 Didi melek aña diñle ki Allah seni sözüñde
Devām sābit eylesũn mālĩñ hem olmaya infād

- 1 udā rāzı ola senden daı mālĩñi çoğalda

- Şâkın Tañrınıñ emrinden ki sen olmayasın ib'ād
- 2 Seni tecrîbe iderem nedeyim koyunı ben der
Şâkın red etme bir sâ'il saña geldikde eyle şād
- 3 Hudā karar ide şunlara Hakkıñ emrini tutmazlar
Ki viremez mālınıñ hakkıñ fakīri def' ider irdād
- 4 Bu sözden bes naşḥat al ver imdi fakīriñ hakkın
Ki arına mālın ey kişi mālın gelmeye infād
- 5 Kıyāmet günü olduğda fakīrlar yapışa saña
Yaķanı çāk ide bular ideler iştikā Vehḥād
- 6 Rivāyetde gelüpdür kim rivāyet eyledi Enes
Buyurmuşdur Resūlullah eşit anı ne der Cevvād
- 7 Ki vāy şol ağniyāya kim yarın yevm-i kıyāmetde
Aña yapışa fakīrlar yaķasın çāk ideler cād
- 8 Hudāya şekvā iderler bular hakkımız yā Rab
Bize vērmedi dünyāda bizi men' etdiler irdād
- 9 Deye ol Kādir ü Kayyūm zebānilere emr ide
Sürün buları siz oda cezāsın bulalar fessād
- 10 Cehenneme gire bunlar gele cümle zekātları
Birikmiş cümle taḥt olmuş gele önlerine ḥaddād
- 11 Bu taḥtları başalar bularıñ bağrına taḥḥīķ
Kačan şovuduğı zamān yine kızdırdılar cellād
- 12 Ki bir sâ'atde başalar yedi yüz kere taḥtayı
Bu hey'et üzere ateşde mu'azzeb olalar fussāķ
- 13 Ki feryād ideler bunlar fiğān-ıla ḥola afāķ
Bize siz merḥamet kıluñ ki şefkat eylegiz nī-zād
- 14 Deyeler bes zebānilere niçün efgān idersiñüz
Bu siziñ pek sevüp gizlediñüz māl ey bād
- 15 Ki tutmadıñız aşlā siz Hudānıñ emrini anda

Bunuñ ile tekebbürlik iderdiñüz dağı ifsād

-32-

- 1 Fağırlere selām vèrmezdiñüz bir şey umar deyü
Yüzini çevirüp andan anı etmediñ-idi şād
- 2 Gör imdi cezāñı Hudā vèrdi saña çek yād
Bil imdi mālınıñ düşmānlığın saña bugün et yād
- 3 **16** إِنَّ لِنَاسٍ خُلِقَ هَلُوعًا وَإِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنُوعًا
مَسَّهُ لَشْرٌ جَرُوعًا وَإِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنُوعًا
- 4 Elā ey hārişil-dünyā bu hırş seni ider efnā
Helāk ider seni bu hırş giçer ‘ömriñ olañ etgā
- 5 Hārām helāl dimezsiñ sen yıgañ dünyā metā’ını
Bunuñ vardur su’āli bil dağı ‘azāb ider Mevlā
- 6 Bütün dünyāyı cem’ etseñ gine dersiñ ki az mālım
Su’ālini bilür misin hisāb ister dağı Mevlā
- 7 Ki her bir dirheminden hem hisāb ister yarın Allah
Ki anı qanda kisb etdiñ deyü su’āl ider Mevlā
- 8 Ki cem’ iderken ol mālı namāz kıldıñ mıdı dir Hāq
Veyāhūd terk eylediñ ‘ibādeti idüp eşkā
- 9 Kizibden dağı yalandan su’āl etse gerek Allah
Kizib ü riyāda var-ısa ki vāveylā saña a’mā
- 10 Seniñ göziñi toyurmaz ve illā toyurur topraq
Ki olsa on deri altun bu az derdiñ ideñ şekvā
- 11 Ki hāq olundı bu insān helū’ ya’nī katı hāriş
Helū’ deyü şuña dèrler ki gāyet hırş ider işi
- 12 Dimişdi Hāq kitābında helū’ hāq etdüm insānı

¹⁶Gerçekten insan pek hırşlı (ve sabırsız) olarak yaratılmıştır. Kendisine fenalık dokunduğunda sızlanır, feryat eder. Ona imkan verildiğinde ise pinti kesilir.(Mearic 19-21)

- Ki ya 'nī pek atı ariş gerü alk olup nev-ta 'mā
- 13 Ki ba 'zı ehil tefsīrlər buña bir bir ma 'nā vermişler
Helü ' bir depeniñ ismi yaratdı a anı tam 'ā
- 14 Ki āf dađınuñ ardında yaratdı canāver a
Anıñ udaqları atı bñyñkdurur 'uzmā
- 15 Ki bir kez dudağ-ıla onı sñpürdigi zamān
Yedi yudu bu dñnyā midārı yeri alar ider efnā

-33-

- 1 Bir kerre şu ieydi yedi deryālar ierdi
Gine dñrt yanına baar dağı var mı 'aceb 'ulā
- 2 asāvetden yemezdi ol 'aceb yarın yerim kim
Ki her gñn bu idi kārı bođazıñn eker esā
- 3 Didi ba 'zı mñfessirler helü ' bir ism-i dābbedür
Ki āf ađımuñ ardında Hudā alk eyledi 'uzmā
- 4 Ki her gñn yerdı ol dābbe ki ü dñnyā adar ayır
Gine doymazdı ol andan aleb ider dağı 'ulā
- 5 Ki alkardı yerinden ol udaqlarını yerlerdi
'Aceb dağı ne vardur kim yeyem arnım ola şeb 'ā
- 6 Buyurmışdur Resñlallah ki oymaz arnı insāniñ
Ve illā oldırur oprak abirde olur ol ře 'bā
- 7 Bulara māl yetişdi ol faire buhl ider bunlar
Zekātın abs malıñ anı gizler ider afā
- 8 Ki nořān olsa mālını ceza fiđān ider bunlar
Ki getdi mālımız bizim deyü alka ider řekvā
- 9 Ki Yahyā oğlı Ameddür Muammed bin 'Abdullah
Su 'al etdi helü 'dan baña ben didim aña eclā
- 10 Ki tefsīr eyledi Allah ki Furān u Mecīdinde
Ki sen tefsīr idemezsin anıñ gibi amu eclā

- 11 Ne buyurdı Te‘ālāllah helū‘ deyü şuña derler
Ki bir şer aña yetişse cemī‘ halka ider şekvā
- 12 Ki ya‘nī getse bir şey‘feza‘ figān ider andan
Biliñ pek baña zulm oldu deyü halka ider şekvā
- 13 Fülān zālimi gördüñ mi benim mālımı ahiz etdi
Kıatı bek baña zulm oldu hayf oldu baña ‘uzmā
- 14 O cāhil bilmediginden o zulm gine kendinden
Ki infāk etmediginden faķiriñ haķķını men‘ā
- 15 Ki bir māl aña yetişse ki ol beħil olur menū‘
Anıñ haķķın edā etmez anı pek şaķlar ol kenzā

-34-

- 1 Ki bir miskīn aña vara ki vef‘a‘unķ-ıla ol
Kıovar anı kıapusından beterler anı ol ecrā
- 2 Dahı ehline söyler kim ki vërme kimseye bir şey‘
Eger virir iseñ bir şey seni dārb iderem nisā
- 3 Haber de vārid oldu kim ki behīl bir kışı var-ıdı
Ki ‘avratına didi bu eşit benden ey nisā
- 4 Didi eger sen ey ‘avrat ki bir etmek virirseñ bil
Ki benden boş ol üç talāk evimden çık sen ey buħlā
- 5 Ki bunı söyledi getdi evinden şoķaģa çıkdı
Ki geldi bir faķir o da kıapudan eyledi nidā
- 6 Didi yā şāħibūd-dār kim ki Allah haķķıçün baña
Ki bir etmek vëriñ baña anı ekil ideyim illā
- 7 Buña bes vërdi ol ‘avrat ki üç etmek eline bil
Alup getdi anı miskīn ki ekil ide ola meşnā
- 8 Biraz gitmeden ol faķir öñinden geldi ol beħil
Didi aña bunı saña ki kim idüp durur i‘tā
- 9 Didi miskīn şu eviñ şāħibi etdi baña i‘tā

- Hudā rāzı ola andan bugün kıldı beni serrā
- 10 Münāfık girdi evine niçün vērdiñ aña etmek
Saña and içmedim midi didi etdi aña cefā
- 11 Ki kendi münāfık vardı tennūr ateşe atdı
Ki kızdırdı tennūrı gör imdi neyler ol a´mā
- 12 Didi Allah için gel gir kızkıında tennūra
Ki Allah için otur sen bunıñ içinde ey nisā
- 13 Ki var didi o´avrata ki esbāblarıñı çıkar
Ki ahız etmecebe küpe buları ahız ide ey nisā
- 14 Beñile didi ol ´avrat ki ben dostuma giderem
Ki bir dosd dostuna varsa tezeyyün ider ol ħüsñā
- 15 Bugün dostuma giderem oluram dostumı zā´ir
Anıñ için kimdür ħullilerimi ben cem´ā

-35-

- 1 Bu sözi söyledi girdi tennūr içine ħatun
Münāfık bes tennūrı ħapadı getdi ol a´mā
- 2 Ki üç gün ağzın açmadı ħapalı durdı tennūr
Ki Tañrı dostunı yaqmaz tena´umda kılar uzma
- 3 Münāfık geldi tennūrıñ başına gördi kim ´avrat
Oturur heç ateş yapışmamışsalımdür ħusñā
- 4 Ta´accüb eyledi aña bu ħātün yanmadığına
Ki yaqmadığını ateş ħatı fikir eyledi cemmā
- 5 Ki ħātıfdan nidā inledi ne fikir eylesen ey fāsık
Ki sen bilmediñ mi sen ne yanmadığını ħusñā
- 6 Ki biz dostlarımız olanları ateşe yaqmazuz
Bizim rızāmuz için ol ki infāķ eyledi ħusñā
- 7 Ki ħurtuldı münāfıķıñ elinden gör ki ol ħatun
Anı yaqmadı heç ateş ki cennetden çıķa ħusñā

- 8 Ki al bu kışşadan hışşe ver imdi mümkün olduqça
Faķırlarıñ hātırın yap anı red eyleme def`ā
- 9 Eger işler iseñ bunı Hudā rāzı ola senden
Ki yakmaz heç oda Allah ki rızķıñ arturır Mevlā
- 10 **17** لَنْ تَتَّالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا **Te`ālā** **Qavlehü**
مِمَّا تُحِبُّونَ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ
- 11 Elā ey şāhibül-ħayrāt eşit bundan biraz aħbār
Elā ey sāhibül-infāķ ki keşf idem saña estār
- 12 Rivāyetde gelüpdür kim buyurmuşdur Resülallah
Ki bir miskīn bir ādem toyursa ne vire Cabbār
- 13 Aça cennet қапuların gir imdi ey қulum dir Hақ
Diledigin қапudan gir saña yok māni` u ağyār
- 14 Buyurdı gine ol server bir ādem eylese iṭ`ām
Bir mü`min toyursa ol dahı şu vërse bilā-faķķār
- 15 İraқ ider Te`ālā Allah yedi ҳandaқ cehennemden
Ki her ҳandegiñ arası beş yüz yıl қadar miқdār

-36-

- 1 Rivāyet eyledi Ağmış ki `Ādiy ibn-i Hātemden
Buyurdı faħr-i kā`inat eşit ne der ulul-ebrār
- 2 Ki sizden biriñüze Hақ yaқında söyler ol Hāllāķ
Ki ya`nī yevm-i maħşerde size söyler anı Cabbār
- 3 Şağına baқа ol ümmet göre her taқdīm etdigin
Ki göremez ğayrı şey` aşlā eger ğayr eger şirār
- 4 Ki şoñra şolına baқar keزالik ğayrī şey` görmez
Ve illā taқdīm etdigin görür infāķını ey yār
- 5 Ki şoñra öñine baқar gine bir ğayrī şey` görmez
Görür ancaқ cehennemi ki hıfż ét kandiñi ey yār
- 6 Şığınıñ sizler Allaha ki ol nār-ı cehennemden

¹⁷ Sevdığınız şeylerden (Allah yolunda) harcamadıkça “iyi”ye eremezsiniz. Her ne harcarsanız...(Al-i İmran 92)

- Yarım hürmā olursa da taşadduğ idiñ ey aħbār
7 Rivāyetde gelüpdür kim ki 'Ā'ıŝe-i Ŗıdīķa
Otururken evinde ol ki bir 'avrat idüp imrār
8 Ki geldi aña bir 'avrat selām verdi aña bir zen
Elinüñ birini örtmiş idüp yeñi ile estār
9 Ki 'Ā'ıŝe aña didi niçün yoğ eliñ biri
Didi yā mü'min anası ki benden etme istiħbār
10 Didi ol ĥatun aña kim eşit yā mü'min anası
Benim anam babam var-ıdı idüp dünyayı istīzār
11 Babam severdi infākı fuķarāya mesākīne
Anam sevmezdi infākı bir şey' etmedi iķrār,
12 Hemān bir kıtā' yağ-ıla bir eŝvāb virmişdi ol
Ki ĝayrī vërmedi aŝlā kıatı beħil idi ŝirār
13 Ki gördüm ĥāli rü'yamda ki taħķīķ-i kıyāmet olmuş
Ki vardım bir cehenneme ki etdüm ehline inzār
14 Ki gördüm anamı otda kıatı 'azāb oluyorur
Ki barça yāğ elinde aniñla men' ider ol nār
15 Daħı ŝırtında bir gömlek aniñla örtmiş 'avretin
Ki gördüm dünyāda virdiği yağ-ıla kıamīŝ iŝār

-37-

- 1 O barça yāğ-ıla ateşi def' ider kıorunur hem
Çağırır hem ateş yağdı tenimi deyü ol zarrār
2 Ki gördüm babamı cennet içinde zevkı iŝretde
Daħı virdi ol ĥalkā ĥavzından idüp intiŝār
3 Ki şordum babama baba neden êrdiñ bu iķrāma
Bu devlete neden êrdiñ iderem senden istiħbār
4 Didi dünyāda verdiğim taşadduğlar sebeb oldu
Bi-ĥamdillah bu iķrāma beni Ĥaķ eyledi icād
5 Ki bir kıadeħ şu aldum ben o ĥavızdan anam için
Eletem anama virem iče bu ŝudan ol zarrār
6 Ki nidā eşitdim ben bunıñ eli çolağ olsun
Ĥaķkıñ düşmānına şu eletiyorur ol minel-ğarrār

- 7 Uyandım uyğudan gördüm elimiñ biri çolağ
Muhaqqak böyledür bu iş bunı sen taşdıq ét ahyār
- 8 Didi bes Hazret-i 'Ā'ise eger mer'e yā Rabb
Sözinde şādık ise sen elini gine vēr Settār
- 9 O sa'atde aniñ eli gine yerine verdi bil
Ki el evvelki gibi oldı gine vērdi qatı Cabbār
- 10 Şākın zan eyleme zinhār mālım noqşān olur deyü
Ki noqşān eylemez Allah çoğaldır mālını Ğaffār
- 11 Hülüş niyet-ile faqırlere taşadduğ eyleseñ
Biriniñ yerine biñ vère Haq ét bunı i'tibār
- 12 Huşūşa 'ālim ola ol veyā t̄alib ola 'ilmi
Bulara vèrdigiñ yerine hisābsız vire Cabbār
- 13 Resūlullah buyurmuşdur taşadduğ beş mertebedür
Biri birdür biri ondur biri yetmişdür ahyār
- 14 Biri yetmiş biñ olupdur birinüñ şāyı yoğdur
Bunıñ her birinüñ şāhibin iderem size aşār
- 15 Ki sārıqa için virilen aqçeye birer vire
Ki zulme virilen aqçe için on vire ol Cabbār

-38-

- 1 Ve ammā birine yetmiş virilen koñşuya vèrmek
Ki yetmiş biñ vèrile hışmına vèrdiñ idi dīnār
- 2 Ve ammā şadaqa şol kim birine ola hisābsız
Ki ālimlere vèrilen hisābsız ide Haq icād
- 3 Dağı şālihlere vèrilen de ola hisābsız
Bī-namāza virirseñ sen çekersin şoñra ah u zār
- 4 Saña bir kışsa diyeyim ki bundan hışşe al kişi
Ne ihsān ider ola Rezzāq neler ikrām ide Cabbār
- 5 Meger Hazret-i Dāvuduñ zamānındaki bir hatun
Ki bir gün ol oruc tutdı Rızā'ullah için ey yār
- 6 Vardı bir qutuca buğday ol hatunuñ ol gün
Degirmene getürdi anı öğütmek için ey yār
- 7 Öğütüdi qoydı qabına anı yüklendi şırtına

- Ki gir yola ol atun eşit neyler anı Cabbār
- 8 Ki bak yel urūc etdi önūnden geldi bes ol yel
Ki şırtından onun aldı hevāya ref´ idüp seyyār
- 9 Meger beline ol atun bağlamış-ıdı üç etmek
Ki yolda iftār olursa yeyelüm deyü ol seyyār
- 10 Önünden geldi bir sā´il rızā´ullah için atun
Baña beliñdeki etmegi vir yeyelüm ҡarnım aç seyyār
- 11 Çıkardı vērdi ol sā´ile üçüni de etmegin
Ki ҡaldı kendi aç ol řabāħdan ki ol aħyār
- 12 İki ġam ile ol gice řabāħa dek uyumadı
Biri açlığdan ötüri biri un tasası īsār
- 13 Ki vardı Dāvuda atun řikāyet eyledi yelden
Didi yel ile da´vā mümkün olmaz ét şabır aħyār
- 14 Ki biñ dirhem gümüş verdi eline atunıñ Dāvud
Bunu var arcan ey kişi bu işe olasın řabbār
- 15 Ki aldı çığdı ҡapuya meger ҡapuda hem oğlı
Süleymān dururmuş bil aña söyledi ol aħyār

-39-

- 1 Didi babam saña netdi necetdi da´vāñı seniñ
Aluvirdi mi ھاqqıñı ki yelden seniñ ey aħyār
- 2 Ki ҡıřsayı aber virdi aluvirmedi ھاqqımı
Ki biñ dirhem gümüş virdi beni men´ eyledi aħyār
- 3 Süleymān didi ātūna ھاqqıñı var řaleb ēyle
Getürsiñ yeli üküm etsün ھاqqıñdan geme sen aħyār
- 4 Rücū´ etdi gine ātūn ki vardı gine Dāvuda
Didi Dāvuda elbet sen getür da´vācımı aħyār
- 5 Ki virdi ātūna ki biñ dirhem gümüşü ol
Degildür mümkün ey ātūn yel-ile eylegil řabbār
- 6 Ki geldi gine ҡapuya gine dönderdi Süleymān
Ki geldi gine Dāvuda ki ibrām etdi ol aħyār
- 7 Didi Dāvud aña seni ki bir ta´līm ēder mi var
Belī ҡapuda Süleymān beni talīm ider aħyār

- 8 Süleymāna hıṭāb etdi niçün gönderesin bunı
Niçün ibrām édeñ baña ki mümkün midür ey yār
- 9 Süleymān didi ey baba hüküm vācib degil midür
Ki verdigiñ derāhim fazla degil midür ey ahyār
- 10 Yele çağırdı bes ki geldi Dāvuda ol yel
Hıṭāb etdi ‘itāb etdi niçün aldıñ unun seyyār
- 11 Ki rīḥ söyledi Dāvuda baña emr eyledi Hāzīn
Ki rīḥ haznedārı olan melek emir etdi bil ahyār
- 12 Çağırdı haznedārı olan melege bes hıṭāb etdi
Niçün emr eylediñ rīḥe bu unı almağa ey yār
- 13 Ki haznedār didi baña ki emr eyledi Cebrā’il
Anıñ emr-ile ben de çü rīḥe eyledüm ey yār
- 14 Çağırdı Cebrā’ile Dāvud niçün emr eylediñ buña
Niçün bu hātūnıñ unun zāyi’ etdiñiz ey yār
- 15 Havāle etdi Cebrā’il gerü Mīkā’ile gelse
Havāle etdi Mīkā’il gerü Halāqa ey ahyār

-40-

- 1 Ki gönderdi Cibrīli ki geldi Dāvuda Cibrīl
Ki Haḫ saña selām etdi eşit ne der saña ey yār
- 2 Fülān deñizde yā Dāvud var-ıdı bir gemi ey kim
Dibinden deldi bir fāre şu getdi içine ey yār
- 3 Bunuñ unun anıñ için ki ahız eyledim ey Dāvud
Anıñ unundan ötüri neler ihsān idem ey yār
- 4 Bu gemide olan tācirlere emr eyledüm cümle
Ne deñlü var-ısa zekātları viriñ siz aña ey ahyār
- 5 Bular cümle zekātların hisāb etdi birikdirdi
Ki üç yüz biñ kadar altun virilecek ahyār
- 6 Didi hātūna Dāvud ki ey hātūn ne işlediñ
Bugün ne ‘amel etdiñ sen haber vēr baña ey seyyār
- 7 Haber vērdi aña hātūn başına geleni cümle
Ki bir sāl il baña geldi vir Allah haḫkıçün seyyār
- 8 Belimde var-ıdı üç etmek çıkardum virdüm aña ben

- Didi Allah ziyāde etsün seniñ mālını ey ahyār
 9 Dağı ol gün oruc tutdum gine Tañrınıñ rızasıçün
 Budur ‘amelim ey Dāvud ki yoğdur ğayrī heç ey yār
 10 Didi Dāvud Hudā-y-ıla ticāret eyleyenleriñ
 Bu deñlü faydāsı olur hisābsız faydā ider ey yār
 11 Ki tefsīr şāhibi yazdı bunı Tefsīr-i Tesyīrden
 Ki bundan bes naşihat al faķire eyle i‘tibār
 12 فَإِنَّ اللَّهَ¹⁸

بِهِ عَلَيْهِ

- 13 Tasadduğ def‘ ider belāyı dağı ‘ömri ziyāde ider
 Dağı marazları şifā bulur eşaħhu naşihāt
 14 Neteküm vārid olmuşdur ki Aħbār-ı Saħihinde
 İdrīs Hażret bir gün yerinden oldu tecelliyāt
 15 Ki ‘Azrā‘il de geldi yanına bular otururken
 Ki bir kız ile bir oğlan bulara oldu taķrībāt

-41-

- 1 Didiler yā Nebiyyallah bizi biribirimize
 Nikāh eyle bizi bugün olalum biz de tezevvücāt
 2 Buları eyledi nikāh tezevvüc etdiler bunlar
 Bularçün çıkdı taşraya idüp İdrīse tenķilāt
 3 Didi İdrīse ‘Azrā‘il eşit benden sen ey Nebī
 Bu kız ile bu oğlanıñ olupdur ‘ömri taķrībāt
 4 Ki üç gün kaldı bularıñ ‘ömürleri tamām oldu
 Ta‘accüb eyledi İdrīs bu hāle oldu fākirāt
 5 Ki getdi ‘Azrā‘il ol an bir zamān mürūr etdi
 Ki ol oğlan gine geldi idüp İdrīse teslimāt
 6 Ki İdrīs gördi oğlana ta‘accüb eyledi etdi oğlana
 Ki geldi gine ‘Azrā‘il idüp İdrīse teslimāt

¹⁸...Allah onu hakkıyla bilir. (Ali İmran 92)

- 7 Bu kez İdrīs su'al etdi ki 'Azrā'il melegine
Didigiñ kız ile oğlan hayātdadur muhaqqakat
- 8 Ne hikmetdür ölüm dedin bular zevk eylememişdür
Haber vēr baña yā melek bu hikmetden muhaqqakat
- 9 Ki 'Azrā'il haber vērdir olar burdan çıkıncağaz
Ki bir fakīr bulara da ki bir şey' etdi tesyīlāt
- 10 Bular vērdir bu sā'ile taşadduq etdi bir aqçe
Anıñçün bunlara kırk yıl ömür vērdir Hudā bizzāt
- 11 Dağı evlādıña mālīña gelecek belāları
Ki def' ider Hudā billah oluñ¹⁹ bunları hāfızāt
- 12 Neteküm ba'zı aḥbārda gelüpdür naqil idem saña
Ki bir 'avrat meger bir gün idüp oğlunu tefkīdāt
- 13 Neçe zamān aradı bulamadı anı 'avrat
Ümīdin kesdi oğlundan ah ü zār etdi tebkiyyāt
- 14 Ki saḥāraya oturdı ki bir loqma ta'am yeye
Ki kesdi etmeginden ol ola ol anı ekliyyāt
- 15 Ki sā'il çıkageldi o loqmayı aña virdi
Ki kendi gine aç kaldı biraz mekiş etdi teskīnāt

-42-

- 1 Ki bir sā'at geçiçegez bu kez oğlı çıkageldi
Haber vērdir başına geleni cümle muhaqqakat
- 2 Didi bir yerde yürürdüm ki bir arslan çıkageldi
Nice tutdı ise belimden qodı şırtına taḥkīkat
- 3 Eletdi beni bir yere iki barça ide beni
Ki bir ādem çıkageldi yüzi beyāz münevverāt
- 4 Dağı esvābı da beyāz qatı küççük ādemdür ol
Başından tutdı arslan ki vērdir ağızına keşerrāt
- 5 Neçe verince ağızına yıkıldı ol yere arslan
Bırakdı beni ağızından ki aqlı getdi tezhībāt
- 6 Ki qalk yā kelb didi ol şeyḥ arslana ey ana
Didi gine ki ol dem şeyḥ loqma loqma teklimāt

¹⁹ alıñ olmalı

- 7 Bırakdı kaçdı ol sâ'at ki arslan beni ol yerde
Ki 'aqlım başıma geldi hayât buldum o dem bizzât
- 8 Ki dört yanıma baktım ki ol şeyhi bulamadım
Kimidigin bilemedim beni ol etdi taḥlīsāt
- 9 Ki kaçdum ben yola girdim ulaşdum gine kervāna
Ta'accüb etdiler baña cemī' ḥamd etdiler ceylāt²⁰
- 10 Velekin 'aqlım êrmedi loğma loğma didigin
Bunuñ aşlı nidigi aqıl etmedi tedrīkāt
- 11 Su'al etdi anasına bunuñ aşlı nedür 'aceb
Haber vèrdi anası bes faḳīre vèrdigin kerrāt
- 12 Rivāyetden gelüpdür kim 'ibādet etdi bir ādem
Ki yetmiş yıl gece gündüz Hudāya etdi ta'bidāt
- 13 Ki işledi o bir günāh cemī' a'māli ḥabṭ oldu
Aña bir miskīn uğradı taşadduḳ etdi ta'ṭıyyāt
- 14 Cemī' 'iṣyānına Allah anıñ maḡfīret eyledi
Daḥı virdi aña Allah giden a'mālını keṣrāt
- 15 **Fezāilü'r-Recebe Ebi'd-Derdā 'an Resūlillahi Şallallahu Aleyhi ve Sellem**

-43-

- 1 مَن صَامَ فِي شَهْرِ رَجَبٍ يَوْمٍ وَاحِدٍ²¹
فَكَأَنَّمْ عَدَدَ جَمِيعِ عُمْرِهِ
- 2 Elā ey ṭālibü'l-aḥret kulaḳ vèr eylegil ismā'
Seni mesrūr idem bugün oruc ṭutduñ ise evzā'
- 3 Receb ayında bir mü'min eger ṭutdı ise oruc
Neçe mücdeler idem ben kulaḳ vèr baña èt ismā'
- 4 Ne buyurdı Resūlullah anı naḳil ideyim saña
Bunu diñle naṣīḫat al ki ol şā'im olan ceyyā'
- 5 Ki naḳil etdi Ebu'd-Derdā Resūlu faḥr-i cihāndan
Ki bir ādem oruc ṭutsa Receb ayında bil-icmā'

²⁰cīlāt olmalı

²¹ Receb ayında bir gün oruç tutan kimse sanki ömrü boyunca oruç tutmuş gibidir.

- 6 Ki bir gün şâ'im olursa neler ihsân ide Allah
Ne deñlü vère ol sevâb bunı pek eyle istimâ'
- 7 Cemi' 'ömri içinde 'ibâdet eylemiş miqdâr
Yazıla defterine bil şağın şek eyleme îzâ'
- 8 Receb ayın bütün tutsa semâdan bir nidâ gele
Ki mücde yâ Velîullah deyü nidâ ider evzâ'
- 9 Kaçan cân-fez'a gelürse aña bir şu vire Allah
Heç ebed şuşamaya ki reyyân olur ol enfâ'
- 10 Gire kabrine ol şâ'im gine şuşamaya aşlâ
Ki kabrinden çıkarken de şuya kıanmış çıka neffâ'
- 11 Ki bir mekân vire Allah aña cennet maqâmında
Ki hîç ol menzile yetmez ki ğayrî menzil isticmâ'
- 12 Bağa ol menzile ol er deye ey Kâdir ü Kayyüm
'Aceb var mı buña beñzer ki bir menzil dahı neffâ'
- 13 ²² أَلَا إِنَّ الرِّجْبَ شَهْرُ اللَّهِ الْأَصَمِّ أَي

لَا يَكْتُبُ اللَّهُ تَعَالَى زُنْبُ لِعِبَادُ

- 14 Gel ey Haqqıñ rızasını taħarrî eyleyen 'ubbâd
Eger kulluğda gerçekseñ eriseñ tut oruc 'ubbâd
- 15 Budur kim zîrâ Şehrullah tecanüb êt meħârımdan
Teşemmür eyle tã'ata budur bil aşvâb-ı reşâd

-44-

- 1 Teṭaħḫur êt denâniden taħallül ile her işde
Tezeyyün êt şıyâm eyle şavımdan etme istib'âd
- 2 Oruc tutañ kişi zîrâ ma'âşiden ba'îd olur
Karîb olur Hudâsına olur maṭlûba istırşâd
- 3 Taḫarrüb eyle sen bunda taşadduğlar fuḫârâya
Veyâhüd ğayrî bir amel ile olasın iştiḫâd
- 4 Ki ğayrî ide farzları edâ etmiş kadar sevâb
Vire ol Zülcelâlallah muḫaḫkağ böyledür zühhâd

²²Allah'ın ayı olan Recep ayında oruç tutan kullara Allah günah yazmaz.

- 5 Bu aya erdiñ ey kişi ğanīmet bil şükür eyle
Günü ki şavm-ıla geçir geçirme fırsatı ‘ubbād
- 6 Bu aylar şāh-ı şühürdur bulardur mü’mine rahmet
Ki bu aylarda ğazāb dahı def’ ider ol Cevvād
- 7 Gelüpdür Zührede bir söz anı Sevbān buyurmuşdur
Ki bir gün biz Resūlallah ile giderdik ey ‘ubbād
- 8 Ki bir maqbereye vardık biraz eglendik üstünde
Resūlullah baña eyitdi buna deden olmadı ib’ād
- 9 Gerü baña hiṭāb etdi Resūl-ı mefhar-ı mevcūd
Şu kabriñ ehline ḳatı ‘azāb oluyorur bī-dād
- 10 Du’ā etdüm bulara ben biraz ‘azābları getdi
Ki taḥfif eyledi Allah ‘azāblarıñ biraz ib’ād
- 11 Gerü gine hiṭāb etdi ki beni diñle yā Sevbān
Eger bunlar oruc tutaydı Recebde bil irād
- 12 Ki bir gün şā’im olaydı gicesin ḳā’im olaydı
‘Azāb olmazdı bunlara necāt bulur der ey ifrād
- 13 Didim ben yā Resūlallah ki bir gün şā’im olsa da
Ki ḳā’im olsa bir gice ‘ibādet ile ol ‘ubbād
- 14 Ḳabir ‘azābını ‘aceb ki men’ eyler mi ol şavm
Ki Ḳā’im-i Muṭlaḳ ki men’ eyler mi nārı ib’ād
- 15 Buyurdi ol cihān fahri ki yā Sevbān eşit benden
Şol Allah ḥaḳḳıçün beni gönderdi ol Cevvād

-45-

- 1 Eger mü’minleriñ biri eger ‘avrat eger erkek
Ki bu ayda oruc tutsa geceyle olsa da evḥād
- 2 Ki ḳā’im olan bir gice ‘ibādet etse şabaḥa dek
Aña yaza Te’alāllah ki bir yıl şavmını ceyyād
- 3 Receb olmayan aylarda ki günün şā’im olsa da ol
Dahı leylin ibādetle geçirse olsa ol münḳād
- 4 Receb ayındağı bir gün sevābı andan artuḳdur
Bunu böyle ḥaḳıḳat bil taḥaḳḳuḳ eylegil ‘ubbād
- 5 **Der Beyān-ı Ḥadīş-i ‘Abdullah ibn-i**

Mes'ūd fî Fazā'il-i Şıyām-ı Receb

- 6 Ki Mes'ūd oğlu 'Abdullah rivāyet etdi 'Ahmedden
Eşit ne der Resūlallah kulağ vèr baña sen inān
- 7 Receb ayında bir mü'min eger tuta yedi oruc
Ki bir gün geçer olsa da neler in'ām ide Deyyān
- 8 Ki yetmiş yıllık isyānın yarlıgar Hāğ Te'ālāllah
Dağı vère Te'ālāllah ki yetmiş hācetin inān
- 9 Dağı yetmiş kul azād etme deñlü Hāğ vère şevāb
Dağı yetmiş hatim şevābı yazar aña Raḥmān
- 10 Dağı yetmiş kadar mescīd binā etmiş şevāb yazar
Dağı yetmiş kadar kübrī binā etmiş gibi hayrān
- 11 Dağı yazar aña Allah ki yetmiş yıl gāzā fazlın
Buña şek etme ey şā'im kerem kânīdurur Raḥmān
- 12 Dağı i'tā ider Allah ki yetmiş enbiyā' fazlına
Berāber bunlara şevāb yöninden ide Hāğ İqā
- 13 Gelüpdür Lübbül-Lubābda buyurmuşdur Resūlullah
Receb ayında bir gice ki ihyā etse bir insān
- 14 Anıñ kalbi ebede ölmez kulūblar öldigi zamān
Döker hayra aña Allah başından aşğa inan
- 15 Günāhından çıka ol kes anadan doğmuşa döne
Şefī'ola ki yetmiş biñ hıṭāb ehline ol zamān

-46-

- 1 Hāzīne adlu bir kitāb ki bir ḥadīs dağı yazdı
Rivāyet eyledi Enes Hūdā rāzı ola her an
- 2 Buyurdı bes Resūlullah bir ādem mağribi kılsa
Receb ayında bir gice ne i'tā eyleye Raḥmān
- 3 Şalāt-ı mağrib ardınca yigirmi nāfile kılsa
Ki her birinde okusa ki İhlāş Fātiḥā Qurān
- 4 İkide bir selām virse buyurdı Resūlallah
Hıṭāb buyurdı aşḥāba eşit ne buyurur Hāssān
- 5 Baña Cibrīl haber vèrdi bunuñ şevābını bilüñ
Didigimi bilür ol Allah dağı hem Mefḥar-ı Cihān

- 6 Mübârek kolların kendüye çekdi de haber vèrdi
Ki hıfz ide anı Allah dahı mālını fil-cihân
- 7 Dahı ehli 'ıyālını ki hıfz ide belâyâdan
Dahı def eyleye andan 'azâb-ı kabri ol Raḥmân
- 8 Şırâtı giçe ol âdem ki şimşek gibi bek kıvraq
Hisâbsız dahı 'azâbın gire dahı ol ferḥân
- 9 Rivâyet eyledi Selmân ki Fârisî haber vèrdi
Ḥudâ râzı ola andan eşit ne buyurur ol ḥan
- 10 Receb ayı tülû' etse birikdirdi aşḥâbın
Her gün ki cem' iderdi ol başına ümmetin inan
- 11 Ki bir gün bunlara didi haberdâr oluñ aşḥâbım
Ki Cebrâ'il haber vèrdi baña dün gice ét tḳân
- 12 Ne'am ey nūr-ı kevneyn eşidelüm kelâmını
Ki bizi eylesen mesrûr deyü söylediler olan
- 13 Buyurdi bes Resûlullah bilüñ ümmet-i aşḥâbım
Ki beş kimseye ol Allah neler ikrâm ide iḥsân
- 14 Ḥudâ bunlarıñ ervâḥıñ ki ḳabz etmek murâd etse
Ki emr eyleye Rıdḳvâna cinâna var sen ey Rıdḳvân
- 15 Var aç cennet ḳapuların şü'üd ider melek şimdi
Ki şâlih kulumuñ rûḥın elet çıkar göge el'ân

-47-

- 1 Ki Rıdḳvân ḳâ'im olur ol zamân cennet vaşatında
Çıgırır ḥaznedârlara açıñ ḳapuları ḥuzzân
- 2 Varalar cümle ḥaznedâr açalar hep ḳapuların
Dahı köşki çadırlarıñ ḳapusın açarlar ḥuzzân
- 3 Çıka hep ḥürî gılmânlar ki cümle iderler iḳbâl
Oruc rûḥa olur ilḥâḳ ki râḥat bula ol zamân
- 4 Ki cümle muṭṭali' olur ne kim var-ısa cennetde
Melâ'ike muḳarrebler ki rûḥ-ı enbiyâ ferḥân
- 5 Ki müştâḳ olanlar bunlar ki on beş kimse rûḥına
Ziyâret ideler cümle ide tehniye ol zamân
- 6 Ḥazret-i 'Ömer buyurdi Ḥudâ râzı ola andan

- Didikim yā Resūlallah ki maḥşūş mı beşe ferḥān
7 Buyurdu faḥr-i kā'ināt bil maḥşūş degildür kim
Ki her kim bunlarıñ gibi 'amel eyleseler elā'n
8 Bu ikrāmı da bunlara ider ol lā-yezel Allah
Bulardan bulalar rāḥat şafālar ide fil-cinān
9 'Ömer Ḥazreti buyurdu didikim yā Resūlallah
Bu beşden bize ḥaber vēr bilelüm bunları elā'n
10 Buyurdu bes Resūlullah bu beşiñ evvelki kimdür
Receb ayını şavmıdur daḥı tā'ib ola 'isyān
11 Daḥı 'amāl-i şāliḥ daḥı şā'im ola bunda
Daḥı ḥulli ḥarāmı hem gözede bunda ehl-i imān
12 Ki çıkmaz dünyādan illā içe cennet şarābını
Ki cennetde Receb dirler ki bir şu içe ehl-i imān
13 İkincisi şehīdlerdür ki çıkmaz dünyādan bunlar
Ki ḥattī nehr-i 'aselden ki içmeyince ol inan
14 Üçüncisi sevenlerdür ki Cum'a günlerin bilgil
Bular da dünyādan çıkmaz içe süd ırmağın inan
15 İçüreler aña süd ırmağından şol kāselerle
Ki lāl-i cevāhirden ki gelmez vaşfa ol inan
16 Ki dördüncisi 'ālimler ki teblīğ ideler 'ilmi
Eyideler ḥalka naşīḥat kaçıñ ḥarāmdan ey insān

-48-

- 1 Bular dünyādan çıkmaz ki içmeyince Kevşerden
Ki Kevşerden içe bunlar şafālarda ola her an
2 Ki bunlarıñ beşincisi liḳā'-i Allaha müştakdır
Bularıñ ğayrī degildür murādları hemān Raḥmān
3 Bular da dünyādan çıkmaz ki öldiği zamān añla
İçe bes ḥamr ırmağından ki andan çıka ol zamān
4 Ebū Sa'īdī Ḥudrīden rivāyet şöyle gelmişdür
Buyurmışdur Resūlullah eşit ne söyler 'ālī-şān
5 Elā innel recebe didi ki Şehrullah-ı aşamdur
Ki bir gün şā'im olsañız neler iḥsān ider Raḥmān

- 6 Ki ĩmān-ıla iĥsān-ıla ŧā' im ola bir er
Neler rŭzī kıla aña bes ekberi aña Raĥmān
- 7 Ki bir mertebe zerķ ide aniñ fevķinde yokdur hiç
Ne beñzer pādiŧāhlıġa ne beñzer ġayrīya ferĥān
- 8 İki ġŭn ŧā' im olursa neler vire aña Allah
Anı vaŧ idemez kimse ki yerde gŭkde her insān
- 9 Hemān ancak bilŭr Allah ki kendi vŕrdigi ŧey' i
Ki ni' metden kerāmetden neler iĥsān ide Raĥmān
- 10 Ki ŭç ġŭn ŧā' im olursa neler kıla aña Allah
Ki ĥandaķlar yarada kim ki minen-nāsı ven-nīrān
- 11 Ki bir yerde yarada kim ikisinŭñ arasında
Ki yetmiŧ yıl ķadar yol ola uzunluġı ėt īķān
- 12 Ki dŕrt ġŭn ŧā' im olursa anı ĥıfķ eyleye Allah
Ne deñlŭ var-ısa belā ıraķ ider aña Raĥmān
- 13 Cŭnŭndan daĥı cŭzāmdan daĥı ebrāŧ behaķdan
Bulardan daĥı ŧaķlaya Allah cemi' dert olmaya īķān
- 14 Daĥı fitne-i Deccālden daĥı fitne-i ķabirden
Ki ĥıfķ ide Allah bulara etme ŧek insān
- 15 Ki beŧ ġŭn ŧā' im olursa baña vācib didi Allah
O ķulumı ķıyāmetde anı irzā idem her an

-49-

- 1 Ki altı ġŭn oruc tutsa ki ķabirden çıķa olar
Ķamerden ziyālı yŭzli ki ay bedir olduġı zamān
- 2 Ki yedi ġŭn oruc tutsa ki yedi ķapusu oduñ
Ķapana her ŧaraflardan ki her bir ŧavmına nīrān
- 3 Sekiz ġŭn ŧā' im olursa sekiz kapusu uçmaġıñ
Aça her bir ġŭn içŭn Ĥaķ ki cennet ķapusun Deyyān
- 4 Saña naķil ideyim bir sŕz bu sŕzden ķadriñi añla
Bu sŕzdŭr cevher-i aĥbār bu sŕzdŭr ravza-i bŭstān
- 5 Gelŭpdŭr Ravzada bir sŕz buyurdı Mes' ŭd oġlı bil
Ĥudā rāzı ola andan sŕzinde aŧlā yok ġŭmān
- 6 Ki bir ġŭn biz Resŭlullahıñ ' indinde otururduķ

- Ki bir âdem gire geldi ki gâyet zî-cemâl ihsân
7 Anıñ hüsni-ziyâsına dağı tolınayı arzına
Nażiri yok cihânda hîç Resûle vèrdi selâm
8 Resûlallah aña didi ki kıandan yerür yâ yigit
Haber vèr baña kışşañdan haberdâr olalum şebbân
9 Didi kim yâ Resûlullah benim kim kıavm-i ‘İsâdan
Aña ben hizmet eyledüm ki oldum aña huddâm
10 Dağı ben hizmet eyledüm ki vâlidesi Meryeme
Yetişdim merlerin meblağına aña ey zî-şân
11 Oğudum andan İncîl oğudum hem dağı Tevrât
Bulardan nakliñi gördüm seni ben istedüm her an
12 Resûlullah aña didi ki kaç yaşında varsıñ sen
Benimle ‘İsâ beyninde ki geçdi çok sene ü zamân
13 Ki hattâ altı yüz yıl geçdi ikimüzüñ arasından
Ki sen kaç yaşına girdiñ haber vèr sen baña elâ’n
14 Didi kim yâ Resûllallah seni ben arzû iderdüm
Saña lâhik olam derdim dağı ümmetiñe her an
15 Ki evvelki kitâblarda seniñ fazlıñı ben gördüm
Dağı ümmetleriñ fazlın ki ‘âşık oldum ol zamân

-50-

- 1 Ki ben ‘İsâya söyledüm du‘â eyle baña didim
Yetişdüre beni Allah Muhammede deyü her an
2 Du‘â eyledi bes ‘İsâ Te‘âlâllah kabûl etdi
Yetişdirdi bu maħalle bi-ħamdillah beni ferħân
3 Haber vèrmege başladı ki gördiği ‘acâyibden
Didi yâ Resûllallah kulağ vèr baña sen bu an
4 Ki bir gün Ğazret-i ‘İsâ ile seyyâħa çıkdık biz
Ki gördük biz bir yüce tağın ki yokdur mişli fil-cihân
5 Anıñ hep taşları cümle ki lâl ile cevherden
Ki her biri ziyâ virdi kıaranlık gicede nûrân
6 Du‘â eyledi bes ‘İsâ didi yâ Rabb kuvvet vèr
Ki hattâ bu tağıñ depesine çıkam idem seyrân

- 7 Bunuñ başındaki olanları görem İlahī ben
Ki ‘ibret alayım bundan baña ola kamu a‘yān
- 8 Neçe etdi ise du‘ā ki gördük nefyümüzü biz
Tağıñ üstüne çıkmış bize ‘avn eyledi Sübhān
- 9 Ki bundan soñra Rūḥullah du‘ā eyledi Allaha
İlahī tağa izin vir ne gördise eyide tibyān
- 10 Hūdā virdi aña izin faşih dil-ile söyledi
Didi yā ‘İsā ne isteñ murādıñ eylegil tibyān
- 11 Ki söyledi aña ol tağ ne kim geldise başına
Ne ikrām itdise Haq kamosın eyledi tibyān
- 12 Benim taşlarımı Allah cevāhirden idüp benden
Ki zīrā benim içimde ki vardur bir kişi elā‘n
- 13 Murādı budurur anıñ Muḥammedi göre bir kez
Dağı ümmetini göre yetiše kadre ol cüvān
- 14 Benim karnımda Muḥammedi istedigini için
Benim taşlarımı cevherden etdi Vāhid ü Ḥannān
- 15 Bu ‘abdī kavm-i Musādan ki geldi girdi karnıma
Ki ister dā‘imā Haqdan Muḥammedi göre bir an

-51-

- 1 Du‘ā eyledi bes ‘İsā didi yā Rabb ihṛāca
Ki hattā göreyim anı ne hey‘et üzere ol elā‘n
- 2 Ol tağ yarılıvirdi içinden çıkdı bir ādem
Yüzi güzel uzun boylı nazīri yok katı ḥassān
- 3 Ki ‘İsā buña didi kim haber vēr bize kim yā şeyḥ
Yā kimiñ ümmetindensin haber vir bize sen elā‘n
- 4 Didi kaç yaşına girdiñ haber vir bize yā şeyḥ sen
Ki kaç yıldır ‘ibādāt üzere olursun di sen bu an
- 5 Didi recül aña ben kavm-i Mūsādan oluram bil
Ki hizmet eyledim aña okudum Tivrātı Furqān
- 6 Ki her yeri Muḥammed ümmeti zikir olunur ise
Ki isterdim Allahdan mülākat ile yā Raḥmān
- 7 Ki bir gün didim Allah benim beynimle Muḥammed

- Aramuzda zamān çokdur neçe dem didim ey Raḥmān
- 8 Gel imdi ey Ḥudāvendī ki luḥfi ile kerem eyle
Şu tağıñ içine idḥāl idüp it sen beni imkān
- 9 Ki ḥattā ben yetişeyim Muḥammed zamānına
Hem ümmeti zamānına bulardur efzāl-ı insān
- 10 Ki ‘Īsā didi burda ne zamāndan beri bunda
Olursıñ bu tağ içinde ki kaç yıl oldu yā şenān
- 11 Ki didi altı yüz yıldur bu tağ içinde oluram
‘Ībādet iderem Ḥaḳḳa temennī iderem her an
- 12 Muḥammedi daḥı ümmetini isterem ki Allahdan
Gice gündüz budur du‘ām baña göster anı Raḥmān
- 13 Didi ‘Īsā ki yā Rabbi yer üstünde ‘aceb bundan
Ki efzāl var mı ḳul ‘aceb budur uş ekrem-i insān
- 14 Cevāb virdi aña Allah ki yā ‘Īsā eşit benden
Ki ümmet-i Muḥammedden biri oruc ola inan
- 15 Receb ayında bir ādem Muḥammed ümmetinden ol
Bu ayda bir oruc tutsa ne ikrām eyleye Raḥmān

-52-

- 1 Ol ādem bundan efzāldür ol ādem bundan ekremdür
Ki bir gün tutdığı oruc muḳābildür buña inan
- 2 Fī Fezā‘il-i Şehr-i Şa‘bānın ‘An ‘Alī Rażıyallahu
‘Anhü ‘An Resūlullah ‘Aleyhi ve Sellem أَنَّهُ²³
- 3 قَالَ مَنْ صَامَ فِي شَهْرِ شَعْبَانَ يَوْمٍ وَاحِدٍ
حَرَّمَ اللَّهُ جَسَدَهُ عَلَى النَّارِ وَأَحْسَنَ
- 4 اللَّهُ وَجْهَهُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ مِثْلَ

²³Hız. Ali (r.a.) Rasulullah(s.a.v.) den şöyle dediğini bildirdi: Kim Şaban ayında bir gün oruç tutarsa Allah o kimsenin bedenine ateşi haram kılar. Allah onun yüzünü kıyamet gününde Yusuf(a.s.)un yüzü gibi güzel kılar.

يُوسُفَ عَلَيْهِ السَّلَامُ

- 5 Muḥammed şehri çün toğdı hazırılan şavma ey zühhād
Ki raḥmet etdi ‘āleme oruc tut bunda ey zühhād
- 6 Muḥammedi sever iseñ şefā‘atin umar iseñ
Bu ayda şā‘im olursañ tutasın sünnetin zühhād
- 7 Cemī‘i a‘zāñi pāk eyleye ki imsāk ét meḥārımdan
Elüñi göziñi hıfz it meḥārımdan sen ol ib‘ād
- 8 ‘Aliden geldi rivāyet Hudā rāzı ola andan
Resülullah buyurmuşdur bunu eyledi irād
- 9 Ki bir gün şā‘im Şa‘bān ayında tutsa bir oruc
Anıñ tenin ḥarām ider cehenneme ki ol Cevvād
- 10 Kıyāmetde anıñ ḥüsni Yūsufdan daḥı ezyāddur
Ta‘accüb ideler maḥlūḳ ki zanna düşse her ifrād
- 11 Melek mi yā resul midür resul deye meleklerdür
Melek deye nebīlerdür ki ola iḥtilāfa icād
- 12 Daḥı iṭā ider Allah şevāb-ı Eyyüb bilgil
Daḥı Dāvud şevābını aña rüzī kılsa Cevvād
- 13 Ki üç gün şā‘im olaydı ki bir melek gele ‘arşdan
Mübeşşire yā Veliyyullah maḳamıñ cennet ey zühhād
- 14 Daḥı ma‘fıret eyledi Hudā cümle günāhını
Ne deñlü var ise ‘isyān ki sende gide hep zühhād
- 15 Қақан şehri tamām etse ola cennet aña vācib
Daḥı kolay ider Allah sekrāt vaḳtini Cevvād

-53²⁴-

- 1 *Daḥı ḳabriñ ḳaranlıđıñ Hudā ref eyleye andan
Refıḳ olan bir nūr ki ḳandıl aşa ol Cevvād*
- 2 *Daḥı kolay ider Allah cevābı Münkeri Nekire
Daḥı örte cemi‘ ‘aybın günāhın gizler ol Cevvād*
- 3 *Қақан yevm-i kıyāmetde nidā ider saña Allah*

²⁴ İtalik olarak verilen 53 ve 54. sayfalar da çalıştığımız nüshada yok. Yine bu bölümler unutuldu ya da dijital ortama aktarılırken atlandı. Bu bölümler 06 Mil Yz A 7063 arşiv numaralı nüshadan alınmıştır.

- Ki bir tenhā yere elete ki anda kimse yok Cevvād*
*Hiṭāb ide aña Allah ki ey kulum fülān zenbi*²⁵
Ki sen işlemediñ midi anı su'āl ide Vaḥḥād
- 4 *Belī işledüm ey Bārī bilürsiñ cümle 'işyānım*
Ki luṭfiñdan beni 'afv et ki señsin erḥām-ı Cevvād
- 5 *Deye ol Qādir ü Qayyūm ki 'afv etdim cemī zenbiñ*
Bu minvāl üzere hep 'isyāniñi 'afv eyleye Cevvād
- 6 *Ki bir bir su'āl ider cem'ı 'isyānını senden*
Ki 'afv ide cümlesini geçire Qādir ü Cevvād
- 7 *Bu iḥsānlar ancak saña bu aydağı şıyāmından*
Bu ayuñ bir gicesiniñ kıyāmındandırur 'ubbād
- 8 *Gelipdurur kim hulaşā ki 'Abdullah-ı Muṭ'iden*
Didi geldi Resūlullah ne buyurur eşit 'ubbād
- 9 *Hiṭāb etdi Resūlullah eşidiñ benden aşḥābım*
Ki leyle-i Şa'bānda on iki gün kıla ki zühhād
- 10 *Ki her rik'atda oğusa ki Fātiḥa'ı bir kerre*
Ki on beş kerre iḥlāşı oğusa kılsa bir 'ubbād
- 11 *On iki biñ şehīd şevābı yaza defterine Ḥaḳ*
Daḥı on iki biñ yıllık 'ibādeti yaza Cevvād
- 12 *Anuñ defterine yazmaz ki seksen günedek 'işyān*
Bu devlet kime verilür ki sen ḳadriñi bil zühhād
- 13 *Ḳāle 'Aleyhisselām* **مَنْ صَامَ فِي شَهْرِ شَعْبَانَ يَوْمٍ وَاحِدٍ فِي ابْتِدَاءِ**
- 14 **الشَّهْرِ فِي النَّبِيِّ صَلَاتٍ رَكَعَتَانِ دَفْعُ الْبَلِيَّاتِ** *Şadaḳa Rasūlallah*
- 15 *Rivāyetde gelüpdür kim buyurmuşdur Resūlullah*
Bu aḥbāra ḳulaḳ vir sen budur uş cevher-i elfāz

²⁵ Bu bölüm metnin aslında olmayıp 06 Mil Yz A 1065 arşiv numaralı nüshadan bağlama göre alınmıştır. Bu bölüm olmadan anlamda bir kopukluk var.

²⁶ Peygamber dedi: Kim Şaban ayının başında bir gün oruç tutar ve iki rekat namaz kılsa başındaki belaları def eder. Rasulallah doğruyu söyledi. (Bu başlık 06 Mil Yz A 8630 nüshasından alınmıştır.)

- 1 *Ki oruc tutsa bir âdem ki Şa`bân ibtidâsında*
Gecesinde iki rik`at şalât idüp ide niyâz
- 2 *Ki her rik`atda okusa ki Fâtiha bir kerre*
Dağı on sûre-i İhlâş okusa eylese i`zâz
- 3 *Ki gökden gelecek beliyeti def` eyleye Allah*
Dağı yer ehlinüñ şerrin gerü def` eyleye i`zâb
- 4 *Dağı hıfz eyleye Allah ki İblisiñ şirârından*
Dağı zâlim pâdişâhlardan seni hıfz ede`izz-i nâz
- 5 *Ki Hağ peygamberiñ deyü beni gönderen Allah*
Kaşem iderem Allaha ne işler kulına çok az
- 6 *Ki mağfîret ide Allah ki yetmiş hem günâhını*
Kebîre gör şağayirden ne deñlü var ise Cevvâd
- 7 *Dağı ref` eyleye Allah`azâb-ı kabri hep andan*
Dağı hevl-i kıyâmeti dağı efzâ`ını çok az
- 8 *Hadîş çünkim tamâm oldı Mecâlis-i Ğarur yazdı*
Ki bir aħbâr dağı deyem münâsibdür buña ħuffâz
- 9 *Muħammed-i Ħarîrî dër Ebü Ħafîz Kebîrînden*
Ķulağ tut bu söze bugün budur uş`anber-i elfâz
Muħammed-i Ħarîrî dër Ebü Ħafîz Kebîrî-le²⁷
Ki aħret kardeşi idik sevişirdik bile ħazzâz
- 10 *Ki bir gün bes vefât etdi defîn eyledik kabire*
Rücü` etdik evimize tarîka eyledik icâz
- 11 *Sekiz ay varmadım aniñ ki kabrine ziyârete*
Ki vardım şoñra bir gün ben ziyâret eyledim icâz
- 12 *Otururğan o maķâmda ki`arîz oldı bir uyķu*
Ki yatdım anda bir laħza uyudum eyledim icâz
- 13 *Ki gördüm ħâl-i rüyâmda Ebü Ħafîzı Kebîrî ben*
Selâm vërdim Ebü Ħafîz selâmım almadı icâz
- 14 *Aniñ beñzi ħayâtında katı nürânî vechidi*
Ki şanki yüzi küle dönmiş şararmış beñzi olmış sâz

²⁷ Bu bölüm metnin aslında olmayıp 06 Mil Yz A 7063 arşiv numaralı nüshadan bağlama göre alınmıştır.

15 *Didim ben sen hayâtında ki aḥmer verde beñzerdiñ*
Şararmış gül gibi olmuş nūr olup yüzünde ifrāz

-55-

- 1 Buña didim niçün beñziñ şararmış ey qarındaşım
Ki evvel güle beñzerdi nūra yanmış idiñ dilnāz
- 2 Gerü baña ḥiṭāb etdi ne kim gördise naḳil etdi
Didi ey qarındaşım diñle başıma ne gelür çok az
- 3 Ki ḳabre ḳodıñız beni baña geldi iki melek
Su´āl etdiler Allahdan daḥı peygamberi dilnāz
- 4 Daḥı hem şordılar baña gerü imān eslāmdan
Bi-İznillahu cevāb vèrdim bulara bir bir ey dilnāz
- 5 Ki bundan soñra getdiler ki Munker Nekir benden
Ki soñra geldi bir melek neler etdi baña çok az
- 6 Elinde bir topuz-ıla baña bir vurdu topuzı
Ḳaçan vurınca topuzı ateşe tutdı beni ihāz
- 7 Ḳabir şıkdı beni ol ḥad ki vaşfi mümkün olmaz hıç
Ki ḥattā eyegülerim kırık oldu şıḳup ihāz
- 8 Ki ḳabriñ dört kenārında yılanlar daḥı ´aḳrebler
Çıḳup geldi bular idüp tenimi şoḳdılar ihāz
- 9 Bu ´azāblar içinde ben sekiz ay yandım ateşde
Ki Şa´bān ay çün toḡdı baña ´ıyd oldu sebab ey bāz
- 10 Ki Şa´bān ay toḡınca ki bir nādi nidā etdi
Ki ay şeyhiñ ´azābına müvekkel melek ét ifrāz
- 11 ´Azāb etme buña ḡayrī ki git ḡayrī mekāniña
Ki zīrā şā´im oldıdı daḥı şā´im olup ihāz
- 12 Ki Şabān ibtidāsında ki şā´im oldıdı ol
Daḥı ibtidā gicesi olup ḳā´im idüp niyāz
- 13 Bu şavmıñ ḥürmetine ben bu leyliñ ḥürmetçün ben
Ki ref´ etdüm ´azābımı ki raḥmet etdüm ola şāz
- 14 Bu şiddeti çeken tenler şararmaz mı qarındaşım
Şaḳın muḡtenim ol Şa´bān ki şavmıñla ét niyāz
- 15 Didim ben ey qarındaşım niçün selāmım almadıñ

Ki ğayrī söz söylediñ selāmım almadiñ ihāz

-56-

- 1 Didi selām ‘ibādetdür ‘ibādetden biz ayrıldık
Anıñçün almadım selāmıñı ben ey bugün şāh-bāz
- 2 Uyandum uyqudan qalkdum ki geldim ol dem ki evime
Qasāvāt qapladı beni fikri etdi beni ihāz
- 3 Ebū Hafız Kebīrī gör büyük evliyālarken
Bu deñlü çekdi ‘azābı nice olur hāliñ ey bezzāz
- 4 Hem ‘ālimdi hem taqvā dahı zāhid idi ‘ābid
Cemī’-i eyyāmını Haqqıñ rızāsını giçüp niyāz
- 5 Ki dā’im zikir idi işi zikir söyledi her dā’im
Gine çekdi ‘azābı ol avāz ulaşdı bil ezāz
- 6 Qanı oruc qanı zikir qanı emr-i Hudā sende
Elemiñ yoq ‘azābdan hīç qanı namāz qanı niyāz
- 7 Ki yā luṭfi Hafıyyallah ki luṭf eyle kerem eyle
Necāt vēr bize ‘azābdan idüp raḥmet olavuz şāz
- 8 **Fi Fezā’il-i Leyletül-Berāt Vāihbā’ihi**
Qavlühü Teālā fi Kitābıñ ²⁸م وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ
- 9 **إِنَّ أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةٍ مُبَارَكَةٍ**
إِنَّا كُنَّا مُرْسَلِينَ
- 10 Elā ey ‘āşık-ı hażret ki zikr ét Haqqı fil-berāt
Ki ihyā eyle sen anı ki Zikrullah ile keşrāt
- 11 Ki zīrā bir gicedür kim işāret etdi Haq aña
Didi ol vaḥy-i münzelde ki yā ḥaym-i tenzīlāt
- 12 Müfessirler buña bir qaç ma‘ānā eyledi i‘dād
Ki Ha Ḥayya işāretdür ki Mīm Qayyūma mebsirāt

²⁸ Ha Mim. Apaçık olan Kitab’a andolsun ki, biz onu(Kur’an’ı)mübarek bir gecede indirdik.
Kuşkusuz biz gönderilmişiz. (Duhan 1-3)

- 13 Ki ba'zılar Muhammede işâretdür Ha mîm lafzı
Hiṭābı ider Te'ālāllah nidā idüp hiṭābiyyāt
- 14 Veyāhūd kendi zātına ḳasem idüp buyurur Haḳ
Bu Ḳurānı biz indirdik mübārek gicede bizzāt
- 15 Veyāhūd Haḳ ḫabībine hiṭāb ider ki yā Aḫmed
Bu Ḳurānı biz indirdik mübārek gicede bizzāt

-57-

- 1 Murādı budur Haḳḳıñ ki leyle'-i mübārekden
Ki berāt gicesidür kim ki tefsirde yazar bizzāt
- 2 Ki ekṣerī müfessirler rümüzı buña aldılar
Daḫı sen de muḫaḳḳaḳ bil 'amel it bunda ta'bīdāt
- 3 Eger buña su'al gelse niçün dinildi mübārek
Cevāb budur buña insān ki ḫayr bundadur keṣrāt
- 4 Ki cümle ehl-i 'iṣyān hep ki bunda maḡfired olur
Ve illā dört kiṣi Haḳ ki etmez maḡfired Raḫmān
- 5 Biri kāhin biri sāḫir biri de ḫamir içen dā'im
Biri de anaya ataya ki 'iṣyānlardurur kerrāt
- 6 Daḫı yarlıgamaz Allah muṣırrı bilir nādānı
Daḫı riyā yapanları yarlıgamaz Ḥudā bizzāt
- 7 Berāt dendi buña ey kes ki bunda Haḳ berāt virür
Ki bir yıldan berü etdiklerine vire bir berāt
- 8 Ki mü'minleriñ eline birer berāt yazar Allah
Cehennemden azād deyü yazar aña daḫı berāt
- 9 Ki 'Abdullah Ruḳıyye su'al olundu berātdan
Ne buyurur eṣit anı ne söyler zühd-i zāhidāt
- 10 Ki lā teşbih neye beñzer ki şol zimmīye beñzerdür
Ḥarācı virir ol zimmī ḫarācından olur berāt
- 11 Ki mü'minler namāz kılsa oruc tutsa zekāt virse
Bu gicede Haḳ vire eline eṣit anuñ berāt
- 12 Melekler mü'mine dirler fezā etdiñ Haḳḳıñ emrin
Al imdi sen de eline necāt içün yarın berāt
- 13 Su'al olundu ki Ḥasan Başrıden ki ḳulaḳ virgil

- Bulara bes berāt dendi cevāb vir şāhibül-ḥayrāt
- 14 Bulara bes cevāb vèrdi ki zīrā Ḥaḳ Te‘ālāllah
Resūlullah bu gicede ana raḥmine vāḳı‘āt
- 15 Gelüp bazı rivāyetde melekler dir bu gice
Ki leyl-i ‘ıyd deyü çağırır ol buña melā‘ikāt
- 58-
- 1 Nitekim mü‘minin bayrām günü dirler mübārek ‘ıyd
Kezālik bu gice ol melekler didiler ‘ıdāt
- 2 Rivāyetdür Resūlullah ki iḥyā etse bir ādem
Ki bayrām eyle berāt ol gicelerinde ‘ibādāt
- 3 Ki ḳalbi ölmez anıñ bil cemī‘ ḳalb öldiği zamān
Ki aḥret ḥavfı hīç getmez anıñ ḳalbinde dā‘imāt
- 4 Daḫı ba‘zı müfessirler bu ḥadīş ma‘nası bu kim
Ki hīç şirk etmeye aşlā küfür söylemeye zūhhād
- 5 Senede dört gice vardur giceler pādişāhidur
Biri berāt biri ḳadir iki ‘ıyd-ı mufaşşalāt
- 6 Şaḳın zinhār eyā mü‘min bu giceleri geçirme
Bulara ta‘zīm eyle kim bulardur leyle‘-i Berāt
- 7 Ebū Hureyre buyurdı Resūl-ü faḥr-i cihāndan
Ne buyurdı Resūlullah ḳulaḳ vir bunı sāmi‘āt
- 8 Ki Cebrā‘il baña geldi ki leyle-i Berātda kim
Ḥaber vèrdi bu giceden bunun fazlını tafşilāt
- 9 Bu bir gicedür ey Aḫmed açılır gök ḳapuları
Daḫı raḥmet ḳapuları olur meftūḫ-ı tefḫıyyāt
- 10 Bu gicede namāz ile bu gicede niyāz ile
Eliñ ḳaldur Ḥaḳḳa ḳarşu murādiñ itse maḳbūlāt
- 11 Didim ben eḫay Cebrā‘il bu gice ne gicedür kim
Bu deñlü eyledi tenbīh anıñ ḳadrini beyyināt
- 12 Ḥiṭāb etdi baña Cebrā‘il bu gicelerde fetḫ olur
Ki üç yüz ḳapu açılır ki raḥmet ola fā‘izāt
- 13 Ki bunda maḡfiret olur cemī‘ ḳullarını Allah
Ve illā beş kişiye yarlıgamaz Ḥudā bizzāt

- 14 Biri Hakkā şirk koşan biri sāhir biri kāhin
Biri de müdmīn-i hamrī biri zānī müzeyyenāt
- 15 Biri de aqçe fāydāsı yeye ol devşirür 'aybsız
Buları mağfıret etmez meger kim ol tā'ibāt

-59-

- 1 Ebül- Hasan 'Ulvī su'al olundı berātdan
Ki Kadri eyledi ihfā berāt etdü zāhirāt
- 2 Cevāb vērđi o sā'ile girse leyletül-berāt
Tazarru'lar tezellüler idecek gicedür keşrāt
- 3 Kadir gicesi çün rahmet dahı itā gicesidür
Ki rahmetim araya kullarım olmaya nā'imāt
- 4 Ki İhyā' ü 'Ulüm yazdı haberde vārid oldı kim
Ki bir gün Hāzret-i 'İsā idipdi tağa tamāgāt
- 5 Ki gördi tağ başında ol ki bir beyāz mermer hācer
Bunu gördi ta'accüb kıları oldı aña fākirāt
- 6 Hudā vahy eyledi aña ki yā 'İsā sever misin
Ki bunda dahı bir 'aceb saña idem mi beyyīnāt
- 7 Didi 'İsā ne'am yā Rabb baña göster ne şeydir ol
Naşihat alayım ben andan olayım ben de zāhidāt
- 8 Ki oldı taş iki barça içinden çıkdı bir şeyh
Kıatı ahsendür ol koca 'ibādetde mübāligāt
- 9 Ki bir gökçek ağacı anıñ öñünde gördi bes 'İsā
İki budağı var anıñ ki hurma ile tezeyyināt
- 10 Biter birinde hurma kim birinde yaş üzüm biter
Buları Hāq aña virmiş dün ü gün ide ma'ışāt
- 11 Didi nedür bu öñündeki ağaç yā şeyh seniñ
Ki şeyh benim rızkıym didi yerirem ki her sā'āt
- 12 Didi 'İsā ne zamāndan beri bunda olursiñ sen
Ki kaç yıldan beri bunda idersiñ Hāqqa 'ibādet
- 13 Ki şeyh didi ki dört yüz yıl beri oldum içindeyim
'İbādet iderem Hāqqa şükürler ola dā'imāt
- 14 Didi 'İsā ki yā Mevlā 'aceb dünyā yüzinde heç

- Ki bundan efzal ekrem ‘aceb ola mı mevcūdāt
 15 Hudā vahy eyledi aña eşit benden ki yā ‘İsā
 Zamān-ı ahir içinde gele bir dürlü maḥlūkat

-60-

- 1 Getürem anda bir nebī Muḥammedür anıñ adı
 Anıñ ümmetleri vardur idem anlara tekrīmāt
 2 Bular bir gün oruc tutsa ki Şa‘bānıñ içinde bil
 Ki bu ümmedden efzaldur esvābları olur keşerāt
 3 Huşūşā leyletül-berāt ki iḥyā ideler anı
 Ki zikre olalar meşğül ‘ibādāt ideler keşrāt
 4 Bunıñ dört yüz senesinden bu etdigi ‘ibādetden
 Baña sevgilidür bilgil budur eḥaḳḳ u taḥḳīkat
 5 Didi bes Ḥazret-i ‘İsā nolaydı bes za‘īf kuluñ
 Ki ümmet-i Muḥammedden olaydım ben de dā‘imāt
 6 Temmennī eyledi ‘İsā Muḥammede ola ümmet
 Du‘ālar eyledi Ḥaḳḳa du‘āsın etdi maḳbūlāt
 7 Anıñçün göge ref‘ oldı şoñucı iner ol yere
 Ki a‘māl ide anıñ şer‘ile ola meşrū‘āt
 8 Ulul-‘azīm nebī iken taleb kıldı Muḥammedi
 Murādın vèrdi Ḥaḳ aña şükürler etdi tekşīrāt
 9 Gel imdi ḳadriñi bil sen tuta gör sünnetin anıñ
 Giresiñ yevm-i ahretde livā‘il-Muḥammedi tazlīlāt
 10 **Fī Fezā‘il-i Şehr-i Ramāzān Ḳavlehu Te‘ālā**
 29 شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ
 11 Elā yā eyyühel-mü‘min ḳulaḳ vir ideyim i‘lām
 Beyān idem saña şavmı ki zīnet-i İslām
 12 Şavım rüknidür İslāmıñ ki ansız müslimān olmaz
 Ki ansız cennete girmez demişdür Ḥazret-i ‘Allām
 13 Şıyāmın bize farz etdi ḳıyāmı ḳıla taḫavvu‘
 Buña kim ta‘zīm etmeye yeri olur anıñ ḫurrām

²⁹ Ramazan ayı Kur’ân’ın indirildiği aydır...(Bakara 185)

- 14 Didi ol Hâziret 'Allâm Receb benim ayım didi
Muhammediñdurur Şa'bân ki oldur seyyidil-enâm
- 15 Recebde şâ'im olanı yarlıgadam cemî' cürmin
Bulalar rahmet-i keşrâk görürler çok yüce maqâm

-61-

- 1 Ki Şa'bânda oruc tutsa ki mazhar ola ol yarın
Şefâ'at bayrağın aç birike tahtına şavvâm
- 2 Ki toğdı şehir-i mü'minîn tahâret ister ol eyyâm
Çü toğdı rahmetül-'âlem buñı ta'zîm gerek ikrâm
- 3 Ki ta'zîm neyle olur yedi 'uzvuñ ide imsâk
Kulağ dil göz dahı qarın harâma etmeye ikdâm
- 4 Ayagın hem önün ardıñ dahı zâhirni hıfz ide
İde cümlesini imsâk oruc böyle olur şavm
- 5 Ki imsâk ide kulağın ki 'ayıbdan dahı her an
Dahı diñleme çalgular ne deñlü var ise mubez hâm
- 6 Ki imsâk eyle diliñi mâlâyâ'nî söyleme
Dahı gıybet fuñuş sözler diliñden çıkmasun eşnâm
- 7 Gözüñle bakma harâma ki imsâk eyle göziñi
Ki zîrâ Haq kabûl etmez orucuñ mürd olur şavvâm
- 8 Harâmı katma karñıña kabûl olmaz kamu a'mâl
Ki bir loğma harâm kırk gün 'ameller mağv ide elâm
- 9 Yürime bunda harâma ki gayrıñ milkine bakma
Dahı zinâyı hırşızlık mâla eyleme sen ikdâm
- 10 Resûlullah buyurdu kim ki çok şâ'imdurur mağbûn
Ki çok şâ'imdurur mağfûr bunı kaçdı ider i'lâm
- 11 Oruc tıtdum deyü da'vâ kılasıñ nesnede ey kişi
Ateşe atalar soñra ki mağbûn budurur elâm
- 12 Ki yevmi aç gezersiñ de dahı şu içmeyesiñ
Ki deftere yazılmaya ki väveylâ saña bed-hâm
- 13 Ki mü'minin deyü da'vâya kılasıñ sen de ey kişi
Harâm helâl dimez yersiñ vurıla ağzıña lüccâm
- 14 Ki envâ'ı ziyâfetler ki bunda ittiñâz etdiñ

Harām mıdur helāl midür dimezsiñ etdiñ iltikām

- 15 Neden farz eyledi saña bu şehri A‘zamullah
Taḥarrī eylemeñ anı ki şormañ birine şıyyām

-62-

- 1 Ramazān ayını saña neden farz eyledi Allah
Anı sen heç aramazsıñ kanı ĩmān kanı İslām
- 2 Ki bir yıldan gine yıla varınca sen de ey kişi
Neçe harām yemişsiñdür anuñ çün emr ider ‘Allām
- 3 O harāmdan bedeniñde neçe envā‘ı et bitdi
Bu şavm-ılan gider ol eti beden pāk ola biş-şıyyām
- 4 Ararsıñ bunda sen zevkın bu zevkı ay degildurur
Tezellül ayıdur bu ay zikir ayıdur efhām
- 5 Erit etiñi bu ayda gide hep o harām etler
Ki ekser günüñi aç gez qurı etmege sen aḥşām
- 6 Müzellelet ayıdur bu ay taḥarrub ayıdur bu ay
İtā‘at ayıdur bu ay ‘ibādet eyle her eyyām
- 7 Ki taḥhīr ayıdur bu ay cemī‘ envā‘ı denesden
Ki aḥlāk-ı ḥamīd-ile müzeyyen ola gör eyyām
- 8 Ki tevbe ayıdur bu ay ki envā‘ı ma‘āşīdan
İtā‘at ayıdur bu ay cemī‘ evāmire aḥkām
- 9 Ki taḥhīr eyle ḳalbiñi ki ḡıll u ḡışşı ḥasedden
Daḫı kibri riyādan sen şaḳın vur aḡzıña lüccām
- 10 Tevazū‘ bu aydur ay fuḳarāya mesākīne
Ki itām ayıdur bu ay ki muḥtāca idiñ in‘ām
- 11 Bu bir ‘azımdurur ey kim ki ta‘zīm eyle dut anı
Bu bir şehri mübārekdür ḳılıñ ḥūyı oluñ nī-nām
- 12 Bu ayda bir gice vardur ki biñ aydan ḥayırlıdur
Anı iḥyā idenlere vire biñ bir yüce maḳām
- 13 Taḥarrub ayıdur bu ay ki envā‘ı taşadduḳla
Bu ayda bir şevāb etmeñ ki biñ şevāb vère ‘Allām
- 14 Ki bir zikir eyleseñ bunda ki nāfile namāz gibi
Ki ḡayr ayda farz namāz ḳadar şevāb vère ‘Allām

15 Bu ayda dīniñi mühlet virirsiñ sen eger kişi
Ki ğayrī ayda bağış eylemiş kadar şevāb in‘ām

-63-

1 Bu ayda farz edā etmek namāz gibi zekāt gibi
Ki farz edā etmiş kadar şevāb vère ‘Allām

2 Şabır ayıdurur bu ay şabır cennet şevābıdur
Görürsiñ yarın anda sen neler ihsān ide ‘Allām

3 Ne der Allah meleklerle kaçın kullarıma sizler
Ki şehvetlerini kesüp baña çün oldular huddām

4 Buların şabır için yarın hisābsız ben şevāb vèrem
Gireler o uçmağa anlar murādların idem i‘lām

5 Benim bulara cennetde vèreceğim şehirleriñ
‘Adedin kimse bilmezdi hıç ki benden ğayrī enām

6 Dağı hūrī ve ğilmāniñ şağışın kimse bilmez hıç
Ki benden ğayrī bir kimse ‘adedin bilmez enām

7 Ben ol yevm-i kıyāmetde getürem ‘arşın altına
Ki cennetden gele ta‘ām yeyeler içeler şavvām

8 Kuşūr-ı halk ateş içinde yanarlarken bular cümle
Ki zevk-ı ‘ayş ide eyyām-ı cennetden gele ta‘ām

9 Bu ay şehr-i mübārek bu ay şehr-i taşadduğdur
Ki bunda vèreler zekāt yerine biñ in‘ām

10 Kuşūr ide bir aqçeniñ yerine yedi yüz aqçe
Ki bunda yedi biñ olur ğāfil geçme şağın şavvām

11 Resūlullah buyurmuşdur bu ayda bir kişi diñle
Faķire etse bir şevāb neler ihsān ide ‘Allām

12 Aña da geydire Allah bir hullī cennetde
Dağı geydire bir tāt kim muzī‘ ola cemī‘ eyyām

13 Toyursa bunda bir aç ne işleye aña Allah
Kıyāmetde cemī‘ maħlūk açıken olalar i‘ām

14 Cemī‘ cennet yemişini aña ruzī kıla Allah
Ki her birinde bir dürlü ta‘ām vardur biliñ enām

15 Ki öyle bir lezīzdür kim anı vaşf idemez vaşşāf

Hemān ancak bilür Allah ne ḥadde dād var şavvām

-64-

- 1 Ki bir kimse bu aylarda ki bir şuşuza şu virse
Ki cennetde şu vire Ḥaḳ raḥīḳ-ı zencebīl-i aḥtām
- 2 Öyle bir şudur ol kim ki baldan tatludur ol şu
Bir içen şuşamaz ḡayrī şovukdur ḳardan ey ecmām
- 3 Buyurdu Seyyidül-Kevneyn ki bir mü'mine bir kimse
Ṭoyursa ḳarnını bir kez daḡı şu vërse ol 'Allām
- 4 Yedi ḥandek anı Allah ırak ide cehennemden
Ki her ḥandegiñ arası yedi yüz yıl ḳadar arām
- 5 Bu keşretde artuḳdır ki dünyāda ve aḥretde
Naşible gelür bu ay müsāfir gibidür şayyām
- 6 Ki baḏı şāliḡ olanlar fuḳarāya mesākīne
Bu ayda gözedir anlara iderler anlara iṭ'ām
- 7 Daḡı ifṭārda çağırır ki fiṭrā vërir bunda
Daḡı zekāt virir bunda dīn eşeri olan enām
- 8 Neçe tecrube olmuşdur bu ayda ki olan ni'met
Ḳuşūr iden keşir olur buña şek eyleme şavvām
- 9 Oruc ṭutan kişiyeye Ḥaḳ ki virdiḡi şevāb ḳadar
Ki ifṭār etdiren kese o deñlü şevāb in'ām
- 10 Ki noḳşān olmaya aşlā anıñ ecrinden ey kişi
Ki bir günüñ iki olur buyurdu seyyidül-enām
- 11 Otuz gün ifṭār etdirseñ otuz kimseyeye ey kişi
Yeñi ay şā'im olmuşca ḳadar şevāb vire 'Allām
- 12 Azād ide daḡı otdan bu ifṭārından ötüri
Elem çekdirmeye aşlā ḳıyāmetde saña 'Allām
- 13 Didiler yā Resūlallah ki cümlemüz bulamazız
Ki bize de etdireñ ifṭār bize de Ḥaḳ ide in'ām
- 14 Ki bir faḳir ṭoyurucaḳ ḳadar nimetimüz yoḳdur
Neçe idelüm bu ḡaşletler bulunmaz bizde bil-aḡkām
- 15 Buyurdu bes Resūlullah biliñ ümmet-i aşḡābım
Ki ḡurma olursa da ki ifṭār etdiriñ şavvām

-65-

- 1 Ki hattā bir içim şuyılan ki iftār etdirirseñiz
Bu şevābı vire Allah odur Cevvād-ı zī'l-ikrām
- 2 Ki bir kaşık südilen dağı iftār etdirirseñiz
Bütün qarın toyurmuşca kadar şevāb vire 'Allām
- 3 **Fī Fezā' il-i Ramazān-ı Biḥadīs-i Resūlullah**
Şallallahu Aleyhi ve Sellem
- 4 Elā ey mü'min-i şā'im açıldı saña kutlu bāb
Bu ayıñ fazlını diyem buyurdu Fātiḥul-Ebvāb
- 5 Bunı sultān kılpdur Haq kuşūr eyler üzerine
Mufaẓzal kıldı bu ayı mükerrrem eyledi Tevvāb
- 6 Kaçan kim dāḥil olunca Ḥudā rahmetini döker
Ki doldurur yeriñ yüzün bütün rahmet-ile Tevvāb
- 7 Ki ortası gelince kerr ider 'āşīyi mağfıret
Günāhlarını yarlıgar bütün mağfūr olur zāt-ı ab
- 8 Ḥadīsinde Resūlullah ne buyurdu eşit anı
Ramazān ayı toğdıqda açıla rahmeti ebvāb
- 9 Ki cennetiñ sekiz kapuların cümle açar Allah
Yapar yedi kapuların cehennemiñ bilā-murtāb
- 10 Ki şeytān dağı bağlana ki zincīrler ile taḥkīk
Ki kırtıla şürürundan cemī' mü'min bilā her bāb
- 11 Ki bunda kulına bir kul ki eş gösterse biraz
Ki mağfıret ider Allah cemī' günāhı ol serāb
- 12 Ki dört ḥaşleti çok işleñ bu ayda sizler ümmetim
İkisi çok sever anıñ dağı işlerini aḥbāb
- 13 Ol ḥaşletiñ nedür biri şehādet kelimesidür
Dağı Estağfurullahdur buları vèrde bil-enāb
- 14 Bu ayda her şey'ıñ altında eser bir yel katı aḥsen
Müyesser derler adına katı nāzik eser eṭyāb
- 15 Ki beş avāz çıkar andan eşidenler olur ḥayrān
Ki istiğfār ider ol yel Ġanī Cabbāra ol atāb

-66-

- 1 Ki çok isteñ bu ayda siz Hudādan Cennet-i ‘Adni
Dağı öteden sığınmağı Hudāya eylegiz enām
- 2 Ki zīrā ümmet-i aşhābım bu ayıñ her gicesinde
Nidā ider Te‘ālāllaha ki üç kerre bilā-murṭāb
- 3 Ki var mıdur ‘aceb sā‘il su‘alini virem aña
Ne isterse virem aña du‘aların idem icāb
- 4 Ki istiğfār iderlerse idem anları mağfiret
Eger tevbe iderlerse ki maḥv idem cemī‘ eznāb
- 5 **Fī Fezā‘il-i Ḥamse-i Hıṣālın Fī Şehr-i
Ramazān Muhtaşş u Bihezzeḷ-Ümmetihi**
- 6 Ki ol şāh-ı kevneyn bugün etdi bizi mesrūr
Ki cevher faḳihesinden şudūr etdi biraz mechūr
- 7 Bunuñ revāsi³⁰ Cāperdür ki naḳil etdi Muḥammedden
Ne buyurdı Resūlullah ḳulaḳ vir buna ol mağfūr
- 8 Ki beş ḥaşlet viripdür Ḥaḳ bu ayda ümmetime kim
Ki ğayrīlara virmedi bize çün eyleyi maḳşūr
- 9 Ki ya‘nī ğayrī peygamberlere virmedi bu beşi
Ki taḥşiş eyledi baña budur beş nimet-i mazhūr
- 10 O beşiñ birisi bu kim bu ayıñ ibtidāsında
Zā‘if ümmetlerime Ḥaḳ nazār ide ḳılup mağfūr
- 11 Eger bir kez nazār etse ki bir ḳolına ol Ḥālıḳ
Ebed aña nazār etmez olur ol dā‘imā mesrūr
- 12 İkincisi beşiñ nedür ki şā‘imleriñ ağzınıñ
Ḳoḳusu miskden etyābdur ḳoḳalar olalar meşkūr
- 13 İki kerre sevinürler biri ifṭār zamānında
Biri ḥalḳa mülāḳī olduğı vaḳıtta bil meşkūr
- 14 Ki munṭazir olur şā‘im ne zamān ifṭār iderem
Ne zamān raḫātım gelür oluram ne zamān mesrūr
- 15 Ki ifṭār olduğı vaḳıt iḳer raḫātım gelür
Sürür eyle terāviḫe gider ḳılar anı me‘cūr

³⁰ rāvisi olmalı

-67-

- 1 Bunuñ gibi yarın cennet maķāmındandırur aña
Cenāb-ı Haķ cemāline ki munṭazir ola mesrūr
- 2 Kačan Haķķıñ cemālini müşāhide idincegez
Ki bir feraḥ gele aña ki yoķdur heç aña ma'yūr
- 3 Unudalar bular ḥamdi na'im-i cenneti anda
Ola ḥayrān ser-gerdān olalar dā'imā meşkūr
- 4 Bu zevķden ilerü bir zevķ daḥı me'vāya cennetde
Bu 'izzetden olur bir şey' daḥı hiç olmaya meşkūr
- 5 Üçüncüsi nedür diñle ki taḥķīķān melā'ikler
Ki istiġfār ider cümle kamu ümmetlere me'cūr
- 6 Ebul-Leys Raḥmetullahı ki tefsirinde yazmışdur
Ki ümmetiçün istiġfār ider ol dā'imā meřhūr
- 7 Ki ide ebede istiġfār ki řā'im ḳullarına her an
Ne deñlü var ise yıldız ider istiġfār meřhūr
- 8 Daḥı gökde olan ḳuřlar bular da ide istiġfār
Ne deñlü var ise zī-rūḥ ki istiġfār ider meřhūr
- 9 Bular cümle gice gündüz Ḥudāya yalvarurlar kim
Bularıñ řuçların 'afv it ateřden olalar meḥcūr
- 10 Resūlullah buyurmıřdur Haķķıñ bir melegi vārdur
Ki vārdur dört yüzi aniñ ḳatı büyükdurur meksūr
- 11 İki yüziniñ arası ki biñ yıllıķ ḳadar yoldur
Ki her yüzinde bir aġzı yaratdı Ḥālıķu Meksūr
- 12 Ki her aġzında bir dili var iderler Haķķa istiġfār
Za'if ümmetlerim için du'ā ider Haķķa mezbūr
- 13 Nedür dördüncüsi beřiñ ki söyler cennete Allah
Ki řā'im ḳullarım için müzeyyen ol deyü emredür
- 14 Ḥazırlan ḳullarım için cem' zīnetiñi aḥiz ét
Ki rāḥat olalar sende řafālar ideler maḥřūr
- 15 Ki zīrā dünyāda bunlar benim için oldılar şusuz
Daḥı aç geçdiler bunlar benim için oldılar ma'yūr

-68-

- 1 Şafâlarda ideler sende yesünler ni‘metiñden hem
Dağı koçsun buları ħūrī yesünler hem dağı meşmūr
- 2 Beşincisi nedür beşiñ ki aħir gice olduĝda
Ki cümlesini yarlıĝar günāhından çıkar maṭrūr
- 3 Resüle şordı bir kimse Ƙadir Gicesi midür ol
Neden maĝfiret eyler Ƙağ bu gicede cemī‘ mevzūr
- 4 Resūlullah ne buyurdı degildurur ammā Ƙadir
Velikin şavmıñ aħiri gicesidür olur memrūr
- 5 Ki bir ħuddām varur ħizmet ider bir kimseye gündüz
Alur ücretini aħşām anıñ gibidurur mezkūr
- 6 Bular da ħizmet etdiler ki tutdılar Ƙağkıñ emrin
Ƙağkıñ emri yerin buldı bular da oldılar maĝfūr
- 7 Rivāyet etdi bes ‘Ömer Resūl-i faħr-i cihāndan
Ne buyurdı Resūlullah ħulağ tut olasin maĝfūr
- 8 Ƙaçan ümmet-i aşĥābım Ramazān gicelerinde
Uyansaydıñız uyĝudan taħarrük eyleyüp medrūr
- 9 Taħarrük ideriken siz Ƙağkı zikir eyleyüp olan
İki melek size söyler ki ħalk döşekden ey maĝdūr
- 10 Ki raħmet eylesün Allah döşegiñden ħalk ey mü‘min
Ki zikri tesbīħ eyle sen geçirme bugüni maĝrūr
- 11 Eger ħaçarsa döşeginden du‘ā ider döşek aña
Rabbi buña da yüksek döşekler idüp maĝrūr
- 12 Ƙaçan geysel libāsını du‘ā ider aña eşvāb
Ki cennet ħulleleri vire deyü du‘ā ider melbūs
- 13 Ƙaçan na‘lınıni geye du‘ā ider aña na‘lın
Şırāt üstünde şābit ide deyü du‘ā ider melbūs
- 14 Ƙaçan abdest murād etse bes ibriğ eline alsa
Du‘ā ider aña ibriğ ki hem cennetde vire melbūs
- 15 Ki vire cennet kāselerin bu şā‘im ħuluña yā Rab

Şarāb-ı selsebīlînden kamu şā'im içe mağtūs³¹

-69-

- 1 Kaçan abdest alıcağaz du'ā ider aña o şu
Cemī' günāhını ref' ét günāhından ola maḥḥūr
- 2 Kaçan ḥursa namāza ol du'ā ider aña ol beyt
Bunıñ qabrini ḥar kıлма ki gāyetde ola mesrūr
- 3 Dağı qabrini nūrlandır ki gāyetde ola mā'şuq
Teālāllah qabūl ider ola qabri anıñ menvūr
- 4 Naẓār ider aña Allah dağı raḥmet ider aña
Qulum benden ne dilerseñ dile idem söziñ maqḥbūl
- 5 **Fī Şefā' atihī Şehr-i Ramazān ve Keyfiyyetihī**
'Alīmen 'Arife Ḥaqqahu ve Şame Bilā Kerāheti
- 6 Elā yā eyyūhel-şā'im ki şavmıñ olur mı maqḥbūl
Eger oldı ise maqḥbūl başıñda devletiñ mekmūl
- 7 Ve illā vāy eger senden olursa şekvācı şavmıñ,
Seni yaqa ateşlere olasın otda sen mağlūl
- 8 İlāhī kullarıñ şavmın qulıñdan etme şekvācı
Ki ḥoşnūd it anı bizden şefāatci ola maqḥfūl³²
- 9 Eyā şā'im berü gel sen baña bir mücde ideyim ben
Eger şavmıñda zikri fikri-le dudtuñ ise mafşūl
- 10 Saña da ol kıyāmetde kıla ol dürlü ikrāmı
Seni recā ide Ḥaqqdan azābdan ola ol ma'zūl
- 11 Ḥaberde vārid oldı kim yarın yevm-i kıyāmetde
Ki şehr-i Ramazān gelür güzel şüretde ol mecmūl
- 12 Vara Ḥaqqıñ dīvānına ki secide ide öniñde
Tazarru' ide ağlaya ki şā'imler için mebzūl
- 13 Deye Ḥaqq yā Ramazān sen niçün ağladıñ di baña
Murādıñı dile benden murādıña olalum mevşūl
- 14 Murādım budur ey Bārī benī-şā'im olanları
Kerem kılm mağfiret eyle olalar cennete mevsūl

³¹mağtūs olmalı

³²mekfūl olmalı

15 Hıfıāb ider aña Allah var imdi yā Ramazān sen
Seniñ qadriñ bilenleri  t halkdan cemī' ma' z l

-70-

1 Dağı ayır şuları kim hel l yedi idi sende
Har ma olmadı qarib yedidi cemī' maḥl l

2 Dağı lebs taşarrufdan g zetti c mle hel li
Buları c mle birikdire şef 'atiñ idem maḥb l

3 Vere bir bir birikdire elinden yapışa c mle
Deye ol Z lcel lallah taleb kıl dilegiñ ma' m l

4 Ne dilerseñ dile benden virem c mle mur dını
Haḫırını hoş ola seniñ mur dını hep maḥş l

5 Mur dum budurur senden bularını başına y  Rab
Ki cennet t clerinin geydir feraḫda olalar mevş l

6 Bularını başına Allah bir t c geydire c mle
Ki  yle t cdurur ol ziy dan g n ola ma' z l

7 Ki bundan soñra ol m 'min şef 'at eyleye anda
Ki yetmiş biñ kab r ehlini otdan ide ma' z l

8 Dağı her m 'mine Allah vire biñ ḫ ri cennetde
Ki her ḫ ri-le g lm n ki biñ c riye hep mecm l

9 Bur qlara bine bunlar deye Allah ki y  oruc
Dağı dile ne dilerseñ mur dını hep ola mekm l

10 Ramaz n deye ki y  Rab buları mesr r eyle hep
Ceyibiñe civ r eyle ki  t Firdevsiñe menz l

11 Aña bir dağı s yler Haḫ ne isteñ dağı ey şehir
Taleb kıl virem anı ne isterseñ cemī' mes' l

12 Deye y  Rab ḫ cetim ne deñl  var ise virdiñ
Velekin qanı şev bı qanı ker m tı maḥş l

13 Ki cennetden aña y z biñ şehri vire aña Allah
Ola y ḫ tu aḫmerden gir i ine z 'l-ma' m l

14 Didiler ba' zıları yeşil zeberceddendurur c mle
Didi ř ni' aña bir kez v c da eyledi me' c l

15 Ki her bir şehriñ i inde bin  eyledi biñ k şki

Melâldür cümlesi pes hep güneş gibi olur mebzûl

-71-

- 1 Bu fırsat getmeden elden bu şehriñ qadrini añla
Buña 'izzet ikrām kııl budur debdā'³³ ol ma'mûl
- 2 Seni Hâk sevdiğindendir bu şehri saña virdigi
Bu saña müceddür añla beşâretdür saña me'cûl
- 3 Qoyacaktır cinânına virecekdür saña ni'met
Anuñçün virdi bu şehri ki qadrin bil gör me'cûl
- 4 Ki Tañrı arslanı Alî ne buyurdu anı eşit
Eger mü'minlere Allah 'azâb ideydi bil-mekmûl
- 5 Bulara şeh-i Ramazân virmezdi Hudâ bilgil
Dağı ihlâş virmezdi oqumazlardı ki mechûl
- 6 Saña naqıl ideyim bir söz ki andan qadriñi añla
Gece gündüz 'ibâdet it şükürler eyle bil-ma'qul
- 7 Ki bir gün Hâzret-i Mûsâ münâcât etdi Rabbine
Didi yâ Rabb benim gibi kimi sevdiñ minel-mahlûq
- 8 Baña etdiğii ikrâmı 'acaba gayrîya etdiñ mi
Ki zîrâ sen kelâmıñı eşitdirdiñ baña mañtûq
- 9 Baña Tûr tağını virdüñ kelâmıñ istimâ' etdüm
Vâsıtasız aramızda ki etdüm istimâ' mañtûq
- 10 Bu in'âm-ıla ihsânı baña etdiñ bu ikrâmı
Bu qurbeti kime etdiñ ki sensin 'aşık-ı ma'sûq
- 11 Cevâbında buyurdu Hâk eşit yâ Mûsâ sen benden
Ki Tûr tağında ben saña selâm eylerken ol mahlûq
- 12 İkimiziñ arasında ki yetmiş biñ hicâb vârdur
Ki biriniñ arası yetmiş biñ yıl ba'id mañrûq
- 13 Velekin belki yâ Mûsâ zamân-ı ahir içinde
Ki bir ümmet gelecekdür Muhammed ümmeti mahlûq
- 14 Ki şeh-i Ramazân ile olara eyleyem ikrâm
Bütün bu ay şâ'im olalar ol za'if mahlûq
- 15 Bulara vaqt-ı iftârda ki ol kadar yakın olam

³³ debdâb olmalı

O yetmiş biñ hicābları ki külli ref' idem maḥḳūḳ

-72-

- 1 Sa'adet-i ebediyye ki ol ümmetlere dir Ḥaḳ
Şusuzlıḳdan kebāb oldu bularıñ cigeri maḥrūf
- 2 Beñizleri şararmışdı bularıñ cümle açlıḳdan
Cemī' cümle olur ikrām buları iderem merzūḳ
- 3 Temennī eyledi Mūsā nolaydım yā İlahī dir
Muḥammed ümmetinden bes ideydiñ beni yā ma'şūḳ
- 4 Şu sözden gel naşīḥat al ki kendi ḳadriñi aña
Ki olduñ sen aña ümmet aña bek yapış ey maḥlūḳ
- 5 Ki sünnetine bek yapış azu dişler-ile ey mü'min
Ki ümmetim deye yarın bilā-ḥaşrin olasın maḥlūḳ
- 6 **Fī Fezā'il-i Leyletül-Ḳadri Ḳavlühü Teālā**
إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ وَمَا أَدْرَاكَ³⁴
- 7 مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ لَيْلَةٌ لُقَدْرٍ خَيْرٍ مِنْ
أَلْفِ شَهْرٍ تَنْزَلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ
- 8 Ki şehr-i Ramazān fazlın size etdik biraz i'lām
Bu kez Ḳadriñ faẓiletin idelüm biz size i'lām
- 9 Ḥudāniñ bize in'āmı ki iḥsānı ḳatı çoḳdur
Edā idemedik şükrin 'ināyet eyleye 'Allām
- 10 Buyurdu Ḥaḳ kelāmında ki biz Ḳurān indirdik
Ol Ḳadir gicesinde semā'-ı dünyāya itmām
- 11 Giceler pādişāhıdur günüdür efzālül-eyyām
Buniñ fazlını bir kimseye Ḥaḳ eylemedi i'lām
- 12 Gözüñ aç uyḳudan terk it ki oldur seyyidül-enām
Ki oldur efzālül-zamān bunu medḥ eyledi 'Allām
- 13 Ki bunda Ḥaḳ ḳabül ider ḳamu ḥācetleri taḥḳīḳ

³⁴ Biz onu (Kur'anı) Kadir Gecesi'nde indirdik. Kadir Gecesi'nin ne olduğunu sen bilir misin? Kadir Gecesi bin aydan daha hayırlıdır. O gecede melekler ve Ruh(Cebrail) iner dururlar.(Kadir 1-4)

- Eger dünyā eger ahret kabūl ider du‘ā ‘Allām
 14 Ki ol bir gicedür añla ki bir yılñ içindedür
 Ki setr etdi anı Allah ki bildirmedi zıl-in‘ām
 15 Niçün gizledi Hâk anı añlar mısıñ mü‘min
 İder tecrîbe kulların ‘ubūdiyyetde zıl-ikrām

-73-

- 1 Kūl olan kes anı arar ki nevmi terk ider
 Ulu maşūdına irer ki dünyā uḥrevī merām
 2 Ki ol bes bir gicedür kim anıñ fazlını bilmezler
 Ger enbiyā ger evliyā meger Hâk eyleye i‘lām
 3 Kelāmın Hâk etdi irsāl bu gice bes içinde bil
 Ki etdi levḥ-i maḥfūzdan ki beyt-i ‘izzete aḥşām
 4 Biñ aydan ol ḥayırlıdur bunuñ fazlın didi Allah
 Taḥarrī it bu gice ki Kādre yetiş ey nevvām
 5 Ki virdi Hâk ḥabībine bu geceyi hemān ancaḳ
 Daḥı ümmete maḥşūş kılupdur Ḥalikul-en‘ām
 6 Bir A‘rābī ḥaber virdi Resūlullah-ı Şem‘unı
 Ki Şem‘un cenk ider ol varup küffār-ıla eyyām
 7 Ki ol qadar kıtāl iderdi küffār-ıla ol yigit
 ‘Āciz qaldılar elinden qamu küffār subḥı şām
 8 Bular bulmadılar çāre elinden nice qurtıla
 Taḥarrī etdiler ḥile nişāvur etdiler bed-ḥām
 9 Ki ol qadar şecā‘atde idi ol Şem‘un-ı nebī
 Ki zencīr-ile bağlasañ ki eyler zencīri ḥur-ḥām
 10 Ki ehline ḥaber gönderdiler ol sirāca mel‘un
 Eger bağlayıvirirseñ biñ altun idelüm in‘ām
 11 O döşek düşmānı mel‘un bu aḥbārı eşidicek
 Baş üstüne didi mel‘un dutuvirem size ki cām
 12 Ki Şem‘un geldi evine namāz kılmağa başladı
 Namāzdan fariğ oldı ol biraz yata ide niyām
 13 Bu kez ol mel‘una ‘avrat uyuyınca ki ol ğāzī
 Sicimler ile bağladı elin ayağını maḥkūm

- 14 Ki kaçdı gördi kim ol eli ayağı bağıdır
Nedür bu didi ehline didi tecrîbedür merâm
- 15 Baqayım kendiri kırabilür mi deyü bağladım
Çolun çurdadırvirdi ki kendir oldu hep hur-hâm

-74-

- 1 Ki oldu gine ol şâ'im gine getdi ol cenge
Ki ahşâm geldi evine gine bes ola ol nevvâm
- 2 Gine ol mel'un avrat ki zencîr ile bağladı
Ki kaçdı gördi zencîr ile bağlanmış çatı ahkâm
- 3 Nedür bu didi ehline ki etdüm tecrîbeye seni
Göreyim zencîri kırabilür mi deyü vesselâm
- 4 Çolun çurdadırvirdi ki zencîri de kırdı ol
Didi avrat ne zabt ider ne kuvvetlisin ey zî-nâm
- 5 Didi kim başımıñ kılı beni zabt ider ancak bil
Tayanmaz gayrı şey' baña kırarım her şey'i zî-nâm
- 6 Ki arîflen haber aldı adûlûğın idüp izhâr
Ki kıydı ehline mel'un bulara eylemeñ in'âm
- 7 Ki cenkden rücû' etdi ki geldi evine gâzî
Gine yatdı gine ol yigit biraz râhat ide niyâm
- 8 Yatırken aldı başından ki bir kılını ol mel'un
Bu kez bağladı yatırken gel etdi küffâra bed-nâm
- 9 Getürdiler bunu küffâr varup kıtâl etdiler anı
Şehîd eylediler anı sa'âdet buldı o zî-nâm
- 10 Bu ahbârı eşidicek hazîn oldu Habîbullah
Ki ol kadar elemlendi buñalar eyledi ihmâm
- 11 Nice olur hâli ümmetim ömürleri kışa olur
Dağı kendileri za'îf ibâdetleri in'idâm
- 12 Bu mişilli ibâdetle bular cennete girmezler
Yağar ateş buları hep olur ırzaları inhidâm
- 13 Bu fikirde iken server-i Hudâ gönderdi Cibrîli
Selâm eyle habîbime ki maḥzûn olmasun elâm
- 14 Aña bir gice virdümki ki biñ aydan hayırlıdur

Anıñ fazlını kimseye beyān eylemedim i'lām
 15 O gice hemān ancağ ki maḥşūş eyledim aña
 Dağı ümmetlerini hep bunuñla eyledüm a'zām

-75-

1 Ki bir sā'at 'ibādet etseler idi o gicede
 Biñ ay 'ibādet etmişce şevābı eyleyem in'ām
 2 Rivāyetdür Ebū Hureyre buyurdı biliñ anı
 Bir ādem leyletül-Ḳadri 'ibādetle ola ḳavvām
 3 Cemī' geçmiş günāhların ki mağfıret ider Allah
 Ḥisāb etmez 'azāb etmez ḳoyar cennete bil-in'ām
 4 Ki bir aḥar ḥadīşinde buyurmuşdur Resūlullah
 Haber vērdi baña Cibrīl eşiddim etdüm iltizām
 5 Bir ādem leyletül-Ḳadri ki iḥyā eylese bilgil
 Ḳazā ayıdur Teālāllah ki biñ ḥācetin izām
 6 Dağı otursa bes ol var otursa bunda bir ādem
 Çoban bir ḳoyunu sağdığı miḳdārı ide ḳıyām
 7 Muḥabbetlidür Allah ki her gün şā'im olmadan
 Ki öyle bir gicedür ol anı mediḥ eyledi 'Allām
 8 Semāvatta olan melek ki bunda hep iner yere
 Ki yeryüzine gelürler bölük bölük vère selām
 9 Du'ā ider Allaha cemī' ḳullarını yā Rabbi
 Ḳamu şuçlarını 'afv ét ki sensin şāhibül-in'ām
 10 İkindiden inerler hep şabāḥa dek gezerler hep
 Ki mü'minleriñ arḳasın şıḡarlar vireler selām
 11 Ki nevmi terk idenleriñ şıḡarlar zāhrini bunlar
 Du'ā idenlere amīn deyü çağırır zīl-ikrām
 12 Ḥaberde vārid oldı kim ki Cebrā'iliñ elinde
 Ki dört livā'-i ḥamd var ki in'ām etdi zīl-in'ām
 13 Diger birin yirile gök arasında eşit anı
 Yeri rahmet livāsıdır diger Ka'beye bil-ikrām
 14 Kerāmet livāsı biri diger şāḥranıñ üstüne
 Ki Beytil-Muḳaddes içinde o yer ḥacere zīl-'azām

15 Ki mağfîret livāsını diğeri qabri Muḥammede hem
Bulara cümle Muḥammed ḥürmetindendir zevîl-ikrām

-76-

- 1 O gicede Ḥudā mağfîret eylerse ne qadar kul
Bilür qabrinde Muḥammed ki şāz olur imiş seyyām
- 2 Ki ol dört livāda yazılı şehādet kelimesi bil
Ki ken didi āna Allah vücūda geldi bil-ikrām
- 3 Ki bundan soñra melekler tağılalar eve cümle
Ne qadar mü'minīn varsa vireler anlara selām
- 4 Ki şol evlere giremezler ki anda tañbüre vardur
Daḥı zurna tañıl olan eve girmezler aḥşām
- 5 Daḥı şol eve girmezler ki siḥir ola bes ol evde
Daḥı yalancı evine melek girmez şabāḥ aḥşām
- 6 Daḥı şol eve girmezler ki qaṭ'-ı raḥim ola anda
Qarībine ḥışmına ki hīç etmez şıla erhām
- 7 Daḥı Rūḥ nāzile olur bu gicede yere bilgil
İder mü'minlere du'ā daḥı tesbīḥ ider a'mām
- 8 Ki vākī' oldı iḥtilāf müfessirler arasında
Ki her birisi ma'nā viripdür Rūḥa nī-esām
- 9 Ki meşhūr ma'nā budur ki Cebrā'ildurur murād
Ki zīrā ol melekleriñ resūlidür cemī' eyyām
- 10 Daḥı ba'zı müfessirler murād nedür bu Rūḥdan kim
Ki bir maḥlūkdurur bu kim ki beñzer melege ecsām
- 11 Bulariñ yüzleri ādem yüzine beñzer ey kişi
Muqarrebden degil bular daḥı mürsildi enām
- 12 Didi müfessirler ba'zı gürūḥdan murād ey kişi
Ḥaqqıñ didigi Rūḥdur kim kulil-Rūḥ didi 'Allām
- 13 Didi bazı müfessirler bu Rūḥdan murād ey kişi
Bular biraz meleklerdür müvekkeldür bular a'lām
- 14 Nitekülüm her bir ādeme müvekkeldür ki bir melek
Gice gündüz anı gözler ki ḥıfzı için olur ḥuddām
- 15 Bulariñ her birisi de müvekkeldür meleklerle

Bular da hıfz ide cümle melekleri aled-devām

-77-

- 1 Didi ba'zı müfessirler bu Rūḥdan murād ey kişi
Ki bir melekdür ol kim çatı büyükdurur a'zām
- 2 Ne deñlü var ise melek ḳamusı cem' olunsa bir yere
Ne deñlü büyük olurdu o deñlü var teni a'zām
- 3 Ki yetmiş biñ başı vārdur o melegin bil ey kişi
Ki her başında yetmiş biñ yūzi var eyledi 'Allām
- 4 Ki her yüzinde yetmiş biñ ağız ḥalk eyledi Allah
Ki her ağızında yetmiş biñ lisān ḥalk eyledi 'Allām
- 5 Ḥaḳḳa tesbīḥ ider cümle bu diller ile ey ḡāfil
Ki istiḡfār ider anlar ki mü'minler için a'mām
- 6 Didi bazı müfessirler ki Rūḥdan murād ey kişi
Ki 'İsā Ḥazretidür dir Murādullah budur a'lām
- 7 Didi bazı müfessirler Murādullah budur Rūḥdan
Ki Ḥazret-i Muḥammed rūḥıdur yere ider aḳlām
- 8 Ḥudādan izin olur Rūḥ bu leyle'-i mübārekden
Gelür iner yere ol Rūḥ gezer eṭrāfa bil-aḳlām
- 9 Selām virir o gicede 'ibādāt eyleyenlere
Du'ā ider Ḥaḳḳa ol Rūḥ sevinir ol ider seyyām
- 10 Eger uyur bulunursañ saña beddu'ā ider ol
Ki maḥzūn olur ol senden ki vāveylā saña nevvām
- 11 Eyā ḡāfil utan Ḥaḳdan neçe uyursun ol gece
Muḥammed gele saña da uyur bulınasıñ nevvām
- 12 Muḥammed ümmetinden deyü da'vā kılarıñ sen
Ḳanı sünneti anuñ heç bulunmaz sende ey nevvām
- 13 Ki sen şabāḥ namāzına bile ḳaḳmazsıñ ey kişi
Ki ümmetin aña da'vā kılasıñ da'vā ey nemmām
- 14 Saña ümmet dimez ol bil bu ümmetlerden olduḳca
Ki tevbe eyle bu işden ki işle sünnetin nevvām
- 15 Didi ba'zı müfessirler bu Rūḥdan murād ey kişi
Ki Rūḥul-aḳrabādur dir ululardan ki ey a'mām

-78-

- 1 Bular Hâkdan izin alır gelür yer üzerine
Gelürler herkes evine bakar evlâdları itâm
- 2 Nidâ ider bular olur yine hem ehl-i beytine
Bizi bir şey' ile aññ taşadduk eylegiz it'âm
- 3 Bizim için ta'âm idin şevâbın bize bağışlañ
Ki muhtâcız size bizler kayırınñ idinñiz it'âm
- 4 Bularında iderler kim 'aceb var mı bizi añar
Ki bir ahad 'aceb var mı bizi heç ide mi erhâm
- 5 Eger evlâdı yok ise nidâ ider evine ol
Gel ey evimde eglenen kişi eyle bize erhâm
- 6 Veyâ ehlim el'ân kimse bağışla baña bir şevâb
Ki zîrâ azık almañda biz idik bize erhâm
- 7 Gelür bazı rivâyetde ki Rûh cümle iner yere
Ki Cum'a gicesinde hep gelürler evine a'mâm
- 8 Bular görür hatunları ki aher kimseye vârmış
Ki evlâdları benim olmuş karar çekeler a'mâm
- 9 'İbâdetde ise bular Hâkka hamd ü şenâ ide
Bular gafletden uyan deyü mesrûr olalar 'âm
- 10 Eger bunlar güler oynar ki ma'siyetde görürse
Çatı bek ağlaşırlar kim ağzın yok bize it'âm
- 11 Eyâ ey akrabâlarım niçün siz 'ibret almazsınız
Olursıñız bizim gibi garîb olursıñuz eyyâm
- 12 Ki biz de sizler gibi güler oynar idik anda
Ki bir gün 'Azrâ'il pençesine uğrarsıñız aqvâm
- 13 Ki Kurân okıyan mevzi'leri cümle gezer bunlar
Ki kanda ra'z olursa anı diñler kamu itâm
- 14 Hâkka çok hamd ider bular ki şimdi müsterih olduk
Ki eglenirler ol yerde şabâha dek kamu itâm
- 15 Ki istimdâd ider bular bularınñ ki du'âsından
Virirler mi 'aceb ihyâ şevâbından bizlere erhâm

-79-

- 1 Şu'ūd ider bular göge ki fecr-i şānīde taḥḳīk
Mekānlarına vardılar gine cum'adan itām
- 2 Melekler de şu'ūd ider göge kim fecr-i şānīde
Mekānlarına varırlar ki herkes oturur maḳām
- 3 Bölük bölük otururlar bular cümle mekānına
Ḳuşūr gökdeki melekler bulardan ide isti'dām
- 4 Şorurlar bulara bes ol ki yerden ḥayr viriñ
Ne görür anda olanlar ne işler andağı aḳvām
- 5 Fulān er ne görür şimdi keyfiyyetde bulduñuz
Bular cevāb vire anlara ki bulduḳ biz anı zullām
- 6 Ki ol ki senelerde ki 'ābid idi ol Ḥaḳḳa
Bu sene mübtedī' bulduḳ daḥı fāsıḳdurur nemmām
- 7 Du'ā iderler cümle Ḥudāya yalvarurlar kim
Buları işlāḥ it yā Rab uyan uyḳudan nevvām
- 8 Bular cümle ḥaber vire kimin Ḳurān oḳur bulduḳ
Kimin rāki' kimin sācid bulduḳ kimin nevvām
- 9 İkinci göge çıkarlar kezalik anda da böyle
Yedinci göge dek böyle şorurlar bunlara hemmām
- 10 Ki sidreye varur bular sidrede söyler kim
Ḥaber viriñ baña benī-ādemden ne görür aḳvām
- 11 Ki zīrā bende severin Ḥaḳḳıñ sevdiği ḳulları
Ḥaber viriñ Muḥammed ümmetinden ehl-i iḥtirām
- 12 Ḥaber virir bular cümle kimin ḳā'im kimin sācid
Şafā ider bu aḥbārdan ki sidre'-i muḥterem
- 13 Bu aḥbār vara cennete duyar cennet bu aḥbārı
Du'ā ider Ḥaḳḳa cennet baña tiz getür ey 'Allām
- 14 İçindeki melek cümle du'āsına amīn deye
Daḥı ḥūrī ḡilmānlar ki amīn diler a'mām
- 15 Buyurdı Seyyidül-Enām ki mirāc gicesi gördüm
Ki cennetden biraz ḥūrī virdiler baña selām

-80-

- 1 Baña söyler bular ki ümmetiñe emr eyle
Ramazân gicelerinde ki etmesün bular niyâm
- 2 Ki Tefsîr-i Hafîden gelüpdür bir hadîş bilgil
Anı naqil ideyim size açñ göziñizi aqvâm
- 3 Buyurdu Seyyidül-Enâm kelâmım budurur yektâ
Ki her rik'at kılarıdñuz Qadir Gicesi bil-iqdâm
- 4 Ki bir qul azâd etmişce şevâb vire size Allah
Ki bir qul azâd etseydiñ ki Haq yaqmaz oda aqvâm
- 5 Ki etseñ anda bir tesbîh neler in'âm ider Allah
Yedi qat gökdeki melek'adedince şevâb in'âm
- 6 Ki ol gicede bir tesbîh melekleriñ şevâbına
Muqâbil oldu lâ-noqşân ne ni'metdür minel-'Allâm
- 7 Ki bir ayet oquduñ sen ki yüz gazâya varmışca
Qadar şevâb bulasın sen oquñ Qur'ânı yâ aqvâm
- 8 Getürdiñ ise ol gice ki tekbîri eger tehlîl
Ki tekbîre bir haccuñ şevâbını yazar 'Allâm
- 9 Fezâ'ilil-Sirâcî Fîl-Mesâcid 'An
Resûlullah ³⁵مَنْ السِّرَجِ سِرَاجٍ يُسَبِّحُ
- 10 لَهُ سَبْعِينَ أَلْفَ مَلَكٍ حَتَّىٰ عَدَمَ
ذَلِكَ السِّرَاجِ وَ عَلَىٰ يَتَدَوًّا يَسْتَعْفِرُ كَلُّهُ
- 11 ³⁶إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ تَلَا كَافِلُهُ مَلَكٍ
مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ
- 12 Elâ yâ sâlikül-cennet taleb kılar iseñ vehhâc
Ki zulmet sende qabrinden eger qorqar iseñ sen 'âc

³⁵Kim mescide bir kandil yakarsa, o kandil sönünceye kadar, o kişiye yetmişbin melek rahmet diler. (Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II. cilt, 312.)

³⁶Allahın mescidlerini ancak Allah'a ve ahiret gününe iman edenler imar eder... (Tevbe 18)

- 13 Ki Tañrı evine mûm dike müzeyyen kıl mesâcidi
Seniñ de qabriñi Allah müzeyyen kıla bil-isrâc
- 14 Buyurdı Seyyidül-En‘âm bir âdem mescide bir mûm
Ki nas tesbîh-i lillah muziyyâ kılsa bil-vehhâc
- 15 Eger yerde eger gökde ne deñlü var ise emlâk
Anıñçün ider istiğfâr kulaq vir buña gözün aç

-81-

- 1 Du‘âlar ideler Haqqâ bunıñ ‘işyânını yâ Rab
Ki cümle mağfîret eyle cinânından ala ezvâc
- 2 Ki ol mûm dükenince-y-dek iderler Haqqâ istiğfâr
Ki yâ Rab bu quluñı ki ét cennetiñe i‘râc
- 3 Şâkın zan eyleme zinhâr bu hadîs mûma maşşûşdur
E‘amdur cümle berâta dağı ğayrîlere endir aç
- 4 Dağı buyurdı ol server hadîşinde deyem anı
Bir âdem bir haşır döşese mescide olam teşşâc
- 5 Ki yetmiş biñ melekler hep anıñçün ider istiğfâr
Du‘â ider bular Haqqâ suçın ‘afv eyle yâ Vehhâc
- 6 O haşır eskiyinceye dek melekler ider istiğfâr
Ne ni‘metdür ne devletdür gel imdi sen göziñi aç
- 7 Dağı buyurdı ol server ki mescidiñ içindeki
Zebelleri süpürse ol dağı hem eylese ihrâc
- 8 Anı da çıkara Allah ‘âzam zünübından
Niteküm şoyunur eşvâb ki sırtından ider ihrâc
- 9 Bu hayrâtlar için kişi ki vaqf eylesen aççe
Qıyâmete degin şevâb çekilür fevc olur efvâc
- 10 Niteküm bir ulu aqlî kişi gibi olursın sen
Ki her gün gele cennetden ta‘âmlar hem dağı ezvâc
- 11 Şağındaki şolındaki melekler öldigin zamân
Semâya ağalar bunlar Hudâya ideler i‘râc
- 12 Ki derler yâ İlahî sen bize bir yerde izin vir
‘İbâdât idelüm anda kıyâmete degin Vehhâc
- 13 Bulara deye ol Allah varın şâhibiñiz qabri

Üzerine duruñ sizler yazıñ hayrâtını ez'âc

- 14 Yazıñ etdiği hayrâtı ki kıyâmete degin
Ki dolduruñ kitâbların sevâb-ıla idiñ naffâc
- 15 Ki şol üç kişiler ölmez degişir dünyâsın ancağ
Biri hayrât idenlerdür biri muşhaf yaza muhtâc

-82-

- 1 Biri âlim kişilerdür oğutdı hükmi-ı Qurânı
Bular elbette girürler Haqqıñ cennetine i'rac
- 2 Elâ yâ şâhibül-emvâl biraz mâl eylegil evkâf
Ki aqçeden 'aruzıñdan biraz mâl eylegil evkâf
- 3 'İlm taşşıl olacağ yerlere vaqf eylegil kişi
Dağı Qurân okunan yerlere şâl eylegil evkâf
- 4 Kayırma ardiña kalan velediñi sen ey kişi
Bularıñ cümle kısmetin viren Haq Şâhibül-Letaf
- 5 Mâliñ hayırlısı kişi vücûda şarf ide ancağ
Ki intifa' iderler halk eger tayyar eger şarrâf
- 6 Nâsiñ hayırlısı kimdür ki nâsa nefi' olandur
Ki şerlisi nedür nâsın muzırun-nâs ola er dâf
- 7 Dağı buyurdı peygamber nâsiñ bek şerlisi kimdür
Mâlin kendi yeyendür bel ide hem zekâtın eşraf
- 8 Ki devlet şol kişi kim ki bir şu hayrât etmişdür
İderler anda intifa' eger Türkî eger eşraf
- 9 Taşavvü' ideler anda dağı gusül ideler andan
Cemî' işleri bitire ide her işleri ol şâf
- 10 Veyâhüd Haq Te'âlâniñ bes 'ilmi çün ola hayrât
'Ulüm nâfi'leri bes hep o hayrâtda ola seyyâf
- 11 Bularıñ ecrini 'aceb bilür var mı ne miqdârdur
Yâ bularıñ varacağ yerleri ni yoğdurur vaşşâf
- 12 Şağın zinhâr eyâ mü'min şu kişilerden olma kim
Öleceğine yağın vaqf ider mâlını ol vaqğâf
- 13 Ki vârişden kaçırmağdur o hâlde aqçe vaqfetmek
Ki vaqf eylersiñ eşyâ gezerken eylegil vaqğâf

- 14 Bunı zem etdi peygamber buyurdi bes hadîşinde
Bu aḥbârı rivāyet eyledi Tirmizî ey vaḳḳâf
- 15 Kişi gezerken etdigi fazîleti bir aḳçeniñ
Biñ aḳçeden ḥayırlıdur didi buyurdi ol vaḳḳâf

-83-

- 1 Alî bin Ebî Ṭâlib cihân fahr-i Muḥammedden
Ki naḳl eyledi bir hadîş ki bundan hıṣṣe âl vaḳḳâf
- 2 Buyurdi bes Resûlullah ki Allah buğz ider şuña
Baḥîl olur ḥayâtında ki iṭ'âm eylemez ezyâf
- 3 Ki cân ḥulḳûma geldikte ki vaḳf ider biraz emvâl
Anı sevmez Te'âlâllah bulara buğz ider 'Aṭâf
- 4 O hâlde vaḳfolan şey'e olursa vârişniñ râzı
Virir saña şevâb ikiñiz müşterek vaḳḳâf
- 5 Eger vârişleriñ seniñ bu vaḳfı râzı olmazsa
Şevâb umma sen andan hîç nefi'lenmeñ sen ey vaḳḳâf
- 6 Saña bir temşil ideyim ki karañlık gicelerde
Fenârı ardıña tutsañ olur mı fâydası vaḳḳâf
- 7 Mâliñ ḥayırlısı oldur seniñ öñince gidendür
Keenne ağırğıñ getmiş ilerüce olur vaḳḳâf
- 8 Ki şimdiki zamân ḥalkı ölümün 'aḳlı keserse
Ki vaḳfider biraz aḳçe vaşiyet ider ol vaḳḳâf
- 9 Ol aḳçe'yi alurlar ḥalk virir bir kişiye hep
Ki devr-i şer'in etmezler beher senede ol şarrâf
- 10 Alurlar rencini andan ḥarâm ḥelâl bilinmez hîç
Ki vaḳf ide ne şevâb yoḳ olur riyâ daḥı isrâf
- 11 Gel ey vaḳfı ki ét sen yer ile baḡ daḥı dikenler
Olur ecâra anlar da ḥelâl olur ki yoḳ isrâf
- 12 **Fezâ'ilil-Fıtrahi Ale Külli Men Melik**
el-Nisâbı Minel-Mesâ
- 13 Elâ yâ şâ'im mü'min ki fıtra eylegil a'tâ
Ki yevm-i 'ıydı giçirme eger ister iseñ ni'mâ
- 14 Muḳaddem ceh virirsiñ sen daḥı evlâdurur ihvân

- Faḳırlerde göre ḥarcın olar da olalar sirān
 15 Ki te'ḥır eyleme zinhār ṣalāt-ı 'ıydıñ ardına
 Muḳaddem vir namāzdan kim bunıñ vaḳtı odur illā

-84-

- 1 Buyurdı Ḥazret-i 'Osmān unuttum bir gün fiṭra'ı
 Ki namāzdan ōña ḳaldı ki ōñra eyledim i'tā
 2 Ki bir ḳul azād eyledim anıñ keffārāt için
 Ki ṣābāḥıñ ōvābına yetişem mi 'aceb neylān
 3 Resūlullah bes ōrdı bu aḥvāli ḥaber vērdi
 Eṣit ne didi ol mesrūr ḳulaḳ vir diñle gel ḳavlu
 4 Ki yā 'Osmān eṣit benden ki yüz yıl eyleseñ a'tāḳ
 Yetişmeñ o vaḳıtdağı ki ōvāba ki taḥkiḳān
 5 Ki ihmāl etme fiṭrāyı ki i'tā ide gör hemin
 Eger ihmāl ider iseñ ider Ḥaḳ ṣavmıñı irād
 6 Ki zīrā Meḥar-ı 'Ālem buyurmuşdur ḥadīşinde
 Biliñ ümmet-i aṣḥābım orucıñız ola ehbān
 7 Mu'allāḳ ola ṣavmıñız ki beynel-arzı ves-semā'ı
 Yer-ile gök arasında ṣavm devr eyleye illā
 8 Ki ḥattā vèrinceye dek fiṭrā'ı o yürüye
 Virirseñ fiṭrā'ı eger göge çıkar gider cem'ān
 9 İki ḳanad vire Allah seniñ ṣavmıñı ey kişi
 Ki kuş gibi ō'ūd ider ki tā 'arṣa olur belgān
 10 Ki 'arṣa ḳoyar anı Ḥaḳ ki bir ḳandiliñ içinde
 Ḳıyāmet günü olunca durur anda muḥaḳḳaḳan
 11 **Yeketis-Semavātı vel 'Arzı Mın**
Ḥurūc Şehr-i Ramazān li Ümmeti Muḥammed
 12 Elā ey mü'min-i nā'im gel ét nevmiñden istīḳāz
 Ki ḡafletden göziñi aç ḳulaḳ vir baña ét īḳāz
 13 Ḥurūc etdi mübārek ay 'aceb bildiñ mi ḳadrini
 Niçün diñmez göziñ yaşları firāḳından anın ey nās
 14 Bilür misin ki bir daḥı bu aylara irecegiñ
 Ki raḥmet ayı ḳıḳıyor seniñ üstüñden ey nās

15 Ki vāveylā eger şekvācı olursa bu ay bizden
Benim qadrimi bilmedi beni hūr etdiler bu nās

-85-

1 Seniñ qalbiñ taşa dönmüş ögüt kār eylemez olmuş
Ki Hāqqı añlamaz olmuş siyāh mermer gibi ey nās

2 Velekin ölmeden kişi bunuñ ilācını gör sen
Ki soñra peşümān olursuñ giçirme fırsatı ey nās

3 Ki cān hūlkuma geldikde görünür cümle etdigiñ
Ki vāh deyü çığırsıñ nefi' vërmez saña ey nās

4 Deyesiñ sen o vaqıtta İlahī gine dünyāya
Ki ircā' ét ki kendimi 'ibādetler idem ilbās

5 Her eyyāmımı şarf idem idem emriñe imtişāl
Ki hīç 'isyānda olmayam rızāñı idem iltimās

6 Eger görseydiñ kişi kıyāmetiñ 'azābını
Nolaydı topraq olaydım deyü iderdim iltimās

7 Ki ol günüñ meşāqqatı 'azāblarını fikir eyle
Ki dökseñ gözleriñ yaşlar dün ü gün eylegil sen yaş

8 Niçün dökmez gözüñ yaşlar bu ayıñ iftirāqından
Ki çıkdığına seviniñ yer içerim deyü ey nās

9 Ki yer gök ağlaşırlar hep bu ayıñ iftirāqından
Ki ümmet-i Muḥammed çok ider gözlerinden yaş

10 Rivāyet etdi bes Cābir Resūl-ü faḥr-i ciḥāndan
Ne buyurdı Resūlullah deyem size anı ey nās

11 Ramazān gicesi ayıñ aḥir oldığı zamān
Yer ile gökler ağlaşır döker yaşları da ey nās

12 Benim ümmetlerim için ağlaşırlar gice gündüz
Ki rahmet ayları getdi bular üstünde kim nās

13 Su'al etdi kamu aşḥāb didiler yā Resūlallah
Ki kanḳı muşibetdür kim bular çün etdiler bek yas

14 Buyurdı faḥr-i kā'ināt biliñ ümmeti aşḥābım
Ki bu aydağı ḥaşletler ki ğayrī ayda yok ey nās

15 Ki bundaki taşadduqlar olur az'āz-ı muzā'af

-86-

- 1 Du‘ālar dağı maqbūldur ne isterseñ bu ayda sen
Virir lâ-muḥālata ne ise murādıñ ey enās
- 2 Ki bunda bir ‘amel etseñ nihāyetsiz çoğalır ol
Ki ḥadd-ı kenār olmaz katı çok olur ol ey nās
- 3 Bu aydan ğayrıda olmaz bu iḥsānlar bu in‘āmlar
Ki bundan da ilerüce muşibet ola mı ey nās
- 4 Ki bundan şoñra buyurdı Resūl-ü faḥr-i kā’ināt
Ki bir ādem feraḥlansa bu ay girdigine ey nās
- 5 Dağı ğamlansa bir ādem ki bu ayıñ ḥurūcına
Anı idḥāl ider Allah ki ‘alā cenneti kııl bās
- 6 Dağı buyurdı ol server muḥaḳḳaḳ Ḥaḳ Teālāllah
Azād ider cehennemden ki sâ‘atde yüz biñ nās
- 7 Ki her bir sâ‘at içinde ki altı yüz biñ ādemi
Azād ider ‘azābından koyar cennete ey nī-nās
- 8 Ḳadir gicesi varıncaya dek her gicesinde
Azād ider Te‘ālāllah bu minvāl üzere nī-ḳıyās
- 9 Ḳadir gicesi olduḳda azād ider Te‘ālāllah
Yigirmi yedi günde azād ki etdigi ḳadar ey nās
- 10 Ki fiṭra gicesinde Ḥaḳ azād ider cemī‘ cümle
Kadirden ğayrī günlerde ki cümlesi ḳadar ey nās
- 11 Fezā‘il-i Leyletül-‘İyd مَنْ أَحْيَا لَيْلَتُ الْعِيدِ لَمْ تَمُوتْ قَلْبُهُ يَوْمَ يَمُوتُ الْقُلُوبُ
- 12 Elā mü‘min-i muḥliş seversin Ḥaḳḳı bil-iḥlāş
Ki bayram gicelerinde uyuma uyku kııl iḥlāş
- 13 Buyurdı zīrā peyġamber bir ādem leyletül-‘ıydı
Ki iḥyā etse ol bunı namāz kılsa bil-iḥlāş
- 14 Ki ölmez ḳalbi ol erin ḳulūblar öldigi zamān

³⁷ Kim bayram gecesini iḥyâ ederse kalblerin öldüğü günde onun gönlü kalbi ölmez.

İder Hax qalbin ihyā olur dā'imā fil-ihlāş

- 15 Eyā mü'min variñ Haxqıñ durıñ dīvānına bugün
'Aṭāyalar ola size ihsānlar ola mennāş

-87-

- 1 Haxqıñ emrini tutdıñız geliñ ücretleriñiz isteñ
Deyü nidā ider bunlar ki her şoqaqda bil-ihlāş
- 2 Kaçan namāzı kılsalar semādan gele bir nidā
Gidiñ menzilleriñüze ki mağfūrın olup ihlāş
- 3 Ki bir aher hadīsinde buyurdı fahr-i 'ālem bil
Eyā ümmeti aşhābım ki cühdi³⁸ sa'idiñ ihlāş
- 4 Lağvdan idiñ ictināb hāzer idiñ mālā'ıyddan
İtā'at günüdür bu gün 'ibādet günüdür bil-ihlāş
- 5 Taşadduğ günüdür bu gün fuqarāya zu'afāya
Zekāt günüdür bu gün mehārımdan idiñ i'rāz
- 6 Ki tesbīh günüdür bu gün ki çok zikir idiñ Allahı
Ki tehlīl günüdür bu gün ki ğafletden idiñ i'rāz
- 7 Tezeyyün günü degildür ki envā'ı libaslarla
Yemek içmek günü degil tefahhurdan idiñ i'rāz
- 8 Hudā sevmez bu dünyāya tefahhur iden ādemi
Ferah günü degil bu gün muşibet günüdür haşşāş
- 9 Ki zīrā bu mübārek ay hurūc etdi üzerinden
Ki düşmāniñ gine gelür günāhlar ide i'tirāz
- 10 Bu 'ıyd degildurur añla yeñi libās eyle kişi
Velekin bayrām ol gündür şırāta olasız hallāş
- 11 Ki 'ıyd degildür ey mü'min ki ihsān atlara binmek
Velekin bayrām ol gündür binesin Burāka hallāş
- 12 Ki bes öyle degildür 'ıyd kubar zīnetin etmekdür
Anı Kurān-ferāş-ıla bezemekdür anı ihlāş
- 13 Ulu bayrām şu gündür ki giresin cennete kişi
Geyesiñ dürlü libāslar olasıñ cümleden ihlāş

³⁸cehdi olmalı

14 Fezā'ilil-Cinān Kavlühü Te'ālā فُطُو فُهَا³⁹

دَانِيَتٌ حُورٌ مَقْصُورَتٌ فِي الْخِيَامِ⁴⁰

15 Elā ey mü'min-i kāmīl kemālatdan idem ibhās
Ol 'alā seyyidiñ sözinden idem ben saña ibhās

-88-

- 1 Eñ ednā ehl-i cennete virilen ni'meti deyem
Alam deryā-yı ummāndan idem bir sayha ibhās
- 2 Bugün mürür idem seni kulağ dutar iseñ baña
Geçirme fırsat zinhār ele girmez bu gün irās
- 3 Buyurmışdur Resūlullah ki esnā' i kelāmında
Ne der diñle Ḥabībullah bu sözini idem ibhās
- 4 Deyem mi size aşhābım eñ ednā cennet ehlinden
Belī sen yā Resūlullah ki vaşf it cenneti ibhās
- 5 Buyurmışdur Resūlullah bir mü'min vara anda
Gire cennet kapısına ne derler gör aña ey nās
- 6 Yapışalar aña gılmanlar merḥabā seydi
Ki çokdan iştiyāk idiñ gözedirdiñ seni ibhās
- 7 Götürdüler seni bunlar ki dürlü 'izzet iderler
Şanasın bir ulu sulṭān ki taht eyledi irās
- 8 Eleteler mekāniña ki ta'zīm eyle seni
Bu kez döşeyeler altıña döşekler ola irās
- 9 Bular bes çikeler döşek zirā bile namāz kılar
Ki kırk yıl çikilür tamām bunı kıl Ḥaḳdan iltimās
- 10 Bu mü'mine sağ yanına dahı ol şimāline
Ki gör cennet ol kula katı gökçek ider cennāt
- 11 Deye kimiñdurur bu milik deyeler seniñ içündür
Ki var otur maḳāmiñda muḥallda bunda iftirās
- 12 Ki bir köşk virile buña ola yāḳūt-u aḥmerden

³⁹ Onun olgunlaşmış meyveleri sarkmış durumdadır. (Hakka 23)

⁴⁰ Otağlar içinde sahiplerine tahsis edilmiş huriler vardır. (Rahman 72)

- Veyā yeşil zebecetden anı it Hakkdan iltimās
 13 Anıñ yetmiş bucağı var ki her bucağda hāşıldur
 Ki yetmiş ğurfesi vardur Hudādan eyle iltimās
 14 Beher ğurfede hāşıldır ki yetmiş biñ kapu bilgil
 Deyeler mü'mine ikrā' varınca tahtıña irās
 15 Vara çün tahtına mü'min otura pādīşāh gibi
 Ki ğiñligi yedi mīl miqdārı ol ki kıl irās

-89-

- 1 Döşeyeler bes anıñ önüne ni'met-i 'uzmāyı
 Ki yetmiş biñ kadar şāhını gümüş altun ki nī-қыās
 2 Ki her şāhınıñ içinde bir ki dürlü it'ām ola
 Birine beñzemez biri ki ğāyet taṭlu nī-қыās
 3 Ta'āmdan soñra bes Allah ki ol kұлını şuvara
 Şekerden taṭludur ol şu şovukdur қardan it қiyās
 4 Lezīzdür ol 'aselden bil bir içen ğayrī şuşamaz
 Bu oldı kün dimesiyle ki ol Hālīk ola қaddes
 5 Ki bundan soñra ğılmāna hiṭāb ider gerü Allah
 Ki ğılmān getür hūrī ki қоçsun қullarım ṭammās
 6 Қаçан бақа bu mü'min kim göre tahtına oturmış
 Anıñ yüzi ziyāsından ola şemsi kamer ṭammās
 7 Dağı geymişdür üstüne ki yetmiş dürlü hulleler
 Birine beñzemez biri ki cin ins etmemiş ṭammās
 8 Bu deñlü esvāb içinde görüne anıñ iligi
 Dağı görüne şüreti yüzine idecek hevās
 9 Ki bir gün yüzine baksañ ki kırқ yıl göziñ ayrılmaz
 Heç andan ğayrīya baқmazsın et anı iltimās
 10 Ki andan soñra ey mü'min görine saña bir ğurfe
 Anıñ içinde bir maḥbūb güzel eyle irās
 11 Oldan dağı bes üstün güzellikde kemālinden
 Aña da baқasın kırқ yıl göziñ etmeye infikāk
 12 Rivāyetde gelüpdür kim Cinān-ı 'Adniñ içinde
 Gezerdim didi Cebrā'il ki bir nūr eyledi irās

- 13 Netekim nur ʔulūʔ etdi gözüm kamaşdı yıqıldım
Şavışdı nūr gözüm açdım gözüm çün oldı inġās
- 14 Ki ƙaldım ben taħarruda ʔaceb bu nūr nedendür didim
Didi baña Nūr-ı İlahīyye ħün etdi inʔikās
- 15 Bu kez gördüm ki bir maħbūbdurur başım üzerinde
Didi baña niçün yatdıñ göziñ oldı inʔikās

-90-

- 1 Didim aña nedür bu nūr didi bir dişimiñ nūrı
Ki bir kez aġzım açdım dişim nūrı idüp ĩrās
- 2 Didim sen kimiñ olasın didi ʔālimler içünem
Daħı hem ƙorƙar Allahdan bular çün ħalk ide ĩrās
- 3 Kelāmıñ zübdesi bu kim cinānıñ vaşfı dükenmez
Eñ ednāsın deyim saña buña it baƙısın ƙıyās
- 4 Tāriküş-Şalāt Ƙavlühü Teʔālā فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ⁴¹

خَلَفَ أَضَاعُوا الصَّلَاةَ وَالتَّبَعُوا الشَّهَوَاتِ

- 5 فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ

غِيًّا

- 6 Gel ey aħir zamān ħalkı eşit nedür Teʔālāllah
Ƙulaƙ vir baña bir sāt beyān idem Kelāmullah
- 7 Seni Ħaƙ ƙullıġa şaldı ki it sen ƙullıġı Ħaƙƙa
Ħuluş ile ʔibādet it ƙulum deye saña Allah
- 8 Murādıñ nedür ey kişi ki yoƙ sende Ħaƙƙıñ emri
Unutmışsıñ sen aħreti ki bir gün gösterir Allah
- 9 Nedür diñle Teʔālāllah zamān-ı aħir içinde
Ki şoñra enbiyālardan götürem dir Teʔālāllah
- 10 Ħaber virdi Teʔālāllah ki Mūsānıñ cemīʔ ħālin
Cemīʔ ʔömrini şarf etdi benim ƙullıġıma ol şāħ
- 11 Daħı medħ eyledi Allah ki İsmāʔıl ƙulına bil

⁴¹ Nihayet onların peşinden öyle bir nesil geldi ki, bunlar namazı bıraktılar; nefislerinin arzularına uydular. Bu yüzden ileride sapıklıklarının cezasını çekecekler. (Meryem 59)

- 12 Ol emir eyledi ehline şalât hem zekât bil
 Ki ben râziyam andan dir odur muhliş-i 'İbādullah
 13 Dağı İdrîs kulum dir Hâk cemî' sözinde şadıkdur
 Ki emrim ile 'âmildür hilâf etmedi Emrullah
 14 Ne deñlü enbiyâ varsa ki medh etdi Te'âlâllah
 Cemî'i olmadı 'âşî kâmusı sevdiler Allah
 15 Ki enbiyâ kulum dir Hâk kelâmım oğusa bir kez
 Sücûda egilirler hep baña ta'zîm iderler ah

-91-

- 1 Bu kez ahîr zamân halkı ne zamân idüp buyurur Hâk
 Nebîlerden gerü biraz kavm gele didi Allah
 2 Bular bek kötü kavimdür bular baña olup 'âşî
 Benim emrim tutmazlar iderler zâyi' -i Emrullah
 3 Namâzı zâyi' iderler kırlarlar cehl-ile bunlar
 Rükû' yokdur sücûd yokdur kerahetle tolu hay vâh
 4 Veyâhüd te'hîr iderler ki zuhrî 'asra varınca
 Veyâhüd 'asrî mağribde kırlarlar cümle vâveylâh
 5 Ki şeytâna olup tâbi' 'adûlarına uydılar
 Anıñ sözini dutdılar kâmusı oldı vâveylâh
 6 Dağı uydı bular nefse talup lezzet-i dünyâya
 Unudırlar Hâk'ın emrin bular çün oldı vâveylâh
 7 Didi ba'zı müfessirler ki şühüddan Murâdullah
 Ki nefesine uyar ol kes namâzı terk ider eyvâh
 8 Namâzıñ vaqtı olunca kaçır bir işe yapışır
 Veyâhüd ol yatar uyur kayırmaz ol bi-emrillah
 9 Veyâhüd bir söze başlar o söz ile namâz geçer
 Veyâhüd bey' ü şirâdan kaçup kılmaz namâz ol gâh
 10 Veyâhüd çift sürerken ol namâzıñ vaqtı olsaydı
 Tamâm idem sözi deyü namâzı fevt ider ol gâh
 11 Ki şimdiki zamân çiğçileri namâza kayırmaz
 Anıñçün ekdiği bitmez anıñçün kaç olur gâh gâh

- 12 Dutar bir çifçi namāzı kııl deyü emretmez
Ki abdestsiz ekin eker kâ'il olmaz aña Allah
- 13 Veyāhūd vaqt-ı şalâtda ta'âm ekil etmege başlar
Ta'âm ol yeyence-y-dek geçer vaqt-ı namāz eyvāh
- 14 Veyāhūd yolda bulunur enüp atdan namāz kıılmaz
Konağa yetişem deyü geçirir namāzı eyvāh
- 15 Veyāhūd bir yere birikirler gıybetle talar
Kaçup cāmī'e getmezler bulardurur cemī' vāveylāh

-92-

- 1 Veyāhūd hafif kıılar bir imām bulur bunlar
Aramaz ta'dil-i erkānı dahı fa'l-i Resūlullah
- 2 Kābūlını aramaz hīç namāz degil murādı hem
Bular bir keyfine göre kişiye kııldırır şallāh
- 3 Veyāhūd vettebū' deki vāvı gerüye ma'ṭūfdur
Eḍāū' üzere ma'ṭūfdur budur bunda Murādullah
- 4 Ne dimekdür Murādullah benim enbiyālarımndan
Gerü biraz kavm gele uya şehvetine meylāh
- 5 Nefisleri ne isterse yeyecekden geyecekden
Dahı zinā livāṭādan bulara iderler meylāh
- 6 Dahı eyü ata binmegi isterler bular dā'im
Dahı köşki sarāyları yeyem deyü ider meylāh
- 7 İdeler 'izzeti baya faḳīri red ider bābdan
Dökerler dürlü çanağı gine dürlüye hep meylāh
- 8 Benim emir etdigim şunlara meyl etmeye bunlar
İderler emrime taḥfif bulara vāh vāveylāh
- 9 Bu mişilli olan insān ilḳā eyleyem ḡayyā
Kāmusını atam ya'nī ola işleri vāveylāh
- 10 Beyān etdi müfessirler bu ḡayyāniñ ma'anīsın
Huda rāzı ola cümle müfessirler bula dergāh
- 11 Huşūşā İbn-i 'Abbās kim Hudā rāzı ola andan
Didi ḡayyā cehennemdeki bir vādīdurur hey vāh
- 12 Ki öyle bir deredür kim ḳusūrı hep cehennemniñ

- Ki her gün çağırır biñ kez saña şıgındum ey Allah
- 13 Bu ğayyādan beni hıfz'et harāreti çatı gücdür
Deye Allah çağırdı girenler ide ah u vāh
- 14 Ki hep ğayyāya bir ma'anī viripdür bek diñle
Ki ğayyā bir deredür kim deriñdurur ol veylāh
- 15 Çatı habesdurur ta'āmı ateşe bek yaçar teni
'Azābı bek elimdür kim girenler ide vāveylāh

-93-

- 1 Didi 'Aṭā ki ğayyā kuyusu bir vāriddür otdan
Aña ehl-i cehennemiñ erini cem'ola hey vāh
- 2 Ka'b ber vādidür çatı deriñ deredurur ol kim
Ki andan ğayrī bir deriñ dere yokdur didi Allah
- 3 Haberde vārid oldı kim giderken mi'rāca server
Ki bir iñildi eşitdi ta'accüb eyledi ol şāh
- 4 Ki Cebrā'ile sordı ol bu iñildi nedür bilgil
Cevāb eyledi ol melek eşit benden Resūlullah
- 5 Ki sākıṭ oldı bir ḥacer cehennemiñ yücesinden
Teveccüh etdi ğayyā kapusına ol ḥacer ey şāh
- 6 Ki ādem halk olunmazdan ki ol getdi o biñ yıl
Dibine daḥı şimdi endi ol taş yā Resūllallah
- 7 Ki ol ğayyā deresinde ki bir kuyu daḥı vardur
Çaçan sovsā cehennem anuñ ağızını açar Allah
- 8 Çızar cümle cehennem hep anıñ şiddet-i harārından
Şanasın bir kızıl bālik olur cümle bi-iznillah
- 9 Ki bunlara vara cümle namāzı zāyi'idenler
Daḥı şehvetine tābi'olurlardı varalar cāh
- 10 **قَوْلٌ لِلْمُصَلِّينَ لَذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ**⁴²

عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ

- 11 Elā ey tāriküş-şalāt niçün kılmañ namāz fussāk

⁴² Yazıklar olsun o namaz kılanlara ki, onlar namazlarını ciddiye almazlar. (Maun 4-5)

- Niçün etmeñ Haqqa kullıq yarın ider seni iħrāk
 12 Niçün tıtmañ Haqqıñ emrin niçün kılmañ namāz hıç
 Ki yoħsa inkārıñ mı var Haqqıñ buyurıǵına fussāk
 13 Tefekkür it sen ey ğāfil niçün geldiñ bu dünyāya
 Niçün el virdi göz virdi niçün saña ayak
 14 Düşin fikir eyle ey fāsıq saña envā´ı ni´metler
 Viripdür Zülcelālallah bunı añmaz mısın aħmāk
 15 Haqqıñ bu deñlü ni´metlerini yersiñ içersiñ de
 Haqqıñ emrini tıtmazsıñ ne mel´ün kişisiñ fussāk

-94-

- 1 Seni de oda yaķacaķ ´azāb-ı nār-ı kübrāda
 Anı şafā ideyim yā Allah bilür ancaķ hemān Allah
 2 Ki sen insān degil misin ki sen mü´min degil misin
 Ki yoķ mı imāniñ seniñ niçün kılmañ namāzı fussāk
 3 Cemī´i yerlerde göklerde olan maħlūk kılar namāz
 Ki herkes dilli dilince ider kullıq ilāl-ħallāk
 4 Gel ey Haqqıñ ´adūsı gel namāza gel niyāza gel
 Felāħa gel şalāħa gel ´adūñdan eyle iftirāk
 5 Saña va´de idüpdür Haq veyl deresini odı
 Ki her bir vaķtı seksen biñ sene yaķa seni Ĥallāk
 6 Müfessirler beyān etdi bu ayetiñ ma´nasın diñle
 Deyelüm anı icmālen naşıħat alalar fussāk
 7 Ki Sāhūn didi zıl-ıkrām nedür ma´nā-yı şerīfi
 Kılar kılķar namāzı ol kayırmaz lu´b ider fussāk
 8 Didi ba´zı müfessirātlar içinde kılar namāz
 Ki ħalkdan ğā´ib olduķda namāzı terk ider fussāk
 9 Ebül-Leyş Raħmetullah ki tefsirinde yazmışdur
 Ki tāħır ider ol kişi ider vefātında iftirāk
 10 Veyāħūd kılmaız ol kişi Resūlullah kılar gibi
 Daħı kılar gibi ri´āyet eylemez fussāk
 11 Ki erkānları gözlemez ne rükū´ bellü ne sücūd
 Tavıķ dane dekşirir gibi ki iner çıkar fussāk

- 12 Bularda varalar veylāha bular da yanalar od-da
Namāza ihānet itdiklerinden ötüri iḥrāk
- 13 Resūlullah buyurdu anı naḳil ideyim saña
Bunı diñle naṣīḥat al gözüñ it uyḳudan ırāk
- 14 Ki terk eylese bir ādem ki bir vaḳt namāzı bil
Ḥattā ki vaḳt geḳse de ḳazā eylese infāk
- 15 Ki sekisen biñ yıl yaḳa anı Allah cehennemde
Ki bu ḳışşadan al ḥişşe gözüñ it uyḳudan ırāk

-95-

- 1 Muḥaḳḳaḳ böyledür dimişler ihānet etse bir ādem
Namāzı ḳılsa ḳalkar ne gelür başına sen baḳ
- 2 Anıñ başına on iki beliyyālar gelür elbet
Üçi bu dünyāda gelür üçi mevtde olur zevvāk
- 3 Üçi ḳabirde gele bil üçi daḫı ḳıyāmetde
İdeyim her birin beyān bu Ḥūdan olagör ırāk
- 4 Ki dünyāda gelen belā bereket gide kisbinden
Musallaḫ eyleye anuñ mālına zulmi bil Ḥallāk
- 5 Alur mālını sebebsiz dükedir mālını anuñ
Ki müflis olur ‘āḳıbet ki ḳalmaz ḥubbi nī-erzāk
- 6 Yüzinden nūrı ḳaldırır cehennem çehreli olur
Gören nefret ider andan ḳatı mabḡūz olur erzāk
- 7 Ḥaḳ ki bir ḳulını sevdi meleklerle de emr ider
Melekler de sever anı bu kez insāna dir Ḥallāk
- 8 Ne deñlü var ise insān ḳamusı hep sever anı
Mu‘azzez ḫutalar anı mükerrem ola fīl-aḫlāk
- 9 Ki Ḥaḳ bir ḳulı sevmese ki melekler de sevmez dir
Daḫı insān ḳulübına muḥabbet virmeye Ḥallāk
- 10 Olur kendi ki beliyyā anı da idem saña
Ki rūḫın ḳabz ider Allah ki şuya ola ol müştāk
- 11 Cemī‘ ırmaḳlarıñ şuyun o ḫālde virseler aña
Gerü ḳanmaya ol şuya ateşlere ola iḥrāk
- 12 Daḫı dünyā yüzindeki ḫa‘āmı virseler aña

- Yeye tutmaya ol kişi katı aç ola ol fussāk
 13 Dağı cān virmeye ol ki ki mevt acısı bek ola
 Dağı imān gide anda çoya küfr-ile ol fussāk
 14 Ve emmā şol qabirdeki beliyyāyı deyem saña
 Çaçan qabre giricegez ne gelür başına sen baq
 15 Çatı ince su'āl ide saña ol Munker Nekir
 Şaşasıñ cevābında vururlar saña bil-mızrāk

-96-

- 1 Ol qadar qaranlıq ola qabriñiñ içi kişi
 Ki aşlā olmaya hiç nūr qalasıñ haşire dek fussāk
 2 Ki ol qadar şıqa iki yanıñdan ey kişi
 Eyegüler kilitlene biri birine bek azyāf
 3 Ateş ola seniñ qabriñi içi taşu yaqa seni
 Yılanlar dağı 'akrebler yeyeler şoqalar fussāk
 4 Ve emmā şol kıyāmetde beliyyāyı deyem
 Hisābiñ bek şedid olur ki gelmez vaşfa bek muğlāk
 5 Dağı buğz eyleye Allah üzeriñe seniñ kişi
 Ki şormaya saña aşlā süre ğayyāya bil Hallāk
 6 Ki ğayyāda anı yaqa ki çok 'ikāb ide aña
 Ki ol qadar yaqa anı zebāñiler vurur mızrāk
 7 Sa'id ibn-i Hudriden rivāyet şöyle gelmişdür
 Didi didi Resüllullah sözinde eşdāk u şaddāk
 8 Baña Cibril haber virdi ki Mikā'il ile bile
 Ki yetmiş biñ melā'ikler haber virdi kamu eşdāk
 9 Didiler cümlesi anuñ ki taħkik Haq Te'alallah
 Didi bir kimse namāza ihānet etse bil fussāk
 10 Ki mel'undur o kimse kim ki Tevrāt ve İncilde
 Dağı Furqān Zebürda ki mel'undur didi fussāk
 11 O mel'un hiç ebed görmez ki cennetiñ қоқısını
 Mü'ebbed qalur ol otda ki väveylā saña fussāk
 12 Ki beş yüz yıl qadar yoldan gelür cennet қоқuları
 Ki görmez ol қоқuları ki ihānet olan fussāk

- 13 Ki meb'üşdur o 'indallah daḥı 'indel-melā'iket
Daḥı mabgūz'dur ḥalkıñ arasında ki ol fussāk
- 14 **Ḥadīşü 'Ömer Razıyallahu 'An Resūlullah**
Yeke 'inde İrtihālihi li Erba'ahi Eşbā'i
- 15 Ki yazıpdur Müntehābāt kulaḥ vir eylegil idrāk
Rivāyet eyledi 'Ömer Resūl-u mefḥar-ı derrāk

-97-

- 1 Ki ḥāl-i irtihālinde baña eyledi ol server
Su'al eylediler niçün ağlañ oluñ ğamnāk
- 2 Ne buyurdı cihān faḥri anıñçün ağlaram biliñ
Ki dört şeyden ötüri ağlaram ben eyledim etrāk
- 3 Ki evvelkisi budur ki eşitse ezānı bir kes
İcābet etmese aña imāma etmese idrāk
- 4 Vuzūya ḳā'im olmasa daḥı 'özri de olmasa
Namāza sür'at etmese ki farzı eylese etrāk
- 5 Bularıñ boynını vurmadığıma iderem ebkā
Ki kāfir boynını vurur gibi etmedüm ḳanın esfāk
- 6 İkincisi şol ādemde ki ayağın kösdi ḳıbleye
Ayağlarını kesmedüm anıñçün oluram ğamnāk
- 7 Üçüncüsü şol 'avratdur izinsiz çıkar evinden
Şoḳağı eyledi cevel'an ḳuşandı beline fitrāk
- 8 Niçün buña da vurmadım zinā ḥaddı gibi eclād
Anıñçün iderem ebkā anıñçün iderem ğamnāk
- 9 Ki dördüncüsü bir ādem ki fevt etse cemā'ati
Evinde ḳılsa namāzı ki etse cāmi'i etrāk
- 10 Bu mişillī ādemleri niçün yaḳmadım ateşe
Cehennemde yaḳar gibi yaḳamadım idüp etrāk
- 11 'Aceb bu ḳışşadan ḥişşe sen aldıñ mı eyā mağrūr
Ki gördiñ mi nedür ol mefḥir-i mevcūd olur Levlāk
- 12 Ki Cāmi'ul-Fetāvāda yazıpdur naḳil ider 'amīd
Ki tevbeye gel ey kişi namāzı eyleme etrāk
- 13 Ne der diñle ol 'azīz bir ādem Ḥaḳ rızāsı çün

‘Azā etse cihād etse hem kāfir ehlāk

- 14 Eger hārbde eger yolda geçirse bir vaqıt namāz
Ne lāzım gelür aña dir anı dut eylegil idrāk
- 15 Anuñ keffāreti için yedi yüz kerre ‘azāba
Veregele namāz geçirmeden kendine ide islāk

-98-

- 1 Ki hattā ol geçirdigi namāzıñ zarrın ödeye
İstediñ mi zararını gel imdi eyle etrāk
- 2 Ki Bezāziyye yazmışdur bunı da naķil ider ‘amīd
Ki terk eylese bir namāz giderken yolda inhimāk
- 3 Geçirse bir vaqıt namāzı seferde yolda ol kişi
Veyāhūd hac tarīķinde ki bir namāz idüp etrāk
- 4 Ki taħķik irtikāb etdi yedi yüz zenb-i kübrā
Ki her biri şarāb zinā gibi günāh ider ehlāk
- 5 Gel imdi evde olup da meşakķatsız oturırken
Geçiresin Hāķķıñ emrin başına hāk başına hāk
- 6 **Fezā’iliş-Şalātil-Cemā’ati Kāvluhü**
و سَارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ⁴³
- 7 Namāzı terk idenleriñ ‘azābın eyledüm i’lām
Daħı terk-i cemā’ati beyān idem ‘alel-etmām
- 8 Bu kez çok mücdeler olsun cemā’ate ola hāriş
Sa’adet-i ebediyye ki oldı kişi idām
- 9 Nedür sultān ol kevneyn kelāmında eşit anı
Eyā ümmetü aşhābım cemā’ate oluñ idām
- 10 Ki beş vaqıt namāzı siz cemā’atle ki hıfz idiñ
Ki sizden biriñiz eylese tekbiri ma’al-imām
- 11 Hāyırlıdur anıñ için ki yüz biñ hacca varmadan
Daħı yüz biñ kere ‘ömrden hāyırlıdur oluñ eyyām
- 12 Daħı hāyırlıdur biliñ bir tağ kadar altunı

⁴³ Rabbinizden gelen mağfirete koşun... (Âl-i İmrān 133)

- Taşadduğ eylemekdür bil mesākine gine idüp in‘ām
- 13 Dağı hayırlıdur biliñ ki her bir rik‘atı anuñ
Ki bir sene ‘ibādetden yalıñız kıldı ol itmām
- 14 Dağı yüz biñ kul azād etmekden oldu hayırlı
Ki gördiñ mi neyler ihsān ider kulına zıl-in‘ām
- 15 Hayırlıdur dağı yüz biñ ki feres beslemekden
Sebilillah içüdi ol ‘azā için ider huddām

-99-

- 1 Dağı mücāvır olmadan hayırlıdur didi Aḥmed
Ki bir sene karar idüp Haqqıñ beytinde istiḥdām
- 2 ‘Azāb etmez dağı Allah ki şol kimseye qabrinde
Cemā‘atle namāzını kılardı ol ‘alel-itmām
- 3 Dağı yevm-i kıyāmetde ki ašlā şiddet olmaya
Ki zıl-ı ‘arşda tazallüler dağı yeye içe ta‘ām
- 4 Dağı ne buyurur Aḥmed bir ādem mescīdi sevse
Dağı sevse cemā‘ati ihsān ide zıl-in‘ām
- 5 Sever Allah anı ol dağı melekleri sever
Gice gündüz Haqqıñ rızası kendüye olur idām
- 6 Muḥabbet etse bir ādem cemā‘at-ıla namāza
Ba‘ş eylese ol aña melekül-mevtil-ikrām
- 7 Niteküm enbiyālara nice ba‘ş eylediye
Aña da öyle ba‘ş ide ki ol ide aña ikrām
- 8 Kıla qabrini Haq anuñ cennet baqçesi dā‘im
Qapular açā cennete gele reyḥān dağı ta‘ām
- 9 Elā ey ümmeti aşḥābım muḥabbet etse bir kimse
Cemā‘at-ıla namāza sevüp kılsa alel-idām
- 10 Aña fetḥ eyleye Allah kamu rahmet qapuların
Ki çıkmaz dünyādan ol er ki görmeyince ol maqām
- 11 Göre cennetde maqāmın şarābından hem ol
Dağı yeye yemişinden ki andan rūḥ ide İslām
- 12 Şefā‘at ide hem yevm-i kıyāmetde qayırsa
Dağı hem ehl-i beytine ‘azābdan eyleme i‘lām

- 13 Daḥı didi Resūlullah biliñ ümmeti aşḥābım
Muḥabbet etse bir ādem cemā'atde olup müdām
- 14 Yapar Allah aña her gün ki bir şehr-i cinānından
Yeşil içinde ol şehre vire ol Qādir ü Seyyām
- 15 Daḥı qabz eyleye rūḥın ki şādık kulları gibi
Daḥı haşir eyleye anı bedr-i şehr eyleye Allām

-100-

- 1 Nebīlerle şehīdlerle Ḥaqqıñ şādık kulı ile
Ki 'arş altında ola ol vire Ḥaḫ anlara ta'ām
- 2 Elā ey ümmeti aşḥābım muḥabbet etse bir ādem
Cemā'atle namāzı ol ḥarīş olup kıla itmām
- 3 Açıla cennetiñ sekiz qapuların aña yarın
Dilediği qapudan gire ol mü'min bula maqām
- 4 Refīḫ eyleye Ḥaḫ anı Ḥalīlullah ile anda
Muşāḥib ola cennetde mürāşide ola a'zām
- 5 Cemā'ate mülāzimat idiñ didi Resūlullah
Ki iftitāḥ tekbiriñe idrāk it ma'al-imām
- 6 Virile aña yüz biñ kez cihād şevābını Allah
Ki öyle bir cihāddur kim nebīlerle olup ehzām
- 7 Ki kılsa bir kişi şabāḥ namāzını imām ile
Ki ola öyleden evvel ola maḡfūr didi 'Allām
- 8 Ki bir kes öyleyi kılsa cemā'atle öle kişi
'Aşırdan evvel ölseydi neler iḥsān ider 'Allām
- 9 Ki kılsa aşırı bir kişi edā etse imām-ıla
Ki ölse aḥşām olmazdan evvel aña Ḥaḫ eyler ḥām
- 10 Ki kılsa maḡribi bir er cemā'atla edā etse
Fecirden evvel ölseydi neler iḥsān ider 'Allām
- 11 Ḥisābsız cennete koyar olur İsmā'ile refīḫ
Daḥı şıḥḥat vire aniñ bedenine cemī'eyyām
- 12 Daḥı hem aña cennetde vire iki ḥūrī kıızı
Güzellikleri vaşf olmaz ki her biri zevīl-kelām
- 13 'Alī ibni Ebī Ṭālib ne buyurdu anı diñle

- Didi didi Resūlullāh kulaḡ vir baña her eyyām
 14 ılıñ beş vaqt namāzları ki cemā'atle ūmmetim
 Ki ta'cīz eylemeñ aña sevinŭp ılıñ her eyyām
 15 Yarın yevm-i ıyāmetde 'ameller vezin olucaġaz
 Ki taḡḡıḡ oysaydı ol yeri gögi daḡı eyyām

-101-

- 1 Daḡı osa ki taġları daḡı ay gŭn osa
 Daḡı hem osa gıceyi daḡı osa cemī' encām
 2 Daḡı ḡayvānāt osa daḡı hem osa kuşları
 Daḡı osa canāvārı daḡı yeli osa niyām
 3 Daḡı arş-ıla kürsī daḡı cennetle nārı
 Terāzinŭñ gözine bunları vaz' eylese 'Allām
 4 Ki aḡır gözine osa ki bir namāz şevābını
 Ki öyle bir namāzdur kim cemā'atle olup itmām
 5 Ki ol namāz şevābını bil iġrā gele didi Aḡmed
 Bŭyŭk ni'met degil midŭr ḡudā etdi bize in'ām
 6 Daḡı yār aña Allah ki her rik'at başına bil
 Otuz biñ kez namāz ılmış adar şevāb yaza 'Allām
 7 Daḡı i'tā ider Allah ki rik'at başına ol bil
 Ki oḡusan altı şehr vire cennetde aña 'Allām
 8 Bu miḡdārı cemā'atiñ olursa 'adedi ūç kez
 Bu deñlü şevābı bu deñlü eylese in'ām
 9 Ve illā ger on olursa namāz ılan işiler bil
 Vire her birine anuñ şehirler eyleye in'ām
 10 Ki altmış biñ daḡı dŭrt biñ namāz yaza aña Allah
 Daḡı i'tā ide aña ki rik'at zevīl-in'ām
 11 oḡusan biñ daḡı dŭrt biñ şehr vire cinānında
 Ki her birinde ḡŭrīler 'adedin eyleme enām
 12 Ki ondan artuḡ olsaydı namāz ılan cemā'atle
 Ne miḡdārı vire şevāb bulara ādir ū assām
 13 Ki yerde gŭkde ne deñlü deñizler var ise aña
 Mŭrekkeb olsa cŭmlesi aġaçlar olsalar alām

- 14 Ki kâtib olsa cin insân dahı yazsa cemî‘ melek
Ki yazamaya dürüşseler idemeye bular itmâm
- 15 Ki bir rik‘at virilen sevâb yazamayalar
Yorula cümlesi dura şevâbı olmaya a‘dâd

-102

- 1 Ki taşdıķ eyle ey kişi bunu sen eyle istib‘âd
Eger dursa bir kez gün vücûda gele her eyyâm
- 2 Ki oldur zîrâ zîl-erhâm kim oldur zîrâ zîl-ekrem
Kim oldur zîrâ zîl-ihsân ki oldur zîrâ zîl-in‘âm
- 3 Cemâ‘atuş-Salâtı ⁴⁴ وَ سَارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ

مِن رَّبِّكُمْ وَجَنَّتْهُ أَرْضُهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ

- 4 Elâ ey sâri‘l-câmi‘ kulaķ vir baña ét ismâ‘
Haberin var mı ne ikrâm ider Allah bil ol ismâ‘
- 5 Saña bildürem ķardaş cemâ‘atın şevâbını
Neler ihsân ider Allah kulaķ vir baña ét ismâ‘
- 6 Ki sünnet didi ba‘zılar cemâ‘atle namâz kılmaķ
Didiler ba‘zılar vâcib ki yoķdur terkine evsâ‘
- 7 Ki ba‘zılar didi farzdur ki oldur kim Ebû Yûsuf
Ki istidlâl idüp Hâķķın kelâmın etdi ıtlâ‘
- 8 Kelâmında didi Allah ki sâri‘ isen ey ķulum
Ki mağfirete sebep olan ki‘amâl idin esrâ‘
- 9 Didi ba‘zı müfessirler bu ayetden Murâdullah
Ki tevbeye evişin der ölüm etmezden evvel esrâ‘
- 10 Cemî‘ işyanlarınıızı idin tevbeye siz sür‘at
Ki şoñra püşmân olursınız geķirmeñ furşatı izâ‘
- 11 Rivâyetde gelüpdür kim ki ehl-i nârın ekşerî
Cehennemde ider şayha ki etdin tevbeyi izâ‘
- 12 Ki hayf oldı bize derler ki tevbe etmedik anda
‘Aceb gâfil bulunduķ biz ki tevbesiz olup ircâ‘

⁴⁴ Rabbinizin bağışına, genişliği gökder ve yer kadar olan cennete koşun...(Âl-i İmrân 133)

- 13 Didi ba'zı müfessirler sür'atdan Murādullah
Cemāatle namāza evişiñ bes idiñ isticmā'
14 Didi ba'zı müfessirler sür'atdan Murādullah
Ki öñ şafa evişiñ siz odur efzāl-i maķām ecmā'
15 Şaķın fevt eyleme zinhār ki ibtidā' tekbirden
İmām-ıla deyügör anı ki fevt etme şaķın ĩzā'

-103-

- 1 Ki dünyā tolu ķadar mālı sen eyleseñ infāk
Yetişmez ibtidā' tekbīr şevābına alel-icmā'
2 Ki 'Afvıñ Oğlı 'Abdurrahmān eytdi kim anı diñle
Meger ortağı var idi ki bir tācir zevīl-emtā'
3 Meger dört yüz devesi var idi anuñ ticāretinde
Bularıñ yüki hep metā' ķumāş incü idüp icmā'
4 Ki mücde etdiler aña yükiñ geliyorur Hindden
Ki istiķbāl getdi ol ki yolda eyledi esrā'
5 Biraz meķş eyledi anda ki şoñra inşıraf etdi
Ki geldi gördi Muħammed namāza eylemiş eşrā'
6 Rükū' da bes yetişdi ol ki ibtidā' ki rik'atda
Şalātdan fāriğ olıcaķ ne nedür bes ol dem yüzi ağ
7 Ki dört yüz deveyi cümle ki üstündeki mālı
Taşadduķ etdi faķīre idüp mālından istifrā'
8 'Aceb tekbiri olanıñ tevbesine yetişem
Deyü bezl eyledi mālın faķīrlers etsün istinfā'
9 Resūlullah vardı su'al eyledi bu işden
Didi aña Resūlullah yetişmez didi ey serrā'
10 Didi yā 'Abdurrahmān bil öğredem de üstünde
Ki bir 'abdiñ olaydı ideydiñ 'ıtk-ı istircā'
11 Gine yetişmeñ tekbīri olanıñ şevābına
Şaķın bir dağı fevt etme imām-ıla ét işrā'
12 Ebū Bekre su'al olundu Hāķ rāzı ola andan
İmām-ıla tekbīriñ şevābından ne istimtā'
13 Cevāb virüp buyurdılar eger biñ devem olaydı

- Deveniñ yüki hep altun veyā gümüş olup emtā´
- 14 Faķire hem zu´afāya taşadduķ ideydim hep
 amu devā´ile-y-ile ideyim bezl-i istifrāğ
- 15 Ki infāķda yetişmez ki tekbiriñ şevābını
 Bunı böyle biliñ taħķīķ imām-ıla idiñ istimşā´

-104-

- 1 ‘Ömer Hāzret buyurdı Hudā rāzı ola andan
 Olaydı Mekke Medīne arası deve esrā´
- 2 amusınıñ yüki lü´lü´ ile cevāhir olaydı
 Te´ālāllah rızāsıçün bezl ideydim istifrā´
- 3 Buyurdı Hāzret-i ‘Osmāñ ki oldur cāmi‘ul-urān
 Eger bir gice içinde kılaydım ben namāz esyā´
- 4 Gine imām-ıla bile ki tekbir etmeniñ fażlı
 amusından hayırlıdur şevābı çok irtifā´
- 5 İki rik‘at namāz kılsam okusam cümle urānı
 Gine tekbir-i evveliñ şevābı çok olur infā´
- 6 Buyurdı Hāzret-i ‘Alī ki oldur atilül-küffār
 Eger dünyā yüzi cümle olaydı kāfir-i icmā´
- 7 Ki zülfiķār-ılan cümle uraydum kāfiriñ boynın
 Gine tekbir-i evveliñ şevābı çok olur infā´
- 8 Bulardan şoñra peyğamber ne buyurdı ulaķ vir sen
 Ki sözi cevher-i elfāz özidür hikmete ircā´
- 9 Eger yerler eger gökler olaydı cümlesi kāğıd
 Dağı yerde olan eşcār alem olsa idi icmā´
- 10 Dağı cümle deñizler hep mürekkeb olsa amusı
 Dağı cin-ile insān hep olaydı kātib icmā´
- 11 Dağı cümle melā´ikler olaydı cümlesi kātib
 Yazalardı kıyāmet günü olunca amu etbā´
- 12 ‘Āciz alırdı cümlesi dükenmezdi anuñ fażlı
 Yazamazdı ‘öşrini şevābınıñ yaķın irāğ
- 13 Anıñçün mefhar-ı mevcūd ne buyurdı hadīsinde
 Ki evvel tekbiriñ fażlı olupdur cümleden enfā´

- 14 Ki dünyādan hayırlıdur daḥı içinde olandan
Ne deñlü var ise zī-kıymet hayırlı cümleden enfā´
- 15 ‘Aceb bu kışşadan hişşeden aldıñ mı eyā mü´min
Selefler ne dutar imiş şalāt ḥaḳḳında ol etbā´

-105-

- 1 Taşadduḳ ḳanda ḳaldı kim ḳasāvāt bile çekmezsın
Giçirdim namāzı deyü ki olmañ ḥüzne sen itbā´
- 2 Gine ben müslimānın deyü ki da´vā eyleñ ey kişi
Olmaz hīç öyle müslimān ki it İslāma istircā´
- 3 Ezān oḳunsa mescide icābet eylemeñ aña
Çökeñ oturiñ o derelerde iden laḳḳā´
- 4 Ki bir şey´ yerine ḳoymañ ezānı hem Ḥaḳḳıñ emrin
Ki isterseñ gine cennet bu Ḥudādan eyle istifrāḡ
- 5 Ki el ḳaldırmadan ḥikmet nedür añañ mı ey kişi
Anı da naḳil ideyim saña ki ḥıfz it eylegil işrā´
- 6 Ki deryāya bir kes elin yuḳarı ḳaldırdı
Çıkarıñ beni deryādan deyü nidā ider īḳā´
- 7 Keenne sen de ey kişi günāh deryāsına ḫaldıñ
Ki Tañrıya çağırırısın günāhım eyle indifā´
- 8 Bes imdi ḳalbine götür ki tekbīr etdiğiñ zamān
Ki ḳalbiñden dile Ḥaḳdan günāhım eyle indifā´

- 9 Fezā´ilil-Mesācidi ⁴⁵مَنْ قَامَ مِنْ بَيْتِهِ

و ذَهَبَ إِلَى الْمَسْجِدِ يُوَضِّعُ تَرَابُ قَدَمَيْهِ

- 10 إِلَى تَحْتِ الْأَرْضِ فِي كَفٍ

مِيزَانٍ Ṣadaḳa Rasūlallah

- 11 Elā ey ḫālibü mescid eşit benden biraz aḥbār

⁴⁵Kim evinden mescide gitmek için çıkarsa iki ayağındaki toprak hesap gününde mizanına iyilik olarak konulur. Rasulullah doğru söyledi.

- Virem eliñe bir cevher eliñde ola istikrār
- 12 Hāyāt-ı Kūlūb içinde gelüpdür naql-i şahīḥ bil
Ki bir k̄ul çıksa evinden ki k̄aşdı mescidi enver
- 13 Murādı bu ki mescidde cemā'atle namāz k̄ıla
Nedür aña ki ol Settār ki ol Ğaffār ol Cabbār
- 14 Yarın yevm-i kıyāmetde neler k̄ılar aña Allah
Terāzī k̄atına anı gözede ide ihtiyār
- 15 Anuñ başdığı yerleriñ yedinciye yere inince
Turābını götüreler k̄oyalar mīzāna Settār

-106-

- 1 Buyurdı Ka'b aḥbār bil ki gördüm ba'zı kütübde
Ki bir kes mescide varsa namāz k̄ılmaḥ için eş'ār
- 2 Vara mescid k̄apusına içeri girmek ister ol
Deyeler aña melekler utanmañ mı minel-Cabbār
- 3 Hāyā etmez misin Ḥaḥdan bu deñlü günāhıñ ile
Girersiñ Tañrı evine bu cürm-ile sen ey aḡbār
- 4 Bu kez ḥiṭāb gelür Ḥaḥdan ki ey meleklerim sizler
Anuñ 'iṣyānını aluñ ki girsin beytime aḥhār
- 5 Alurlar bes günāhını girür içerüye ol pāk
Namāzı k̄ılup olduḡda ider ṭaşraya i'tibār
- 6 Gelür mescid k̄apusına ṭaşra çıkmak ister ol
Melekler deyeler yā Rabbi neçedelüm biz ey Ğaffār
- 7 Bunuñ 'iṣyānını yā Rabbi gine virüz bu k̄uluña
Taḥammül eylesin gine ki etsün cürmin ihtiyār
- 8 Ḥiṭāb gele gerü Ḥaḥdan ki ḥāṣā yā meleklerim
Benim keremime düşmez gine der eylemeñ evzār
- 9 Varıñ sizler meleklerim bu 'iṣyānı atıñ baḥre
Ki sizde daḡı k̄almasun deye ol Kādīr ü Kāhhār
- 10 Varalar atalar bunlar ki ol 'abdiñ günāhını
Deñizde ola bir ḥinzır ki ol Ğaffār ide evzār
- 11 Gel imdi sen de ey mü'min gice gündüz mescidde
Namāz eyle niyāz eyle gide sende cemī' evzār

- 12 Haberde vārid oldu kim kıyāmet günü olduğda
Biraz kavm gele tura şırāṭ üstünde infiṭār
- 13 Bular göre şırāṭ katı incedür hem geçilmez hīç
Ateşden korqalar çağıra göge yā Ğaffār
- 14 Bular derler ki yā Rabbi ki biz korqarız ateşden
Ki biz bundan geçmeziz ki yoqdur қаnṭara Settār
- 15 Bulara Cebrā' il gelür bulara söyler ol amīn
Sizi ne şey' men' etdi bundan etmege imrār

-107-

- 1 Ateşden korqarız dirler anuñçün geçmeziz biz
Қatı incedurur kübri ne mümkün bundan istimrār
- 2 Deye bulara Cebrā' il elem çekmeñ eyā mü' min
Ṭarīḳ-ı dünyāda sizleri deñize eylesek imrār
- 3 Niçe giçerdiñiz anı neye binerdiñiz anda
Haber viriñ baña bundan iderem sizden istihbār
- 4 Deyeler biner idik gemüye dünyāda baħrinde
Giçerdik dünyā deñizinden iderdik anı biz imrār
- 5 Deye imdi eyā mü' min biniñ mescidleriñize
Giçiñ öteye zaħmetsiz idiñ siz öteden istimrār
- 6 Mürür ide bular cümle cehennemiñ üzerinde
Ne ateş göreler bunlar ne şiddet ne cünün ısrār
- 7 Bulara anda dirler ki bu siziñ mescidiñizdi
Namāz niyāz iderdiñiz bunıñ içinde istiğfār
- 8 Rivāyet etdi bes Enes Resül-i faħr-i cihāndan
Ne buyurdu Resülullah ne dir ol seyyidil-ibrār
- 9 Kıyāmet günü oldıqda gelür cümle mesācidler
Ki bir deve şüretinde gelür meydāna ol aħyar
- 10 Ki boynı misk-i ezferden olupdur teni ' anber
Ki bir deve şüretinde gelür meydāna ol aħyār
- 11 Mü'ezzınler ider tekbīri imām yeder zamānında
Cemā' at üstüne binmiş olalar maħşere aħzār
- 12 Bular deye meleklerdür melek deye nebīlerdür

- Nebîler deye melekdür nizâ'lar ideler ahyâr
- 13 Gelinek maşşere bunlar bileler cümle halâyık
Muhammed ümmetindendür muzayyâ yüzleri envâr
- 14 Bular mescidde giçirmiş cemî' eyyâmını anda
Bugün buldılar ecrini ider cenneti icâr
- 15 Bular şırâ't üzerinden giçerler yıldırım gibi
Vara cennet kapısına gireler cennete isrâr

-108-

- 1 Ki istikbâl ide Rızvân ki yetmiş biñ melekke
Selâm vire bular cümle deyeler merhabâ ahyâr
- 2 Rivâyet etdi râvîler Resûl-i fahr-i cihândan
Ne buyurdu Habîbullah kulağ vir bu söze ahyâr
- 3 Ki cennetde yaratdı Hağ ki yetmiş biñ şehr-i ahsen
Ki kırmızı yâkütndan degil mermer veyâ polad
- 4 Ki her medîne içinde yaratdı yetmiş biñ ev
Cemî' cümle nûrdan katı ebyaz vel-envâr
- 5 Ki her eviñ içinde var ki yetmiş biñ sedîr dahı
Olupdur cümlesi yeşil zebercedden olup zâhhâr
- 6 Ki her sedîriñ üstünde ki yetmiş biñ döşek vardur
Kimi harîr gibi sündüs ki icâd eyledi Cabbâr
- 7 Ki her döşegiñ üstünde oturmuş 'İnüllah
Ki öyle hürî 'indür kim görenler olalar eskâr
- 8 Ayağından topuğuna varınca misk-i ezferden
Topuğundan göbeline varınca ebyaz 'anber
- 9 Göbeginden boynına varınca kâfurdan olupdur
Hudâ halk eyledi başın ki şâfî eyledi envâr
- 10 Olupdur öyle bir dürr kim çıkdı dünyâya
Dutardı güneşiñ nûran iderdi 'âlemi envâr
- 11 Resûlullah şordılar kimiñ-içündür bu yâ Aşmed
Reşûlullah haber virdi cemâ'atle ola işrâr
- 12 'Aliden bes rivâyetdür Hudâ râzı ola andan
Kaçan namâz murâd etse ider vuzû'ya ol işâr

- 13 Giderdi şoñra mescide yürürdi belin egerek
Ki boynunuñ tamarları şişerdi hem olur ‘aħmār
- 14 Buña derlerdi yā ‘Alī niçün belini egersiñ
Ki zāhriñde yüküñ yoқdur ki bundan vir bize aħbār
- 15 Cevāb virdi ki bunlara eyidürsiñiz gāla
Benim zāhrimde yük var қatı eşқaldurur ızrār

-109-

- 1 Қamu yerler қamu gökler götüremediler anı
Daħı taғlar қamu taşlar қamusı etdi i‘tizār
- 2 Ki ben yüklendim ol yüki benim zāhrimdedür ol yük
Anıñçün eglerin ben anıñçün oldum istiħmār
- 3 Var yidi mescidiñ қapusına ol şāhibül-‘ilm
Nidā iderdi ol ħalkā eşit ne derdi ol aħyār
- 4 ‘Abīdiñ қapuña geldi faқiriñ қapuña geldi
Ža‘ifiñ тапуña geldi deyü aғlardı ıztırār
- 5 Ezen ⁴⁶ vir imdi ey Bārī eviñe ister ol
Bunı söyler iken girer mesācide bi-‘itizāl

- 6 Fezā‘ilil-Ezān ҚavlühüTe‘ālā وَمَنْ أَحْسَنُ ⁴⁷

(El ayet) قَوْلٌ مِّمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ صَالِحًا

- 7 Elā ey mü‘min-i kāmil oқu beş vaқte sen ezānı
Zirā sünnet-i Resūldür şaқın terk eyleme her an
- 8 Ezān fażlın deyem saña қulaқ тұtarsañ baña
Ol a‘lī seyyidiñ sözün saña naқil ideyim el‘ān
- 9 Ne der diñle Ĥabībullah ezān oқusa bir ādem
Onı nere yetişirse oradaқ қаçar ol şeytān
- 10 Daħı seniñ ezānıñı ne қadar kimse duyarsa
Namāz қılsalar anuñla icābet eyleyüp ol an

⁴⁶ izin olmalı

⁴⁷ (İnsanlar) Allah'a çağırın, iyi iş yapandan kimin sözü daha güzeldir? (Fussilet 33)

- 11 Bularnıñ cümlesiniñ sevābı qadar sevāb vire
Ki hıç eksik degil ašlā seni mesrūr ider Mennān
- 12 Velekin kendiñi űaűın tağannı eyleme anda
Zırā ħarām idüpdür Ħağ tağannı ki külli an
- 13 Ki ol yerde küfurbāz er ki tenbıh-i ğaflinden
Ki ta' lım eyle ustandan aña göre oqu ezānı
- 14 űaűın cehl-ile oğuma ezānı sen gel ey mü'min
Girersiñ nār-ı kübrāya idersiñ lu'b fil-ezān
- 15 Eger ister-iseñ cennet taleb etme iliñ medħin
Ezanda sünneti gözed ki ta'yır etme harfe her an

-110-

- 1 Resülullah ne buyurdu anı da nağil idem saña
Ki yazdı Ħayātıl-Ğulüb bu aħbārı biliñ ey cān
- 2 Bir ādem oğusa kırk yıl mesācidlerde ezānı
Ħudā azād ider anı yedi űamudan ol Mennān
- 3 Velekin űarğ budurur ħasen it űavtıñı hem sen
İliñ medħin taleb etme ki fil-ezān
- 4 Besār oğlı ki 'Ağadan rivāyet űöyle gelmişdür
Didi didi Resülullah ki űağdı cevher ol sultān
- 5 Mü'ezzin mağfiret olur ki űavt çıkdığı qadar
Dağı taşdığ ider cümle eşiden yaş qurı her an
- 6 Sa' id Ħudrī buyurdu yanında olan ādeme
Ki sen berride olsañ da oqu ezānı fil-'evān
- 7 Gerü ref' eyle űavtıñı gücüñ yetdigi miğdār
Ki tağyır ü ħuruf etme ri'āyet eyle fil-ezān
- 8 Ki zırā istimā' idüp Resül-i űems-i cihāndan
Ne buyurdu Resülullah kelāmında ol sultān
- 9 Eşitmez illā eşidir ağaç taş insān cin otlar
Ki iştiħād ide cümlesi ki 'indallahu vel-mızān
- 10 Dağı ezān sebeb-ile nice envā' ı ma'şiyet
Ki 'afv idermiş Allah kişiden envā' ı 'işyān
- 11 Ħikāyet űöyle gelmişdür ki Manşūrī Zāhid nedür

- Ki Bağdādîñ şuyı artdı gerü günden güne irmān
 12 Bu kıışşada ‘Ömer oğlu zamānında idi añla
 Meger bir gice rü’yāmda ki gördüm kendimi ey cān
 13 Ki bir köpriniñ üstünde görürem kendim hemān
 Ki şu artup gider hemān şehir ğarķ olacaķ el’ān
 14 Ki derin kendi nefsimden ki Lā Kıuvvete İllallah
 Ki Bağdād ğarķ oluyorur daħı ehl-i Belhel’ān
 15 Bu kez bir ħüsn şüretde bir ādem geldi Rābi’den
 Meger kim bu melek imiş geldi çün Ħaķdan ol el’ān

-111-

- 1 Ki gerçi nāciyesinden berü bir kişi daħı geldi
 Meger kim bu daħı melek imiş geldi bu da el’ān
 2 Rābi’den gelene ider gerü Kerħden gelen melek
 Ne şey’le emir olunduķ sen ħaber baña sen el’ān
 3 Cevāb virdi aña melek baña emr eyledi Allah
 Ki ehl-i Bağdādı cümle şuya ğarķ iderem el’ān
 4 Ki Kerħden gelen ider niçün ğarķ ile emr etdi
 Bulariñ suçları nedür ħaber it bize sen el’ān
 5 Cevāb virdi aña melek gice melekleri cümle
 Göge aĝdı bular düpdüz Ħaķķa söylediler her an
 6 Şikāyet etdiler Ħaķķa ki yā Rabbi bu gicede
 Yedi yüz kıızı bozdılar şaķīler oldılar tuĝyān
 7 Ğazab etdi bulara Ħaķ baña emr eyledi Allah
 Var imdi ey melek Bağdādı ğarķ it şuya sen el’ān
 8 Bu kez gündüz melekleri ki aĝdılar göge düpdüz
 Didiler bunlar bugün Bağdādı ey Mennān
 9 Yedi yüz yerde bil ezān oķundu Ħudāvendi
 Bular bunu dicegez eşit ne işler ol Mennān
 10 Yedi yüz ezāniñ ħürmetine ben anı ‘afv etdim
 Ki ğarķ etme gel ey melek mekāniña gine imkān
 11 Ki rü’yā şāħibi eydür uyandum uyķudan hemān
 Ki kalkđım şuya baķđım ben kesilmiş biraz noķşān

- 12 Ki andan soñra günden güne noqşān oldı ol şı kim
Ki ola ki mekānına gine vardı ki ol noqşān
- 13 Şaķın zinhār eyā mü´min ki terk eyle kelāmı sen
Oķunurken ezān diñle yaķar Haķ seni fīl-nīrān
- 14 Mü´ezzinler ne derler ise daķı sende de ihfāca
Saña mücde eger diñler iseñ ezānı sen her an
- 15 Rivāyet etdi Meymūne Resūl-i faħr-i cihāndan
Ne işlerdi Resūlullah ķulaķ vir buña sen inan

-112-

- 1 Ki oldı ķā´im sürūr ki beynen-nisā´i vel-ricāl
Didi yā ma´şeren-nisā´ kaçan eşit sekiz ezān
- 2 Ki uyuñ siz müezzine ne derse siz de anı deñ
Ki zīrā gel ģarf içün ki biñ biñ derece inan
- 3 Buyurđı Hażret-i ‘Ömer bu nisālar içün ancaķ
Ne miķdār ola erlere buyuruñ anı zī-iħsān
- 4 Buyurđı yā ‘Ömer eşit iki ķat olan erlere
Sa´ādāt şol ricāllara ezānı diñle her an
- 5 Zamāñ-ı evvel içinde ki bir şāh var idi aña
Kim ismi İsmā´ıl idi ķatı şāliħ idi her an
- 6 Vefāt eyledi ol şāh kim biraz zamān mūrūr etdi
Ki bir şāliħ kişi anı görüpdür anı fīl-menām
- 7 Baña söyledi ol şāliħ ne işledi saña Allah
Cevāb vērđi aña ol şāh yarlıģadı beni Hañnān
- 8 Ne şey´ ile yarlıģadı günāhiñı seniñ Allah
Cevāb vērđi gine aña giderdim yolda nāģihān
- 9 Giderken biz tevābi´ler ile ezān oķundı bil
Atım çekdim turıvırdım ezānı diñledim el´ān
- 10 İcābetimden ötüri yarlıģadı beni Allah
Ķamu suçumı ´afv etdi ne deñlü var ise ´işıyān
- 11 Ki bir cevher daķı virem anı naķış eyle ķalbiñe
Muciblere ne ķılar Haķ ki ol zül-menni vel-iħsān
- 12 Ki ‘Osmān ibni Yezāddan rivāyet şöyle gelmişdür

- Ki Sālim ibn-i ‘Ubbāde vefāt etdi meger bir an
 13 Ki bek ğamlandı babası ki oğlunıñ vefātından
 Ki durmaz ağlar ol her an girü ğarķ oldu el’ān
 14 Niçün ağlarsıñ ey kişi deyü söylediler buña
 Didi Vallahü ki oğlunıñ vefātından degil aħzān
 15 Velekin ey qarındaşlar günāh-ıla vefāt etdi
 Nice olur ğāli oğlumuñ yaķar anı fıl-nīrān

-113-

- 1 Biraz eyyām mürür etdi anuñ mevti üzerinde
 Babasına ki bir ādem geldi söyledi inan
 2 Didi oğlunıñ düşimde ki gördüm söyledi baña
 Saña ne söyledi Allah deyüvir baña sen el’ān
 3 Didi merĥamet eyledi baña ğabrim içinde Hāķ
 Didim ne şeyden ötüri seni Hāķ eyledi ğufrān
 4 Didi bir gün mürür etdim ki bir günāh ğaşid etdim
 Eşitdim ben müezziniñ gerü şavtını ol zamān
 5 Tevaķķuf eyledim anda ğulaķ ezānı ben
 Ne dise anı ben daĥı didim ki bile ben ezān
 6 Ki ğattā fāriğ olunca ezān istimā’ etdim
 Hāķķa ğamd ü şenā etdim ezāndan soñra fıl-mekān
 7 Ki ol ‘işyān işledim gerü soñra rücū’ etdim
 Ki geldim evime soñra ki ārız oldu mevt el’ān
 8 Beni ğabrime ğodılar iki melek baña geldi
 Ķatı şiddetli geldiler ki ‘aķıl getdi fıl-mekān
 9 Bular baña azāb etmege ğaşd étđi ğubūrımda
 Ki geldi bir nidā Hāķdan gerü tur yā melek el’ān
 10 Benim keremime düşmez ki bir ğul yer üzerinde
 Ezānı diñleye anda beni birleye fıl-ezān

- 11 Fezā'ilid-du'ā ⁴⁸ وَادَّأَسْءَلِكَ عِبَادِي
- عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِي إِذَا أَدْعَانُ
- 12 لَيْسَ جُبُولِي وَلِيُؤْمِنُنِي
- لَعَلَّهُمْ يَرْشِدُونُ
- 13 Gel ey dünyāda aḥretde sa'ādet istiyen su''āl
Ḥazır eyle su'ālīni Ḥudāya ancak ey su''āl
- 14 Ki atı' eyle evümüzi ki cemī' maḥludan ey kişi
Hemān Allaha yalvar sen niyāzı eyle ey su''āl
- 15 Ki yodur fā'ide ayrīdan cemī' ısmet vire Allah
Etegiği beliğe şo ki yalvar Tağrıya su''āl

-114-

- 1 Ki terk it fāñi dünyāyı şaın dünyāyı isteme
Ki zīrā tāriküd-dünyā olanlar buldı isti'cāl
- 2 alīldür bu aallardan azaldur bu müzelletden
Bu tez gider atı elden vehimdür bu dağı ḥayāl
- 3 Gel imdi itse Tağrıdan bir milk-i fenā olmaz
Rezīl olmaz ḥaır olmaz ki olmaz dā'imā iḥcāl
- 4 Ḥulūř eyle dile ḥācet ki ol Ḥālıı Mevlādan
Ki zerīre akrebdurur ol Ḥa senden sağa yaın her ḥālī
- 5 Didi Allah kelāmında arībim ullarıma ben
Ki benden ne dilerse virem elbette külli ḥāl
- 6 Ki boynığdaki şamardan arībdür sağa ol Allah
Bilür göñlüň içindeki amu eřyāları her ḥāl
- 7 Beyān etdi kelāmında ḥiṭāb etdi ḥabībine
Benim ullarıma söyle yaınam anlara her ḥāl

⁴⁸ Kullarım sana, beni sorduğunda (söyle onlara): Ben çok yakınım. Bana dua ettiği vakit dua edenin dileğine karşılık veririm. O halde (kullarım da) benim davetime uysunlar ve bana inansınlar ki doğru yolu bulalar. (Bakara 186)

- 8 Ki ben yakınam anlara boyundağı tamarlardan
Ki istesin bular benden ne kim virem idem i'cāl
- 9 Şakın zinhār eyā dāğī ki isterken Hudādan sen
Ki cem' ét qalbiñi aña qabūl ola du'an her hāl
- 10 Ki zīrā vārid oldı kim mūrūr etdi Kelīmullah
Ki bir ādem du'ā ider tazarru'lar ider a'cāl
- 11 Baña baqdı Kelīmullah qatı bek yalvarır Haqqa
Ki nefsinde didi Mūsā du'ā etdi Haqqa i'cāl
- 12 İlahī bu yigidiñ hāceti baña olaydı
Virirdim hācetin anuñ zerre hāmdü kılam menāl
- 13 Ki sen erhamur-rāhimīn niçün etmezsın olur hāmt
Niçün qayırmazsın aña niçün virmeñ aña menāl
- 14 Ki vaḥy etdi Hudāvendī yā Mūsā eşit beni
Ki bes ben senden erhamım ki bu yigide ey su'āl
- 15 Velekin çağırdı dilden ki qalb ğayr yerededür
Anıñçün qabūl etmem iderem da'vetin ihmāl

-115-

- 1 Ki ben şunu qabūl etmem dili çağıra baña da
Ki qalbi ğayrīda ola ki virem hācetin ibtāl
- 2 Bu kışşadan haber virdi didi Mūsā
Ki tevbe eyledi yigit rücū' etdi minel-ḥayāl
- 3 Gel ey tālib talebiñde Hudāniñ emrini gözle
Ki hattā Haq qabūl ide seniñ da'vetiñi a'cāl
- 4 Daḥı peygamber sünnetiñ şirk eyleme zinhār
Eger derseñ qabūl ola kamu hācetleriñ a'cāl
- 5 Ki şeytān sözine uyma ki terki vesvesesine
Ki zīrā Haq qabūl etmez kamu hācet olur ibtāl
- 6 Saña bir kışşa deyeyim o kışşadan haberdār ol
Şudūrīnda anı hıfz it tenaşşuḥ it bunı her hāl
- 7 İbrāhīm ibn-i Edhem dir ki çıkdı dir gine bir gün
Ḥiṭāb etdi didi halka qulaq viriñ baña her hāl
- 8 Biliñ Haq size qarībdür qabūl ider du'āñuzu

- Ne kim isterseñiz Hâkdan icâbet ide Zül-celâl
 9 Kāvmi bes didiler aña ki biz Tañrıdan isteriz
 Ki Hâk virmez su'âlimüz emek zâyî' olur her hâl
 10 Bulara bes hıñâb etdi ki on şeyden ötüri Hâk
 Kâbül etmez du'â gözi gider hevâlara her hâl
 11 Biri budur anı diñle severin dersinüz Hâkķı
 Velekin emri yok sizde anıñçün eylemez iķbâl
 12 Muħammed ümmetiyüz deyü da'vâ kılarıñıuz
 Velekin sünneti yoķdur ki ef'âlde daħı a'mâl
 13 Ki şeytân düşmânımız deyü da'vâ kılarıñıuz
 Velekin sünneti yoķdur ef'âlde daħı a'mâl
 14 Daħı cenneti severiz deyü da'vâ kılarıñıuz
 Duħūline sebep olacaķ 'amâl sizde her hâl
 15 Gine ben müslimanın deyü da'vâ kılarıñıuz
 Kānı şurūt İslāmıñ kani imān kani a'mâl

-116-

- 1 Ki mürtekib olursıñıuz büyük günâhlar işlersiz
 Anuñçün Hâk kâbül etmez olur da'vetiñiz ibtâl
 2 Utanmazsız Hâkdan bu deñlü 'isyānıñızla
 Gine Hâkķa el açarsız dilek istersinüz her hâl
 3 Olanları görürsinüz velekin 'ibret almazsız
 Ki havfiñiz yok ölmeden ki ğafletdesinüz su'âl
 4 Daħı me'kûl meşrûbda gözetmezsiz helâli siz
 Daħı melbûs olanlar da helâl geymezsınüz her hâl
 5 Gice gündüz ki dünyāya tevağgul etdiñiz her an
 Unutdiñiz Hâkķıñ emrin geliñ Hâkķa siz ey ğaffâl
 6 Eger taleb iderseñiz du'āñuz kâbūlını
 Bulardan rücū' idiñ itā'atde oluñ her hâl
 7 İtā'atde olanlarıñ nice kâbül olur diñle
 Ki red etmez du'âların bularıñ Tañrı külli hâl
 8 Hikāyet şöyle gelmişdür ki şehr-i Nişābūrıda
 Ki bir şeyh var idi anda kerāmet şāhibi 'amâl

- 9 Anıñ bir kıızı var idi ki tezvıce murād etdi
Faķır idi bunıñ hāli yoğ-ıdı bunda bir emvāl
- 10 Ki kız ağlayarak geldi söyledi babasına
Babası bes 'iṭāb etdi niçün ağlarsıñ ey 'ayāl
- 11 Ki emridür Haķķıñ tezvıc niçün ağlañ buña kıızım
Kızı didi babasına ki zivāc degil ey a' māl
- 12 Velekin babayam nicedeyim yoķdur cihāzım hıç
Ki arķam ķatı çıblaķdur ta'yıb ider ricāl
- 13 Beni bes ĥor görür zevcim bunuñ ile varıram ben
Daħı tavzıṭı ider beni kıızıl kıızı der aķrabā
- 14 Anıñçün iderem ibkā anıñçün oluram maħzūn
Cihāz it baña ey babam 'adūdan olmayam ĥamm-ħāl
- 15 'İtāb etdi kıızına ol ki yā 'āşiyā ne deñ sen
Ki ķorķ Allahdan ey kıızım ki Halkdan etme istiħcāl

-117-

- 1 Yarın yevm-i kıyāmetde saña iħsān ider Allah
Kıanı kıyāmet azıgıñ deyü Haķ ider istis'āl
- 2 Dimezsiñ ki nice olur benim hālim kıyāmetde
Ki rüsvāy ider Haķ beni beynel-ħalkı bis-sū'āl
- 3 Bu kez didi kıızına ol ki ey kıızım necideyim
Bilürsiñ bende yoķ māl saña cehiz idem fııl-ħāl
- 4 Didi ol kız babasına faķır iseñ sen ey baba
Ĝanīdür Tañrı Te'ālā ki andan iste biraz māl
- 5 Ne'am didi kıızına ol ki isteyelüm Allahdan
Eger virirse ey kıızım vireyim ben saña emvāl
- 6 Ki vaķta kim gice oldı ki cümle ĥalk uyudılar
Eviden çıķdı ol zāhid ki oldı mescide zil-hāl
- 7 İki rik'at namāz kıldı münācāt etdi Rabbine
Didi yā Rabbi bu sāt baña virseñ biraz emvāl
- 8 Bu kez bir şadā gelmedi Cenāb-ı Haķ tarafından
Ĝāzaba geldi ol zāhid eşit ne söyler ol aķvāl
- 9 Ki bir daħı didi Haķķa eger sen baña ey Bārī

- Ki virmezseñ bu sâ'at māl hazîneñden baña fîl-ḥāl
- 10 Vururam ben 'aşā ile kırarım cümle ḳandiliñ
Ateşe verürem eviñ yaḳarım eviñi fîl-ḥāl
- 11 Daḫı yaḳamı yırtaram ki nefsimi helāk idem
Ḳabül etmez iseñ da'vetimi virmez iseñ emvāl
- 12 Ki bundan şoñra mescidiñ ṭamu yarıldı üstünden
Zeheb fızza yarı altun yarı aḳçe ile esyāl
- 13 Etegin ṭutuvirdi ol ḳaçan etegi ṭolınca
Didi ki yeter yā Rabbi ki itdiñ ni'mete īsāl
- 14 Ki fırsat geçse şimdiki ḫalkınıñ eline
Ki dolsa dünyā māl-ıla dimez yeter ki ol baḫḫāl
- 15 Ki şeyḫ getürdi zīl-ilen ḳapuya geldi mescidiñ
Ḥurüc etmek murād etdi ki ol şāḫib-i zül-kemāl

-118-

- 1 Bu kez mescid bucağından bir ādem ki çıḳageldi
Yapışdı zīline anuñ didi 'öşri benimdür māl
- 2 Ki şeyḫe didi ol kimse ḫışādı derdiñ ey şeyḫ
Çıḳar 'öşrini sen anın getürüvir baña nī-cidāl
- 3 Du'ā ṭoḫum sendense amin şuyunu ben virdüm
Seniñle müşterek olduḳ ki fikir it anı sen cidāl
- 4 Bu kez nışfını ol mālınıñ amin deyene virdi ol
Ki eksik virmedi aña berāber etdiler īzāl
- 5 Ki ol faḳīr aña didi niçün edanı terk etdiñ
Niçün bu sözi söylediñ edebden etdiñ i'tizāl
- 6 Didin Allaha ey kişi seniñ eviñi yaḳarım
Ḳırarım ḳandiliñ beytiñ ḫarāb eylerem iḫticāl
- 7 Cevāb virdi aña sâ'il belī böyle du'a etdüm
Zīrā 'ahd etdüm anuñla ki emrin ṭutmaḡa her ḫāl
- 8 Ki 'ahd etdüm ben anıñla ki ben ḡayrıya ṭapmayam
Ki ḡayrīdan ṭaleb etmem ḳamu ḫācetlerim her ḫāl
- 9 Bu deñlü za'īf meyle ben ki red etmedim emrini
Daḫı ben 'ahdime ṭurdım ki ṭutdum emrini her ḫāl

- 10 Ki ol ahhār-ı ‘ālemdür ki ol Cabbār-ı ‘ālemdür
Ki ol cümleden aqvādur ki oldur şāhibül-eclāl
- 11 Eger ol vermeyeydi ki ben istedigim şeyden
Yıqardım evini anuñ kıırdım andiliñ fıl-āl
- 12 Faır bu şeyhe didi kim ki sen ormañ mı Allahdan
Bu sözi söylediñ Haa hayāsızlık idüp iāl
- 13 Şeyh didi baña ol ki ki nār-ı ış-dem etdi
Daı albime virdi ol hicārāt heybetin iāl
- 14 Harāb etdi beni şavma’ı evvel kelām-ıla
Didi قُوْ اَنْفُسَكُمْ وَاَهْلِيْكُمْ⁴⁹ idüp irsāl
- 15 Ki benden istedi bir alb ki ben albim aña virdim
Ki i’ā eyledim aña amu istedigini her āl

-119-

- 1 Bu deñlü udretim ile du‘āmı red ide-y-idi
Harāb olurdu albim bil yıqılırdı amu a’ māl
- 2 Ki imān andili şınır ki albim yıqılıcağaz
Ki i’ tıād ağacı yıqılırdı albden isti’āl
- 3 Faır bu şeyhe didi kim neden erdiñ bu ikrāma
Ki şeyh didi eyā miskīn eger ister iseñ eclāl
- 4 Ki nā’ il olayım derseñ bu kerāmete ey kişi
Ki öldür nefsiñi sen de her işde eyle istilāl
- 5 Hevādan geç gice gündüz hevā mülāzımat eyle
Gice gündüz hevā-y-ıla ider hevesini istifzāl
- 6 Ki taşraya getme emrinden o da uta seniñ emriñ
Diliñden oma Mevlāyı seni de ol ide ifzāl
- 7 ‘ Aceb bu kışşadan hişşe sen aldıñ mı eyā mü’ min
Gel imdi eylegil ilāş ‘ibādetde amu a’ māl
- 8 Eliñde yok evāmir hem mearımdan tecennüb yok
Gine el açañ Allaha hayāsızlıdur ey su’‘āl

⁴⁹...Kendinizi ve yakınlarımızı ateşten koruyun...(Tahrir 66)

- 9 Der Beyān-ı Husnül-Halkı Liḳavlihi ‘Aleyhi
Esselām حَسِنُوا أَخْلَاقَكُمْ تَعَامَلُوا النَّاصِ مِثْلُ مُعَامَلِ 50
- 10 Elā ey mü‘min-i kāmil kemālatdan idem i‘lām
Ol a‘lā Seyyidiñ sözin saña gel idem i‘lām
- 11 İster iseñ cenneti taleb kılar iseñ dindār
Ki hulḳıñı ḥasen eyle odur uş fa‘l-i istikrām
- 12 Eger Hakkıñ rızasını ararsañ dünyāda kişi
Ki tezyīn eyle zātıñı muṭahhar kıl minel-eşām
- 13 Ki halka luṭf-ıla söyle ola cümlesi ḳardaşıñ
Ki ḥalim eyle sögerler ki şabır it eyleme işṭām
- 14 Büyükleri ola yapañ ki it her yerde sen ta‘zīm
Ki giçenleri göricegez ki bunlara da kıl ikrām
- 15 Büyük şevāb çok deyü it anlara ‘izzet
Ki gençlerin günāhı az deyü idesin ihtirām

-120-

- 1 Ki her maḥlūḳa iylik it kötülükden firār eyle
Ki ḥayrun-nās olasin sen ideler saña da ikrām
- 2 Ki ğayzıñı kezım eyle zulm idene iḥsān ét
Ki nūr-ıla ṭola ḳalbiñ daḥı imān-ıla İslām
- 3 Ki Nevvās ibn-i ol Semmāk su‘al idem Muḥammede
Kibir nedür bu dünyāda daḥı bunda nedür eşām
- 4 Cihānı faḥrī ne buyurdı ki iylik dünyāda kişi
Ki ḥüsn-i hulḳ ide halka didi ol seyyidil-enām
- 5 Günāhdur bu dünyāda ki bir şey gele şadriña
Aña muṭallı‘ olsalar gire göre ḳamu atām
- 6 Ki ya‘nī ne dimekdür kim ki bir şey gelse göñlüñe
Uyup da ḥaşmıña ğaḳab bu def‘a idüp ol seyyām
- 7 İylik ile kötülige budur er kişiniñ işi
Kötülige kötülük budur nā-merd işi esām
- 8 O cevher ma‘deni Aḥmed ki bir cevher idüp irād

⁵⁰ İnsanlara güzel ahlakla muamele ediniz.

- Didi yevm-i kıyāmetde ide h̄alk şāhib-i iḳdām
 9 Ki bir şey' eylemez şaḳīl yarın yevm-i kıyāmetde
 'Ameller vezin olucağaz ki h̄üsni h̄alk éde iḳdām
 10 H̄üsni h̄alk ağır gele ki mü'minler mīzānına
 Ki mīzān kamu kayradan olmadıca ızni kıyām
 11 Ki buğz ider Te'ālāllah fuḫuş söyleyen ādeme
 Daḫı buğz ider şol ki kötü sözler ide kelām
 12 Nisālar sultānı 'Ā'īşe ne buyurdu anı hıfz it
 Didi Resūlullah naşīhatdur saña a'zām
 13 Ki kimdür kāilil-īmān ki mü'minler içinde
 Ki h̄üsni h̄alk idenlerdür daḫı luḫf isteyen eyyām
 14 Ebūd-Derdā haber virdi eşitdim ben Resūlullah
 Ne buyurdu gör o sultān ki nūrı femden isti'dām
 15 Kıyāmet günü olduğda ki vaz' ola terāzüye
 Ki h̄üsni h̄alk ola saḫā ikisi vaz' ola a'zām

-121-

- 1 Ki h̄ulk étdigi vaḳıtda ki evvel īmān-ı Allah
 Ki kuvvet virdi īmān ne ki h̄üsni h̄ulk ide 'Allām
 2 Daḫı saḫā idebile ki kuvvet virdi īmāña
 Anınçün bu iki kişi oda yanmaz olur seyyām
 3 Ki küfür h̄ulk idicegez ki ol Allah söyledi
 Baña kuvvet vir ey Allah ki buḫl-ı su'ü h̄ulk bezzām
 4 Ki Ḥayāt-ı Ḳulüb içinde yazmışdır bu aḫbārı
 Velī bāz eyledi icmāli ki tafşīline it iḳdām
 5 İki kısım durur aḫlāḳ biri mezmūm biri maḫsūn
 Ki aḫsen beyān etdiñ idelüm mezmūm i'lām
 6 **Der Beyān-ı Aḫlāḳ-ı Zemīmeti ve Hüve Alā mā**
Naḳalehü Şāhibül-Ṭarīkahi
 7 Şürü' idelüm icmāle kötü h̄üyı olanlara
 Alam deryā-yı 'ummāndan idem bir ḳatre'i ilām
 8 Ki sū'ul-h̄ulk olanlar ḳatı bek kötü ḳavimdür
 Ki şirretlikde nihāyet bulupdur etdiler ecrām

- 9 Köti hūy şol fa'aldur kim deyem dāhlarım saña
Gel mü'min bu gürühdan çıkar galī nefsiñi ibrām
- 10 Diline ne gelürse ol tekellüm ider ol söger
Küfür söyler fasıķ söyler ider mü'minlere eştām
- 11 Diliñ afātı ne ise tekellüm ol düpdüz
Dağı göz afetin işler kulaķ ayak ider aqđām
- 12 Faķırleri göricek çevirir yüzün anlardan
Bu sū'ı hulkıdur ey kişi dīniñi bu ider i'lām
- 13 Seni incidse bir ādem olursiñ sen aña ğazbān
Muḥārebe idersiñ sen anuñla ol zamān ḥaşşām
- 14 Bu dağı sū'u hulkıdandır bunu da terk idegör sen
Bu şeytān fa'lidür kişi bunu kendinden it i'lām
- 15 Ki incidse seni ḥayvān tarīķde yāḥūd ğayrīde
Anı dārb eyleme zinhār çekersin zarrını ey ḥām

-122-

- 1 'Ādetinden ziyāde anı dārb etseydiñ yolda
Kıyāmetde saña andan su'āl etse gerek 'Allām
- 2 Ki ḥayvān ḥaķķı bek güçdür dili yok söylese aña
Ne mümkündür ḥelāllaşmak hemān ki etmek istiḥdām
- 3 Bu dağı sū'ı hulkıdandır ki ḥayvāna sögüp vurmaķ
Ki zulm etmiş olursiñ sen ki olduñ sen minel-zullām
- 4 Ki velḥāşıl saña diyem ki ḥüsni hulkı nedür bundan
Seni dārb etseler fussāķ aña ḥüzün etme hem 'alām
- 5 Haberde vārid oldu kim ki Allahıñ Resūlı Nūḥ
İderdi kāfiri da'vāt ki Ḥaķķıñ emrine aqđām
- 6 Ki cemī' olurdu kāfirler vururlardı kafasına
Aķardı kan kafasından ki incinirdi aḥlām
- 7 Gine giderdi ol server gine anlara söylerdi
Geliñ Tañrınuñ emrine eyā şirār eyā zullām
- 8 Ki her gün da'vāt iderdi geliñ dīne eyā küffār
Belā gelür size elbet oluñ agāh eyā zullām
- 9 Ki ta'cīz etdi küffarı bu kez cem' oldılar küffār

- Ki arb etdiler ol adar ki oldu mertebe ehdām
- 10 Ki yatdı biri iki sā‘at ifākat buldı adı ol
Gine sgmedi anlara ıgırdı Hāa gel bed-nām
- 11 Hāyāt-ı Kulub içinde gelüpdür nail saıh bil
Ki bir oca var idi avm-i Nudan bek atı tamām
- 12 Anuñ bir oğlı var idi belīd-idi babasından
Ki ođlına didi mel‘ūn eit benden eyā gullām
- 13 Ki ben īmān getürmedüm Şu Nua sen de getrme
Elinde ‘aası var-ıdı ki *Nua vurdı inhidām*⁵¹
- 14 Ki Nuıñ baŐına vurdı ‘aası ol kiŐi mel‘ūn
Nie vurunca başına kemik zāhir olup azām
- 15 Gine böyle iken derdi geliñ īmāna ey mel‘ūn
Hāıñ dürlü azābı var azābdan urtuluñ eyyām

-123-

- 1 abul etmediler bunlar ki Nuıñ emr-i nehyīni
Ki tācir oldu ol yerde mnācāt etdi bil-‘Allām
- 2 Ki sen bilürsiñ ey Bārī bulara msteħıķın vir
Bular un olmadı iŐlāh bulara uyar belā-ı ‘azām
- 3 Ki def‘ it bunları yā Rabbi pāk olsun yeriñ yzi
Ki almasun amu Şerri maħv ola amu azām
- 4 Ki bundan Őoñra ol Hālık neler eyledi bunlara
Ki virdi bunlara tfān helāk oldu amu bed-nām
- 5 Gel ey vāriŐ-u nebīyem deyü ol da‘vā ılan ‘ālim
Eger vāris iseñ gerçek evi imdi mriŐe itmām
- 6 Ki mriŐiñ neler çekdi ki ol kāfiriñ elinden
Ki virdiler Şer-i dīn yolına çekdi bular ezhām
- 7 Neden vāriŐseñ ey kişi bedāyi‘-le cihān tldi
Niun def‘ eylemeñ bedi‘atlar virmeñ seri itmām
- 8 BaŐıñ yarıldı mı seniñ bu dīn yolında ey kişi
Ki a kerre sürüldiñ sen bu dinden ötüri eyyām

⁵¹ 122/13, 14, 15. ve 123/13,14,15. satırdaki italik bölümler orijinal metinde silinmiŐ. Bu bölümler 06 Mil Yz A 8630 arşiv numaralı nüshadan alınmıştır.

- 9 Ki bir zālīm elinden hīç ki maẓlūm aldıǵıñ var mı
Niçe vāriş olursıñ sen ol a‘lā seyyidil-itmām
- 10 Ki halk iki kısımdur bil biri mezmūm biri memdūh
Ki taḫsīm olunur mezmūm gerü altmış bil-itmām
- 11 Bizim manzūm risālede beyān olundu bu altmış
Anı başqa risāle eyledik intizām
- 12 **Zemmül-Cehli vel-Küfri Liḳavlihi ‘Aleyhisselām**
آلْ كُفْرٌ قَرِيبٌ إِلَى الْجَهْلِ مِثْلُ سَوَادُ الْعَيْنِ وَ بَيَاضِهِ⁵²
- 13 *Gel ey şer‘iñ* tarīḳinden haberdār olmayan eṭgā
Eger mü‘min iseñ gerçek ki terk it küfri vel-eṭgā
- 14 *Ki dirsiñ mü‘minem kişi lisānında ki küfriñ var*
Diliñe gelene söyleñ ki Haḳdan etmeñ istiḫyā
- 15 *Ki mü‘min ḫirḳati degil birikip bir yere kişi*
Oyun temāşa eyleñ ki laǵviyyat idüp eḫşā

-124-

- 1 Ne sözlere ṭalup ne gelürse anı söyler
Haḳḳıñ emrini unudup tarīḳden eyleyüp eṭgā
- 2 Bu azḳınlıḳ saña nerden gelüpdür anı bilmeñ mi
Ki cehliñiz sizi yoldan çıkardı eyledi eṭgā
- 3 Geliñ bu cehli terk eyleñ koyar cehil seni oda
Ki zīrā bu cehliñ küfre aḳrebden ider ebḡā
- 4 Ki zīrā bu cehliñ neye beñzerdür anı deyim
Gözün aǵı ḳarasına nice aḳar ise ḫāşā
- 5 Cehliñde ḳaribdür küfre idiñ andan ictināb
Ki bir gün peşimān olursız oḳu leyli nihār cem‘ā
- 6 Ki zīrā bir kişi cāhil olup imān bilmese
Aña mü‘min demek cā‘iz degildür öyle bil a‘mā
- 7 Eger ‘avrat ise ol kes erinden boş olur elbet
Ki zīrā oldu ol mürted ki etdi nigāḫı efnā
- 8 Eger ḳaşşāba şorsalar gerü imān İslāmdan

⁵² Şüphesiz cehaletin küfre yakınlığı gözün siyahının beyazına yakınlığından daha yakındır.

- Anı bilmese ol aşşāb etinden etme iştirā
- 9 Eti de kendi de murdār ki zīrā oldu ol mürted
Ki mürtediñ boğazladığı murdārdur ider efnā
- 10 Kūfür söylese bir ādem boş olur anıñ ol zevci
Dağı etdiği ‘amāliñ cemī‘isi olur efnā
- 11 Gine ac eylemek lāzım olur etdi ise ol
Nikāhın dağı döndirir ki ba‘adel-tevbeti eđđā
- 12 Bu sözden şöñra kisib etseñ biraz māl cem‘ idüp
Ki beytül-māl fay‘ olur cemī‘ cümle ider nağlı
- 13 Ki vārisleriñe almaz ki zīrā mürted oldıñ sen
Ki almaz kāfiriñ mālı gerü mü‘minlere nağlı
- 14 Dağı murdār olur senüñ boğazladıđıñ ey kişi
Helāl oldu öldürmek oldu emek hevāy
- 15 Ki cāhiller arasında kūfür söyler atı çođdur
Ki zīrā zarrını bilmez atar kendini fil-varā

-125-

- 1 Gel imdi sen de ey cāhil ki tevbe eyle cehliñe
Ođumađa be‘se geçir ‘ömriñ olur efnā
- 2 Lisānıñı yarattı ađ ki ta‘līm çün
ađđıñ emrine şarf eyle lisānıñı gice ađđā
- 3 Ki merkebden kütibdür bu cehillik biliñ ey kişi
Bulur merkeb gine kendüye nefi‘ hem dağı zarrā
- 4 Ki zarrını bileydi oğurdu cāhil olmazdı
Velī kendini bilmedi oğumadı olup eđđā
- 5 Ki a‘zamul-ma‘āşıdır ki cāhillik bu dünyāda
Ki efsağıl-müfāşıđdur olmaz cenneti arā
- 6 Ölüdür dünyāda cāhil dağı ağretde ölüdür
Durulmaz ol cehennemde olur der işi vāveylān
- 7 Eger īmānı olaydı varırdı ‘ālime ol er
Ki ‘ilm-i hāli öğred deyü söylerdi ol eđđā
- 8 Ki teşbīhe etdiler cehli ki şol siyeh böceye kim
Ki ekşerden terse birikir ki teşbīh etdiler ‘ulemā‘

- 9 Taḥarrük etseñ anları ki yeller ekserī anlar
Fesāda varır ortayı ki ḥalq ider ikrah efrā
- 10 Ki söyler sözini bilmez küfür midür fesād midür
Ne gelürse lisānına anu söyler yüzi kara
- 11 Ki söyledmeden anları ki vurmağ başını yegdür
Veyāḥūd yanlarından kaç ki etme sözlerin süm´ā
- 12 Ḥacerdür cāhiliñ bağı ki gelmez ḳalbine ilhām
Ki tefsīr eyleseñ ki cemī´ ilmi gine etgā
- 13 Ki biñ yıl ´ömri olsa da namāz kılsa oruc tutsa
Ki olmaz faydası eger gerü ol gine fil-laḳā
- 14 Ki zīrā dīnini bilmez ki farz bilmez sūnnet bilmez
Daḥı mekrūhları bilmez nehyi olmamış eşḳā
- 15 Ki fehm etmez ´amelince olur deyü eremez hīç
Anuñçün faydāsı olmaz emek zāyi´ olur arā

-126-

- 1 Şifātullah hem bilmez daḥı bilmez mezāhib hīç
Daḥı peygamber bilmez dutamaz sūnnetin etgā
- 2 Daḥı enbiyā ḥaḳḳında olan şifatları vācib
Anı bilmez de öğrenmez şıḡır gibi gezer illā
- 3 Bular kendini hīç bilmez eger bilseydi kendini
Bulurdı Rabbisini elbet iderdi emrine emzā
- 4 Resūlullah buyurmuşdur bir ādem kendini bilse
Bilürdi Rabbisin ol er olurdu kāmīl-i etḳā
- 5 Ki ya´nī ne buyurdu ol kişi zātını bildi
Neden geldi yedenler bu şüretler neden peydā
- 6 Bu etler daḥı kimiñler bu ilikler daḥı tamarlar
Bu el ayak burun gözler bu ḳulaḳlar ider ısgā
- 7 Göziñ görüyorursiñ hem diliñ her şey´i söyler hem
Ḳulaḳñ şavt eşidür hem fehm ider Ḥaḳḳı eşyā
- 8 Ki bir şey´ aḡzıña alsañ acı tatlu bilürsiñ
Yeyeñ içeñ dürlü lezzetler ideñ hem cümle hażmā
- 9 Yedigiñ içdigiñ zamān diñersiñ gine içerdin

- Ne denlü kemügiñ var hem anı fikir eylemeñ ebğā
- 10 Seni aḥsen şüretde Hudā halk eyledi bu gün
Güzel yüz vèrdi göz vèrdi kamudan eyledi ḥüsnā
- 11 Güzel yaratdı Haḫ seni ki aydan hem daḫı günden
Ki ayda var mıdur göz қаş daḫı yok günde bu eşyā
- 12 Buları fehm ideydiñ neden geldi bular baña
Bulardan idüp istidlāl bilirdiñ Rabbiñi ḥaşā
- 13 Velī cāhilsin aḥmaḫsın ki farḫıñ yok şıḫır gibi
Yedigiñ geydigiñ bileñ ki bilmeñ nārı hem ‘uḫbā
- 14 Fezā’ilil-’İlmi Ḳavlühü Te’ālā ⁵³ وَلَقَدْ

آتَيْنَا دَاوُودَ وَسُلَيْمَانَ عِلْمًا

- 15 الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي فَضَّلَنَا

مِنْ عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ

-127-

- 1 Elā ey ḫālib-ü aḥret ḫāleb ḫıl maḫlab-ı ‘alā
‘İlimdür cümleden ‘alā oḫı ol cümleden ‘alā
- 2 Oḫı sen mebhāş-ı imān oḫı sen mebhāş-ı İslām
Ki zīrā bunlar oldılar ḫamu yerde bular ‘alā
- 3 Ki zīrā eylese bir kes gerü imān-ı İslāmdan
Degildür müslimān ol kes görür ol ‘azāb-ı kübrā
- 4 Daḫı nikāḫları olmaz ki zīrā mürted oldılar
Aña nikāḫ ḫıyan kimse girer cehenneme illā
- 5 Ki zīrā bunlarıñ etdikleri zinā olur her an
Sebeb oldı zināya ol görürler ‘azāb-ı kübrā
- 6 ‘İlimdür nimet-i eclā ‘ilimdür eşref-i eşyā
‘İlimdür maḫlab-ı alā ‘ilimdür maḫşad-ı aḫşā

⁵³Andolsun ki biz, Davud'a ve Süleyman'a ilim verdik. Onlar: Bizi, mü'min kullarından üstün kılan Allah'a hamd olsun, dediler. (Neml 15)

- 7 Buyurdu bes Resûlullah ki imândur gerü 'uryân
Anuñ libâsı taqvâdur hayâdur zîneti illâ
- 8 Anuñ semeresi 'ilim ki 'ilimle münevverdür
Ki muhkem olur 'ilm-ile olur 'ilm-ile ol 'alâ
- 9 Mu'âz ibn-i Cebel ider Hudâ râzı ola andan
'İlim vaḥdetde yoldaşdur 'ilim cennetdurur 'alâ
- 10 Daḥı tenhâda şâhibdür daḥı hayretde delîldür
Aḥiller vezîridür eḥibbâ oldılar alâ
- 11 Tefekkûri mu'âdildür ki günüñ şıyâmına
Müzâkere mu'âdildür kıyâm-ı leyli ilâ ednâ
- 12 Ki ancaḡ bunuñ -ıladur 'ibâdât Tañrıya kişi
Bunuñla tevḥîd olur hem içâ'at bundadır ḥâşâ
- 13 'Amelleriñ imâmıdur ki cümlesi ola tâbi'
Ki dünyâ 'izzet bunda ki bunda 'izzet-i uḡrâ
- 14 Ki oldur şâh-ı mamûlât ki oldur şâh-ı mefûlât
Ki şemsid-dîn olupdur ol ki oldur azvâ'-i azḡâ
- 15 Bunuñla mevcûd olur dîn bunuñla olur dîn
'Ameller buña tâbi'dür budur metbû'-ı dîn aşlâ

-128-

- 1 Ki metbû' mevcûd olmasa bulunur mı kişi tâbi
Ki öyle olıcaḡaz bil cāhillere ki vāveylâ
- 2 İmâm Zühre buyurdu ki on ḡaşlet var 'ilimde
Biri şerîf olur ol kes geçeli cümleden ednâ
- 3 Biri ḡanî olur ol kes geçeli faḡîri de
Biri 'izzet bulur ol kes geçeli ol bilâ-hayâ
- 4 Biri cömerd olur ol kes geçeli bahlisede
Biri ḡarîb olur ol kes geçeli eb'ad-u bu'dâ
- 5 Biri büyük olur ol kes geçeli küçḡigi de
Biri heybet bulur ol kes geçeli olsa da vaz'â
- 6 'Alî ibn-i Ebî Ṭâlib ne buyurdu ḡulaḡ vir sen
'İlim üç ḡarfdurur ancak 'ayn mîm lâm-ıla cem'â
- 7 'Ayn 'illiyûna dâldurki lâm Luṭfullaha dâldur

- Ki mīm milke delāletdür eşit her birini qara ā(y)
 8 ‘Ayn saçını çeker eli ‘alāya ‘illiyūn
 Qamu eşyā üzerine ider terebbu‘ isti‘lā
 9 Ki lām luṭfullah çeker gerek dūnyā gerek aḥret
 İrişir luṭf Haḫka ol irişir luṭfa ‘ulyā
 10 Ki mīm milke olur cümle benī-ādem üzerine
 O mertebeye irer gerek aḥret gerek dūnyā

Der Beyān-ı Fezā‘ilil-İsti‘āze

- 11 Elā ey qāri‘ul-Ḳurān ki eyle Haḫka isti‘āz
 E‘üzü ile bed eyle bulasñ soñra istilzāz
 12 Buyurdu Caferül-Şādıḳ Hudā rāzı ola andan
 Te‘avvüz bek eyidür aḡzıñı her gün itse isti‘āz
 13 Ki pāk ider aḡzı ol yalandan daḡı ḡıybetden
 Daḡı şerr-i şeyātından daḡı bühtāndan istiḥrāz
 14 Buyurdu İbn-i ‘Abbās kim Resül-ı faḫr-i cihāndan
 Bir ādem her gün içinde Hudāya itse isti‘āz
 15 Ki on kerre dise her gün e‘üzüyi okuyup ol
 Müvekkel eylese Allah aña bir melek ol ḡuffāz

-129-

- 1 Qovar şeytānı ol melek ki ḡıfz ider şürürından
 Felāḡ bulur ki ol mü‘min anıñ şerrinden isti‘āz
 2 Buyurdu Ma‘ḡal-ı Yesār Resül-u faḫr-i cihāndan
 Her şabāḡda bir ādem Hudāya itse isti‘āz
 3 Dise üç kerre e‘üzü za‘ıf Haḫka ol kişi
 Ki andan sūre-i ḡaşrıñ oḡusa aḡirine ib‘āz
 4 Ki yetmiş biñ melek tevkīl ider Haḡ anıñ üstüne
 Ki cümle du‘ā iderler Hudāya dērler ey ḡuffāz
 5 Ki aḡşāmda oḡuduḡda gine du‘ā iderler hep
 Ki ḡıfz eyle bu ḡuluñı cemī‘ afātdan ey ḡuffāz
 6 Ki ḡıfz eyle bu ḡuluñı cemī‘ vesvās-ı şeytāndan
 Daḡı cümle beliyyādan ki ḡıfz it Ḳādir ü Mennān
 7 ḡasan Başrı ne buyurdu ki bir men etse isti‘āz

- Ki şeytān ile ƙari`iñ arasında ƙalır ƙuffāz
- 8 Ki yüz ƙicāb ƙılar Allah ikisiniñ arasında
Geçilmez ol ƙicāblardan idemez vesvese lemmāz
- 9 Ki her ƙicābıñ arası yir gök arası miƙdār
İraƙ ide Te`ālāllah ki olur aƙfāzıl-ƙuffāz
- 10 Ki ma`lūm olsun ey ihvān ƙulaƙ vir baña bir miƙdār
Kelimāt-ı e`üzüniñ ki dört olupdur ey ƙuffāz
- 11 İşāret ehli didiler bir ādem oƙusa bir kez
Ki taƙƙıƙ ƙıfz ider Allah ki dört yanında ol ƙuffāz
- 12 Ki bir daƙı didiler kim ƙuluñ `ısyānı dördür bil
Biri gizlü biri aşikār gice gündüz bil ey şeh-bāz
- 13 Bir ādem oƙusa bunu Hudā ƙıfz ide bunlardan
Ki ƙurtıla şeyāfīn şerrinden bula isti`āz
- 14 Daƙı mağfiret ide Hāƙ gice gündüz günāhını
Daƙı gizlü ve aşikār günāhın ƙıfz ide Hıffāz
- 15 Birisi daƙı gündüzdür olur ƙuluñ ki `ısyānı
Keremden ƙurtara bizi ol mel`ūndan daƙı ƙuffāz

-130-

- 1 Hıruf-ı e`üzüniñ yigirmi dördür `adedi
Gece gündüz sātleri yigirmi dördür `ubbād
- 2 Bir ādem oƙısa bunu hıluş-ı ƙalb-ile taƙƙıƙ
Çıƙa aƙzından ol ƙuluñ gerü bir melek bir `ubbād
- 3 Anı ƙıfz ider ol melek ki şeytānıñ şürürından
Ki yol bulmaya ol mel`ūn anı endirmeye ƙannās
- 4 Rivāyetde gelüpdür kim ki `Abdul`aziziñ Oƙlu
`Ömer derlerdi adına eşit ne buyurdu `azzāz
- 5 Ki bir recül du`ā etdi didi yā Mālikül-emlāk
Baña şeytānı sen göster benī-ādemde yā Hıffāz
- 6 Bu kez uyudu ol recül ki gördi hāl-i rü`yāda
Ki bir cesed görüke aña ki bilinür gibi ƙannās
- 7 İçi görütdi taşından ki ol cesediñ ey ƙişi
İçinde şeytān gördi ki ƙıfda` gibi ol ƙannās

- 8 Ki şol yanınıñ üstünde oturmış görünür ol mel'ün
Ki bir hurtümü var anuñ qatı uzundur hemân
- 9 İdhāl eylemiş burnın anıñ qalbiniñ içine
Ki hāyhāy vesvese ider anıñ qalbine ol vesvās
- 10 Qaçan zikir eylese Haqqı anı izlāl ider andan
Kim sana şer işledür ider qalbine ol vesvās
- 11 Rivāyetdür anı Talebetül-Meştī buyurdı ol
Su'āl etdüm ben Allaha görem şeytānı yā Huffāz
- 12 Mekānı qandadır yā Rabbi benī-ādem cesesinde
Bunu dıcek ol Allah baña gösterdi ol Huffāz
- 13 Bir ādem annına baqdum ki gördüm İblīs anda
Anı ādemiñ annına ki muttaşıl olup tihāz
- 14 Dağı qarnı qarnında dağı hem gözü gözinde
Ki qan gezer gibi gezer benī-ādemde ol hannās
- 15 Qaçan zikir eylese Haqqı anı met' eyler ol mel'ün
Ki qalbini duta qor ol ki zikir etdirmez ol hannās

-131-

- 1 **Der Beyān-ı Fezā'il-i**
Bismillahirrahmanirrahīm
- 2 E'üzüyi tāmam etdiñ okuyan oldılar iflāh
Hudānıñ ism-i fazlından birazcık idelüm işrāh
- 3 Elā ey 'āmilül-hayrāt ki zikr it Rabbiniñ ismin
Elā ey qarī'il-Kurān şerīf-i ism-ile ol fettāh
- 4 Ki fetḥ eyle cemī' fa'liñ ki bismillah ile mü'min
Ki zīrā iş kolāy olur ki fetḥ ider nī-fettāh
- 5 Qarār ider dağı şeytān seniñ fa'liñe qarışmaz
Gelür meydāna tutdıñ ğanī fettāh ider Fettāh
- 6 Ki hattā eve girdikde ki fetḥ ide qapuyı bunıñla
Ki hattā girmeye şeytāñ eviñde ide ol etrāh
- 7 Ki mu'tād etse bir kişi ki her qapuyı açdıqca
Gir hıç girmeye ol eve ki 'ākıbet vire Fettāh
- 8 Anuñla ehliniñ ki ol arasında bula inzām

- ‘Adāvetlik gide düpdüz muḥabbetlik vire Fettāḥ
 9 Rivāyet etdi rāvīler Resūl-i faḥr-i cihāndan
 Ne buyurdı Ḥabībullah ne sözler eyledi īzāḥ
 10 Didi kim cümle maḥlūkāt eger cinnī eger insān
 Olaydı cümle müfessir gice gündüz ider işrāḥ
 11 Ki dört biñ yıl yazalardı bunıñ ma‘nasını taḥḳīḳ
 Yazamazlardı cümlesi idemezler idi īzāḥ
 12 Daḡı şevābını zikir idemezlerdi bu zamān
 Bular ‘āciz ḳullardı anı etmekden istizāḥ
 13 أَفْرَأُ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ⁵⁴

خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ

- 14 Ḳulaḳ ṭutarsañız iḡvān ki bir cevher idem īzāḥ
 Ki öyle bir cevherdür ki medḡ idemedi meddāḥ
 15 Anı Ḥālīḳ-ı mevcūdāt ki yazmış ibtidā levḫe
 Didi ḳaleme yā ḳalem her olacaḡı it īzāḥ

-132-

- 1 Ḳalem didi ki yā Rabbi ne yazam ibtidā disen
 Didi yaz ibtidā ismim ki her ḡarfını ḳatı īzāḥ
 2 Ki müştāḳ oldı ol sā‘at ki bed eyledi yazmaḡa
 Yedi yüz yıl tamāmında yazup etdi ḳatı īzāḥ
 3 Ḳasem etdi Te‘ālāllah didi ‘izzim celālim çün
 Dise bir ḳul bunı bir kez neler iḡsān idem raḡrāḡ
 4 Yedi yüz ‘ibādāt eylemiş miḡdār şevāb vire
 Bi-ḡamdillah bunı bize ki taḡşış eyledi Fettāḥ
 5 Ki oldı zīrā bu cāmī‘ cemī‘ esmā‘-i Rabbānī
 İḡāṭa etdi cümleyi mufaşşal eyledi Fettāḥ
 6 Anıñçün cümle ma‘mūlāt daḡı hem cümle mef‘ūlāt

⁵⁴Oku! Yaratan Rabbinin adıyla oku! O, insanı bir aşılannmış yumurtadan yarattı.(Alak 1-2)

- Ki bed olur anıñ eyle bunıñla şerh ider şerrāh
7 Anıñçün yazdı her harfin ki Qāf tağı kadar Allah
Anıñçün yazdı her ayātı-rū sende idüp iftiyāh
8 Anıñçün aqdı dört ırmağ ki Allahıñ cenānından
Süd ırmağı bāl ırmağı şarāb-ı lezīz ola şalāh
9 Ger evliyā ger enbiyā ne deñlü var ise ‘ālim
Bunıñ şevābını yazmağda oldılar ‘aciz şerrāh
10 Ne buyurdı ki ol server kulağ vir baña ey a‘ver
Seniñçün idüp aḥzār taleb kıl sen minel-Fettāh
11 Cemī‘ mā enzele Allah dir nebīlere idüp inzāl
O kim cümle kitāblardur bulardur şirket-i vazżāh
12 Bularıñ hep ma‘ānisi ki Qurān-ı ‘azīminde
Ki Qurān-ı azīmiñ ma‘nāsı fī fātihil-eftāh
13 Ki cümle fātiha ma‘nāsı ki bismillahdadur bil
Cemī‘ ma‘nā-ı bismillah ki içindedurur fettāh
14 Bu bil-ilşāk içindür bil ider ‘abdī Haḫḫa ilşāk
Ki ‘abdiñ cümle maḫsūdı ola semmağ Haḫḫa bil-ferāh
15 Ki evvelini aḫiriñ ‘ilmden ol cemī‘ maḫşūd
Qamunıñ maḫsūdı ḫağdur ki deyeler kamu eftāh

-133-

- 1 Benimdür maḫşūdum yā Rabbi dīzārıñı görmekdür
Ki luḫ ile kerem ile viresiñ maḫşūdum Fettāh
2 Ki ḫattā bu nezihden bes nedür aḫsā-yı maḫşūdum
Bu sebeb oldu yā Rabbi beni ‘afv idesin Fettāh
3 Buyurdı zīrā Aḫmediñ ḫadışdür ki yek-tāda
Ki bir ‘ālim vefāt etse ki terk etse varağ-ı şurrāh
4 Kim öyle bir varağdur kim içinde emr-i nehyī ola
Ki ol varağ yarın olur kıyāmetde zevīl-ecnāh
5 Ola bir yer dā-i ‘azīm ki beynel-‘ālim ven-nār
Ki hīç göstermeye anı cehennemden ide eflāh
6 Daḫı ne deñlü ḫurūf vārdur ki ol varağıñ içinde
Ki her birine bir şehir vire cennetde ol Fettāh

- 7 Ki öyle bir şehirlerdür genişlikleri ol kadar
Yedi bu dünyā miqdārı kadar halk eyledi Fettāh
- 8 Ne ni' metdür gör ey 'ālim ne ihsāndur bi-ḥamdillah
Buniñla āmil ol imdi kitābetde açup ecnāh
- 9 **Der Beyān-ı Hurūc-ı**
Erba'at-i Enhār
- 10 Elā ey sāmi'ul-ayāt açam saña mübārek bāb
Elā tālib-ü cennet neler halk eyledi Tevvāb
- 11 Hemān nevm-i ğafletden göziñi eylemeñ iḳāz
Uyanırsıñ veli bir gün giricek nāra fil-'azāb
- 12 Ki ol zulmenni vel-ihsān neler halk eyledi diñle
Bular hep seniñ içindür ameliñ var ise ey şāb
- 13 Nedür diñle Resūlullāh nedür diñle Ḥabībullah
Nedür ol müşfiḳ ümmet nedür ol yüzi afitāb
- 14 Haberde vārid oldı kim buyurdı Aḥmed-i Muhtār
Ki mi'rāc gicesi cenneti arz etdi baña Tevvāb
- 15 Cemī' cenneti gezerken ki dört ırmağı ben gördüm
Ki şordum Cebrā'ile ben ki nerden gelür iḳtitāb

-134-

- 1 Buyurdı Cebrā'il emīn gider Kevsere bu enhār
Velekin başını bilmem ki ḳandadur bilür Tevvāb
- 2 Bu kez ben istedüm Ḥaḳdan baña göster ki başını
Ki bir melek çıḳageldi selām virdi bilā-ḥicāb
- 3 Didi yum göziñi baña ki ben yumdum gözüm anda
Didi aç göziñi baña ki açdum gözimi aḥbāb
- 4 Bu kez ben kendimi gördüm ki bir şecer yanında ben
Ol ağacıñ yanında var büyük ḳubbe zevīl-ebvāb
- 5 Ki öyle bir büyük ḳubbe eger cinn-ile insān hep
Ki vāz' olursa üstüne görünür şanki bir zübāb
- 6 Ki bir ḳuş ḫağıñ üstünde nice ki görünür ise
Görünür cinn-ile insān gerü ḳuş gibi lā-murtāb
- 7 Bu kez bu ḳubbe altında bu dört ırmaḳ ḫurūc etdi

- Ki öyle bir aķar bunlar şabir kuşları lā-murtāb
8 Bu kez ben dutmaķ istedüm gerü ardıma ol sâ‘at
Ki ol melek baña didi şapuya şarşu sen zehāb
9 Ki aķ řapusını anıñ duĥūl eyle içine sen
Ki seyrān eyle içini görürsiñ a‘cabül-a‘cāb
10 Didim şapusı kilidli nice açam girem aña
Ki yoķdur miftāhı ben de olam ben fātiĥül-ebvāb
11 Didi melek baña sende anıñ miftāhı mevcūddur
Vaz‘ it eliñi aña olasın fātiĥül-ebvāb
12 Ki zıkr it Rabbiniñ ismine disen Bismillah anda
Açılır bābı řapuniñ sözümdür etme irtiyāb
13 Yaķın vardum kilide ben elimi aña vaz‘ etdüm
Ki Bismillah didim ben ki fetĥoldı çamu ebvāb
14 Ki gördüm şubbe içinde bu dört ırmağı ben gördüm
Çıkar dört köşesinden řubbeniñ seylān ider ebvāb
15 Murād etdüm ĥurūc etmege řubbeniñ içinden ben
Didi baña olmañ nazār it bir daĥı küttāb

-135-

- 1 Bu kez bir daĥı baķdım ben ki dört yanına řubbeniñ
Ki Bismillah yazmış Ĥaķ ki dört bucağına küttāb
2 Ki şu ırmağını gördüm ki Bismillah mīminde
Çıkar ol mīmiñ içinden ne san‘atdur minet-Tevvāb
3 Süd ırmağı çıkar gördüm ki ha‘i Lafzatullahdan
Ĥamr ırmağını gördüm mīminden Raĥmāniñ zihāb
4 ‘Asel ırmağını gördüm Raĥīmiñ mīm içinde
Çıkar seylān ider ol şu olup Kevşere ol zihāb
5 Didi Rabbim Te‘ālāllah ki taĥķīķ yā Muĥammed bil
Seniñ ümmetiñiñ biri bunu zıkir eylese ol řāb
6 Ĥulūş-ı řalb-ile dise tesāmuĥ etmese anda
Bu dört ırmaķdan içereyim řaķālar vire bu řarāb
7 İlahī bu za‘īf ĥulıñ içsün bu řarāblardan
Daĥı vir cennet-i vildān řafālar bula müsteřāb

8 *Fezā iliz-Zikr Kavlıhü Te'ālā* ⁵⁵

أَنْكُرُوا اللَّهَ نِكْرًا كَثِيرًا ⁵⁶

- 9 Gine ol şāhibūd-dünyā gine ol şāhibül-Ḳurān
Gine ol Tañrımñ dostı tebşir etdi bir mekân
- 10 Ne buyurdu eşit anı müserretten kılam seni
Yolında viresin cānı ki it nefsiñ aña qurbān
- 11 Buyurdu ki benim ümmetlerimden biri zikir etse
Ki Bismillahı dise neler ihsān ide Raḥmān
- 12 Ki halk eyleye aniñçün ki yetmiş biñ qadar şehr
Ki öyle bir şehrlerdür anı vaşf idemez insān
- 13 Ki her birini yaratdı ki kırmuzı yāqutdan bil
Kemālinde yapup ol Haq ki bir kez didi kün fe kün
- 14 Ki her bir şehriñ içinde yaratdı yetmiş biñ taht
Ki cümlesi beyāz incüden etdi Ḥalıkul-cihān
- 15 Ki her bir şehriñ içinde yaratdı yetmiş biñ dār
Ki her bir evi yaratdı zebercedden idüp zī-nān

-136-

- 1 Ki her bir havlı içinde yaratdı yetmiş biñ ev
Olupdur cümlesi beyāz zümerredden idüp Ḥannān
- 2 Ki her bir eviñ içinde ki yetmiş biñ sarāy var
Ki etdi cümlesin yeşil zebercedden idüp Mennān
- 3 Her bir tahtıñ üstünde ki yetmiş biñ döşegi var
Ki sündüsdurur döşegiñ adı anı vaşf idemez insān
- 4 Ki her döşegiñ üstünde oturmuş ḥūrī 'Aynullah
Anuñ lal-i zülālını içenler olısar sekrāt
- 5 Ayağı topuğına dek ki misk gibi qokutdı Haq
Topuqdan göbeline dek beyāz 'anber gibi reyḥān
- 6 Yuqarusı başına dek beyāz kāfur gibi qoqar
Başını cümle nūr etdi luṭf etdi qatı Raḥmān

⁵⁵ Bunun gibi koyu italik olarak verilen başlıklar 06 Mil Yz 8630 arşiv numaralı nüshadan alınmıştır.

⁵⁶...Allahı çokça zikredin. (Ahzab 41)

- 7 Yaratdı kendiye kullukda olan muttakiler için
Taleb kılğıl bu devleti budur bâkî cemî' ezmân
- 8 Kıanı Şimdi aña sâlik bu maĥbûb eline gire
Kıanı âşık bu maĥbûba anı biz'a eyleye her an
- 9 Anıñ elinde yazdı Ĥaķ Ebû Bekir Őerîfi ismin
'Ömer yazdı yañağında Şolında yazdı bil 'OŐmân
- 10 'Alînüñ ismini yazdı çeñesiniñ ucında Ĥaķ
Göreydiñ çeñesin anuñ virirdiñ nefsiñi kıurbân
- 11 Dudaķlarında Bismillah anıñ yanında Er-raĥmân
Daĥı yanında Er-Raĥîm yazıpdur Kıadir ü Mennân
- 12 Buları hep yaratdı Ĥaķ Muĥammed ümmeti çün
Ki tazîmen ĥabîbine neler iĥsân ider Ĥannân
- 13 Kıanı Şimdi aña ümmet bu devlet aline gire
Bu dilberleri biz'a ide buña zevkı Şafâ her an
- 14 *Ĥikâye'-i Besmele Ye'sirallahu Te'âlâ Fî Tilâvetihi*
- 15 Ki bir kışŞa deyem size bu kışŞadan oluñ ĥaffâz
NaŐĥat alasin bundan nevimden olasin îķâz

-137-

- 1 Ĥaberde vârid olmuşdur ki bir kışi vardı kim
Ki Aĥmed Oğlı İbrâhîm dirler adına lemmâz
- 2 Dir İbrâhîm var idi bir kıarındaŐım idi benim
Ki Şarâb-ı ĥamır idi her an kıatı müfsîd idi lemmâz
- 3 Ki bir ol baña geldi ki sekrân olduğı ĥâlde
Ki bir çarpdım yüzine ben yıķıldı yere ol nî-ĥâz
- 4 Biraz yatdı o maķâmıda ki Őoñra çıķdı getdi ol
Buña eyler iken getdi eşit ne işler ol nî-ĥâz
- 5 Birazdan Őoñra eşitdim vefât etmiş kıarındaŐım
Meger bir ĥavz var idi kenârında olup isti'âz
- 6 Ki getmiş dünyâdan ĥavzıñ kenârında baķa milke
Girye râyiĥalardan ben varamadım aña ib'âz
- 7 O gice ĥâl-i rüyamda anı gördüm aya dönmüş
Ki ay gibi yüzü Őavķı ta'accüb eyledim ib'âz

- 8 Didim yā Rabbi ne hikmet bu bir fāsık kişi iken
Bu ikrāma neden irdi yüzi ay gibi bek beyāz
- 9 Baña döndi hiṭāb etdi ki yā aḥī deyim ḥālim
Bi-ḥamdillah felāḥ buldı baña luṭf eyledi Feyyāz
- 10 Yanıñdan çıkacağaz ben ki ḥavza karşı yollandım
Varam ğusül eyleyem şuda ki tevbe eyleyem īkāz
- 11 Ki tevbe eyledüm didim cemī´ etdigim ´isyāndan
Bu niyyet-ile çıkdım ben yanıñdan etdim isti´rāz
- 12 Ki yolda bir kāğıd buldım içine baqdım oğudum
Meger içinde Bismillah yazılmış naķış olur Mennāş
- 13 Ki tazīmen anı yudım ki ḥavzıñ yanına vardım
Ecel erdi baña ol dem ki rūḥım etdiler iķ´āz
- 14 Ki defn etdiñ beni getdiñ Münker Nekīr geldi
Su´āl etmek diler bular bulara etdüm i´tirāz
- 15 Didim ki siz dilersiz baña su´āl idesiñiz
Su´āli mi olur ol kula yuda İsmillahı iḥāz

-138-

- 1 Ola qarnında İsmullah ´azāb mı ola ol kula
Varıñ gidiñ yanımdan siz oluñ ıraķ idiñ i´rāz
- 2 Bu kez bir nidā geldi kim Cenāb-ı Ḥaķ tarafından
Su´āl yoķdur varıñ gidiñ kulumdan idiñ isti´rāz
- 3 Ki taḥķīķ ben yarlığadım kulumiñ cümle ´işıyanın
Ki ḥürmetine ismimiñ ´azābdan eyledim aḥfāz
- 4 ***Fezā´il-i Bismillah-i Şerīf Yaķra´ - ü Bismillah-i Şerīf***
- 5 Daḥı īrād idem size ki bir kul şaḥīḥ bisāṭ
Ki baş etdi müfessirler ki tefsirler içre bir kīrāt
- 6 Zamān-ı evvel içinde ki bir deveci var idi
Ki bir pādişāhiñ devesini çekerdi ol ḥannāṭ
- 7 Meger bir ´āmiliñ yolu üzerinde ki bir şayyād
İşi dā´im geyik avlardı ol yerde kıatı ifrāt
- 8 O şayyādiñ o mekānda ki bir odası var idi
Karār ider idi içinde gicelerde olur aḥbāṭ

- 9 Ki şayd etdigi geyigi o mekānda yer idi ol
Kebāb iderdi yer idi işi bu idi ol k̄ubāṭ
- 10 Bu deveci de her dā'im aña uğrardı yatırdı
Deveciye virirdi av etinden dā'imā k̄ubāṭ
- 11 Meger bir gün gine uğradı ol deveci ol ere
Mūsāfir oldı ol gice ki andan etdi inhimāṭ
- 12 Ki baqdı buña deveci getürmedi ol kebāb
Daḥı avcı k̄asāvetde k̄ılığın eylemiş işkāṭ
- 13 Deveci didi kim k̄anıdur evvelki ḥālīñ buña
K̄anı kebāb k̄anı avıñ ki şofra etmeñ bisāṭ
- 14 Didi deveci baña bir iş oldı anı diñle
Bu işden şoñra ben tevbeye geldim eyledim iḳnāṭ
- 15 Ki vardım ben ağı k̄urdım bu kez oraya gizlendim
Ki andan şoñra bir geyik yukardan eyledi ehbāṭ

-139-

- 1 Ki geldi gördi üstünde bir ağ var gerü çekildi
Dönüp tıtdı yüzün göge gözinden yaş idüp ehbāṭ
- 2 Ki Bismillah zikir etdi yā Rabbi geldim saña didi
Bunu dicegez gördüm bulutlar eyledi ehbāṭ
- 3 Ki peydā oldı güreledi k̄atı çadladı ol gökler
Ki bir öyle de çadladı kim 'aqlım eyledi işkāṭ
- 4 Bayılmışam o mekānda giceye k̄almışam anda
Ki 'aqlım başıma geldi ki baqđım seller istifrāṭ
- 5 Geyik içdi o şulardan su'ūd etdi gine tağa
Bu ḥikmete nazār k̄ıldım ḥaṭādur etdigim ifrāṭ
- 6 Ki bundan şoñra bir daḥı tevbe-i naşūḥ etdim
Ki av avlamayım ğayrī ki ağ eylemem sibāt
- 7 Ki bundan şoñra iki şey' zuhūr eyledi fikir eyle
Bular 'ibret al mü'min düşün kendiñi it īkāz
- 8 Biri bu kim bu geyik oқudı şıdқ-ıla Bismillah
Dönüp ḥulūş ile Ḥaḳḳa du'ālar eyledi sibāṭ
- 9 Nice ki Ḥaḳḳa çağırdı k̄abūl etdi o sā'at Ḥaḳ

- Ki rahmeti hūş etdi şuları eyledi icād
- 10 Şulardan içdi ol geyik Haqqā hamd ü senā etdi
Dönüp getdi mekânına şükürler eyleyüp ihāt
- 11 Biri bu kim bu avcılık eyü degil imiş añla
Ki zīrā tesbīh ider hep cemī´ hayvān ve ger nibāt
- 12 **Beyāml-‘Uşāt fī Hālil-Mevti**
يَا أَيُّهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ⁵⁷
- 13 Elā ey aşık-ı Raḥmān kulağıñ tūt baña bizzāt
Elā ey şādık-ı Raḥmān beyān idem saña bizzāt
- 14 Eger ister iseñ dīzār eger ister iseñ cennet
Eger ister iseñ sulṭān olasın dā´imā ayāt
- 15 Ne var şu katı dünyāda ne var dār-ı nedāmetde
Ne var dār-ı ḳasāvetde ki yoḳdur bunda hīç rāḫāt

-140-

- 1 Ki bir milik iste Tañrıdan olasın dā´imā anda
Eliñden getmeye ol milk olasın anda fāḫirāt
- 2 Seni ḫalk eyleyen Mevlā bir ev ḫalk eyledi ki ol
Ol eviñ mişli yoḳdur hīç degil mermer veyā pūlād
- 3 Anıñ bir kerpici altun biri gümüş muşaffādur
Turābı misk-i ezferden çakılları lā´liyyāt
- 4 Ki anda farımaḳ yoḳdur daḫı yok anda ḳocamaḳ
Daḫı yoḳdur elemiyyāt daḫı yoḳdur ḳasāviyyāt
- 5 Ki anda ola mesrūriyyāt ki anda ola fāḫirāt
Ki anda ola ma´şūḳat ki anda ola maḫviyyāt
- 6 Ki anda ola zevciyyāt ki anda ola tezniyyāt
Ki anda ola ḫadimāt ki andadur murād hibāt
- 7 O bir dār-ı felāḫdur kim o bir dār-ı necātdur kim
Ki yoḳdur aşlā fevḳinde anıñ gibi felāḫiyyāt
- 8 Sen aña girdigiñ zamān şāşa deye ki içinde
Ne deñlü var ise anda cemī´ ḫūrī ve vildānāt

⁵⁷ Ey, huzura kavuşmuş insan! (Fecr 27)

- 9 Dağı ne deñlü var ise anuñ içindeki ğılmān
Cemī'si hep düzünürler ki karşıña geleler keşrāt
- 10 Elāy bağlayalar cümle ol ehl-i cennet öñince
Şanasın bir ulu sultān olup tahta su'üdiyyāt
- 11 Gel imdi bu fenā milkde gice gündüz çalışırsın
Ne elde var ne avıçda var gider 'ömriñ giçer furşāt
- 12 Sicinde bu şafā yokdur elemden zā'il olmazsın
Ki bir kes zindāna girse olur mı zevki hiç dārāt
- 13 Ki zevkde idi ceddimiz ki zülle şadır olunca
Ġazab etdi aña Mevlā ki zindāna etdi mermiyāt
- 14 Nice ki yere inince ki üç yüz yıl buña etdi
Neçe ağlamayın zīrā şafādan oldu fāriġāt
- 15 Bu kez didi aña Allah ki yā ādem eşit benden
Baña kullukda olursañ idem zevke gine vuşlāt

-141-

- 1 Didi ādem yolında cān fedā olsun
Gine baña o zevki vir dutayım emriñe kerrāt
- 2 Gel imdi mü'min gel imdi taleb kıll sen de bu zevki
Cefādan kendiñi kırtar bulasın sen de zevk-i şāfiyyāt
- 3 Ne 'ile bulunur ol zevk beyān idem saña şimdi
Kılağ tut cān-ıla diñle ideyim keşf-i müşkilāt
- 4 Yapış Kıurāna cān-ıla ki zīrā andadur cinān
Giçersiñ cāndan ey kişi eliñe gire cinānāt
- 5 Eger Kıurān-ıla 'āmil olursañ irersiñ zevke
Ve illā vāy ki hāliline bulasın dürlü ta'zībāt
- 6 O zīrā hābl-i metīndür yapışanlar bulur zevki
Eger dünyā eger ahret aña gelmez elimiyāt
- 7 Ki zīrā emr-i nehy için anı Hāğ eyledi irsāl
Beyān etdi bize cümle evāmiri ve menhiyyāt

8 58 وَ إِذَا أَقْرَأَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ

وَ أَنْصِتْ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ

- 9 Elā ey qari'ül-Ḳurān ki et qalbiñi hālişāt
Riyāyı süm 'āyı terk it bulasın şoñra nef' iyyāt
- 10 Eger Lillah oqursañ sen ki devlet başıña qondı
Ki hālkıñ medħin isterseñ görürsiñ dürlü ta' zıbāt
- 11 Şağın zinhār ayātları tağannī eylemeye zinhār
Ki zırā Ḥağ ħarām etdi cemī' dīnde muğanniyāt
- 12 Ki zırā Mefħar-ı Mevcūd buyurmuşdur kelāmında
Ki çoğ kerre ider la'net ki çoğ nālilere kerāmet
- 13 Ki 'Affān Oğlı 'Alī 'Oşmāndan rivāyet şöyle gelmişdür
Didi Resūlullah qulağ tut bu söze kerrāt
- 14 İki cihān güneşi Ḥazret-i 'Aħmed buyurdı
Siziñ ħayırlıñuz kimdür ki Ḳurān oquna evqāt
- 15 Ki rāvisi bu ħadisiñ Buħārī dahı Müslimdür
Ki raħmet eyleye Allah bulara külli an evqāt

-142-

- 1 Buyurdı İbn-i Mesūd Ḥudā rāzı ola andan
Didi Resūlullah bunı da eylegil ezyān
- 2 Ki bir men oqusa bir ħarf kitāb-ı Zülcelālinden
O ħarf başına vire Ḥağ ki bir ħasene-i ecriyāt
- 3 Ḥasenādan murād nedür ki on şevābdurur añla
Degildür elif lām bir ħarf ki üç ħarfdür 'adediyyāt
- 4 Ki bir kişi dise elif lām otuz şevāb yazar Allah
Var imdi sen kıyās eyle bütün Ḳurānı qari'yāt
- 5 Buyurdı İbn-i 'Abbās sen bil Ḥudā rāzı ola andan
Didi didi Resūlullah olasın bunı aħizāt
- 6 Ki bir men oqusa Ḳurān şalāt içinde her zamān
Ki külli ħarfe virir Ḥağ gerü on ħasene bizzāt

⁵⁸ Kur'an okunduğu zaman onu dinleyin ve susun ki size merhamet edilsin. (Araf 204)

- 7 Gerü maḥv eyleye Allah anıñ yüz kerre ‘iṣyānın
Ki pāk ola günāhından şevāba ğarķ ola keṣrāt
- 8 Daḥı ref‘ ola cennetde gerü yüz derece aña
Ki cümleden ola ‘ālī anuñ köşki her evķat
- 9 Daḥı geldi rivāyetde kim Enesden daḥı Cābirden
Didiler kim Resūlullah buyurmuşdur anı keṣrāt
- 10 Ki Qurānıñ tilāvetin çok eyleñ sizler aşḥābım
Eviñizde çok oķuñ siz Ḥaķķıñ kelāmını keṣrāt
- 11 Ki taḥķīķ şöyle evler kim oķunmaya Kelāmullah
Ol evde az ola ḥayrāt ki şerleri ola keṣrāt
- 12 Daḥı kisbinde mālında berekāt olmaya aṣlā
Anuñ ma‘āşı zıyk ola ola evlādı bī-rāḥāt
- 13 Mu‘āz ibn-i Cebel ider buyurdı der Ḥabībullah
Kaçan vaz‘ olsa kabrine gerü Qurān kārī‘yāt
- 14 Definden soñra mü‘minler tağılsalar üzerinden
Su‘āl melegi gelmezden gele Qurān saña bizzāt
- 15 Deye ey şāḥıbım benim bilür misin beni bu gün
Deye ben bilmezem seni ne gökçek kişisiñ bizzāt

-143-

- 1 Deye Qurān sen ey mü‘min oķurduñ beni dünyāda
Saña yoldaş olam bugün saña yardım idem keṣrāt
- 2 Ḥaberdār ol eyā mü‘min gele Münker Nekір saña
Saña su‘āl ide bunlar ki ki İslāmdan nice kerrāt
- 3 Daḥı dīnden su‘āl ide daḥı peyğamberiñden hem
Cevāba eyleye isti‘dād şaķın kim olma ḥā‘ifāt
- 4 Şorarlar daḥı kıbleden şorarlar daḥı Tañrıdan
Digil dīnim benim İslām nebimdür faḥr-i kā’ināt
- 5 Daḥı kıblem olupdur beyti her an ki ola Beytullah
Benim Rabbim beni ḥalk eyleyen hem maḥlūķat
- 6 Ki bundan soñra geleler su‘āl melekleri aña
Su‘āl eyleyeler aña ide ol cümle taķdīrāt
- 7 Ḥayāt-ı Kulüb içinde gelür bazı rivāyetde

- Mu'āz ibn-i Cebel rāvī olagör bunı sāmī'āt
8 Didi Resūlullah biliñ ümmeti aşhābım
Şol evler ki anuñ içinde Qurān ola maḵrūrāt
9 Ki ol Qurān ola hayme ol eviñ üstünden
Kaçan ol şāhibil-Qurān ola ahretde maḡfūrāt
10 Ki ol hayme ağa göge melekler göreler bunı
Görmediler idi böyle ziyālı nūr su'ūdiyyāt
11 Görenler iḳtidā etdi yedinci göge varınca
Anıñcün ider istiḡfār melekler zümresi keşrāt
12 Ki 'afv isteyeler Haḡdan bu Qurān şāhibi için
Ḳıyāmete degin bular du'ā ide dā'imāt
13 Kaçan vaz' olsa ḡabrine taḡıla aḡrabāları
Gele Munker Nekīr aña su'āl etmek için kerrāt
14 Bulardan öñ gele Qurān dura bunlarıñ öñine
Ki Qurāna deye bunlar kaç öñümüzden ey ḡikmāt
15 Su'āl idecegiz buña ki dīnden daḡı īmāndan
Daḡı peyḡamberinden hem daḡı Tañrıdan aḡbārāt

-144-

- 1 Deye Qurān bular kim ki Rabb-i Ka'be ḡakkıçün
Biliñ getmem bu maḡāmda olmaz size sā'ilāt
2 Bu benim dostcaḡazımdur refiḡim ide dünyāda
Ḳodum yoluna başım oluñ bundan ki fāriḡāt
3 Bu ḡāl üzere ḡoyup gitmem ki ta cennete girince
Varıñ bundan ıraḡ oluñ su'āl etmeñ rec'āt
4 Bu kez Qurān ide naḡar gerü şāhibine bir ḡoş
Ki söyler ehl-i Qurāna beni öldigim 'ālimāt
5 Beni sen ki oḡur idiñ severdiñ beni ey mü'min
Ayırmazdıñ beni aşlā yanıñdan hīḡ cemī' evḡat
6 Severdiñ beni ey kişi ki ben de ḡurtaram seni
'Azāb etdirmeyem aşlā olam ben seni ḡāfızāt
7 Beni seveni de sever daḡı sever Resūl-ı Haḡ
Bulur ol devlet-i 'uzmā olur devletde dā'imāt

- 8 Ki bundan şoñra qorkma sen su'âl olmaz saña ğayrî
Ki rāhat ola yeriñde ki buldññ qadriñi sâ'ât
- 9 Gideler Munker Nekîr su'âle qadir olmazlar hîç
Yanında getmiş Qur'an ola mü'mini hâfızât
- 10 Gele melek o mü'miniñ oda qabrine tamuciya
Ki ol qadar geniş ola ki dört yüz yıl qadar sâ'ât
- 11 Ki cennet evlerinden bir ev ol ola mü'miniñ qabri
Döşekler gele altına harîrler ola mefruşât
- 12 Anıñ binâsı miskdendür yüzi yeşil harîrdendür
Bu ta'zîm ehl-i Qurâna olupdur fî cemî'i evqat
- 13 Dahı getürelere yaşıdık qoyalar başı altına
Dahı ayağı ucına qoyalar bir dahı visât
- 14 Ki öyle bir visâtdur kim ola sündüs istebrâq
Bular şanki neye beñzer atılmış penbe fil-linât
- 15 Dahı yanına yaqalar cinân şem'in idüp isrâc
Başı ucında yana biri biri ayaqda mesrûcât

-145-

- 1 Yana bunlar kıyâmet qopana dekli qubûrında
Ki cennet baqçesi ola qubûr ehl-i qârî'ât
- 2 Bu zevqleri taleb eyle oqu Qurânı ey mü'min
Geçirme fırsatı kişi olursuñ şoñra nâdimât
- 3 **Fezâ'ilil-Qurân**
Ve Şefâ'atıhi
- 4 Elâ ey qârî'il-Qurân olam gine saña beşşâr
Ol a'lâ Seyyidiñ sözün beyân idem saña
- 5 Saña bir mücde dahı var qulağıñ tut baña el'ân
Göziñ aç uyqudan uyan ki deyim ben saña şükkâr
- 6 Ebû Hureyre naqil etdi Resûl-ı fahr-i cihândan
Ne buyurdı Resûlullah qulaq vir olasın mücâb
- 7 Kıyâmet günü olduqda gele Qurân dîvâna bil
Araya bula şahibin elinden ahîz ide enşâr
- 8 Vara Haqqıñ dîvânına deye Allaha ey Mevlâm

- Benim bu dostcağazımdur bunıñ zenbini yā Ğaffār
- 9 Ki Ğaffār mağfıret ide anıñ evvelā ‘ıŝyānın
Deye Qurān gine Haqqā ki geydir hulle-i zī-envār
- 10 Dağı bir tāt vire Bārī ola ol tāt kerāmāt
Aña bir tāt da geydire güneşden azva’-i envār
- 11 Dağı zed eyle yā Rabbi benim ŝāhibime ihsān
Ki bir hulle vire kim ol kamer şems olur istiŝār
- 12 Dağı deye ki yā Rabbi rāzı ol bu kulıñdan
Ki Haq rāzı ola andan ide cümleden ihtiyār
- 13 Birer hulle anasıyla babasına vire Allah
Ki öyle hullelerdür kim ki ŝof nürdan idüp Ğaffār
- 14 Ki dünyāda olan eŝyā eger altun eger gümüş
Eger envā’ ı cevāhir eger yāķūt veyā derrār ⁵⁹
- 15 Virilen hulleniñ bir kılına degmez bu eŝyālar
Buları Haqdan istesen ‘ilmi de eyle istiķrār

-146-

- 1 Deye ana-y-ıla babandandur bize bu ikrām
Buña lāyık ‘amel yoķdur iŝlemediñ buni ihtibār
- 2 Deyeler evlādiñuzı hocaya virdiñüzden
Ki ta’līm etdiñüzden ki oldıñız buña ebrār
- 3 Ki ta’līm etdiñiz Haqqıñ kelāmını bulara siz
Anıñcün buldiñiz ikrām virile cennet-i aķvār
- 4 Ki Sehr ibn-i Maāzil-Cehmī diñle ne buyurdı ol
Resūlullah ne buyurdı eŝit ne söyler ol muhtār
- 5 Bir ādem Qurān oķusa anuñla hem ‘amel etse
Babasına vire Allah bir tātı katı envār
- 6 Ki öyle bir tāt ola ol anuñ nūr-ı ziyāsından
Ki maħv ola günüñ nūrı katı pāk ŝevķi var envār
- 7 Başına giyicegez ol ebed sulţān olasıñ sen
Ki haddemler vire Allah ‘adedden ola ŝad hezār
- 8 Oķuyanıñ babasına bu deñlü olacak ikrām

⁵⁹dürrar olmalı

- Siziñ zannıñız olur mı oquyan bula bi-şimār
- 9 Oquyana ne ikrām olacağın Hāq bilür ancaq
Anı vaşf idemez vaşşāf minel-aḥbār vel-ebşār
- 10 ***Fezā' ilil-İlm vel-Ḳurānı Alā Evlādihı ve Ehl-i Beytihi***
- 11 Elā ey şāhibil-evlād idem seni bugün mesrūr
Sa'adetde kılupdur Hāq olasın ḥālīñe meşkūr
- 12 Ki Cābir bin 'Abdullah ne buyurdı anı diñle
Resūlullaha bir kişi gelüp şordı minel-maḳrūr
- 13 Didi kim yā Resūlallah veledin ta'lim idene
Ne miḳdār vire şevāb beyān it olam mesrūr
- 14 Cevāb virdi Resūlallah ki Ḳurāndur Kelāmullah
Nihāyetsizdür ey kişi aña yoq ḡāyet maḳdūr
- 15 Bu kez Cibrīl nüzül etdi buña sordı Habībullah
O da böyle cevāb virdi aña yoq ḡāyet maḳdūr

-147-

- 1 Ki getdi göge Cebrā'il ki İsrāfile uğradı
Su'āl etdi buña bundan o da böyle didi meşkūr
- 2 Bu kez ol Ḳādir ü Ḳayyūm ki vaḥy etdi Ḥabībine
Gelüp didi aña Cibrīl eşit yā Aḥmed-i mefhūr
- 3 Saña Rabbiñ selāmı oqur didi bildir ḥabībime
Benim kelāmımı bir kes oqutsa oğluna mefhūr
- 4 Ki on biñ kerre ḥac etmiş ḳadar şevāb virem aña
Daḥı on biñ ḳadar 'umre şevāb-ıla olur mā'mūr
- 5 Daḥı on biñ ḳadar ḡazāya varmışca şevāb virem
Daḥı on biñ ḳadar müslim ki infāk etdi bil-menzūr
- 6 Daḥı on biñ ḳadar 'uryāna eşvāb virmiş olur
Daḥı on biñ ḳadar köle azād etmiş gibi me'cūr
- 7 Daḥı her ḥarfine yazar ki on şevāb Te'ālāllah
Daḥı maḥv eyleye andan gerü on günāhın meşkūr
- 8 Ebū Sa'īd Ḥudrīden rivāyet şöyle gelmişdür
Bir ādem virse evlādın mu'allime olup manzūr
- 9 Ne deñlü aḳçe virirse mu'allime idüp i'tā

- Ki her biri kıyāmetde Uḥud Taḡı kadar me'cūr
 10 Eviñden çıka evlādıñ ki getse mektebe karşı
 Dola ol ḡayır la eviñ olasıñ dā'imā mesrūr
 11 Kaça şeytān eviñden hep ki şer az ola eviñde
 Melekler tola eviñe bulasıñ raḡmeti mekşūr
 12 Ḥasan Başrī ne buyurdı veledin bir men oḡutsa
 Yarın yevm-i kıyāmetde ki 'uryān cümle ḡalk ma'būr
 13 Ḥudā geydüre üç ḡulle ol evlādıñ babasına
 Birisi cümle dünyādan ḡayır la ola ol mesrūr
 14 Muḡābil olmaya aña bu dünyānıñ metā'ları
 Taleb kıl bu sa'ādeti ḡabül it nuşḡı ola me'cūr
 15 Daḡı her ḡarfine bir derece vire cinānından
 Ne ni'metdür oḡut kişi veledleriñi ol me'cūr

-148-

- 1 Daḡı buyurdı peyḡamber ki bir kez eyleye ilḡāk
 Ki şarf ide mu'allime ki bir dirhem ḡümüş ma'būd
 2 Ki her dirhem başına Ḥaḡ azād ider cehennemden
 Daḡı i'tā ider Allah yedi gökler kadar me'cūr
 3 Daḡı şevāb vire Allah yedi ḡat yer kadar saña
 Daḡı iderler istiḡfār ki 'arş gerüsi hem ma'mūr
 4 Daḡı her ḡarfine Allah ki sekisen biñ mışr vire
 Ki cümlesi altun maḡallīdür cemī' ma'mūr
 5 Buyurdı İbn-i Mes'ūd kim Ḥudā rāzı ola andan
 Ki şāfi' müşeffā'dur şefā'atı olur maḡbül
 6 Daḡı 'amāl-ı muşaddıḡ olupdur şāḡibini ol
 Ki ya'nī şāḡibi için olur şekvācı ol mefhūr
 7 Oḡusa anı bes bir kes 'amel eyleseler daḡı
 İder Allaha ol şekvā ider taşdıḡ anı Mevlā
 8 Bir ādem önüne ḡosa ki yanī oḡusa anı
 Anuñla hem 'amel etse içinde olanı meşūr
 9 Aña Ḥurān ola şāfi' ki Ḥaḡdan isteye anı
 Ḥabül etmez şefā'atin bulur ol rif'at-i maḡşūr

- 10 Dilimden koma yā Rabbi gice gündüz kelāmıñı
Ki hatim it soñ nefesimi ma‘ul-Ḳurān eyle me‘cūr
- 11 **Fezā‘ilil-‘İlmüt-Tevhīdi vel-İmānı Kavlıhü**
فَاسْءَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ⁶⁰
- 12 Elā ey tālib-ü hāzret dilersenñ olasin mes‘ūd
Ṭaleb kıl ‘ilm-i Sübhānı odur mūşıl ilāl-ma‘būd
- 13 İki cihānda ey kişi felāḥ-ı uzmā isterseñ
Ki öğren vaşf-ı Yezdānı odur mūşıl ilāl-ma‘būd
- 14 ‘Aḳāid ‘ilmini öğren ki muḥkām ola imānıñ
‘Aḳıdesi şaḫiḥ ola bunıñ imānıdur maḥcūr
- 15 Ki maḳsūdıñ seniñ zīrā girem cennete dirseñ
O cenneti ki ‘arz eyle bulasin zevki sen merdūd

-149-

- 1 Ki zīrā sevemedi cehli ‘adüvvümdür didi cāhile
Virir mi sevmedigine şerīf-i cenneti merdūd
- 2 Odur beyt-i ma‘ārif bil odur beyt-i mu‘allim bil
Odur beyt-i ma‘āmil bil odur beyti ola merdūd
- 3 Hūdā ‘ilmi sever kişi daḫı ‘ālimleri sever
Ki zīrā vaşfidur ‘ilm anıñçün sevdi ol ma‘būd
- 4 Neçe sevmeye ol Şübḫān ki ḳulların her an
Kemāl-i ma‘rifet ile tevaḫḫud eyledi ma‘būd
- 5 Ki ‘ālim ḳulları Ḥaḳḳıñ nebī gibidür taḫḳıḳ
Resülullah ḫalīfe ki ḳıldı anları merdūd
- 6 Ki ‘ālimler derecātı şehīdlerle berāberdür
Huşuşā tālibül-‘ilm şehīdür oldılar meşhūr
- 7 Buyurdu İbn-i ‘Abbās kim ki Ḥaḳ rāzı ola andan
Ki ‘ālimler derecātı ğayrīden mes‘ūd
- 8 Ki ‘ālimler derecātı ki ğayrī mü‘mine nisbet
Yedi yüz derece yüksek budur Ḥaḳdan bize ma‘hūd

⁶⁰...Eğer siz bilmiyorsanız (zikir ehline)bilenlerden sorunuz. (Enbiya 7)

- 9 Ki her derece arası ki beş yüz yıl kadar yoldur
Biliñ 'ālimleriñ qadrin ki ta'zīm idiñ mevdūd
- 10 Bulariñ Hāqqına biliñ ri'āyet eyleñ anlara
Bulariñ meclisinde siz oturuñ oluñız mevcūd
- 11 Ki zīrā anlarıñ biri gerü cennetlik olursa
Şefā'at eyleye hattā ki sekisen biñ kese ma'dūd
- 12 Hem nefsiñüz üzerine ki ol taqđīm ideñ anı
Ki zīrā bunlar mu'azzam ki İndallah olup ma'dūd
- 13 Anıñcün vārid olmışdur ki cāhiller üzerine
Ki vāriddür 'ālimiñ Hāqqı ana baba gibi mevdūd
- 14 Ki Cāmī'il-Fetāvāyda yazılmışdur eşit anı
Ki şulb ét kulağıñı bu mes'elededür mes'ūd
- 15 Ki taḥkīk 'ālimiñ Hāqqı ki cāhiller üzerinde
Baba ana gibi oluñ ki biliñ hem dahı mezbūd

-150-

- 1 Ana baba ḥuqūqından dahı ezyeddurur belki
Ki zīrā ref' ider üstād minel-esqali ilāl-mes'ūd
- 2 Ana baba çıqa dünyāya getürmege sebebdür
Ki dürlü dertlere giriftār ola ki eyler ola mes'ūd
- 3 Seni 'ilmi ne der diñle saña imān ider telkīn
Ki imān-ıla bulursiñ yüce sulṭānlığı meşdūd
- 4 Kıyāmetde anañ babañ seni gördigi vaqıtta
Firār eyler yürür senden bular ide seni merdūd
- 5 Ki zerre miqdārı şevāb almazsiñ sen anlardan
Firār ider ki vāy nefsim deyeler olalar ma'būd
- 6 Muşāhib oldiñ ise sen ki 'ālimler ile kişi
Gireñ şancağı altına içiceñ Kevşerden ol mev'ūd
- 7 Şaḫın zinhār eyā cāhil oturma 'ālim üstüne
Kıpudan giricek kıyām idiñ minel-ma'kūd
- 8 Yuḡaruya oturdıñ anları qatına ihtiyār
Dahı altına cāhiller bu vech üzere oluñ ma'kūd
- 9 Yarın yevm-i kıyāmetde izīn virile 'ālime

- Şefâ'at eyleyelüm biz bugün 'aşîlere mevcûd
 10 Nidâ eyleye bir melek geliñ ey mü'min-i şâdık
 Gidiñ fülân 'ulemâniñ başına cem'oluñ mevcûd
 11 Şefâ'ate izîn virildi variñ katına aniñ
 Diriliñ katına aniñ gidiñ cennete bes mes'ûd
 12 Taḥarrî eyleye 'âlim ki dâr-ı dünyâda anuñ
 Ki meclisine ḥâzır olanı sevḫ ide ola mevḫûd
 13 Daḥı kendi seveni aña iḥsânlar ideni
 Daḥı yoldaş olanları ki it ola anlar mes'ûd
 14 Daḥı mes'ulesi ile 'amel idüp olan 'âbid
 Daḥı hizmetine evip işinde olalar mevcûd
 15 Melek nidâ ide aña ki yâ mü'min fülân yerde
 Birikiñ başına aniñ oluñ siz cennete mevrûd

-151-

- 1 Derile başına cümle ola cem'iyet-i kübrâ
 Ṭarîḫa hep ola revân ḫamusı olalar mes'ûd
 2 Ki maḥşer yerine cümle gezer nidâ ider melek
 Eyâ mü'min birikiñ ol deyü dellâl ide mevcûd
 3 Ki Enes bin Mâlikden rivâyet şöyle gelmişdür
 Resûlullah buyurmuşdur eşit bu sırrı sen mevdûd
 4 Ki taḫḫîḫ 'âlimiñ biri meger ol ehl-i cennetdi
 Ki cennete gider iken mürûr ide ki ol merdûd
 5 Ki bir kimseye uğrar ol gideyorur cehenneme
 O kes 'âlimi göricek çağırır baña baḫ ferdûd
 6 Ki yâ 'âlim nazar eyle beni sen bilmediñ mi
 Ki dünyâda fülân yerde şu virdüm saña ol mefrûd
 7 Deye 'âlim ki taḫḫîḫ sen ol adam misen ey kişi
 Ki dön gel benimle sen bile cennete ol mevrûd
 8 Gine bir âdeme uğrar o da cehenneme gider
 Ki ol 'âlime çağırır şefâ'atkânî gel ferdûd
 9 Ki sen bilmediñ mi beni ki bir gün sen baña geldiñ
 Ki bir abdest taleb etdiñ şu virdim idi mevrûd

- 10 Aña da şefî' ola ol anuñla gire cennete
 oca h rileri anda ola ol k şklere mes'ud
- 11 Gine bir kiŒiye uğrar cehennem ile emr olmuŒ
 O da 'alime ağırır baña da eyle teŒfi'an
- 12 Saña etdum idi hizmet seni sevdim idi Allah
 Dağı bir kez selam virdim idi it baña terci'an
- 13 Bugun urtar beni otdan Œefa'at eyle sen baña
 Dile Hağdan beni luft it beni de eyle teŒfi'an
- 14 Deye 'alim aña ey kes ki sen midur beni seven
 Ki sen miydiñ baña hazim ki gel sancağa tefridan
- 15 Gel imdi sen de gidelum girelum cennete bile
 Œafalar idelum anda idelum h ri tabzi'an

-152-

- 1 **Der Beyan-ı Hikayet-i**
Fı Feza'ilil-İlm
- 2 Haberde varid oldu kim ki bunda etme teŒkilan
 Ki bir kulı kıyametde ide Hağ anı taŒiban
- 3 Gunağı bes ağır gele Œevabından ki ol kuluñ
 Ki emr ide cehenneme melekler ide tesvikan
- 4 Bunı s rup giderlerken Hudā gondere Cibrili
 Var sen s yle kuluma ki dostundan eyle tes'ilan
- 5 Ki hazır oldu mı kulum 'ilim meclisine hergiz
 Eger oldu ise hazır ideyim anı tağfiran
- 6 Su'al eyleye Cebrail deye ol hazır olmadum
 Vara Hağqa deye Cibril ki hazır olmamiŒ aŒlan
- 7 Gine Hağ deye Cibrile ki var gine su'al eyle
 Ki ol 'alimi sevmiŒ mi aña var eyle tes'ilan
- 8 Su'al eyleye Cebrail cevab vire ki sevmedum
 Gele Cebrail Allaha haber irg r ki tes'ilan
- 9 Gine gondere Cibrili ki var gine su'al eyle
 Ki 'alim meclisine ol hiç olmiŒ mı ya ta'kilan
- 10 Su'al ide gine Cibril oturmadum didi aña

- Gide Cibril gine Haḡḡa ḡaber eyleye teblīḡān
 11 Gine göndere Cibrili ki var gine su'āl eyle
 Ki hīç ol sākin olmış mı evinde 'ālimiñ leylān
 12 Deye ol sākin olmadum evinde 'ālimiñ hergiz
 Rücū' ide Haḡḡa Cibril ḡaber eyleye teblīḡān
 13 Gine göndere Cibrili var isminden su'āl eyle
 Muṡābıḡ mı anıñ ismi 'ulemā ismine teşbihān
 14 Veyāḡūd var su'āl eyle ki 'ālim seven ādemi
 Eger sevdi ise anı idem şuçını ta'zī'ān
 15 Gele aña su'āl ide deye ismi muṡabıḡdur
 Daḡı sevdim bir ādemi severdi 'ālimi taḡḡıḡān

-153-

- 1 Bunı böyle dıcek ḡaber virdi Haḡḡa Cibril
 Ki fermān eyledi Allah ki eyleñ anı terci'ān
 2 Anı döndere ol Allah cehenneminiñ ṡarīḡından
 Ki 'ilmiñ ḡürmetine Haḡ anı eyleye taḡfirān
 3 Gel ey İslām ṡarīḡında gezen bil ḡadrini 'ilmiñ
 Ki gördiñ mi ḡudā netdi ḡabīb-i 'ilmine tef'īlān
 4 ḡabībiniñ ki ḡabībini yarlaḡadı eşitdiñ mi
 Ḳıyās it bundan ey kişi ḡabībine ḡıla fi'lān
 5 Ki şāḡib 'ilmine ikrām ḡıla bilmez anı kimse
 Neler iḡsān ide Allah 'uḡul etmedi tavşılān
 6 ḡaberde vārid oldu kim ki bir 'ālimi bir kişi
 Evine eylese da'vet yedürse aña ta'zīmān
 7 Ol 'ālimden ki ol kimse neçe mes'ele öḡrense
 ḡudā maḡfıret eyleye aña etmeye ta'zībān
 8 Melekler şabāḡa dek ziyāret ideler anı
 Ki fecr-i şāñi olduḡda ḡamusı ḡıla ta'zīmān
 9 Ḳanadların döşeyeler anıñ ayaḡı altına
 Bular söyleyeler aña ḡanadımıza tavṡi'ān
 10 O kes şoḡaḡda gezerken melekleriñ ḡanadınıñ
 Üzerinde geze ol kes ider 'ilme ta'zīmān

- 11 Ki her bir adım addıkca ki maḥv ola günāhları
Anadan yeñi toğmuş gibi zenbden ola taḥhīrān
- 12 Daḥı i 'ḫā ide aña ki yüz şehīd şevābını
Daḥı yüz ḥac şevābını yaza deftere taḫyībān
- 13 Ki her bir loḫma başına ki ol 'ālim yedi idi
Şevābı tağ gibi gele anuñ ardınca ol şeybān
- 14 Bu ednā ḫulūñı yā Rabbi ki 'ālim zümresinden ḫıl
Ki anlar gibi bizi de it cennete tedḫīlān
- 15 ⁶¹ فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ

⁶² قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

-154-

- 1 وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ
إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ
- 2 Elā ey suḫten eşit beyān idem ki cüz'ıyyāt
Ki herkes etdigin bula eger ḫayrı ve şerriyyāt
- 3 Ki ḫayr işleyeniñ cezāsı cennetdür ḫıl isti 'dād
Ki şerre mā'il olanlar görür elbette żariyyāt
- 4 Sañā 'ilmiñ fażīletin beyān etdik alel-icmāl
Eşit ḫālib olanlara ne miḫdāru vère ecriyyāt
- 5 Eger ister cennet ki 'ilime eyle ibtidā
'İlimdür cennetiñ yolu giderseñ bula zevḫıyyāt
- 6 Buyurdu Şems-i Kevneyni kelāmında eşit anı
Bir ādem bes sülük etse o yoldur yolu 'ulimiyyāt
- 7 O yolda ol ḫāleb ḫılsa ki 'ilm-i ḫālını ol er
Ki taḫḫıḫ ol sülük etmiş gibi olur cenāniyyāt

⁶¹... Eğer siz bilmiyorsanız (zikir ehline)bilenlerden sorunuz. (Enbiya 7)

⁶²...De ki: Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu? Doğrusu ancak akıl sahipleri bunları hakkıyla düşünür. (Zümer 9)

- 8 Dağı ol yolda giderken melâ'ikler kanadını
Ayağı altına döşer ider 'ilimine ta'zīmān
- 9 Hūdā her ādemine bir beyāz cennetde bir sarāy
Geçeli elli günde öğrenürse de ḥarfıyyāt
- 10 Dağı deñizdeki balık anıñçün iderler tesbīḥ
Deyeler Rabbenā bunuñ günāhın eyle maḥviyyāt
- 11 Dağı qarıncalar bile delüginde ider tesbīḥ
Ki ḥattā cümle ḥaşerāt anıñçün ola dā'ıyyāt
- 12 Dağı yerler içindeki dağı fevķ-ı semālarda
Olan cümle melekler hep anıñçün ola dā'ıyyāt
- 13 Dağı 'arş kürsi mecmū'ı anıñçün iderler du'ā
Ki rüzī kıl cinānıñı aña vir ḥūrī ğılmānāt
- 14 Dağı okurken ölürse şehīdlerden olur ol er
Nebīlerle berāberdür ki min ḥabsül-şevābiyyāt
- 15 Ki her dürlü şevāblarda nebīlerle berāberdür
Nübüvvet derecesinden mā'adā ola sāvıyyāt

-155-

- 1 Hāberde vārid oldı kim Resūle geldi ki bir şeyḥ
Resūlullah aña didi eşit yā şeyḥ-i fāniyyāt
- 2 Seniñ mevtiñ yakın geldi ki ḥattā qaldı bir sā'at
Ki andan soñra ölürsüñ olur 'ömriñ fāniyyāt
- 3 Resūlullaha didi ol ki göster baña bir 'amel
O sā'atde 'amel idem olam ehl-i cināniyyāt
- 4 Resūlullah didi aña ki var okumağa başla
Olursıñ cennete lāyık çoçarsıñ ḥūrī ğılmānāt
- 5 Ki başladı okumāğa o demde geldi 'Azrā'il
Ki kabz etdi rūḥın şu'ūd etdi o kā'ināt
- 6 Namāzın kıldı peygamber getürdiler cenāzesin
Giderken yolda peygamber yere başmazdı ba'zıyyāt
- 7 Didiler yā Resūl başarsıñ ayağıñ ucın
Neçe der bize i'lām it ḥaber vir bize sırrıyyāt
- 8 Biliñ ümmeti aşḥābım ki taḥķīķ bu cenāzeye

- Ki tābi´ oldılar cümle melā´ikler muşalliyāt
 9 İlahī bizi ayırma oqumadan oqutmaqdan
 Ki hattā vaqt-ı mevtimde ´ilimden etme bu´diyyāt
 10 **كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ** Te´ālā **قَavlühü** ⁶³

وَنَبَلُكُمْ بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ

- 11 Elā yā eyyühā hāzırlan göçmege ey cān
 Ölüme eyle isti´dād yaraqlan göçmege ey cān
 12 Zikir it ölümi ey kes degilsin dünyāya bākī
 Yaqar bir gün ecel seni oluñ işleriñe peşmān
 13 Ki zikir it cümle ´işyānıñ Hudāya eyle istiğfār
 Ki ´afvıñ iste Tañrıdan odur zül-´afvı vel-ğufrān
 14 Ki tevbe it günāhiña ölüm gelmezden ey kişi
 Ki rüh gidicegez tenden nefi´ virmez saña inan
 15 Ki tevbe ne ile olur diyem bir bir saña anı
 Hülüş ile anı tutğıl olasıñ soñra sen ferhān

-156-

- 1 Ki zulm etdiñ sen ğayrıya ki anı rāzı it elbet
 Helāllaş sen anuñ ile bulasın cennet-i rızvān
 2 Zulm nedür saña deyem gel eyle neden ihtirāz
 Ki ekber-i kebā´irdür atar kā´il-i fıl-nīrān
 3 Bir ādeme diseñ bir söz ki andan hātırı şınsa
 Ki zulm etmiş olursuñ sen olursuñ zulm-ı insān
 4 Zekāt virmedigi senelerinde eyle ihtisāb
 Çağıra cümle zekātın fuqarāya ide ihsān
 5 Namāz ise kazā ide dağı gine edā ide
 Kazāsı mümkün olanıñ kazāsın eyle sen ey cān
 6 Eger hayvān vurdıñsa müşkül olur hālīñ
 Helāllaşmaq degil mümkün cezāsı ola bil-nīrān

⁶³ Her canlı, ölümü tadar. Bir deneme olarak sizi hayırla da, şerle de imtihan ederiz...
 (Enbiya 35)

- 7 Ki kendi 'âdetinden ziyâde zor eylediñ ise
Olur haqqı anuñ sende gözün aç uyğudan uyan
- 8 Orucun kazâsı tutmaq eger kâdir ise şavma
Ve illâ fidyedür ey kes ki her gün nısf-ı şâ' ihsân
- 9 Ki keffâreti lâzım olanıñ keffâretin eyle
Odur orucda kaşd-ıla yemekdür şavmını inan
- 10 Yâhüd keffâreti zâhir ise keffâretin virgil
Odur altmış fuqarâya ta'âm virmekdurur inan
- 11 Eger marâz-ı mevt olup döşekde yatırsañ sen
Vaşiyet it qarîbiñe velediñ etmeye noqşân
- 12 Dağı gel sen vaşiyet it hışımıña qarîbiñe
Ki öldigiñ gicesinde ta'âm etmeye ol zamân
- 13 Dağı şabâhda halvâ bişirüp kabre getmeye
Zirâ bid'atdur bunlar bunı men' ide ol zamân
- 14 Belî vârdur ziyâret ki halvâ-y-la degildür
Ki şıfırıl-yed ola bunlar oquya Yâsîn-i Qurân
- 15 Oquyan diñleyen cümle şevâbını bağıslaya
Odur meyyite faydâlı 'amel göndere gör yârân

-157-

- 1 Bu sözde oldı ihtilâf eşağ kavli deyem saña
Eşâğ kavle gide bunlar ki şıhhatde ola her an
- 2 İmâm A'zam buyurmuşdur ki ihfâ ideler Qurân
Muhammed Yüsuf ider iderler ceher fîl-Qurân
- 3 Ki fetvâ bu ikisiniñ sözinedür 'amel eyle
Ki zirâ faydâsı vardur gerü meyyit için ey cân
- 4 Dağı tağziye sünnetdür öldigi gicelerde
Ki çorba-y-ıla varsunlar otursunlar bilâ-devrân
- 5 Ki meyyitiñ qarîbiniñ hâtırını arayalar
Haqqıñ emri budur kişi şâkın etme cerağ⁶⁴ figân
- 6 Dağı gel sen vaşiyet kıl hışımıña qarîbiñe
Üçüncide yedincide dağı kırkıncıda hemân

⁶⁴ cera olmalı

- 7 Ziyāfet etmeye bunlar o günleriñ birisinde
Ki zīrā bunı peygamber ‘amel eylemedi inan
- 8 Hemān Cum‘a gicesinde faķırlere za‘ıflere
Ki etmekden dağı tuzdan dağı aķçe ide ihsān
- 9 Dağı ocağdaki Şeyden vireler bu faķırlere
Őevābın dilleri ile bağışladum deye her an
- 10 **Ķavlühü** **خَلَقَ الْمَوْتَ**⁶⁵

وَالْحَيَاتُ

- 11 Elā ey Őāhibül-ervāđ degilsin dūnyāda seyyāh
Degilsin dūnyāda devvār yaķar bir gün seni Fettāđ
- 12 Ħaberiñ yok mı olmadan nice ğāfil gezersin sen
‘Aceb tevbeye geldiñ mi unuttuñ mevti sen mellāđ
- 13 Ķanı anañ Ķanı babañ bulardan ibret almañ mı
Gezerken nāĝihān bir gün aķar saña cenāđ
- 14 Ki mevte ne etdiĝin bilmeñ ıığırır ol saña bir gün
Oluruz helāk iki barça gider aķlıñ oluñ tarđ
- 15 Saña mevtiñ büyükligin saña bir bir beyān idem
Ne keyfiyyet-ile Ħalķ etdi anı ol Ķadir ü Fettāđ

-158-

- 1 Ħaberde vārid oldu kim Resül-i faĦr-i cihāndan
Ħudā Ħalķ eyledi mevti ‘azīm heybetde ol Fettāđ
- 2 Ki biñ yerde eyle anı ki etdi iĦticāb Allah
Ki iĦķā etdi bir yerde Ħalāyık görmedi eŐrāđ
- 3 Ki bil mevtiñ büyükligin yedi Ķat gök yedi Ķat yer
Ki biliñ dağı ezyeddür bulardan didi Őerrāđ
- 4 Ki yetmiş biñ selāsil ile bağladı ki ol Allah
Ki her zinciriñ uzunluĝı gerü biñ yıl Ķadar ırāđ
- 5 Melā‘iler anı bilmez dağı nerdeydiĝin bilmez
Dağı var imdi yanına ki i‘lām etmedi Fettāđ

⁶⁵...Ölüm ve hayat yarattı...(Mülk 2)

- 6 Anıñ duymadılar şavtın dağı bilmediler şeklin
Ki hattâ Hâzret-i Ādem gelince dünyāya t̄zāḥ
- 7 Kaçan ḥalk etdi ādem Melekül-mevte söyledi
Ki kıldım ben seni taslīt ki mevtiñ üstüne t̄zāḥ
- 8 Didi Haḫka Melekül-mevt ölüm nedür bu dünyāda
Ki göster göreyim yā Rab ḥicābī eyle iştirāḥ
- 9 Bu kez ber-dārların açdı ‘ayān oldı her eṭrāfi
Nazar kıldı Melekül-mevt ta‘accüb kıldı z̄ī-cenāḥ
- 10 Hıṭāb etdi meleklerge geliñ mevt nazar kılıñ
Cemī‘ cümle nazar kıldı ne deñlü var ise z̄ī-ecnāḥ
- 11 Didi mevt Melekül-mevt şulariñ üstüne kaç uç
Dağı neşir eyle kendine ne deñlü var ise cenāḥ
- 12 Dağı fetḥ eyle gözleriñ ne deñlü var ise gözüñ
Bu melekler üzerine yüridi neşir idüp ecnāḥ
- 13 Kaçan mevt uçırıcak melekler gördiler bunı
Kamusı hep kapandılar yüzi üzere idüp efsāḥ
- 14 Ki biñ yıl yetdiler bunlar gerü buldılar ifākat
Didiler Rabbenā ‘aceb ne büyükdür bu ey Fettāḥ
- 15 Bunı hep dādısarlardur ne deñlü var ise maḥlūk
Ki hıçbir kimse qalmaya eger şeyṭān eger mellāḥ

-159-

- 1 Ki ‘Azrā‘ile söyler Haḫ musallaṭ eyledim seni
Ki zabṭ eyle bunı bir ḥuṣ ṣaḫın gel eyle istimā‘
- 2 Didi bes Haḫka ‘Azrā‘il ne kuvvetlü olam ḥāfız
Zā‘ifem ben kavīdür bu bunı zabṭ idemem Fettāḥ
- 3 Ki virdi Haḫ aña kuvvet bunı tut yā Melekül-mevt
Didi sen sākin ol yā mevt ki sākin oldı z̄ī-cenāḥ
- 4 Ki ‘Azrā‘ile didi mevt izīn vir baña bir kerre
Çığram gökde bir kerre beni bile kamu eşyā‘
- 5 Ki ‘Azrā‘il izīn virdi çığırdı yüce şavt-ıla
Ne der diñle anı sen bil kulaḫ vir baña kılmā‘
- 6 Ki ben şol ölümem biliñ ayıram dostı dostundan

- Ki her birini bir yere atıcaým yakın ervāḥ ⁶⁶
- 7 Daḥı biliñ beni ey ḥalk ayıram eri ‘avratdan
Daḥı anayı evlâtdan ayıram ben yakın arah ⁶⁷
- 8 Ayıram daḥı babayı kızından daḥı oğlundan
Neçe analar ağladam gözinden aqıdam qarrāḥ
- 9 Daḥı ben ayırcayım cemī‘ kardaşı kardaşdan
Dökile gözleri yaşı yer üstüne ol seyyāḥ
- 10 Daḥı ben şol ölümem kim enāniyyet edenleri
İderem ḥāk-ile yeksān vuram yüzlerine mıṭrāḥ
- 11 Daḥı köşkler yıqıcaým sarāylar idem ḥarāb
Ki ḥalka zulm idenleriñ yaqam endāmını iḥrāc
- 12 Müşeyyed burçda olsa da bulucayım anı taḥḳıḳ
Ki kimdür qaça qurtıla bilürem ben yakın ıraḥ
- 13 **Beyān-ı Uşāt-ı Fī Ḥālil-Mevt**
Yā Eyyühel-Nefsül-Ḥabīs
- 14 Kulaḳ ḩutsañuz ihvān deyim ben ḥāl-i mücrimün
Ne işler anlara Allah şevābdan qala maḥrümün
- 15 Ne şekl-ile ala Allah bularıñ rühını diñle
Ne şekl-ile ‘ azāb ola çıkarken cānı mücrimün

-160-

- 1 Ki ‘Azrā‘il anuñ rühın ki bir şekl-ile ala kim
Anı vaşf idemez vaşşāf ‘azābı qatı müşkılün
- 2 Ziyāde qorqdığıñ şey‘ şüretinde gele ‘Azrā‘il
Göricek şaşa ol mel‘ün lisānı ola maḳtū‘ün
- 3 Ki beş yüz ‘azāb idici melekler geleler bile
Qamusınuñ yüzi qara görenler ola fārıḳün
- 4 Ki her biriniñ elinde ağular çorbası vārdur
Yıgılup geleler cümle başıñ ucına cāmi‘ün
- 5 Gel imdi gör ki şol cāhil ki şol fāsıḳ şol fācir
Ne duta gide hep ‘aḳlı ‘azābdan ola ḥālidün

⁶⁶ıraḥ olmalı

⁶⁷ıraḥ olmalı

- 6 Seniñ ƙanƙı teniñ vardır yanacaq buña fāsıƙ
Cāniñ tende iken erken olasın tezce tā'ibün
- 7 Ki 'Azrā'il vere ol aƒular orbası ile
Acısı ıa tırnalar ucından ola nāši'un
- 8 Nidā eyleye 'Azrā'il seniñ rūhıña ey mücrim
Ki nefsi-i ħabıř gel yeriñden eyle fārıķün
- 9 Eyā dürlü günāhlarla ƙararmıř ħabiř nefsi
Eyā dürlü fısqıqlarla mülevves fārıķün
- 10 Ki Ħa Te'alāya lāyıķ degilsin gel ħurūc eyle
Yeriñden tez gel imdi ıķ ki sensin ehl-i tāmuyyün
- 11 Ki sen berisiñ Allahdan daħı senden berī Allah
Yeriñ ateřdurur seniñ olasıñ otda maħrūķün
- 12 Bu yavuz sözleri işide 'Azrā'ilden ol ħabıř
şaşa taħrık ide tenden gerü yol bulmaya maġbün
- 13 Göre la'net ouya ol işiñ ħarāma baardıñ
Deye la'net ouya tene ki işlediñ idi maġbün
- 14 Daħı ayaġına la'net ouya ol ƙarınca cān
Daħı diline ouya ki la'net nefsi-i fāsıķün
- 15 Daħı ƙulalarına söyleye la'net size deye
Daħı ƙarnına fercine ouya la'net ol mel'un

-161-

- 1 Deye ƙarnına ol nefsi ki hı ħelāl ƙoydıñ mı
Ħelālden etdiñ istinkāf ki olduñ ehl-i tāmı'un
- 2 Ki ben sizden uğradım bu cezāya cefāya
Cemī' la'net size olsun baña zılm oldu ġāfilün
- 3 Bu kez bu fāsıķıñ cānı ki şöyle ala 'Azrā'il
Ki bir demir tara ile tararsañ ƙoyunı maġbün
- 4 Ki andan ziyāde aniñ acısı ola nez'-ı rūħ
Nice dürlü 'azāblarla ki cānı ıa fāsıķün
- 5 Ki bilseler ƙoyalar cānını fāsıķıñ ol dem
Eleteler cehennemde ƙoyalar cānı medħūrün
- 6 Ki ħattā eletti yüz yigirmi dört 'azāb-ıla ala

- Ne cāniñ var buña seniñ teniñ kanlana fāsıķūn
7 Eger ol ‘azābiñ biri ki ehl-i dünyā üstüne
Düşeydi cümle hayātı olurdı cümle mahruķūn
8 Bu kez her külli maħlūķat o cāna la‘net ideler
Ba‘id ol yanımazdan get ki şerriñ bizi lāhiķūn
9 Vara dünyā gögi ķapusına bu fāsıķıñ cānı
Ki birinde gele Hāķdan gerü cānına fāsıķūn
10 Gerü dönderiñ ol cānı eletiñ ķabrine anı
Getüreler ķabre anı ķoyalar ol melā‘ikūn
11 Su‘āl melekleri cümle neķe ahvāl eyle añā
Göricek şaşā bunları dutıla ġāfilūn
12 Bulariñ şavtı gök gözleri gibi çağırarak gele
Ki gözleri berķ hāţıf gibi gele ehl-i sā‘ilūn
13 Daħı dişleri yeri yırtarak gele o fāsıķā
Oturalar başı ucuna ki cümle ehl-i sā‘ilūn
14 Haber vir bize Rabbiñden haber vir daħı nebiñden
Haber vir daħı dīniñden bize eyle kelāmūn
15 Bulara deye ol fāsıķ hāy beni nedür bilmem
Daħı Tañrı nedür bilmem daħı İslāmı cāhilūn

-162-

- 1 Ki ķabriñ cānibinden bir nidā gele vermezsiz
Veriñ ‘ırzını hāķ idiñ oluñ topuza cāmi‘ūn
2 Meger vara-y-ıdı bulariñ ateşden bir topuzları
Ki öyle bir topuzdur ki güc-ile vura dāribūn
3 Ki ehl-i dünyā cem‘ olsa yerinden ayırmayalar
Anı bir kez vurucaġaz ola ‘aşāsı menşürūn
4 Gine cem‘ ideler bunlar ki ol fāsıķ ol yere
İdeler böyle üç kerre ‘azāb ide mu‘azzibūn
5 Ki ol hattā ķabir şaiķa girift ola eyā gūyī
Daħı ateş tuta ķabriñ içinde yaķa hārīkūn
6 Ki bir ķabīh ķatı çirkin recül gele başı ucuna
Ki cayife gibi ķoķar ol fekir sen anı ġāfilūn

- 7 Deye saña o kötü er cezālandıra Hāḡ seni
Ateş ile yaḡa seni saña olmaya rāḡimūn
- 8 Ḳasem iderem Allaha itā'at etmediñ Hāḡḡa
Ki şerre sür'at eylediñ ki olduñ ḡayra kāhilūn
- 9 Bugün bulduñ belāñı sen olursuñ dā'imā iḡrāf
İtā'at etmeyenleriñ soñucu nāra dāḡilūn
- 10 Deye sen kimsiñ ey recül seniñ gibi kötü kimse
Gerü dünyāda görmedim ḡaber vir baña zāhibūn
- 11 Deye ben seniñ ey kişi kötü 'amelleriñ idüm
Ki şerre mā'ildiñ sen ki olduñ ḡayra kāhilūn
- 12 Daḡı 'aḡreb ile yılan ḡola ḡabriniñ içine
Ki öyle bir yılanlardur ki ḡatırlar gibi müsaliyyūn
- 13 Bular bir kez soḡıcaḡaz acısı çıḡmaya kırḡ yıl
Bil imdi başıña seniñ ki neler gele fāsıḡūn
- 14 **Beyān-ı Azāb-ı Ḳabri Ḳavlühü Te'ālā**

سَنُعَذِّبُهُمْ مَرَّتَيْنِ⁶⁸

- 15 Ki bundan soñra ḡāmūdan ki fetiḡ ola gerü bir bāb
Göre otda maḡāmiñ ateş ide saña bir tāb

-163-

- 1 Ḳıyāmet günü olunca baḡasıñ sen maḡāmiña
Elemde daḡı ḡasretde nedāmetde ḡıla 'azāb
- 2 Ki biñ dürlü 'azābları dökeler seniñ üstüñe
Gice gündüz 'azāb içire giriftār eyleye Tevvāb
- 3 Ḥaberde vārid oldu kim İmām Bāhilī rāvīdür
Ki ol server ne buyurdu tesāmi' eyle hem enāb
- 4 Ki bir recül vefāt etse anı ḡabrine ḡosalar
Ki bir melek gele aña 'azāb etmek için icāb
- 5 Otura başı ucuna ki bir kerre vura aña
Ki nice aña vurınca ḡaḡıla 'uzvı källü-zebāb

⁶⁸...Onları iki kere azaplandıracağız... (Tevbe 101)

- 6 Bu kez ateş tuta anı qurı ağaç gibi yana
Bu kez kaç deyeler aña Hudā izn-ile nī-icāb
- 7 Birike hep ‘uzūvları gine ādem ola ol kes
Otura qabri içine bu kez çağıra ey ‘azāb
- 8 Niçün baña ‘azāb ideñ ki ‘ābid quluyın Haqqıñ
Niçün yaqañ beni otda niçün ideñ bana qarāb
- 9 Ki zīrā ben namāz kıldım oruc tıtdım zekāt virdim
Dağı ‘ilm oquddım yazdım ki ben işlemedüm eznāb
- 10 Deye melek aña ey kes aniñçün iderem ‘azāb
Ki bir yolda giderken ki gördiñ zālīm-i qarāb
- 11 Ki bir zālīm bir mazlūma zulm ider anı gördiñ
Ki senden etdi istimdād varup qurtarmadıñ
- 12 Dağı bir gün namāz kıldıñ bevl var idi üstünde
Tebevül etdigiñ zamān hazār etmediñ ictināb
- 13 Seni ben qovıram kişi deye bir kez dağı ura
Ki tağıla a‘zāsı ki eczā eczā källü-zebāb
- 14 Bu kez deye aña melek ki yaz etdigiñ a‘mālı
Deye neye yazam anı kâğıd yok hem divīd aşvāb
- 15 Kefenden yırtı bir miqdār yazıvire eline ol
Ki yaz ağzıñ şuyı ile sözime eylegil icāb

-164-

- 1 Yaza hep cümle a‘mālin ki evvel hayrını yaza
Ki şerre vardığı zamān dura yazmaya ol zūnnāb
- 2 Vara cūmāğ-ıla bir kez niçün yazmañ durursuñ sen
Amān deye yaza anı dağı her şerrini ektāb
- 3 Tamām olucağaz kitāb deye baş barmağın buña
Ki başdıra aña barmaq deye bu kez dur ey küttāb
- 4 Deye aş boyñına bunı aş boynına mektübı
Ki andan soñra ol melek evvele mekânına zihāb
- 5 Bu kez yevm-i kıyāmetde Hudā emr eyleye aña
Oqu defteriñi kişi ta kim etdiñ ise ektāb
- 6 Ki şerrine varadıcağaz ide Tañrıdan istihyā

- Hudādan bes hiṭāb gele oḡu ŧerriṇi nī-ḡicāb
- 7 Bunı dūnyāda iŧlerken ki benden etmediṅ hayā
Bugūn etdiṅ mi istiḡyā ŧoriṅ eved deye Tevvāb
- 8 Ki nādım ola ol andan velekin nef‘ī olmaz
Atalar nār-ı kübrāya bula etdigi nī-eznāb
- 9 **Fezā‘il-i Ehlüt-Taḡvā Ḳavlühü Te‘ālā**
69 **إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ مَفَازًا حَدَائِقَ وَأَعْنَابًا**
- 10 Elā ey ṭālib ü taḡḡıḡ ki zühd ile istilzām
Zühdür aŧveb-i sebīl zühdür müŧıl-ı Allām
- 11 Bu yoldur yollarıṅ aŧlı buṅa giden felāḡ bulur
Yüce devletlere irer ŧoṅucı gire fīs-selām
- 12 ŧaḡın bu yoldan ayrılma gider dosdoḡrı cennete
Daḡı Ḥaḡḡıṅ dīzārını meŧāhiddurur bulur merām
- 13 Bu yoldur enbiyā yolu yoldur evliyā yolıdur
Bu yoldur aŧfiyā yolu buṅa gider ol ikrām
- 14 Bu yola getdi ālimler bu yola getdi ḡāziler
Bu yola getdi kāmiller bunu medḡ etdi zīl-ikrām
- 15 Bu yoluṅ ḡaŧleti çoḡdur ki dūnyāda ve aḡretde
Yüce devletleri bulur ŧonucı ola muḡterām

-165-

- 1 Velī faḡlı bunıṅ çoḡdur kelāmında idüp ṭḡāŧ
Daḡı ihlāl-ı aṭnābdan müberrā etdüm iḡtirām
- 2 Zühd deyü neye derler ki ŧübhelü olan ŧeyden
Tecennüb eylemek andan teba‘dur minel-ḡarām
- 3 Ki zīrā el-ḡaḡḡ ḡabūl etmez ḡamu a‘māl birleri
Ki kiŧide buluna gerü bir loḡma minel-ḡarām
- 4 **Beyān-ı Ḥurūcıl-Muttaḡīn Ḳavlühü**
70 **يَا أَيُّهَا النَّفْسُ مُطْمَئِنَّةٌ**

69Şüpheŧiz takva sahipleri için umulanı buldukları yer, bahçeler, üzüm baḡları vardır...
(Nebe 31-32)

- 5 Elā ey zāhid-i kāmīl zūhdden eyle istiḳrār
Neler iḥsān ide Allah saña ben ideyim izhār
- 6 Ki ḥāl-i irtiḥālinde neler iḥsān ide Allah
Beyān idem saña bir bir virem eliñe ben edrār
- 7 Ecel yakın gelicegez neler iḥsān ide Allah
Ne luṭf-ıla ala cānıñ idem bir bir saña aḥbār
- 8 Ki ‘Azrā’il gönderdi ki ol Ḥālīḳ-ı lemyezel
Selām eyle ḳuluma dir beni eyle sen istiṣār
- 9 Alır ve gele ‘Azrā’il otura başı ucına
Nice envā’ı ‘izzetler aña çün ide i’tizār
- 10 Deye Rabbiñ selām etdi yā ṣālīḥ ey ‘ābid
Ki gelsün baña ḳulum dir benī ola kulum züvvār
- 11 Deye ṣālīḥ yā melek ki geç geldiñ baña niçün
Ki her dem yola baḳardıñ saña etdüm ben intizār
- 12 Ki tez elet beni Rabbime olam mā’ṣūḳa vāṣıl
Ḳavışam ḥasretime ben ḳulūbda ḳalmaya aḡyār
- 13 Ki ‘abdiyem ben anıñdur ḳavışdur ḥasretime tez
Ki biñ cānım var ise fedā olsun aña her an
- 14 Ki bundan ṣoñra ‘Azrā’il ḥiṭāb eyleye rūḥına
Ki yā eyyühāl-nefsü ki muṭma’in ola aṭḥār
- 15 Ki Rabbiñ rāzıdur senden ki sen de rāzı olasın
Rücū’ ét Rabbiñe bugün ki oldur raḥm-i Ğaffār

-166-

- 1 Eyā dār-ı belālara ṣabırlar eyleyen pāk-ı cān
Ki gel Rabbiñe rücū’ ét saña müṣṭāḳdur Ğaffār
- 2 Eyā cāhil arasında seniñ ḳadriñ bilinmedi
Ki gel ḳadriñ bilür Allah açıldı saña dürlü bāb
- 3 Münāfıḳlar arasında zelīl ḥor olan zāhid
Ki sen ḳurtul bu ḥulḳdan ‘azīz ide seni Ğaffār
- 4 Eyā fāsıḳıñ elinde esīr olup zebūn olan
Ki gel ḳurtaram seni esīrlikden bugün ey yār

⁷⁰ Ey, mutmain (tatmin) olan olan nefsi! (Fecr 27)

- 5 Eyā dünyāda az ‘ayışe kanā’at eyleyen kâni’
Bugün gel dürlü ni‘metlere müstağrāk ide Ğaffār
- 6 Ki ağniyā yeyüp içüp anı görüp yerinürdiñ
Gel imdi şimdi Rabbiniñ ni‘metlerine gir ey yār
- 7 Dahı fāhır libāsları ki anlarda göricegez
Bulara virdi dünyāda bize aḥretde vir Ğaffār
- 8 Ki terk etdiñ bu dünyāda gözetdiñ Tañrınıñ emrin
Bugün bir mülke varırsın ebed sulṭān ide Ğaffār
- 9 Eyā dehriñ keşirini ki şavm-ılan geçiren gel
Ki Allahiñ rızası çün yemeyüp içmeyen her-bār
- 10 Gel imdi şimdi cennetde ‘uḳul irmediği ni‘met
Saña ruzı kılupdur Haḳ ye iç andan ma‘al-ebrār
- 11 Gicenüñ nişfi olduḳda kaḳardıñ Haḳ rızası çün
Ki terk iderdiñ iscaḳ döşekleri sen ey aḫyār
- 12 Gel imdi seni de Allah oḳur gelsün ḫabībim dir
Ki sündüs dahı imbitrāk döşekleri virem ey yār
- 13 Eşide zāhidiñ rūḫı bu ḫiṭābları melā’ikelerden
Taḫarrük ide yerinden sevine dahı ol ey yār
- 14 Ne vaḳıtda çıkaram deyü eve sevine teninden
Bedeni cümle seyr ide geze her birine ey yār
- 15 Veda’laşa uzuv-ıla du‘ālar kıla anlara
Haḳḳa ısmarladum sizi ateşden ḫıfz ide Cabbār

-167-

- 1 Ki göz gele deye ol ki Haḳ rāzı ola senden
Ki senden rāzıdım ben günāḫ işlemediñ ey yār
- 2 Ḫarāma baḳmadıñ aşlā ḫarāmdan etdiñ ictināb
Beni ḫıfz eylediñ otdan seni de ḫıfz ide Settār
- 3 Dile gele deye şoñra ki yā lisān Ḫudā senden
Ki her dā’im ola ḫoşnud ki olduñ Haḳḳı sen zükkād
- 4 Ki ğıybetden firār etdiñ dahı eylemediñ bühtān
Dahı laḳviyatdan kaçdıñ günāhdan eylediñ ifrār
- 5 Dahı suḫriyyeden kaçdıñ ki ḫalka gülmediñ aşlā

- 6 Ki zikir etdiñ Haqqı dā'im ki emr-i ma'ruf eylediñ
 Ki münkerleri nehy etdiñ naşihat eylediñ her-bār
 7 Dahı bükren ve aşlan oğuduñ Haq kelāmını
 Ziyāde eylediñ nūrım cināna irgürür Settār
 8 Kulağa ol gele deye neçe şefkatlar eyleye
 Ki ben rāzı-y-ıdım senden dahı rāzı ola Cabbār
 9 Şağındıñ kendi öziñi ki çalğu diñlemediñ hıç
 Dahı diñlemediñ ğıybet ki etdiñ kendüñi ifrār
 10 Günāhdan beni şakladıñ ateşe lāyık etmediñ
 Ki dürlü dürlü zikirler tesāmu' etdiñ istiğfār
 11 Ziyāde eylediñ nūrım beni cennetlik eylediñ
 Ki Haq rāzı senden günāhdan etdiñ istiḥār
 12 Gide fil-ḥāl gele ol dem deye ala yā al sen
 Harāma hıç yapışmadıñ günāhdan eylediñ ifrār
 13 Karār etmediñ beni zinhār ki işyān-ıla elcegez
 Mürür etdirmediñ oda tezeyyün eylediñ ezkār
 14 Ki dürlü dürlü ḥayr-ıla beni sen eylediñ mesrūr
 Ateşe lāyık etmediñ şağındıñ kendiñi minen-nār
 15 Beni uçmağa şaldıñ sen ki zevke lāyık eylediñ
 Ki rāzı olacağ senden yapışdıñ şer'a sen her-bār

-168-

- 1 **Beyānı İdā'ır-Rūḥ Ma'ar-Recül**
 'Inde Hürücühi Minel-Bedeni
 2 Gel fil-ḥāl ayağına anuñ bes ide idā'
 Nice şefkatler eyleye teraḥḥumlar ide icmā'
 3 Ki ḥattā rāzı ola senden ki ben rāzı-y-ıdım senden
 Harāma basmadıñ zinhār şağındıñ kendi öziñ edfā'
 4 Beni belāya şalmadıñ 'azāba lāyık etmediñ
 Ki getdiñ haq yola her an haqdan etmediñ ircā'
 5 Yürüdüñ mescide dā'im açardıñ çapısın anuñ
 Dahı 'ilime yürüdüñ sen ki şerden etdiñ istircā'

- 6 Hayra havāicleri çün ki getdiñ bes yola dā'im
Dahı meyyit namāzına giderdiñ dā'imā evzā'
- 7 Ziyāret iderdiñ fuḡarāya dahı giderdiñ 'ulemāya
Dahı şıla-i raḡim içün yola getdiñ idüp ercā'
- 8 Hāsta ḡāli şormak içün iderdiñ yola zāhib
Yürürdüñ dā'imā ḡayra ki şerden etdiñ istircā'
- 9 Ziyāde eylediñ nūrum beni uçmaḡlara şaldıñ
Seni ışmarladum Ḥaḡḡa iderem gine ben ircā'
- 10 Ki ahretde gelem size ḡayāt bulasız siz
Yeyesiz içesiz cennet içinde gezesiz icmā'
- 11 Veda'laşa her 'uzuvlar-ıla Ḥaḡḡa ışmarladum seni
Du'ālar eyleye 'uzvu da şenālar ide istüvdā'
- 12 Vedā tamām olucaḡaz gele 'Azrā'il ol ḡula
Deye yā Tañrı dostu selām etdi saña Mennā'
- 13 Göre uçmaḡda maḡāmın eşide Tañrıdan selām
Sürür eyle çıḡa ol rūḡ Ḥudāya eyle ircā'
- 14 Ki ehl-i cennet olanlar güle şekli olur meyyit
Müyesser eyleye Allah bize ol aḡsenil-evzā'
- 15 Bu mücdelerle ol şāliḡ ki duymaz cān acısı
Ki yaḡdan ḡıl çeker gibi ala cānını ol Mennā'

-169-

- 1 Çıḡa ol şāliḡiñ rūḡı gele 'Azrā'il eline
Ki fil-ḡāl göre melekler olalar cümlesi cemmā'
- 2 Ki līnet ile alalar şaralar anı ḡarīre
Ki fil-ḡāl eleteler Ḥaḡḡa ḡiḡāb gele minet-Tevvāb
- 3 Şafā geldiñ eyā dostum günāhdan keffi el étidiñ
İḡā'atde idiñ dā'im açup 'ibādetde ebvāb
- 4 Gelüp bazı rivāyetde çıkıcaḡ şāliḡiñ rūḡı
Bé-ḡāyet evü dostına ḡomaz olmadan ol zūhhāb
- 5 Ferişteler göymeye ki çıḡa ellerinden tiz
Uçup fil-ḡāl vara Ḥaḡḡa ḡavışa mecnūn Ḥabbāb
- 6 Vaḡta kim yumaḡa ḡassāl ḡazır gele bes ol meyyit

- Çıkan şevābın üstünden yuya pāk eyleye atyāb
7 Ferišteher deye aña ki yā ğassāl ekil tūtġıl
Ki zīrā mecrūh olupdur ħurūcından cānıñ ezhāb
8 Kaçan götüreler kabre ki gine ol ferişteher
Gelürler yalvarırlar götüre ne bek silke ey zihāb
9 Ki sür'at-ıla yürüñ dērler ki tezce kavışa Haqqa
Ki rāhat bula bunda şafālar eyleye aħbāb
10 Ki kabre koyalar anı taġılalar kavimleri
İ'āde eyleye rūhı bedenine ide enāb
11 Su'āl duyacağ kadar ħayāt bula kabirde ol
Daħı su'ālını bile velī kałkamaz ol Tevvāb
12 Ki ol Hālıq-ı lemyezel anuñ gökçek 'amellerin
Melek şüretine kıoya gele meyyite ol aħbāb
13 Ki ol şālih anı göre ki şağ yanında durur ol
Ki bir maħbūbdurur ammā bilmedi anı aħbāb
14 Deye şālih ki sen kimsin ne aħsen kişisin sen
Durursuñ şağ yanımda bilmedim seni aħbāb
15 Seni göricek ey maħbūb sevindi cānım ey kişi
Deyüvēr baña sen kimsin sözime eylegil icāb

-170-

- 1 Ki ol daħı ħayr vire seniñ 'ameligin bil
Oruclarım namāzlarım zekātlarım ben ey Tevvāb
2 Gel ħazır ol ey kişi gelür Münker Nekır saña
Terahħum eylemez bular ki hıç bir kimseye aħbāb
3 Hudā kodı beni bunda refik olam saña dā'im
İ'ānet eyleyem saña deyem bilmedigiñ aħbāb
4 Münker Nekır aña göre kabre ki gitmişdür
Büyümüş göz iri miqdārı sarāylar olmuş içi icāb
5 İçi toptoludur olmuş nūr içinde yatır kimse
Bileler Tañrı dostudur şālih kimse imiş karrāb
6 Yürüye bunlar ad-ıla geleler buña izzet-ile
Ki dürlü ta'zīm ideler ħüsn-ile adāb

- 7 Su'āl eyleyeler bunlar ki Rabbiñ kimdurur seniñ
Dağı peygamberiñ kimdür dīniñden bize vir cevāb
- 8 Ki bülbül gibi şaқыya haber vire bulara hep
Hudā Rabbimdurur benim Muḥammeddür nebīm aḥbāb
- 9 Dağı dīnimdurur İslām dağı kıblemdurur Ka'be
Cevāb vire bulara hep i'ānet eyleye Vehhāb
- 10 Kitābımdur benim Qurān ki milletde Halīlullah
Su'āllerine hep cevāb vire ol ābid zūhhād
- 11 Velī bunıñla qomayalar gine bu meyyiti
Dutalar arqasından bir dağı silkeler ol Tevvāb
- 12 Oturdalar yerine anı gine su'āl ideler
Cevāb vire Bi-'Avnillah selāmetlik vire Tevvāb
- 13 Görelüm var mıdur noqşān dīninde ger īmānında
Ki mü'min midurur Haqqa deyü su'āl ider ḥiṭāb
- 14 Ki fitne-i qabir dedikleri budur biliñ ihvān
Hudā hıfz eyleye cümle Muḥammed ümmetin her-bār
- 15 **Şefā'atül-A'māl Fıl-Qabri ve Yekün-i
Refiqa Fıl-Qabri Ya'lem-i Su'ālul-Münkerin**

-171-

- 1 Elā ey mü'min-i 'āmil 'ameliñden idem aḥbār
Saña tebşir idem el'ān neler iḥsān ide Ğaffār
- 2 'Amel kıldıñ ise eger seni qurtara a'māliñ
Gele qarşuña hep bir bir seni qurtara minen-nār
- 3 Ki muḥkem ise īmāniñ bi-ğāyet şāliḥsiñ sen
Ne ḥavf ḥaşyetiñ ola olasın ni'am-ı uqbād-dār
- 4 Ola yoldaş saña a'māl dağı nūr ola qabriñde
Ki bir melek şüretinde ola saña bu hizmetkār
- 5 O ferişde yemīniñde ki bilmediği di deye
Yaqın yā gelme şöyle di ḥayā eyleme vir aḥbār
- 6 Ki bundan soñra Münker Nekir yılalar ol kişi
Bi-ğāyet şāliḥ imiş ol günāhdan pāk imiş aḥhār
- 7 Senā vü ḥamd ider bunlar muḥabbet ideler aña

- Ki dürlü dürlü du‘ālar şenālar ideler eşāret
- 8 Kaçan bunlar gidicegez meleklerle deye Allah
Varıñ cennetime varıñ döşekler getirüñ aþhār
- 9 Kulumuñ altına döşeñ o qurı yerde yatmasun
Varalar cennete bunlar döşekler getüre aþhār
- 10 Ki pāk döşeyeler döşegi altına sarāy gibi
Dañı cennet koçularından ideler buñūr aþhār
- 11 Şafālar ideler mü‘min ki ol kabriñ içinde bil
Dañı açıla kabrinden cināna ola envār
- 12 Göre cennette maķāmın ola dā‘im aña nāzır
Deye yā Rabbi tēz sā‘at getüre Kādir ü Ğaffār
- 13 Gireyüm ben sarāyıma ebed sultān olam anda
Koçam hūrīleri anda şafālar ola fid-dār
- 14 Gelür bazı rivāyetde ki yer inildeye bir kez
Deye yā Rabbi izīn vir koçayım kulıñı Settār
- 15 Ki teni baña da deysin ki ben de olayım rāḫat
Severim ben de İlahī seniñ sevdigi Ğaffār

-172-

- 1 Deye yā yer sen ebsem ol neçe şıkarıñ anı sen
Seniñ teniñ eridür kulumı eylersiñ intişār
- 2 Bu kez yer ağlaya deye yā Rabbi baña luḫfıñdan sen
İzīn vir koçayım ki bek şıkmam anı yā Ğaffār
- 3 Hudā esirgeye anı izīn vire aña Allah
Ki bek degme kuluma sen ki bir kez koç anı esrār
- 4 Sürūra gele yer iki yanında gele kavışa
Ki bir kez şara bağrına kul için ider istiğfār
- 5 Gine yerine gide bir du‘ālar eyleye agah
Yüce mertebeler virsün saña ol Kādir ü Ğaffār
- 6 Şu‘ūdul-Melā‘iketi İlās-Semā‘i Kavlüñü

El ayet ⁷¹ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ

⁷¹ İman edenler ve salih amel işleyenler... (Rad 29)

- 7 Kirāmān Kātibīn melekleri ide göge seyrān
Varalar Hāḡ dīvānına ki Hāḡdan ide istīzān
- 8 Deye biz neḡe idelüm ḡuluñdan olduḡ iftirāḡ
Bize bir yere ızın vir ‘ibādet idelüm her an
- 9 Dostumuzdan ayrıldıḡ ki göster bize bir mekān
‘İbādet idelüm anda ki sensin Ḳādir ü Deyyān
- 10 Buyurdu Zül-Celālallah variñ siz yā meleklerim
Ḳulumuñ ḡabri üstüne duruñ dir Hālīḡul-ekvān
- 11 ‘İbādet eyleñ anda siz beni zikir eyleñ anda siz
Oluñ tesbiḡlere meşḡül ilā yevmil-ḡıyām her an
- 12 Şevābın ḡuluma viriñ baḡışlañ hep şevābını
Mekānıñız ola ḡabriñ üzerinde cemī‘ ezmān
- 13 Geleler ol ferişteher duralar ḡabriñ üstünde
‘İbādet ide anda zikirler ideler her an
- 14 Gelür baḡı rivāyetde geleler ḡabriñ üstüne
Yazalar êtdiḡi ḡayrātleriñ şevābını her an
- 15 Ke‘enne olmamış gibi yazıñ defterine a‘māl
Ki dünyāda nice ḡayrātler etdiler idi inan

-173-

- 1 Anuñ ecrini yazıñ siz ḡıyāmet gününe degin
Ke‘enne ülfе gibi çekilsin varsın ol her an
- 2 Dutarlar Tañrıñ emrin gelür ḡabriñ üstüne
Yazalar mü‘miniñ etdiḡi a‘mālı olar ey cān
- 3 **Beyān-ı Şu‘ūdul-Melā‘iketi Ma‘a**
Rūḡul-Mü‘minīne İlāllah
- 4 Bu kez ol şāliḡiñ rūḡın melekler götüre göge
Ki ‘arşa eleteler anı ki ‘arşda ide istimkān
- 5 Meger ol ‘arşıñ altında ḡanadlılar aşılımışdur
Cemī‘i nūrdan olupdur ider kevkeb gibi leme‘ān
- 6 Ḳoyalar anıñ içine ki ‘izzet-ile ol rūḡı
Ki şāliḡ olanıñ rūḡı cemī‘ anda olur inan
- 7 Vire Hāḡ bunlara destūr yeşil ḡuş ola cümlesi

- Uçarlar cennet içinde ideler cenneti seyrân
- 8 Şafâ vü lezzet olurlar cinânîñ ni‘metinden hep
Gezerler gine gelürler oğandırlara kamu cân
- 9 Gelür bazı rivâyetde kaçan ol şâlihiñ rûhı
Giricek cennete ol rûh ki istiğbâl ide şıbyân
- 10 Deyeler buña ma‘şümîn şafâ geldiñ eyâ şâliḥ
Deyüvir imdi atamız anamızdan bize el‘ân
- 11 Deye ol şâlihiñ rûhı atañuz anañuz siziñ
Ki gelmedi buraya bular oldu idi inan
- 12 Ki benden çok ilerüye getdi idi bu dünyâda
‘Aceb bunlar nere getdi ya kıanda kıaldılar iḥvân
- 13 Bunı eşidicek bunlar cemî‘i ağlaşalar hep
Ki vâh bunlar nefislerine uyup getdi fîl-nîrân
- 14 Ki meyl etdi bular dünyâya gönül virüp
‘İbâdet yoluna getmediler olmadılar peşmân
- 15 Ki atmış cânını bunlar ateşe kendi kendini
Anunçün gelmedi bunlar cinâna olmadı seyrân

-174-

- 1 Melül melül döne bunlar gide herkes mekânına
Ki vâh emmâhu ve ebâhune ḥayf oldu bize el‘ân
- 2 Rivâyetde gelüpdür kim her Cum‘a gicesinde
Ḥudâ destür vire şâliḥleriñ rûhına her zamân
- 3 Kıabirlerine inerler ki söyler gevdelerine
Ki ey gevdelerimüz raḥat eyleye size Raḥmân
- 4 Bizi koydıñuz uçmağa bizi şâz etdiñüz şükr
Sizi de şâz ide Allah bulasın ravza-i rıdvân
- 5 Ziyâde eyleye Allah siziñ raḥmetiñiz ey tân
Ḥaqqıñ sevmediği yola ki siz olmadıñuz seyrân
- 6 Daḥı söylemediñüz siz Ḥaqqıñ sevmediği sözi
Nice dürlü ‘ibâdetler Ḥudâya etdiñüz her an
- 7 Eziyyet görmedi sizden cem‘î mü‘minler ey benim
Ki sizden ḥoşnud-ıdı ḥalk severler sizi her an

- 8 Dağı olmadınız nemām ki naķil etmediñiz kelām
Dağı bir kimseyi sevmediñiz etmediñiz ‘iṣyān
- 9 Zikir iderdiñiz Haķķı mesācidlerde siz dā’im
Ki halkdan ‘uzlet etdiñiz ki hıç olmadınız tuğyān
- 10 Hudā rāzı ola sizden dağı rāzıyız biz sizden
Bizi cennetlik etdiñiz sizi de götüre Raħmān
- 11 Ķabirden gideler bunlar varalar evlerine hep
Görelər cümle ħatunlar ere varmışdur iyvān
- 12 Yetim olmuş veledleri za’ıf olmuş veledleri
Ķamusı miskīn olmuşlar Ķapularda diler ta’ām
- 13 ‘İbādetde görürlerse iṭā’atde görürlerse
Sevinür şāz olur bunlar rücū’ide Ķamu mekān
- 14 Uyanmış nevm-i ğafletden Bi-ħamdillah olur ‘ābdī
Ki zikir iderler ölümü Ķamusı oldılar şükrān
- 15 Ķaçan isyān tuğyānda buları görseler bunlar
Ki Ķahķaha idiyorur buları gör sen nī-‘iṣyān

-175-

- 1 Melūl olup yerinürler lisān-ı ħāl-ile dirler
Eyā ğāfil göziñi aç ki bir ekl ider dīdān
- 2 Eyā Ķavm Ķabīlemüz anamuz atamuz içün
Ki bizden ‘ibret almazsın idersiñ dünyāya tuğyān
- 3 Ki bir gün ğāfil iken siz gelür ölüm size nāğāh
Geçirmeñ fırsatı bugün olursuñ cümle peşmān
- 4 Ki Ķanda vā’z olunursa anı diñleyeler cümle
Dağı Ķurān oķutan yerler ide bular seyrān
- 5 Biraz diñler bular vā’z ki rāħat olalar anda
Du’ālarında istimdād iderler olalar şükrān
- 6 Ki bundan soñra bu yerden semāya olalar tayyār
Varalar hep mekānına Ķarār idüp olar reyħān
- 7 **Şefā’atül-‘Amāliş-Şālihāti**
Fıl-Ķabri ve Ta’līmühā Fıl-Ķabri
- 8 Elā ey ‘ābid-i şālih olup şalāħatde idem

- ‘İbâdetde ziyâde eyleye iṭâ‘atde olup idâm
- 9 Hâberde vârid oldu kim ki meyyit gire ḳabrine
Gele iki melek biri ki yırtar dişleri alâm
- 10 Yüzi esved gözi ezraḳ gören bek ḳorḳa andan
Geleler başı ucına ‘azâba ideler iḳdâm
- 11 Ki kıldığı namâz anıñ ilerü gele söyleye
Bir güzel yigid şüretinde gire ide iḳdâm
- 12 İstiḳbal ide ‘azâb meleklerinüñ önüne
Deye gerü turuñ gelmeñ ‘azâb etdirmezem i‘lâm
- 13 Ki zîrâ etdi iṭâ‘at Hudâniñ emrine her kez
Ḳıladı gerü beş vaḳt iderdi aḳrete iḳdâm
- 14 Teveccüh idüp Allaha ḳayâ iderdi ol Hâḳdan
Ḳaçardı ol meḳârımdan ḳelâl eyledi iḳdâm
- 15 Bu ḳabriñ ‘azâbından ḳorḳardı ol bu dünyâda
Ki ḳurtulabilür misin deyü ḳıladı istidâm

-176-

- 1 Bu kez ayak ṫarafından ‘azâb etmek diler bunlar
Ayaḳ bulara deye kim ki yol yoḳdur size i‘lâm
- 2 Ki zîrâ biz bu mekânda iderdik dâ‘imâ ḳavfi
Anuñçün bir mesâcide cevâmi‘e idüp ilzâm
- 3 Bu kez sağ yanına bunlar ‘azâb etmek için gele
Ki virdigi taṫadduḳlar önüne ideler iḳdâm
- 4 Deyeler size yol yoḳdur bu ṫarafdan variñ gidiñ
Ki zîrâ sağ eli ile taṫadduḳlar idüp in‘âm
- 5 Ḳabirden ḳorḳduḳundan ol iderdi faḳîre iḳsân
Anuñçün olurum mâni ‘azâb etdirmezim alâm
- 6 Bu kez şol yanına bunlar ‘azâb etmek için gele
Ki ṫıtduḳı oruc bunlarıñ önüne ide iḳdâm
- 7 Deyeler bu ṫarafdan sizlere yol virmeyiz aṫlâ
Ḳabirden ḳorḳduḳından ol acıḳdı şuşadı enâm
- 8 Bu kez uyana ol meyyit uyanır uyḳudan şankim
Hiṫâb ideler aña kim Muḳammed çün ne deñ kelâm

- 9 Cevāb vire kim anlara Muḥammedür-Resūlullah
İmāmumdur benim zīrā kamu ‘amelde her eyyām
- 10 O meyyite deyeler kim ki taḥkīk mü’min misin
Ki rāḥat eyle yat kişi ‘arūs nevmi gibi eyyām
- 11 **Fezāil-i Şalātil-Meyyit**
Ves-Sa’lehe
- 12 Elā ey tālib-i cennet eger isterseñüz rāḥat
Şalāt-ı meyyite sa’it ki ḳanda olsa ol etbā’
- 13 Ki zīrā vārid olmuşdur ki Zühretül-Riyāzide
Buyurdı Ḥazret-i ‘Alī buña ḳulağın it ismā’
- 14 Ne buyurdı Resūlullah ḳaçan bir meyyit öldükde
Eger ‘avrat eger erkek ki sa’idiñ oluñ cemmā’
- 15 Anuñ meşāliḳ için birikiñ başına her giz
Zīrā emr eyledi Allah Cebrā’ile ét icmā’

-177-

- 1 Ki her ḳaçan ki bir meyyit ki yerde vāḳı’ olsaydı
Cebrā’il aynı yere çağır ḳullarıma icmā’
- 2 Aynı yere bu kez Cebrā’il çağıra hep şoḳaḳlarda
Deye Ḥaḳ rāḥmet eylesün bu meyyite ide isrā’
- 3 Ki her kim ḥāzır olursa anuñ ‘işyānını Allah
Ki mağfiret ide cümle günāhını ider irfā’
- 4 Ki ol kişi on iki kez ki ḥac etmiş ḳadar sevāb
Daḥı on iki kez ‘umre sevābını vire deffā’
- 5 Daḥı her tekbire vire ki on biñ ḳadar ol şehīd
Şevābını Te‘ālāllah yaza defterine cemmā’
- 6 Ne deñlü ḳılı var ise teninde ol kişinüñ bil
Ki her ḳıl başına bir ḳul azād etmiş olur enfā’
- 7 Ki ḥarfiñe oḳumuşdur ol namāzında ki meyyidiñ
Yaza defterine anuñ ne miḳdār ola ét ismā’
- 8 Benī-İsrā’il nebīlerine virdiği ḳadar sevāb
Yaza defterine anuñ ki ol Ḳādir ol cemmā’
- 9 Daḥı istiğfār iderler anuñçün hep melā’ikler

- Eger yerde eger gökde olan melâ'ikler ider ircâ'
- 10 Kaçan evine döndükde ki bir melek çağıra bil
Çağıra 'arşın altında ki yâ Tañrı kulu kanna'
- 11 Ka'bül etdi Te'alallah kamu 'amalıñı seniñ
Dañı cühd eyleye sa' ile bu 'ameller ola kanna'
- 12 Ki zîrâ Haq Te'alallah yarlağar cümle 'işyanın
Eger gizlü ve aşikâr günâhın def' ider deffa'
- 13 Buyurdi İbn-i 'Abbâs bil Resül-i fahr-i cihândan
Ne buyurdi Resülullah kulaq vir bu söze ismâ'
- 14 Kabirde meyyite evvel gelen tuhfe nedür aña
Ki bir melek gele deye ki mücde saña ey kanna'
- 15 Muhammed ibn-i Şaffâri rivâyet eyledi diñle
Ki Mekkîye giderken ben ki gördüm bir kişi icmâ'

-178-

- 1 Benim işim dâ'im kefen şoymaq idi aña
Didim aña niçün şimdi baña iddiñ oluñ ihzâ'
- 2 Didi ben bir kabir açdım anıñ kefenini şoydum
Yapışıcak kefenine baña söyledi bilâ-ikzâ'
- 3 Didi kefenim şoyarsıñ olasıñ ehl-i cennetde
Bu sözi ben eşidicek kabirden eyledim ircâ'
- 4 Didim aña ne keyfiyyet-ile ben ehl-i cennetim
Ki ben bir nâz'il-kefen kişiyim bilâ-nizâ'
- 5 Neden bildiñ sen ey meyyit ki ehl-i cennet olduğum
Bu kez meyyit ne der diñle bu sözde yoqdurur nizâ'
- 6 Ki sen kıldıñ namâzımı ki ben şefi' saña oldum
Zîrâ baña didi Allah ki ol mü'minlere şüffâ'
- 7 Ne deñlü var-ısa mü'min cenâzeñde şefi' olgıl
Bağışladum saña külli olasıñ bunlara şüffâ'
- 8 Bu sözi ben eşidicek mecâlim kuvvetim getdi
Kesildi tãkatım dañı Hudâya eyledim ircâ'
- 9 Ki tevbe eyledim Haqqa cemî' etdigim 'isyândan
Ki terk etdim bu dünyâyı 'ukbaya oldum istiķnâ'

- 10 Ki 'ahd etdüm Hüdāya ben ziyāret etmege beytin
Anuñçün giderem şimdi ki hac etmege bil-icmā'
- 11 'Aceb bu kıışadan hişse sen aldıñ mı eyā 'ābid
Hemān sa' belīg eyle ki bir meyyit ola iķā'
- 12 Eger meyyit şaķī ise şefā'at etmiş olursın
Seniñ du'āñ sebep-ile yarlağar anı bil-icmā'
- 13 Cehennemden çıkarmış gibi olursiñ du'āñ-ıla
Gine şevāblara ğarķ olmuş olursuñ bilā-nizā'
- 14 Hüdā mağfıret eyleye cemā'atiñ du'āsı-la
Anuñ ğufrānına sebep olurlar ehl-i icmā'
- 15 Eger ol meyyit olursa Hāķķiñ sevgili kұлından
Hüdā söyler o meyyit buña it kұlağiñ ismā'

-179-

- 1 Ki der yā Rabbi ol olsun ki ihsāniñ baña seniñ
Benim namāzımı kılanları koy cennete icmā'
- 2 **Fezāilil-Ḥummā Kemā Kāle 'Aleyhisselām**
حُمَّةٌ لُمُوعِمِنْ نَصِيْبُهُ مِنَ النَّارِ ⁷²
- 3 Elā şāhib-ü ḥummā ki ol sen ḥāliñe şabbār
Neler ihsān ider diñle saña ol Kādir ü Ğaffār
- 4 Ḥadīşde vārid olmuşdur Resūlullah buyurmışdur
Biliñ siz ḥummāul-mü'min naşīb oldu ki minen-nār
- 5 Ki şıtma tūtan adamlar gerü cehenneme girmez
Ki taḥķīķ eyle bu sözi beyān etdi Ulul-Aḥbār
- 6 Rivāyet şöyle gelmişdür ki Mālik Oğlı Enesden
Resūlullah buyurmışdur kұlaķ vir eylegil inzār
- 7 Ki bir kişi aḥiz etse ki ḥummā ya'nī şıtmadurur
Ki üç ğün dutsa anı ol aña ol eylese aşbār
- 8 Daḥı şükürler eylese daḥı faḥr eylese aña

⁷² Humma, mümin kuluma cehennem ateşindeki nasibinden musallat ettiğim ateşimdir.(Rūdānī, Büyük Hadis Külliyyatı c.1 s.259 h.no:2304)

- Nedür diñle Te´ālāllah oluñ meleklerim nazār
 9 Nazār idiñ ´abīdime benim belāma şabır etdi
 Dağı şükürler eyledi ki benden varana şabbār
 10 Ki taḥkīḳ ben o ḳulumuñ virem eline bir berāt
 Cehennemden azād etdüm deyü yazam aña deftar
 11 Yazam ben ibtidāsında ki Bismillāhı evvel
 Dağı Raḥmān ile Raḥīm adımı naḳış idem deftar
 12 Fülān oğlu fülāniñ kitābıdur biliñ ey ḳullar
 ´Azīz ḥakīm olanlardan yazıldı bes ki bu aḥbār
 13 Azāb etmem bu kitābıñ ebed şāḥibine biliñ
 Ki virdüm aña ḥüccetin dağı virdüm berāt minen-nār
 14 Ḥaberde vārid olmuşdur Resūlullah buyurmuşdur
 Biriniñ nazi´ ḥālinde oḳunsa yā size ey aḥyār
 15 Ki her bir ḥarfine iner melā´ike semādan bil
 Öñüne şaf şaf olurlar ideler aña istiḡfār

-180-

- 1 Ki ḥattā getmeye anlar namāzın ḳılmayıncaḡaz
 Dağı defn etmeyincegez gedmeyeler her-bār
 2 Yā sīn ḥurūf cümlesi olupdur üç biñ iki yüz
 Dağı olupdur on toḳuz ḥurūf ´aded ider aḥyār
 3 Olupdur cümle emlāk ´adede otuz iki biñ
 Dağı yüz toḳsan olupdur ḥisāb it bir dağı ey yār
 4 Ki çıḳmaz dünyādan illā mekānını göre çıḳa
 Maḳāmın göre cennetde bu kez seyr eyleye esyār
 5 Ḥaberde vārid olmuşdur Resūlullah buyurmuşdur
 Ki bir kes ḥasta olduḡda eti eksilse yazar ey yār
 6 Ki andan giden etler hep gider dosdoḡrı cennete
 Ḳalan eti aña tābi´ olur ol dağı anı arar
 7 Bu tenden anıñ ardına düşe gide cināna hep
 Vara cennetde cem´ ola´ azāb görmeye ol bin-nār

- 8 *Der Beyān-ı Mevtül-Evlād*⁷³
- 9 Gel ey evlādı ölüp da buña olan hazzān
Fezā´ etme fūgān etme şağular eyleme ihvān
- 10 Hāḫḫıñ emri budur deyü şabırlar eyleye aña sen
Ki ömri yok imiş deyü fikirler eyle ey ihvān
- 11 Gelüpdür Zührede bir söz Resūlullah buyurmuşdur
Bir ādem bir muş̄bete yetişse eylese fūgān
- 12 Yaḫasın eylese çāk ki ya´nī yırtsa yaḫasın
Anuñ dīninde Allah pāre pāre ide ḫaffān
- 13 Eger vāveylā deyüp ol ki feryād eylese ol er
Ki maḫbūl olmaya anuñ du´āsı fīl-cemī´il-ān
- 14 Eger cırmalasa yüzün ḫarām ide dīzārın Hāḫ
Nazar etmeye yarın cinānında çıḫa her ān
- 15 Eger ağlayıcı tutsa ağlaşa ki meyyite
Dutanı daḫı hem ağlayanı hem ideni efgān

-181-

- 1 Daḫı meyyit ile cümle buların cümlesin oda
Ata yarın Te´ālāllah muazzeb ola fīn-nirān
- 2 Rivāyet şöyle gelmişdür buyurdı Hāzret-i Dāvud
Ki aşḫābı arasında otururken meger bir an
- 3 Ki bir mikdār mızḡadı gözin açdı ki bu güldi
Didiler yā Resūlullah ne gülersiñ ki bu zamān
- 4 Buyurdı Hāzret-i Dāvud ki gördüm cennet içinde
Biraz şıbyān birikmişler atışırılar ki fīl-cinān
- 5 Atalar birbirine ki cennetde bular elma
Velī bunlarıñ içinde ki bir oḡlan fīl-ḫüzzān
- 6 Ki bunlara ḫarışmamış ki gülmez ol ḫasāvetde
Didim niçün bu oḡlancık ḫasāvetdedurur ḫüzzān
- 7 Ki cennet-şāzlık evi daḫı sürür faḫr-ı dārı
Degildür ḡuşşa hem evi buña giren olur şükrān

⁷³ Bu bölüm ve bu bölümden sonraki koyu italik yazılan başlıklar, orijinal metinde boş satırlar olup 06 Mil Yz A 8630 arşiv numaralı nüshanın fihrist bölümünden konuya uygun olarak alınmıştır.

- 8 Bu şıbyānlar didiler kim bunıñ ardınca ağlar var
Anuñçün bu dağı gülmez asāvetde olup ađzān
- 9 Rivāyetdür ki ki Bint-i Ağmed-i Muđtār
Đudā rāzı ola andan ki oldur seyyidül-enām
- 10 Ki ayrun-nisādur gör didi var idi bir ğulām
Ki on yaşına girmişdi ki yüzi bek anıñ nūrān
- 11 Ki öldiginde bir oğlum ki her eyyāmda ağlardım
Meger bir gice içinde düşimde eyledüm seyrān
- 12 Düşimde gördüm oğlumı yüzi toptolu abarcığ
ibān olmuş yüzi külli belürsizedür amu nūrān
- 13 Didim oğlum nedür yüziñdeki marāzlarıñ irkin
Didi oğlum behey ana sen etdiñ beni istiđzān
- 14 Seniñ ađladıđıñ benim yüzime şöyle eyledi
Ki gel ağlamağı terk et olalum biz dağı şāzān
- 15 Uyandum tevbe eyleyüp terk etdüm ağlamağı ben
Ki ben ağlamadum ğayrī ki terk etdüm amu ađzān

-182-

- 1 Temennī eyledüm Đađdan ki bir dağı görem oğlum
Şoram ğālını bir dağı ‘aciz midür yā Şükrān
- 2 Ki gördüm anı bir dağı ki gördüm yüzünü envār
Ki cümle yaralar getmiş dağı heç almamış ıban
- 3 Baña sevini sevini du‘ālar eyleyüp der ki
Baña der ki ki yā anam ‘azābdan ıfzı ide Rađmān
- 4 Seni ıfzı eylesün Allah ‘azāb-ı abir ref‘ etsün
Netekim beni urtardıñ azāb-ı abir-i küllī an
- 5 Ki terk etdiñ bükāyı sen şükür urtuldum ‘azābdan
Du‘ā eyle dağı buña taşadduğlar idüp iđsān
- 6 Zırā muđtācdurur cümle du‘āñıza abir ehli
Dağı şadağaya muđtāc olupdur ideler iđsān
- 7 Uyandum uyđudan bir kez asem etdim ben Allaha
Ki her ğün bir fağıre ben taşadduğ eyleyem iđsān
- 8 ııldım hem iki rik‘at namāzı her gicelerde

- Şevābın hibe iderdim kamu mü'minlere her an
 9 Bağışlardım dağı oğluma nice dürlü şevāblar
 alırdum her gicelerde iki rik'at namāz aşām
 10 Bağışlardım şevābını o namāzıñ ben oğluma
 Bu idi dā'imā işim gidince dünyādan ezmān
 11 *Mevtül-Evlādül-Şükür*
 12 Elā ey şābir şākir ideyim ben seni mesrūr
 Şabırda olasın dā'im şoñra olasın meşkūr
 13 Ne der ol seyyidil-beşer ki ölse veledi 'abdiñ
 Ne der Allah aña eşit budur ol şākir-i meşkūr
 14 iāb ider meleklerle ki siz abz etdiñiz midi
 ulumuñ veledi rūhın ki aldıñız mıdı mağfūr
 15 Ne'am yā Rabbi deyeler belī aldık idi rūhın
 Seniñ emriñ ile yā Rabbi cānın aldık idi Ma'būd

-183-

- 1 ulumıñ göñli yemişin ki siz aız etdiñiz midi
 Belī aldık yā Rabbi uluñ oldu aña maħzūn
 2 Ki rāzı oldu mı ulum ki şemer fu'ādına ol
 Ki şabır eyledi mi aña ve illā oldu mı maħzūn
 3 Melekler bes cevāb vire ki istircā' idüp uluñ
 Dağı amd ü şenā etdi saña ey ādir ü Ma'būd
 4 Buyura bes meleklerle varıñ cennetde ulum
 Bir ev yapıñ anıñ içün ki dārıl-amd ola meşkūr
 5 Dağı buyurdı peygamber bu adīse ula vir sen
 Benim ümmetlerimden birinüñ ölse idi mevlūd
 6 Ki getse biriniñ bir veledi dünyādan arete
 Aña şabır eylese mü'min aña olmasa ol maħzūn
 7 Yaza defterine Allah Uud ağı kadar şevāb
 Gel imdi şabır it Allahdan gelen muşibete maħzūn
 8 İki getse dünyādan gine şabır etse bunlara
 udā bir nūr vire aña ıyāmetde ola menvūr
 9 ıyāmet zulmından bil öñinde sa'ide ol nūr

- Ki üç biñ yıl olan şırâtı ki tez eyleye ol Ma'bud
- 10 Ki üç evladı naķil etse mined-dünyâ ilâl-uhrâ
Cehennemîñ kapuları kapana olmaya meftûh
- 11 Dağı buyurdı ol server bu hadîşîñ tamâmında
Ki a'mâ olsa ol mü'min ki olsa gözleri mefkûd
- 12 Ol ola ibtidâ-ı Hâķķıñ dîzârına nażar iden
Ki cennetde ulu ni'met budur biliñ ola meşkûr
- 13 Rivâyet şöyle gelmişdür Hayât-ı Kûlûb içinde
Meger Bağdâdda bir recül var idi bek ğanî ma'mûr
- 14 Ziyâfet ider-idi her senede cümle huccâc
Ki üç gün teşrîf iderdi ki ol dem anları maķtû'
- 15 Buniñ bir oĝlı var idi yüzi ay gibi şavķardı
Görenler hayrân olurdu iderlerdi anı ma'sûķ

-184-

- 1 Vaşiyet etdi huccâca ki siz Ka'beye vardıkda
Du'â idiñ Hudâya siz ki alsun oĝlımı Ma'bud
- 2 Bular bes vardı Ka'beye ki hacc etdi rücû' etdi
Vaşiyeti unuddılar du'â etdiler metrûk
- 3 Ki bir dereye geldiler tezekkür etdiler anda
İçinde bir kişi didi ki sâ'irlerine ma'lûm
- 4 Ki Ka'bede ķabûl iden ki bunda da ķabûl ider
Ki bunda idelûm du'â Hudâya ide bes maķbûl
- 5 Bularıñ bes du'âsını ķabûl etdi Te'âlâllah
Ki ol sâ'at veled öldi ki oldu topraĝa medhûl
- 6 Ki huccâc geldi Bağdâda ki bildiler evled ölmüş
Ki vardılar babasına ki ta'ziyeye ol mezbûr
- 7 Niçün böyle du'â kıldıñ velediñe sen ey kişi
Ciger-güşeñi dünyâdan ki isteñ öldigin maĝbûn
- 8 Didi bunlara ol hâcî ki eşidiñ bu sözi kim
O sözden hısse alup siz muşibete oluñ mazbûr
- 9 Anıñçün isterem mevtin ciger-güşemiñ ey huccâc
Meger bir gün uyudum ki gördüm düş-i ma'cûb

- 10 Ki gördüm yevm-i haşr olmuş ki bir recüli gördüm ben
Ki cennet şularından o şular ideyorur menşür
- 11 Ki nevbet baña gelince ki benden kaçdı virmedi
Didim baña niçün virmeñ didi yoqdur seniñ maḥfūz
- 12 Neden maḥrūm ben ey kişi bu şudan hem deyüvir sen
Didi bu şular içün veledi öldi bil medfūn
- 13 Ki küççük oğluñ ölmedi naşibiñ yoqdurur şudan
Bu sözi andan eşitdüm anuñçün isterem mezbūr
- 14 ***Beyān-ı Şāliḥa Ḥatun***
- 15 Elā ey şāliḥa ḥatun ki èt sen benden istimā´
Sizi mesrūr idem bugün olursiñ dünyāda ḳannā´

-185-

- 1 Ki şāliḥa olan ´avratları medḥ ider ol meddāḥ
Didi fāş-Şāliḥātullah daḥı ḳāni´āt-ı cemmā´
- 2 Ki ya´nī muḥşanāt ola ki dīnde hem ´ibādetde
Daḥı muṭi´ ola Ḥaḳḳa daḥı ezvācına iṭā´
- 3 Daḥı ḥafiz eyleye fercin zinādan daḥı ḥarāmdan
´İbādetde ola dā´im meşakḳatde ola ḳannā´
- 4 Virem cennetde anlara yüce mertebeler aña
Ki erkeklerden ilerü maḳāmda ḳılam mirfā´
- 5 Ebū Hureyre naḳil etdi cihān faḥri Muḥammedden
Ne buyurdı Resūlullah ḳulaḳ vir eyle istimā´
- 6 Nisāniñ bek ḥayırlısı yüzüne baḳdıḡıñ zamān
Güle yüzine ehlinüñ güleç yüzli ola ḳannā´
- 7 Daḥı emr eyleseñ bir şey´ iṭā´at eyleye aña
Eri bir yere getdikde mālımı ḥıfz ide ḳannā´
- 8 Daḥı nefsinde de ḥıfz ide eri de ḡā´ib olduḡda
Ḥayrlısı bulardurur ki ol ḥayrları cemmā´
- 9 Ki bundan şoñra erlere ḥiṭāb etdige yā erler
Musallaṭ eyledi ki sizleri alāl-icmā´
- 10 Bulariñ cümle umurın size emr eyledi Allah
Daḥı te´dib ile emr eyledi erlere ol Mennā´

11 *Şāliha Hatunîñ 'İyālına Hîdmeti*

- 12 Gel imdi hîzmet idiñ ehliñüze sizler ey nisā
Eger isterseñüz cenneti öpiñ er ayağın nisā
- 13 Ki zîrā mefhar-ı 'ālem buyurmışdur hadîşinde
Ki bir mer'e-yi şāliha biñ erden eyüdür illā
- 14 Ki çankı mer'edür ere ki hîzmet ide yedi gün
Hudāya cehennemîñ yedi çapusını illā
- 15 Ki 'avrat görmeye ateş gide dosdoğrı cennete
Sekiz çapuları açā cināniñ bu kez ol nisā

-186-

- 1 Her çankı çapudan girmek isterse ki ol 'avrat
Ne hisāb göre ne 'azāb gire cennete ol nisā
- 2 Ki Ümmül-Mü'minînden bes rivāyet gelmişdür
Ki bir mer'e hayz görse ki ay başında ol nisā
- 3 Ki keffāret ola hayz geçen cümle günāhına
Ne zağmet göre seniñ andan yuyar günāhını nisā
- 4 Dise Elhāmdülillah ol ki hayz gördiği zamān
Dağı Estağfirullah dise aḥşāma dek ol nisā
- 5 Anıñ eline bir berāt vire ol Zül-celāllah
Ki mu'taksıñ cehennemîñ 'azābından sen ey nisā
- 6 Şîrāt üstünde gide ke'enne berç u ḥāṭıf gibi
Azābı ref'ide andan meşakḫat görmeye nisā
- 7 Ki her gün ne vire Haç ki kırk şehîd şevābını
Dağı kırk şehîdiñ derecesini ref'ide Mevlā
- 8 Rivāyetde gelüpdür kim 'Ömer ibn-i Şu'ayb dirler
Resûlullah buyurmışdur çulaç vir bu söze nisā
- 9 Ki yükli olsa bir 'avrat erinden ictimā' ile
Ki her günine yazar Haç anıñ defterine Mevlā
- 10 Yüz elli şehîdiñ 'ilmini yazar hem anıñ için
Ki devlet çondı başıña ki şükriñ idegör nisā
- 11 Ḥasan Başrî ne buyurdu bular şol mer'elerdür kim
Muṭ'ā ola zevcine dağı Mevlāsına illā

- 12 Haberde vārid oldı kim Resūlullah zamānında
Bir ādem sefere getmek murād eyledi tercīlān
- 13 Bu kez ḥatunına didi ki lā tahricū min beyti
Ki ben gine gelince dek evimden olma tahricān
- 14 Ki ‘avratıñ babası ḥastalandı istimā’ eyle
Ki gönderdi Muḥammed bir ādem ide tes’īlān
- 15 Resūlullah cevāb virdi iṭā’at etsün erine
Evinden çıkmasun ḥatun eger isterse ta’zīfān

-187-

- 1 Ki varmadı babasına ki ḥattā öldi babası
Ki ḥasret ḳaldı aḥrete ki etdi zevci tercīḥān
- 2 Resūlullah eytdi Ḥudā ol Zül-celālallah
Ki taḥḳīḳ yā ḥabībim dir ben etdüm anı taḡfirān
- 3 Gelüpdür bir rivāyet kim ki rāvī İbn-i ‘Abbāsdur
Didi Resūlullah idiñ bu söze tāḥzīzān
- 4 Evinden çıkısa bir ‘avrat erinüñ izni yoḡı-ken
Ki yer gök cümle eşyālar ideler aña tel’īnān
- 5 Ki evine gelince ol ki la’net ide her maḥlūḳ
Melā’ikler cemī’ eşyā ideler aña tel’īnān
- 6 Ki rāzı olsa bir recül ḥurūcına ki ‘avratıñ
O deyyūsdur didi Aḥmed budur bek fa’l-i teznībān
- 7 Ki deyyūs cennete girmez didi ol meḥḥar-ı mevcūd
Bu ḥūbdan gel tecennüb it ider od seni taḥrīḳān
- 8 Müzeyyen olsa bir ‘avrat ḳoḳularla libāslarla
Buña rāzı ola eri Ḥaḳ ide anı taḥrīḳān
- 9 Er için yapa bir ocaḳ cehennemiñ içinde bil
Aña gire ki ol er kim bula ol dürlü ta’zībān
- 10 Şoḳaḡa çıkısa bir ‘avrat bu zīnet ile ol mel’ün
Ayaḡı eli başına yapılıur otda bir beytān
- 11 Bu mişilli ere deyyūs dimek şaḥīḥ olur fikir it
Ki deyyūs şuña dirlere ki ki ehlin göre teznībān
- 12 Anı men’ eylemeye ol ki ḡayrīya cimā’ iderken

- Bu mişilli recül girmez cināna eyle taşdıķān
 13 Rivāyetde gelüpdür kim ki Süleymān Fārisīden
 Didi Resūlullah ķulaķ it aña tesmī‘ān
 14 Ki şāhın-nisā Faţıma Resūlullah geldi ol
 Resūlullahı göricek dumū‘ etdi ki tenzīlān
 15 Didi yā Fāţıma niçün ki sen ađlarsıñ ey kızım
 Anuñçün ağlarım baba ki benden çıķdı teznībān

-188-

- 1 Geçen gün yā Resūlallah otururduķ ‘Alī ile
 Mukāleme iderdik biz yoğ-ıdı bizde tađzībān
 2 Ki bir söz çıķdı ađızımdan o sözden rücū‘ etdüm ben
 Anıñçün ağlarım baba öğüt vir baña tađmīlān
 3 O sözden peşmān oldum ben didim yā ‘Alī incinme
 Ki luţf eyle kerem eyle bu söze olma tađmīlān
 4 ‘Aceb rāzı olur mı ki deyü ađvālin tađvāf etdüm
 Ki yetmiş iki kez döndüm ‘Alīnūñ her yanın devrān
 5 Güc-ile rāzı kıldım ben anıñ hāţırı hoş oldı
 Ki dađıķ eyledi yüzime ki etdi baña teclīlān
 6 Ki havf etdüm Hudādan ben ‘aceb ‘azab ider mi ol
 Anıñçün ağlaram yā baba Hudā baña ider ğazbān
 7 Resūlullah aña didi eşit benden eyā ķarbim
 Beni Haķ nebī gönderdi iderem aña naķīmān
 8 Ki tađķıķ sen eger ölseñ ki ‘Alī rāzı olmadan
 Ki kılmazdum namāzı ki kızım dimez idüm kellān
 9 Gine didi aña Ađmed ki sen bilmez misin kızım
 Eriñ rāzılıđı Haķķıñ rāzısıdur muhaķķaķān
 10 ‘Azabuz-zevc ‘Azabullahdurur bu sözi fehm eyle
 Ki ya‘nī Haķ ‘azablanur ki zevc olur ise
 11 Ki tađķıķ bil eyā kızım ‘ibādet etse bir ‘avrat
 Ki Meryemiñ ‘ibādeti gibi cühd etse teksīrān
 12 Ki zevci rāzı olmasa ki ‘avratından ey kızım
 Anıñ Allah ‘ibādetin ki etmez aşlā tađbīlān

- 13 Agāh ol sen eyā kıızım eyü ‘amel nisālarıñ
Ki zevcine iṭā‘atdūr ide biliñ daḥı ğazlān
- 14 Daḥı bil sen eyā kıızım ğazil ‘indinde bir sā‘at
Oturup iplik egirmek ḥayrlıdur aña illā
- 15 Ḥayırlıdur ki bir yıllık ‘ibādetden anıñ için
Daḥı şu yumayına şehīd şevābları yazalar ḥayrān

-189-

- 1 Daḥı bil sen eyā kıızım kaçan bir mer‘e ipliği egirse
Anı bez etse ki zevcine ide şevbān
- 2 Daḥı gömlek ide uşaklarınıñ arķalarına
Olur cennet aña vācib daḥı Allah ider i‘ṭān
- 3 Ki her bir qarış eşvāba ki bir şehir vire Allah
Ne ni‘metdür Ḥudādan bil ki luṭfından ide i‘ṭān
- 4 Rivāyet İbn-i Mes‘ūddan Ḥudā rāzı ola andan
Didi Resūlullah idiñ bu söze tesmī‘ān
- 5 Ki mer‘e eriniñ şevābın ğasil eylese ki aña
Yazar Allah anuñ defterine biñ ḥasenān
- 6 Daḥı maġfiret eyleye Ḥudā biñ günāhın anuñ
Daḥı istiġfār ideler ne deñlü var-ısa eşyān
- 7 Daḥı biñ derece ref‘ eyleye cennetde anūn için
Gel imdi eyleme eriñ kamu fa‘line ta‘cizān
- 8 *‘Ādemül-İṭā‘atiz-Zevcī*
- 9 Şaķın zinhār eyā nisā şol ‘avratlardan olma kim
Ki mi‘rāc gicesi gördi giderken ol yüzi bedrü ay
- 10 Rivāyet geldi ‘Alīden ne buyurdu eşit anı
Resūlullahı girdik dir Ma‘al-Fāṭımatüz-Zührā
- 11 Resūlullahı biz bulduk katı ah idüp aġlar
Didim ben yā Resūlullah niçün aġlañ yüzi hem-tā
- 12 Buyurdu ol cihān fahrī anuñçün aġlaram ‘Alī
Ki mi‘raca giderken ben ki gördüm bir bölük nisā
- 13 ‘Azāb olur cehennemde ki her birine bir dürlü
Kimin saçından aşmışlar zebāniler döger hāy hāy

- 14 Kimin dilinden aşmışlar dökerler başına kaṭrān
Kimi aşılımış memesinden döker zaḳḳūmı hāy hāy
- 15 Kimini gördüm aşılımışlar ayağı bağılu eline
Eli başına bağıludur ‘azābları kaṭı ‘uzmā

-190-

- 1 Musallaṭ eylemişler cümle aḳreb-ile yılanı
Ki her birisi şoḳduḳça çağırır kırk sene hāy hāy
- 2 Ki gördüm bir bölük mer’e çeküp çeküp etini yir
Ki altından tutmuş yanar teni anıñ hāy hāy
- 3 Ki gördüm bir bölük mer’e tenin mıḳrāz-ıla keser
Ki bir bölük dağı gördüm başı hınzır gibi meşlā
- 4 Biñ dürlü ‘azāb-ıla ‘azāb iderler anlara
Bularıñ ḥāli müşkildür ki ide bizi Ḥudā
- 5 Ki bir bölük dağı gördüm ki şüretleri köpekdür
Ateşler ağızına gider dübürinden çıkar lazā
- 6 Ki darb ider zebāniler bularıñ başına hāy hāy
Bu minvāl üzere mu‘azzeb oluyor bular hāy hāy
- 7 Ki Tañrım eyle Fāṭımā ayağı üzere tururdu bes
Ḥaber vir baña ey baba bular kañkı nisā fa’li
- 8 Bularıñ ‘ameli nedür ne işlerdi bu dünyāda
Bu ‘azāba neden lāyık olur her biri ḥāşā
- 9 Ki şerḥ eyledi ol server ki her birinüñ aḥvālin
Ḥaber virdi bularıñ hep kamu a‘mālını bedri ay
- 10 Kulaḳ vir baña ey kızım deyem bularıñ aḥvālin
Ki o saçından aşılan saçın eylemedi ihfā
- 11 Saçın gizlemedi ol kim ki cümle ol meḥārımdan
Anıñçün aşdılar anı ki buldı etdigin nisvā
- 12 Dilinden aşılan iderdi erine ezā
Anıñçün ağızına kaṭrān dökeler bunlarıñ hāy hāy
- 13 Bu esnāda Resūlullah naḳil eyledi bir ḥadıṣ
Anı da naḳil ideyim saña eşidenler ide ṭbā
- 14 Ki bir ‘avrat eziyyet eylese dünyāda zevcine

- 15 Kıyāmetde ne işleye o ‘avratlar kıyāmetde bula vāy vāy
Uzada dilini anuñ ki yetmiş arşun Allah
Bu kez bağlaya dilini ki boynuna ide vāy vāy

-191-

- 1 Memesinden aşılanlar şol ‘avratlardurur bunlar
Ki illeriñ evlādın ki emzirirdi ol ħublā
- 2 Eriniñ izni yoğ-iken ki elleriñ veledini
Memesini virirdi ol aniñçün buldı bu ħublā
- 3 Ayağından aşılanlar şol ‘avratlardurur bunlar
Cenābetden daħı ħayzdan ħasil etmez idi ħublā
- 4 Ve ammā şol etin yeyen şol ‘avratlardur bunlar
İşi ħayyib idi dā’im aniñçün yer etin hāy hāy
- 5 Ve ammā kendi etini miķrāz-ıla қаṭ’ iden
Bular şunlardururlar kim düzünürlerdi fīd-dünyā
- 6 Düzerdi zāhrini bunlar daħı gözini қаşını
Ki sürme ile raşdıqlar düzünürler idi hāy hāy
- 7 Ki ħalq görsün beni sevsin yigitler daħı қocalar
Bu niyetle şoқақlarda yürüşür idi hāy hāy
- 8 Ĥuşūşā fī zamānına ki yoқdur ħayā bir ħatun
Ĥudādan қorқа ol ħatun ola ol şāħibül-ħayā
- 9 Ve ammā başı ħinzīr başı gibi olan ‘avrat
Nemmām idi ol mel’ūn daħı kezzāb idi faħşā
- 10 Ve ammā şol köpek şüretine giren қarılar kim
Erine buğz idenlerdi ihānetdedurur hāy hāy
- 11 Ki tıyduñ mı bu aħbārı gel imdi tevbeye ‘avrat
Ki dünyādan ötüri aħretiñi yıқma ey ħublā
- 12 Ki aħretiñ ħatunların biraz naқil idelüm size
Buları tıy ħaberdār ol bulara uydur ey nisā
- 13 Zamān-ı evvel içinde ki bir ‘avrat var idi kim
Anıñ bir oğlu var idi ki bir gün oldı ol marazā
- 14 Ki ħattā mevte yaқlaşdı namāza tırdı anası
Anıñ қоñşuları geldi ħālin şormaқ içün nisā

15 Didiler çoñşuları anasına ey şālihā hatun
Ki oğluñ mevte yaklaşdı başı ucına gel ey hublā

-192-

1 Didi anlara anası ki eşgāl eylemeñ beni
‘İbādetden ayırmañ siz nedem oğlanı ben yā nisā

2 Ki ben Allahı isterem gerekmez baña oğlan kız
Ki ısmarladum oğlumı Hudāya oldurur Hayyāy

3 Ki ben cehenneme getsem beni kırtara mı oğlum
Ki fayda yokdur oğlumdan kıyāmetde baña vāy vāy

4 Ki münfek olmadı aşlā ‘ibādetde olup tā‘ib
Gelüp oğluna bakmadı ‘ibādetde olup hublā

5 Ki teslīm etdi rūhını namāz kılariken anası
Didiler bes anasına ki oğluñ etdi istifnā

6 Ne muşibete uğradıñ eyā aḥret hatunı sen
Ki getdi ol ciger-gūşeñ ḥāyif saña vāy vāy

7 Didi ey çoñşular ki biliñ muşibete bu deñli baña
Muşibet oldurur biliñ cehenneme süre Mevlā

8 Ki geldi oğlu üstüne getürdi üstünü açdı
Didi yā Seyyidü Mevlā ki ḥalk etdiñ kamu eşyā

9 Ki tecirbe mi idersiñ bu muşibet-ile beni
Gine bu oğlumuñ rūhına emr ét eylesün ‘avdā

10 Ki luḫfiñdan keremiñden ki gönder oğlumuñ rūhın
Ki yakmasun cigerimi olayın gine mesrūr

11 Ki fıl-ḥāl Zül-celālallah anıñ rūhın emr etdi
Ki dön gerü teniñe gez ki seyr it gine mesrūr

12 Ki geldi girdi rūḫ tene ki fıl-ḥāl kaçdı yerinden
Oturdı söyledi oğlan acıkdım ana vir hubzā

13 Tā‘am getürdi anası ki fıl-ḥāl kodı önüne
Ki kaçdı geze kendi ol nice yıllar olup ‘İsā

14 O ‘aşırda olan maḥlūk ta‘accüb etdiler aña
Didiler ne ‘azīz kıldur Ḥaqqıñ ‘inde maḥbūlā

15 Sözin red etmedi anıñ du‘āsın eyledi ḳabūl

Gine virdi anıñ rûhın anı çok kıldı mesrūr

-193-

- 1 Duyduñ mı bu aħbārı eyā aħir zamān halkı
Var imdi böyle olagör ki hattā bulasıñ fevzā
- 2 Ğudā i'tişām etdüm bu 'aşır mer'elerinden
Ki aşlā dinleri yoǵdur daħı yoǵdur edeb hayā
- 3 Ğuşūşā fī zamānına atı bek ezdiler bunlar
Şoaqlarda gürüh gürüh geilmez oldu teksīrā
- 4 Ricālden açamaz oldılar arışdı erkege dışı
Firār ide meger erler bulardan eylese ihfā
- 5 Ki biñ yüz tis'ı ve 'aşır senesinde bek ezdiler
Köpek gibi erinüñ yüzine emkiri ol luccā
- 6 Bular azlanur oldılar zinā olunsa kendiye
Bulardan hıfz ide Ğaffāz Muħammed ümmetin neccā
- 7 Gelür ba'zı rivāyetde Resūlullah buyurmışdur
Ki cennet ile cehennem iini eyledüm seyrān
- 8 Ki cennet ehlinüñ çoǵı fuarā ulıdur Ğaıñ
Cehennem ehlinüñ çoǵı nisālardur bu taħıā
- 9 Niün yanar bular otda niün girer bunlar oda
Ki zīrā Ğaıñ emrini bulardur etdi tazīlā
- 10 Daħı peyǵamberiñ sünnetini terk etdiler bular
alālete şürü' idüp hidāyetden idüp ībā
- 11 Ki ammāmı arām etdi anı dutmadılar bunlar
Ki öyle oldu ki ammām zihābın etdiler farzā
- 12 Didi ol mefħar-ı mevcūd arāmdur ammāma girmek
Eger erkek eger dışı arāmdur cümle a'ā
- 13 Ki ruħşat virdi erlere izār ile rāz ile
atunlara arām etdi libāslar geysel de a'ā
- 14 Ki deyyūsdur şu kimse kim ki ehli gide ammāma
Ki dürlü eziyete gire anı men' etmeye a'ān
- 15 Ki dimesin ey kişı nee deyim sözüm utmaz
Degildür bu 'özür kişı gidersiñ ateşe zevcā

-194-

- 1 İpi seniñ elindedür ki çatı' it ipini anıñ
Ki hıfz it kendiñi otdan olursıñ soñra tañrıķā
- 2 Hudānıñ luğfına kıldıñ işimüz çatı harābdur
Eger i'dal ider ise ol ki vāveylā bize veylā
- 3 Rivāyet etdi rāvīler Resūlullah zamānında
Ki Şāmdan ba'zı hatunlar giderdi Ka'beye fevcā
- 4 Medīneye vardılardı ki Hāzret-i 'Ā'ışeye
Ziyārete giderlerdi ki bes şıddıķaya nisā
- 5 Ki kapuya varırlardı izin taleb iderlerdi
İzin virmezdi bunlara evime girmesin faħşā
- 6 Ki koydırmazdı evine ki hāmmāma girenleri
Ki zīrā ehl-i bid'atdur ki hāmmāma giren nisā
- 7 Görünmesün bular baña bular bes hāmmāma girdi
Benim evime gelmesün ki hāmmāma giren nisā
- 8 Şefā'at dağı eylemem bulara ben kıyāmetde
Bular benden berī olsun berīyin ben dağı çat'ān
- 9 Şaķın zinhār eyā recül ki hāmmām ücretin virme
Ki rāzı olmuş olursıñ izin virmiş olur zevcān
- 10 Belī virdigin zamān ki mehrinden ötüri vir
Biraz zamān virirsıñiz ödeşir siz kişi mehrā
- 11 Hidāyet eyleye Allah cemī' kullarına her an
'İnāyet eyleye Hāllāķ helāk da eyleye fevzā
- 12 *Der Beyān-ı İhsānul-Cār vel-Hürmet*
- 13 Elā yā eyyühel-mü'min gel ey eyle koñşuña ihsān
Huķūķına ri'āyet kııl ki terk it zulmı gel ey cān
- 14 Ezā eyleme koñşuña ki zīrā rāzı olmaz Hāķ
Eger ider iseñ ezā 'azāb ider saña Raħmān
- 15 Buyurdu İbn-i 'Abbās bil ki baķdı Ka'beye bir kez
Didi Ka'beye yā Ka'be-i Şerīf etdi seni Raħmān

-195-

- 1 Velī yapaydım seni yā Ka'beye yedi kerre

- Yıkaydum yedi kerre ideydim gine istibnā
2 Bu baña sevgilidür bil eziyyet etmeden cāra
Eşetdür Ka'be yıkmadan ki olmağ koñşuña 'udvān
3 Ki ondur koñşunuñ haqqı Habībullah buyurmuşdur
İdem bir bir saña beyān gözed bir bir anı ey cān
4 Ki koñşuñ bir şey' isterse anı virmekdurur aña
Ki da'vet eyleseñ aña icābet eylegil ey cān
5 Biri kim ölseydi ol anıñ hālını şormağdur
Biri yardım taleb etse aña etmekdür isti'ān
6 Ki bir mü'min bir aher mü'miniñ hācātına yelse
Ki dört kul azād etmişce sevāb vire Ğanī Sübhān
7 Yetişse bir muşibet koñşuya ta'ziyeye vara
Ki bir devlete irişse ide tehneye ol zamān
8 Ölürse koñşuñ ey kişi cenāzesine hāzır ol
Namaz ki kıla gör anıñ meşālihiñe it seyrān
9 Eger sefere giderse mālın 'ayālını gözle
Eger ta'ām bişirseñüz biraz koñşuya it ikrām
10 Rivāyetde gelüpdür kim Ebū Hureyre rāvidür
Dağı didi Habībullah ne söyler gör zevīl-ihsān
11 Bir ādem Allaha imān getürse dağı aheretde
Eziyyet etmesün koñşusına etsün aña ihsān
12 Ki müslimiñ üzerine ki gönderdi cihān faħri
İnandum Dīnullahı dağı aheretine itkān
13 Ki ihsān eylesün koñşusına dağı qarībine
Huşūşān ol faķır ola ki vācibdür aña ihsān
14 Ki vācibdür ğanīlere faķır koñşusına vere
Şora hālın ide i'tām dağı ide aña ihsān
15 Haberde vārid olmuşdur meger bir kimse var idi
Ki ğāyet ol faķır idi ğanīler etmedi 'urfān

-196-

- 1 Ki bir koñşusu var idi ki ğāyet zengīndi ol
Velī bilmez idi zengīn faķiriñ hālını her an

- 2 Ki ol faķır meger bir gün Őoķaķda gideyorurdu
Anı gördi ki ĥavliden atarlar bir tavuķ el'ān
- 3 Ki ol tavuķ meger murdār olupdur anı atdılar
Ki ol faķır anı aldı evine girdi ol zamān
- 4 Anı ehli biŐirdiler ĥodılar ortaya yerken
Ki ol ĥanīniñ uŐaĥı ıķageldi idp seyrān
- 5 Bular virmedi anlara ki bir loķma o tavuķdan
O ĥanīniñ uŐaķları bulara ksdi ol zamān
- 6 Őikāyet etdiler bular babalarına ey baba
Ki taĥķķ Şol flān ĥoņŐu bizi bek etdiler ĥazzān
- 7 Faķire geldi ol zengīn ta'addi etdi bir miķdār
Bizim uŐaķları nin ki maĥzn eylediñ el'ān
- 8 O faķır aña didi kim eşit benden sen ey kişi
Seniñ uŐaķlarıña ol tavuķ oldu aña ĥarām
- 9 Baña helāldr yemek ki bek zārriyem
Zārretde yemek cā'iz ki murdār olmuş ey cān
- 10 Bunı eşidicek zengīn ki ah eyledi Allaha
Bunuñ ĥālını bilmedm nice olur ĥālim ey Raĥmān
- 11 Ķıyāmetde Te'alāllah 'azāb ider baña bundan
Ki ĥoņŐumuñ ĥālin Őormaduĥımdan Ĥaķ atar nīrān
- 12 Meger ĥacca dzelmiŐdr o sene de ol zengīn
Ki virdi cümle mālını faķire eyledi iĥsān
- 13 Ki ĥacca gitmeden yegdür ki eylik eylemeñ cāra
ĤuŐuŐā ol faķır ola daĥı muĥtāc ola cib'ān
- 14 Ki Şimdiki zamān ĥalkı ki ĥanda ĥoņŐuya eylik
Elinden gelse deyeler aña zlm eyler ol tuĥyān
- 15 Onuncı ĥaķķı ĥoņŐunuñ anı da naķil idem saña
Evi stne yüksek yapu yapmamakdurur ey cān

-197-

- 1 Resllullah buyurmiŐdur anı da naķil idem size
Ki sizden biriñziñ īmānı olmaz 'alel-edyān
- 2 Ki emin olmadıķça ĥoņŐunuñ kim Őrrından

- Elinden daḥı dilinden ola her giz ‘alel-emān
 3 Gelüpdür Zührede bir söz Resūlullah buyurmuşdur
 Ki koñşusına eziyyet idenler görmeye cinān
 4 Daḥı görmeye çoqusın ḥarām ola aña cennet
 Aña ḥelāl ola ateşe gire ağlaya fīn-nīrān
 5 Ey koñşusına iḥsān idüp eyilik iden mü’min
 Sevindirem seni bugün eyle koñşuña iṭ‘ām
 6 Ḥuşūşā ol faḳīr ola daḥı muḥtāc aç ola
 Aña iṭ‘ām idesiñ sen toyursañ anı cib‘ān
 7 Saña bir kışşā deyeyim o kışşadan ḥaberdār ola
 Var-ıdı bir kefere adına dirler idi Behrām
 8 Mecūsī idi ol kāfir ṭapardı ateşe dā‘im
 Var-ıdı dört kızını anıñ daḥı var idi üç oğlan
 9 Üç oğluna üç kızın nikāḥ eyledi anlara
 Birin kendi nikāḥ etdi zifāfa yatdılar tamām
 10 Anıñ bir koñşusu var idi ki Ṭolca ḥatun-ıdı ol
 Ki ḡāyet faḳīr idi ol o gün yemediler ṭa‘ām
 11 O ḥatunuñ üç uşağı var idi bek acıkdılar
 Yoğ-ıdı ağza koyacaḳ ki heç aşlā mineṭ-ṭa‘ām
 12 Uşacıqlar didiler kim analarına ki yā ana
 Var sen Behrām evine ṭaleb eyle mineṭ-ṭa‘ām
 13 Ki bir şām aldı eline bahāne eyledi anı
 Murādı ekmek istemek velī etdi ḥayā i‘lām
 14 Ki yaḳdı şāmı ol döndi ki ṭaşraya çıkıcaḳ ol
 Söyündürdi anı ḳaşden gine girdi yaḳa ey şām
 15 Ki üç kerre girüp eve ṭa‘ām isteyemedi ol
 Üçüncide ḥayā etdi su‘āl idemedi ṭa‘ām

-198-

- 1 Ki fehm etdi anı Behrām ki bir sini alup geldi
 Biraz ni‘met birikdirdi eletdi anlara aḥşām
 2 Alup yedi bular anı du‘ālar etdiler aña
 Didiler yā İlahī buña ilhām eylegil İslām

- 3 Ki bundan soñra ol Allah ne kılar ol mecūsīye
Müyesser eyleye İslāma soñında ola fıl-hıyām
- 4 Meger var idi bir şeyh ki gāyet zāhid-idi ol
Meger bir gün yatarı ol ki gördi Aḥmedi niyām
- 5 Aña didi Muḥammed kim ki Belḥe var sen ey şeyh
Fülān maḥallede sākin ki ben ét aña selam
- 6 Adı Behrām mecūsīdir elet benden aña selām
Ki teblīg it selāmımı ki iḥmāl etme it selām
- 7 Tefekkür eyledi ol şeyh didi bu düş degil şadıķ
Bu raḥmānī degildür kim ki bir daḥı olam niyām
- 8 Ki bir daḥı uyudı ol gine gördi Muḥammedi
Gine didi Aḥmed elet benden aña selām
- 9 Didi şeyh buña bir mecūsī ola da nedür bu düş
Degil illā şeytānī degildür Aḥmedü kelām
- 10 Gine yatdı uyķuya gine gördi anı öyle
Ki yā şeyh aña vargıl ki teblīg eylegil İslām
- 11 Ki ben şeytān degilem bil şüretime girmez benim
Muḥammed Mustafā benim ki benden eylegil selām
- 12 Revāne oldı Belḥeye ki vardı Belḥe şehrine
Şoraraķ buldı hem ki virdi aña ol selām
- 13 Didi Behrāma yā Behrām bizim dīnimüze göre
Ne ‘amel işledüñ idi sen ki toğrı eylegil kelām
- 14 Didi Behrām ben bir mecūsīyem ne ‘amelim ola
Ki yokdur bende bir ‘amel ne deyem ben saña kelām
- 15 Velī bir amelim vārdur anı deyem saña diñle
Var-ıdı dört kızım benim daḥı var idi üç oğlum

-199-

- 1 Kızıñ üçün üç oğlana nikāḥ etdüm beni diñle
Birini de ben nikāḥ etdüm deyem saña daḥı kelām
- 2 Daḥı içdik şarāb ol gün düğün etdik daḥı ol gün
Yediler içdiler bunlar tağıldılar eşit kelām
- 3 Zifāfa yatdı uşaķlar velī ben yatmadum aḥşām

- Ki 'oğrı şey' çalar deyü ki ben olamadum nevvām
4 Velī var idi bir Tolca Karıcıık koñşumdı ol
Ki üç evlādı var idi ҡatı muhtāc-ıdı ta'ām
5 Ta'āmları yoğ-ıdı heç ҡatı faķır idi bunlar
Bu gice bek acıkmışlar ki öyle eyledüm efhām
6 Ki geldi gice ol 'avrat çira yaķmaķ bahāne-ile
Ki çıķdı taşraya ol kim söyündürdi anı efhām
7 Ki üç kerre çıķup çırağı söyündürdi
Didim şey' çaldı evimden deyü ardınca vardım bām
8 Ki vardım anı diñledüm ki ҡarřu geldi uřaķlar
Didiler ey ana Behrām evinden vir bize ta'ām
9 Ki yā ana ne getürdiñ Behrām evinden sen
Getür yeyelüm acıķdıķ deyü etdi bular kelām
10 Didi yavrılarım benim hayā etdüm ben anlardan
Ki isteyemedüm bir şey' ki şabır idelüm ey ğulām
11 Bunı eşidicek andan ki vardum bir sini düzdüm
Pilavdan dağı pirinçden ҡodum siniye ta'ām
12 Eletüvirdüm anlara yediler içdiler bunlar
Ėaķķa Ėamd ü řenā etdi şükürler etdiler ğulām
13 Dağı baña du'ālar etdiler İslām-ıla bile
Budur bende 'amel ancaķ ki yoķdur ğayrī şey' i'lām
14 Didi şeyĖ aña bil sen bu bizim dīnimüzde var
Eyü 'ameldurur iĖsān bunı medĖ eyledi 'Allām
15 Bes öyle olıcaķ aña saña AĖmed selām etdi
Didi benden selām eyle ki Behrāma bula İslām

-200-

- 1 Ki Behrāmdurur didi aña olayım selāma lāyık
Olayım müslimān evvel alayım řoñra ben selām
2 Ki ref' idüp o barmağın řehādet eyledi Ėaķķa
Ki yā ilahī VāĖidsin Resülün Ėaķdur 'Allām
3 Gel imdi ğör ki berre sen ta'ām virmek-ile Behrām
Oldı ki ehl-i cennetden ki buldı dīn-ile İslām

- 4 Gel imdi koñşuña eylikden ayrılma gice gündüz
Ki eylik eylemek cāra Rızā´ullahdurur ‘Allām
- 5 Ki mü´minlere lāyıkdur eziyyetine koñşunıñ
Şabırlar eyle her an birine etme şekvā
- 6 Rivāyet eyledi rāvī Ḥasan Basrī ne buyurdı
Ki her gün uyku uyurdı yatardı vaqt-ı istiḍhā
- 7 Didiler buña vaqt-ı ḍuḥā niçün yatañ her gün
Didi ben yataram her gün iki yıldan beri ḍuḥā
- 8 Gicelerde uyumayam ki terk etdüm üyümeği
Didiler ne sebep oldı gicede uyumañ ḥanā
- 9 Didi anlara ey ḳavm benim vardur ki bir koñşum
Anıñ var bir ki kızları ötüp şayḥā ider ezā
- 10 Ki bularıñ şaḥyāsında ki gelmez uyku gözime
Anınçün uyuram gündüz ki ḳatlanmazam ezā
- 11 Bulara vardı ḥaber virdi anıñ koñşusına ol gün
Ki koñşusu boğazladı cemī´ kızlarını ol yār
- 12 Ḥasan bunı eşidicek ki ḡāyet hem oldı maḥzūn
Çaḡırdı bunı deyene ‘iḥāb etdi idüp rüsvāy
- 13 Didi ḥāḫırı kes oldı ki koñşucıḡımıñ bugün
Ḥiḥāb etdi bugün ancak ki etdiñ koñşuña ezā
- 14 Rivāyetde gelüpdür kim ki Mālīk ibn-i Dīnārdan
Ki bir koñşusu var idi Yahūdī idi ol rüsvāy
- 15 Ki buḡzından ḥasedinden ki Mālīk ibn-i Dīnāra
Dīvarı dibine yapdı ayaḳ çeşmesini rüsvāy

-201-

- 1 Muşallāsı-dı anıñ ki ol dīvarıñ ardı bil
Ki her kez secide etdikce ḳoḳardı necis pek rüsvāy
- 2 Ki ba‘zı kerre bulurdı ki mevzī´-i sücūdında
Necis bulurdı ol yerde şabır iderdi bil-ezā
- 3 Buña şabır iderdi ol gice gündüz bu ezaya
Deridi koñşudur neydem ki şabır itmek gerek evlā
- 4 *Der Beyānul- Ğıybetü ve Zārruha*

- 5 Gel ey ğıybet zararından haberdâr olmayan muğtâb
Saña ğıybet zararını beyân idem eşit muğtâb
- 6 Ne buyurdı Resûlullah kaçın ğıybetden aşhâbım
Ki esedden nice kaçarsañuz idiñ siz ictinâb
- 7 Ki ğıybet zîrâ zinâdan daĥı eşetdurur biliñ
Ki zîrâ bunda kul haqqı ta'alluk ider ey muğtâb
- 8 Didiler yâ Resûlullah zinâdan daĥı eşetdür
Didi bir kul zinâ etse ki soñra olsa o etvâb
- 9 Anı Allah yarlıĝaya ki tevbesin kabûl ide
Ki maĥbûl olmaya ğıybet iden kimselerin muğtâb
- 10 Daĥı buyurdı ol server kaçan ğıybetden ümmetim
Ki zîrâ bunda üç zarar işâbet eyleye muğtâb
- 11 Ki zîrâ ğıybet olunan adam 'afv eylemedikce
Ķabûl olmaz anuñ bu besi heç gözleme ey muğtâb
- 12 Biri budur kabûl olmaz siziñ da'vetiñiz aşlâ
Daĥı a'mâlîñiz maĥbûl degildür etmeñ irtiyâb
- 13 Ki Haĥka 'âşî olursız günâhîñuz her yanda olur
Cehennemde yanarsıñuz görürsüz şiddetî 'azâb
- 14 Daĥı buyurdı peygamber eger 'ömürinde bir kerre
Ki halk ğıybet iderse ki on belâ bula muğtâb
- 15 Biri budur Hudânîñ rahmetinden ol ba'îd olur
Kesile hep melâ'ikler aña ola bes Cennâb

-202-

- 1 Daĥı rûhını 'Azrâ'il ala menkûta olduĝda
Daĥı oda yakın olur ki cennetden ba'îd muğtâb
- 2 Daĥı müştred ola anuñ qabri içinde bil
Daĥı habt eyleye andan kamu a'mâlîni Tevvâb
- 3 Daĥı peygamberiñ rûhı eziyyet çeke ğıybetden
Revâ mıdur eziyyet çeke senden ötüri mâhi-tâb
- 4 Daĥı sahit ide Allah aña la'net eyleye
Daĥı müflis ide Allah kıyâmetde seni muğtâb
- 5 Ki ğıybet dört kısımdur bil biri küfürdurur anıñ

- Olupdur birisi nifāk biridür ma'şiyet muğtāb
6 Biri daḥı mübāḥ oldu aña yazmadı Ḥaḳ günāḥ
Odur zālimleri fāsıqları etmekdurur aḡtāb
7 Ki şol sözde olur kāfir bir ādem eylese ğıybet
Ki bir mü'min aña deyise ki etme ḥalkı istiḡtāb
8 Ki ğıybet söyleyen ādem dēyse ğıybet degildür bu
Ki ben bu sözde şādıkım deyü red eylese cevāb
9 Bu sözden olur ol kāfir ki zīrā müsteḥill gördi
Anı da Ḥaḳ ḥarām etdi kitābında bil ey muğtāb
10 Ve emmā şol nifāk ğıybet ki ide mü'mini ğıybet
Fülān diyemeye adını bu nifākdur bil ey muğtāb
11 Ve emmā ma'şiyet ğıybet anuñ adını zikir ide
Bilenleriñ cenābından anı zem eyleye muğtāb
12 Ve emmā şol mübāḥ ğıybet fāsıqları zālimi
Veyāḥūṭ ğıybet ehlini ki mübāḥ oldu ey muğtāb
13 Ve illā sāmi'ul-ġıybet gel imdi diñleme ğıybet
Ki söyleyene ne miqdār günāḥ olur ise eznāb
14 Saña da ol kadar günāḥ yazıla defteriñe bil
Ki zīrā rāzı olduñ sen ki nehy eylemedi eznāb
15 Buyurdi mefḥar-ı mevcūd yarın yevm-i kıyāmetde
Ki bir ḳavm ḳubūrından çıkarlar göresin ey şāb

-203-

- 1 Ki her birleri geymişdür gerü ḳaṭrān libāsını
Ki ol kadar yapışa sırtlarına bil anı ey şāb
2 Daḥı şol ḳoḳa bunlar ki maḥşer ehli hep ḳaça
Nedür bu ḳoḳu deyeler ki nefret ide şeyḥ-i şāb
3 Eger ḳoḳusu bunlarıñ gerü dünyāya çıkaydı
Ki ḳalmazdı diri bunda olurdu cümle etrāb
4 Süreler bunlar oda ki ehl-i maḥşer içinde
Varalar od ḳapusına cezāḡlar ideler muğtāb
5 Ki ğıybet neye beñzerdür beyān idem anı saña
Ki murdār olmuşñ eti ne ise öyledür aşḡāb

- 6 Ki mü'min qarındaşıñ eger ölseydi aña
Seni ðarb etseler ni şunu yemezsiñ andan ey muğtāb
- 7 Ki bundan daħı ešetdür gerü mü'minleri ğıybet
Huşuşā ola ol 'ālim ağıdur ğıybeti muğtāb
- 8 Ebū Hafız Kibrī eyidür ki faķıya ğıybetdür
Gelüpdür yevm-i kıyāmetde ki yazmış annına küttāb
- 9 Ki mey'üsdür bu raħmetden ki olmaz aña hıç raħmet
Revā mıdur gerü 'ālimleri ğıybet ide her şāb
- 10 İlahī desti-gır ol gel lisānımı benim hafz it
Küfürden daħı ğıybetden ki sensiñ Qādir ü Tevvāb
*(Beyān-ı Nemmāmul-Halk)*⁷⁴
- 11 Gel ey halkıñ arasında ki sözler daşıyan qannāt
Gel ey Tañrısın unutmış fesād sa'iden qannāt
- 12 Bu hüydān gel firāgat it bu zīrā fi'l-i şeytāndur
Ki zīrā kovculuķ şeytān işidür işleme qannāt
- 13 Buyurđı kim Resūlullah ki nemmām cennete girmez
Daħı koķusını duymaz mu'azzeb ola ol qannāt
- 14 Mu'āz bin Cebel eydür buyurđı çün Resūlullah
Ki haşır ola cemī' nemmām gerü maymūn gibi qannāt
- 15 Ebū Hureyre buyurđı ki nemmāmlıķ için bir kez
Yürüseydi iki adım ki söz daşıyana ol qannāt

-204-

- 1 Kaçan qabrine giricek musallağ eyleye Allah
Ki qabri od ile dola mu'azzeb ola ol qannāt
- 2 Rivāyetdür ki 'Abdullah gör ne buyurur
Zinā evlādları kimdür ki nemmāmlardurur qannāt
- 3 Ki bir söz tuysa birinden anı ğayrılara söyler
Ki veled-i zinā budur bu sözden ol aña qannāt
- 4 Bunı Allah kelāmında ki istinbāt olunmuşdur
Zenīm didi zīrā Allah nehyimden ilerü qannāt

⁷⁴Parantez içerisinde koyu italik verilen satır numarasız başlıklar orijinal metinde satır boşluğu olmayıp 06 Mil Yz A 8630 arşiv numaralı nüshanın fihrist bölümünden konuyla alakalı aldığımız başlıklardır.

- 5 Gel imdi dünyā yüzinde ki nemmām olmadıķ var mı
Eger ‘ālim eger vā’ız ki nemmām oldu cumū’āt
- 6 Eger şer işlese bir kez anı ifşā ider hālķa
Ki hayrın ketm ider anıñ budur ahlāķ-ı mezmūmāt
- 7 Ki terk etdiñ mi sen ‘aceb neden oldu cemī’ insān
Neden oldu zinā evlādları derk eyleye mecmū’āt
- 8 Bu ‘abd-i ‘āciz ider ki nice envā’ı tekfīrāt
Ki kāfir olur ol sözden olur nikāhı tez hībāt
- 9 Nice söylerse ol küfri gider īmān kendinden
Ki kāfir olur ol sözden olur nikāhı tez hībāt
- 10 Baġarsıġın süriyenler deyeler kim cevābında
Ki bizler oķumıř idik iderdik dürlü ta’limāt
- 11 Etin çeke çeke beyān bularda bes cevāb vire
Ki biz nemmām idik biliñ iderdik dürlü tefsīdāt
- 12 Ki dünyāda sanā’atım ki ādem eti yemekdi
Bugün etimi baña da ‘azāb eylediler kerrāt
- 13 Ki ‘aġzından zehir çan bularda vireler cevāb
Şaķınmazdıķ lisānımız iderdik řabiķ teklīmāt
- 14 Ne gelürse dilimüze ki her sözleri söyledik
Eger bühtān eger ġıybet eger nemmām olur kesrāt
- 15 ***Beyān-ı İstihzā’ul-Hālķ***

-205-

- 1 Gel ey hālķı begenmeyüp ki istihzā iden řaħħāk
Ki ġayrıları mařaralıġa el’ān idüp řaħħāk
- 2 Yaratdı ki seni Allah ki bir murdār meniden bil
Ki kendiñi şanır mısın ki maķbül şulum istidrāk
- 3 Neye maġrūr olursıñ sen ki bir faķīri ġorlarsın
‘Aceb sen mi yaratdıñ anı ġor görürsüñ istiđħāk
- 4 Ki sen řorķmañ mı Allahdan ki hālķ etdigini sen ol
Ne dimekdür bu Allaha ki baķ hālķ etdigin nī-pāk
- 5 Ki bir murdār şılın hālķ etmege ķādir degilsıñ sen

- Anı da halk iden Allah seni de eyledi mazhāk
- 6 Ki bir fakīre bakarsıñ zahrī arası açıkdur
Ki almazsın selāmını ki şöhetde olañ feggāk
- 7 Ki kimde ne vardıgın ne bilürsin sen ey mel'ün
Ki belki senden maqbūldur ki yerme sen anı hāşāk
- 8 Saña naqıl ideyim bir söz bu sözimden naşīhat al
Uyangıl nevm-i gâfletden kulağ vir eyle istidrāk
- 9 Haberde vārid oldı kim murād etdi Hudāvendī
Ki Mūsā şāhibiṭ-Ṭūr idüp tecrībe istimnāk
- 10 Didi Mūsāya yā Mūsā ki var 'ālimleri ara
Ki ednā halk kendinden bulursuñ ādem erham-nāk
- 11 Ki getdi Hāzret-i Mūsā taḥarrī etdi yoldan
Dağı bil-cümle 'ālimi taḥarrī idüp istidrāk
- 12 Aradı evvel insānı ki bir ādem bulamadı
Dağı sonra cemī' cinnīleri aradı ol derrāk
- 13 Bulamadı Kelīmullah kendinden gerü ednāyı
Bu kez ol gezdi ḥayvānāt içini etdi istidrāk
- 14 Gine bulamadı ol şāhı ki ḥayvānda da bir ednā
Ve illā vīrān içinde ki bir kelb buldı ol cār pāk
- 15 Ki vardı boynuna anıñ ki bir ip bağladı ol şāh
Ellā gide anı Allah katına ide istidrāk

-206-

- 1 Buniñla getdiler biraz ne söyler Mūsāya ol kelb
Ki yā Mūsā 'aceb beni nere götüresin derrāk
- 2 Didi Mūsā seni ey kelb ki Mevlām katına eletem
Ṭaleb etdi Hudā benden ki bir ḥor kul ol derrāk
- 3 Ne söyler Mūsāya ol kelb eşit cānı gönülden sen
Gel ey Mūsā eger ister iseñ Tañrıdan erham-nāk
- 4 Çıkar bu ip boynımdan ki kendi boynıña bağla
Ki vardı Tañrıya ey Hağ bulamadım anı derk
- 5 Aradım cümle 'ālemi ki kendimden ḥağır yoğdur
Bu sözi söyle Tañrıya ol çün kadriñ isti'lāk

- 6 Ki getdi H azret-i M s  ki T r-ı S naya  ıktı
M n c t etdi Allaha didi ey ‘ lim-i derr k
- 7 Tetebbu’ etdim ‘ lemi ki benden  ayr  kemter yok
Ki ben  ulu  cem  ‘ halkdan den d r eyle er am-n k
- 8 Didi ol  adir    ayy m  it b etdi  mi y  M s 
Bu s zi kimden  grendi  haber vir ide er am-n k
- 9 Didi M s  ki y  Rabbi bil rsin sen anı kimd r
Sa a yokdur ki bir mech l bil rsin c mleyi  a ak
- 10 Didi ol  adir    ayy m eger kelbi get reydi 
Cem  ‘ az bımı sa a iderdim  yle eyit edr k
- 11 İderdim anı M s  iderdim ben seni ol kelb
Ki yokdur c mle ‘  lemde den  halk eyle istidr k
- 12 Meger kim put-perest ola deye  ayrıya d ’im 
Bulardur c mleden edn  bulardur k ti halk  a ak
- 13 ***Bey n-ı Masharun-N s***
- 14 Gel ey halkı begenmey p ki etme halka istihz 
Eger d ny da a retde ideyim d rse  istişf 
- 15 Ki Mes’ d O lı ‘ Abdullah buyurdu anı di le
 amu s zinde  adıktur ider kizibden ittik 

-207-

- 1 Didi bel  m vekkeld r ki  ol dili   zerine
Ki halk mashara ide ba a hor g z-ile edn 
- 2 Eger bir kelb mashara iderse   ayır ol sen de
Ki ta v l eyleye Allah seni de kelb ide Mevl 
- 3 Gel pd r ‘ Ayn-ı H y tda ki muttak  olan kimse
Ki hor g z-ile ba maya ger  f sıqlara  a  
- 4 Ki itib r-ı h temiyed r anı bek zabt it
H zar ile  limler ki al aqlardan istihy 
- 5 Bu s ze bes m n sibd r ki bir hik ye ba t idem
Vu  f olmadı ı   demlere hor ba ma ‘ umy 
- 6 Dahı bilmedigi  s ’il ki bir  ey’ isteye senden
Ki c hd it h t rın it ho  anı red eyleme edn 

- 7 Cüneydî Bağdād ider kim aña raḥmet ide Allah
Yerine ḥalīfe geçdi ki zāhid-idi dā'imā
- 8 Ki dirlerdi Muḥammedül-Ḥarīrī adına anuñ
Ki Mekkede mücāvır oldu bir yıl eyledi ittiḳā
- 9 Ki söylemezdi heç aṣlā daḥı döşege yatmadı
Daḥı uzatmadı aṣlā ayakların yatup tūlā
- 10 Ki erdi ömri altmışa ki Ḳuṭbiyye maḳāmında
Su'al olundu ki aña nedür diñle anı kellā
- 11 'Acāyibden neler gördüñ ḥaber viriñ eşidelüm
Ki 'ibret alalum bundan naṣīḥat ḳılalum illā
- 12 Daḥı tüyleri ürpermiş şararmışdur daḥı yüzi
Ki bir abdest alup geldi iki rik'at namāz ṣallā
- 13 Bu kez çekdi başını hırḳasınıñ içine ol er
Ki ḥattā vaḳt-ı maḡrib yaḳın oldu it anı arā
- 14 Bizimle ḳıldı maḡribe gine oturdı mescidde
Başın çekdi yañına ol yerinden eyledi ḳa'adā
- 15 Meger kim biz ol gice ḥalīfe da'vet etmişdi
Daḥı cümle şūfīler idüpdi da'vet-i kübrā

-208-

- 1 Bizimle şöḫbet etmek çün ki etmiş-idi bizi da'vet
Daḥı mebhāş ilminden biraz baḫş eyleye arā
- 2 Ana getmek murād etdik ki o kişiye de dēdüm
Ki gel bizim-ile gidelüm ḥalīfeye bugün
- 3 Didi ol zamān ol yigid ki ben varmam ḥalīfeye
Ki yokdur ḥācetim benim varam ḥalīfeye ḥāṣā
- 4 Velekin ḳarındaşım baña bir çorbacıḳ getir
Isıcaḳ içeyin anı ideydüm anı ben ḡadā
- 5 Ki ben göñlümden etdüm ki ki gör şu miskini hele
Benimle da'vete getmez ki benden ister ol çorba
- 6 Ki çün ki açsın ey kişi niçün benimle getmezsın
Ki göñlümden aña küsdüm sözümden red eyledim illā
- 7 Ki ḳaldı mescid içinde ki biz getdik ḥalīfeye

- Rücū' etdik gerü mescide geldik etdik istifā
8 Ki gördüm ben o yigidi uyur gibi oturur ol
Ki ben yatdum yerime uyudum eyledim istircā
9 Ki gördüm hāl-i rü'yāmda cihān fahrī Muḥammedi
Yanında hem Ebū Bekir daḥı hem bile Murtażā
10 Daḥı 'Ömeri 'Osmānı daḥı hem cümle aşḥāblar
Daḥı cümle velīlerle daḥı cümle hem enbiyā
11 Şağında hem Ḥalīlullah şolında hem Kelīmullah
Ki düşmüşler ardına nebīler iderler istiṣā
12 Ki yüz yigirmi dört biñ peygamberiñ cümlesi geldiler
Ki bunlar şöyle gelürler cihānnūn içere istiḍḥāk
13 Ki ben istiḳbāl eyledüm cihān-ı fahrī Muḥammede
Mübārek elini öpdüm diledüm etdüm istirdā
14 Yüzün çevirdi ol benden ki baḳmadı baña aṣlā
Ki bir daḥı hücum etdüm elini ol beyzā
15 Ki çevirdi yüzini ol beni melūl idüp ol şāh
Ki 'aqlım getdi başımdan ḳatı ḳorḳdum idüp ḥayā

-209-

- 1 Didim yā Resūllallah niçün yüziñ çevirirsñ
Mübārek yüzüñ ey şāh ki bizden etdiñ istirā
2 Didi baña sen baḥīllık eylediñ bugün kişiye
Ki birden bir kişi senden su'āl eyledi bir çorba
3 Anı begenmeyüp sözün red eylediñ ey kişi
Anı aç ḳodiñ ey kişi de getdiñ da'vete esā
4 Ğāzab saña da ey kişi degilsñ ümmetimden sen
Ki ben uyḳudan uyandım ki ḳorḳdum etdüm istikā
5 Ki fīl-hāl ḳā'im oldum ben bulam bu yigidi didim
Taḥarrī eyledüm anı yerinden getmiş ol fetā
6 Ki çıḳdım şoḳağa fīl-ḥālī aradım anı şoḳağı
Bunu buldum hele gücin çok etdim temennā
7 Kerem ḳıl yā fetā eglen saña çok ideyim iṭ'ām ben
Daḥı çorba bişirdim getürem saña fetā

- 8 Didi ki baña ol fetā yürü var sen işiñe get
Ki sen bir ‘āşī kişisin teraḥḥum yoğ imiş aşlā
- 9 Ki nerde bula bir fağır ki bir şey’ isteye senden
Ki yüz yigirmi dört biñ peygamber yağanda bula ḥāşā
- 10 Bunı didi olup gā’ib ki bir dağı görmedim
Ki ḥā’ibü ḥasīr oldum ben ki oldum fa’lime nedmā
- 11 ‘Aceb aldıñ mı naşīḥat bu aḥbārlardan ey kişi
Ki her ādeme ḥor bağma fağıre eyle tekrīmā
- 12 Ki ḥattā zāhirine yoğla dağı kaçına el ile
Ki göre şer’a muṭābık mı sözi kulı kamu fa’lā
- 13 Dağı nehy eyledi Allah ki bir ādemi adından
Çıkarmak ğayrī öyle lağablar eylemek vağ’ā
- 14 Meger kim gökçek ola ol rızāsı ola ol ismā
Ki kesl olmaya ḥāğırı bu cā’izdurur it ismā
- 15 Dağı şer’a muḥālif ismi vağı’ ide bir ādem
Ki oldur Ramazān ismi dağı Şa’bān dağı Recebā

-210-

- 1 Kıyāmetde ‘azāb olur ki ol ismi koyanlara
Dağı ataya anaya ‘azāb olur muḥağkağā
(Beyān-ı Aḥlāğul-Lağviyyatıhi)
- 2 Gel ey lağviyyata mā’il ki lağviyyat iden kelām
Söziñi sen tağarrī it ki ḥaber söylegil kelām
- 3 Ki dil bir küççük şeydür ammā velekin cürmi büyükdür
Tefekkür it sözüñ şoñıñ ḥayır mı gör ki ol kelām
- 4 Kılıc yarası oñulur oñulmaz dil yaraları
Ne şalarsıñ diliñi tut baña eylersiñ iḥtirām
- 5 Gicelerde birikirsiz odalarda cemī’ lağāb
Ki iderlersiñüz ğıybet dağı lağviyyata ecrām
- 6 Ki kendüñize faydāsı olan sözden kaçarsız da
Ki şerden ḥağalanursıñuz vurup şeyṭān size lücām
- 7 Eger yevm-i kıyāmetde saña olacağ ‘azābı
Bileydiñ sen eger kişi kaçardıñ sen cemī’ eyyām

- 8 Hāberde vārid oldı kim Resūlullah buyurmuşdur
 ula virgil bu abāra budur bes adau kelām
- 9 Ki vāriddir otda bir vādī aa dārıl-üzün dirler
 Ki vardır anda yüz bi ev ii olu mine-urām
- 10 Her evi araları ki altı yüz bi odadur
 Ki hem oda da vardur ki otdan dōegi elām
- 11 Kim altı yüz bi ol dōek serilmişdür odaya
 Anu cümlesini hep otdan yaa lav ide nī-tamām
- 12 ıa her bir dōeklerden yılanlar dürlü ‘arebler
 Altı yüz yılanları daı ‘arebleri istīlām
- 13 Kimi arı kimi ızıl kiminin gözleri ezrāk
 Ki üç dürlü yılanları iine var siz tamām
- 14 Ki her birisi bunları ki öldüm odıı zamān
 ır bi yıla de de ımaz anı acısı ol nemmām
- 15 Didiler yā Resūlullah aa kimler giriserdür
 Didi ümmetinden bir bölük ā‘ifeler bed-ām

-211-

- 1 Varalar bes bular ol maāmı iine gireler
 Ate dübürlerinden gire boazından ıa bed-ām
- 2 Bular feryād ide niden ki bu ‘azāb bize ola
 Deye bes iderdiüz ki laviyyat o kelām
- 3 Ki siz geçirdiüz idi günüüzi giceüzi
 Ki lu ile ki lehv-ile abīs sözler idüp kelām
- 4 Daı gündüzleriüzi oalarda gūelerde
 Nice dürlü abī sözler ki söylerdiüz aām
- 5 Deyeler bes ki ne olaydı gerü dünyāya gelmeyedi
 Ki geldi bārī bir küük iken öleydi i‘lām
- 6 Bu miillī ‘azābları bulaydı görseydik biz
 atı bek güc imi bu dert duyamadık virüp i‘lām
- 7 ***Beyān-ı Cerul-Lisān***
- 8 Gel ey cümle günin laviyyat-ıla geçiren sefāh
 Sefāhaddan girer elie ey sāfihüs-süfāh

- 9 Ki söylersiñ olur olmaz küfr ile yalanı sen
Dağı şetm-i galiz kelâm olup söziñize ikrâh
- 10 Ki lağviyyat idenlere ne buyurdu Hâbîbullah
Beyân idelüm icmâlen eşit cândan olup agâh
- 11 Rivâyetdür ki Enesden ki bir âdem vefât etdi
Bir âdem dağı etdiği ki cennetlikdür Vâllah
- 12 Ne dir diñle Resûlullah bu sözi söyleme kişi
Ki bil ki söylemişdür bu ki lağviyyat idüp vesfâh
- 13 Ki hayr söylememişdür dağı buhıl eyleyüp aña
Bu şey´ anda olağaz ki girmez cennete Vâllah
- 14 Gerü söziñi Enesden rivâyetdür ki ol aña
Ki bizden bir kişi şehîd olupdur etme istibâh
- 15 Ki biz bulduq gerü karnında bağlamış ki bir taşu
Meger kim açlıqından ol vefât etmiş imiş eyvâh

-212-

- 1 Bunuñ vâlidesi hem yüzünüñ toprağını sildi
Didi henı´en ey oğul girersiñ cennete Billah
- 2 Ki olduñ şehîd oğul ki olduñ zîrâ açlıqdan
Sa´âdetler sañadur bil gireñ cennete nı-eshyâ
- 3 Cihân fahri Muhammed ne buyurdu sen anı diñle
Bu sözi söyleme ´avrat bu belki söyledi serây
- 4 Bu belki söylemişdür bil ki nef´ olmayan sözi
Anıñçün men´ ider anı duhûl-u cennete Billah
- 5 Ebû Hureyre buyurdu ki katıl olundu bir âdem
Resûlullahıñ önüñde eşit ne der aña ol şâh
- 6 Ki bir hatun anı gördi ki bek ağladı bu ere
Didi ki vâh şehîd oğul girersiñ cennete Billah
- 7 Resûlullah didi aña bu sözi söyleme hatun
Ki belki söylemişdür çok gerü lağviyyat hey vâh
- 8 Rivâyetdür anı Mûsâ didim Muhammed bir gün
Ki kanķı müslim efzaldur haber vir baña sen ey şâh
- 9 Buyurdu bes Resûlullah şol müslimler efzaldur

- Anıñ dilinden elinden ki halk sālīm ola Billah
 10 Ebū Sa'īd Hūdriiden gelüpdür naql-i şahīḥ kim
 Ki dāḥil olsa bir ādem gerü şaça ki ol agāh
 11 Ki cümle a'zaları söyler çağırır dile dirler kim
 Ki Tañrı behremend etsün ki ol ḥayr-ıla intibāh
 12 Ki ya'nī ḥayr söylegil ki şerden ictināb eyle
 Eger sen ḥayr söylerseñ selāmet bulur Billah
 13 Ki müstaḳīm olursıñ sen ki bize de toğrı oluruz
 Ve illā egri olursıñ oluruz egri biz eyvāh
 14 Gelür bazı rivāyetde altı şey' olursıñ alāmetdür
 Biri ādemde bulunsa o cāhildür şoñı hey vāh
 15 Biri budur ki ol kişi ğazablanur sebebsiz ol
 Söger ğayriye ol añla şaқınmaz sözünü esfāh

-213-

- 1 Tarılır benī-ādeme dağı ḥayvāna söger ol
 Ki cehle 'alāmetdür firār it bundan agāh
 2 İkincisi budur anıñ ki fāydasız sözi söyler
 Ne dünyāda ne aḥretde ki yoқdur fāydāsı Billah
 3 Bu da cehle 'alāmetdür ki bundan firār eyleye
 Saña fāydāsı olmayan sözi söyleme gel her gāh
 4 Üçüncüsü budur cehle 'alāmet olan eşyānıñ
 Ki virir mālını ol er ki nā-ḥıқ yerlere her gāh
 5 Ki tā nere baқar mālın virir hevāya tütüne
 Ki gāh ṭanbūra köçege virir mālını hevāh
 6 Anuñ dördüncüsü budur ne eşitse ki ol cāhil
 Yapar dünyāya ol sözi şaқınmaz sözünü eyvāh
 7 Beşincisi her insān berāber bilür ol mel'ün
 Ne 'ālim bilür ol cāhil ne şeyḥ bilür ki ol süffāh
 8 Bulara ta'zīm eylemez bulardan etmez istiḥyā
 Diline gelen geleni söyler edebsizlik ider esfāh
 9 Bunuñ altıncısı bilgil ki farқ etmez o dostunu
 Dağı düşmānını bilmez tefekkür eylemez esfā

- 10 Naşîhat etse bir ‘âlim ‘adū olur anā Billah
Ki haqqı söyledi baña deyü buğuz ider o süffāh
- 11 Gel ey kişi namāza dise ‘âlim gör anı neyler
Ki dürlü mel‘anet söyler gerü ‘âlîme ol süffāh
- 12 Ki bu cehle ‘alâmetdür ki bu fışka ‘alâmetdür
Ki bu küfre ‘alâmetdür şeķâvet işidür süffāh
- 13 İlahî dost-gir olğıl cemî‘ âlimlere her an
Bu fâsıklar şurûrından ki hıfz eyleye bizi ey şāh
- 14 Ki Loqmān Hekîmiñ aşlı bir abdî Habeş idi
Ki bir âdem kulı idi ne söyler eyle istinbāh
- 15 Ki Mevlâsı aña didi şu koyunu boğazlağıl
Ziyāde eyü tenden getür baña yesem Billah

-214-

- 1 Boğazladı bu koyunu getürdi dilini aña
Dağı yüregini anuñ getürdi viridi ol agāh
- 2 Ki bundan şoñra Mevlâsı aña bir dağı söyledi
Ki zebih eyle birin dağı koyunuñ var-ısa ey şāh
- 3 Baña getür ki ey ‘abdim ki aḥbeş etini anuñ
Ki vardı ol boğazladı birini dağı ol şubbāh
- 4 Getürdi dilini gine dağı yüregini bile
Su‘âl eyledi Mevlâsı bu hikmet nedür ey şubbāh
- 5 Ki Loqmān didi ey Mevlâ bular şālih olurlar sana
Ki cümle etde atyebdür dağı şāhını iştibāh
- 6 Ve illā aḥbeş olursa bulardan kötü olmaya
Koyar qarnıña dertleri helāk ider seni Vāllah
- 7 Hükāmādan biri ider ki merde-i dili bıçaqdur
Ki bir kez anı şoqarsa oñulmaz yarası Vallah
- 8 İlahî dā‘im ‘işmetde kıl mü‘minleri bundan
Ki mālāya‘nî sözlerden ki hıfz eyle ey ālî-şāh
- 9 ***Fākir Şābir Beyānı***
- 10 Elā ey fākir şābir şabırdan etme istihrāc
Sevābindan faķırlığın beyān idem saña muḥtāc

- 11 'Aciz eyleme fakrına o da bir dürlü in' amdur
Eger bilür iseñ anı ki devletdür saña muhtâc
- 12 Bilür misin faqırlere neler ihsân ide Allah
Kulağ vir istimâ' eyle ki ref' it guşsa'-ı muhtâc
- 13 Kıyâmetde Te'âlâllah hitâb eyleye 'izzet-ile
Ta'azzür ide anlardan vire anlara infirâc
- 14 Gelüpdür Zührede bir söz Hasan Başrı buyurmuşdur
Didi Resûlullah ki oldı 'âlîme vehhâc
- 15 Yarın yevm-i kıyâmetde faqırlere deye Allah
Ki ma'zür ola kullarım sizi kıldıñ bize ihtiyâc

-215-

- 1 Sizi dünyâda hor kıldıq rızık da virmedik vüs'at
Velî zan eylemeñ bunı ehânetdür bize muhtâc
- 2 Velekin ey kulum saña ehânet degil-idi bil
Bugün ikrâm idem derdim virem bir azvâ' tâc
- 3 Netekim der Resûlullah bu dünyâda iki kullara
Nice i'tizâr iderse kuşurı etme ihticâc
- 4 Deye ol Zül-celâlallah izin saña var ey kulum
Ki ehl-i maşer içinde dilediğñ it istihrâc
- 5 Saña i'tâm idenleri dağı esvâb virenleri
Bugün var tut elinden sen gidiñ cennete bil-efvâc
- 6 Ki dâr içinde iken halk araya cümle dostları
Birikdire bir araya gideler cennete muhtâc
- 7 Enes Hazreti buyurdu (Hudâ) râzı ola andan
Meger bir gün birikmişler faqırlar bir yere hep aç
- 8 Mükâleme ider bunlar biribiriyle söyleşir
Yarın yevm-i kıyâmetde nice olur hâlimüz ihrâc
- 9 Ki birden çok 'amelleri ki ağniyâlarıñ taḥkîk
Ki zîrâ hac ider bunlar dağı zekât ider ihrâc
- 10 Ki haccından olur sevâb zekât virir olur sevâb
Ki mescidler binâ ider aşar kandil ider isrâc
- 11 Dağı küpri binâ ider dağı medrise yapıdırır

- Nice evkâf ider bunlar ki intifâ' ider muhtâc
 12 Dağı taşadduğ iderler mesâkine bular cümle
 Vücûh-ı hayrât iderler bular yoğ bize el-heyâc
 13 Cihân fâhri Muḥammede bir âdem etdiler irsâl
 Ki bizden var selâm oğu Ḥabîbullaha ey muhtâc
 14 Ki söyle ḥâlimüz aña neye müncer olur yarın
 Bizim a' mālımız azdur naşîḥat eylesün vehhâc
 15 Resûlullah geldi ol ki aḥvâli ḥaber virdi
 Resûlullah aña didi şafâ geldiñ eyâ muhtâc

-216-

- 1 Ki var sen anlara bizden selâm eyle bular bilsün
 Ki maḥzûn olmasuñ anlar vire Ḥaḳ anlara mi' râc
 2 Ölürlerse eger şâbir 'ibâdet üzere eger bunlar
 Ki üç ḥaşlet vire Allah bulara eyle ihticâc
 3 Ki yoğ ol aḡniyâlarda ki maḥrûmdur bular andan
 Bulara var de şükür etsün cemî' eyyâmnda hep muhtâc
 4 Biri budur ki ol ḥaşletlerde faḳîrler aḡniyâlardan
 Gireler elli yıl evvel Ḥaḳkıñ cennetine muhtâc
 5 Dağı cennetde bir köşk var adına Ğurfe didiler
 Ki ol kadar yücedir ki şanasın gögi vehhâc
 6 Ki kırmuzı yâḳûtdandır anıñ binâsı ey mü' min
 Muraşşâ' dur cevâhirlerle münevver şanki bir serâc
 7 Aña heç kimseler girmez ve illâ gire faḳîrler
 Gire hem aña şehîdler ide enbiyâ hem i' râc
 8 Üçüncisine kulağ vir eylese bir tesbîḥ
 Ğanî de dise ol zikri ne vire Ḥâlîḳu mi' râc
 9 Faḳîre ol kadar şevâb vire ol lâ-yezâlallah
 Ğanî aña yetişmez şevâbı az olur ey 'âc
 10 Ki ol tesbîḥine Ğanî ki on dirhem bile
 Ki bezl etse mesâkine taşadduğ eyleyüp her 'âc
 11 Gine yetişemez Ğanî faḳîrleriñ şevâbına
 Faḳîriñ zikrinüñ şevâbı çoğ ola bil ey muhtâc

- 12 Gel imdi ey faķır Şükür it ki terk it Őekvī Haķķa
 'İbādet üzere dā'im ki ol Őabriñ Őoñudur miħrāc
 13 Ki ğayrī etdigi 'amālī var bu ki kıyās eyle
 Gider ħüzni Őudūrīñdan ki Őükür it ħālīñe muħtāc
 14 Var imdi bizden anlara selām it böyle bilsünler
 Ki maħzūn olmasun anlar vire Haķ anlara mi'rāc
 15 Resūlları faķırleriñ buları vardı naķil itdi
 Ki mesrūr oldılar cümle ki ħüzün etdiler iħrāc

-217-

- 1 Didiler rāzıyız yā Rabb geçe faķır-ıla 'ömrümüz
 Ki māl istemeziz aŐlā olalım dā'imā biz aç
 2 Ħayāt-ı Ķulüb içinde ki bir ħadīs gelüpdür kim
 Ebū Hureyre naķil etdi buyurdi Őāħibül-mi'rāc
 3 Biliñ ümmeti aŐħābım ki taħķīķ bir faķır kimse
 Ki Şey'e müşteri olsa bulamasa anı muħtāc
 4 Anı Őatun alamasa anuñ aķçesi olmasa
 Aña Şabır eylese ol er ki nefsin keser idüp muħtāc
 5 Anuñ Őevābı ne miķdār olur didi Resūlullah
 Ki dört biñ dirhemi zengīn taŐadduķ etse hep muħtāc
 6 Bunuñ ecrinden artuķdır ki taħķīķ faķırīñ ecri
 Te'alāllah deye aña ki Şabır it nefsiñe muħtāc
 7 Seni ben sevmeyeydüm virirdüm istediğiñi
 Ki dünyāda iderdiñ zevķi ki yoķ aħretde ezdivāc
 8 Ki ben cem' eylemem aŐlā ki dünyā-y-ıla aħreti
 Ki dünyāda Őafā iden ki cennetde ola ol aç
 (Beyān-ı Ta'amut-Tenāvüli)
 9 Gel ey dürlü ta'amaları ķoķudup biŐiren Őabbāħ
 Ki ol biŐirddiğiñ Şey'den ki vir ķoñŐuña da Őabbāħ
 10 Niceñüz biŐirirsīñüz ki anda ķoñŐu ħaķķı var
 Gözed ķoñŐu ħuķūķını 'azāb ider saña Fettāħ
 11 Ki Şimdiki zamān ħalkı gözetmez ķoñŐu ħaķķını
 Yedirir ķorķdığına hep el ider Fettāħ

- 12 Dağı zengīn olanlara yedirir dürlü ta‘āmı
Faķīre i‘tibār etmez ider imsāk elin ircāh
- 13 Ziyāfet eyle faķīre ki dünyāda sen ey kişi
Ki yük deminde buluna ‘azābdan bulasız eflāh
- 14 ‘Āyālullahdurur zīrā fuķarā kulları Hāķķıñ
Vekīl eyledi Hāķ seni ‘ayāli için ol Fettāh
- 15 Ki infāķ eylesün vekīllerim ‘ayālime didi
Gel imdi tut Hāķķıñ emrin it i‘ām bunlara tabbāh

-218-

- 1 Ki nehy etdi Hudā zālimleri ta‘ām yedirmegi
Yediren kişiye ‘azāb idüpdür va‘de ey şabbāh
- 2 Şaķın zinhār eyā zengīn dahı şol şey‘ eyleme
Odur bāzara vardıķ da olursın fākihe nüffāh
- 3 Ki ihfā eyle etegiñ altından getür eve
Zīrā koñşu uşakları görürler hüzün ider iķbāh
- 4 Dahı görür fuķarālar nazarları kalur anda
Olur mekrūh saña yemek ki manzūr olanı kabbbāh
- 5 Anı gösterme kimseye getür gizlüce eviñe
Kerāhetden ola ārī ki ol fākihe ol nüffāh
- 6 Yeñi çıķmıř yemiş ise uşağın eline virme
Çıķarma anı taşraya yedir eviñde sen nüffāh
- 7 Görür koñşuniñ uşakları nazarları kalur anda
Anasına babasına varır buña ider şarrāh
- 8 Ki belki kādīr olmaya anı almağa koñşular
Saña beddu‘ā iderler kulūbları olur ihrāc
- 9 Veyā anlara da vėrgil o yemişden fākihten
Bulursıñ ecr-i ‘uzmālar gidersiñ cennete seyyāh
- 10 Bunı böylece zikir etdi cihān faħri Muħammed bil
Ki yazdı Hayāt-ı Kulūb muħaddis eyledi şarrāh
- 11 Ki bir hadīs yazdı ki rāvī Hāzret-i Enes
Ne buyurdu Resūlullah kulāğıñ it buña ismā‘
- 12 Ki taħķīķ baña şol kimse getürmemişdurur imān

- Ki koñşısı aç ola da ola kendileri şebâh
 13 Anuñ aç idigin bile anı toyurmaya ol kes
 Degildür ümmetim bunlar degildür müslimân îzâh
 14 Ki bir hadîş dahı yazdı kitâb-ı Hayât-ı Kulüb
 Ki râvî Hazret-i Câbir beyân eylediler şurrâh
 15 Ne buyurdı Resûlullah bir âdem kendi tok olsa
 Anıñ koñşusu aç olsa anı eylemese eşbâh

-219-

- 1 Yarın yevm-i kıyâmetde dîvânına getüre Hağ
 Yediriñ şuña zağğūmdan yedireler aña kayyâh
 2 Yeye çün zağğūm ağacın boğazına varıcağaz
 Boğazında garâr ide bu da geçmeye bil-ilhâh
 3 Ki zūr eyleye on kişi geçirmeyeler anı ol
 Bögürtlen dikenî gibi geçe boğazına mışrâh
 4 Bu kez şu isteyecek vire aña bir zarî'
 Kaçan ağzına eletecegez yağa ağzın ide ihrâc
 5 Şıyıra ağzınıñ etin dahı bağarsıgın cümle
 Döke ayağı altına bu hayf aña ide mecrâh
 6 Dahı hamîmden içirüñ içe ol yedigi tāmū
 Yeye zağğūm eyle zarî' yağa biryân gibi qarrâh
 7 İlahî olasın mu'în fuqarâ kullarıña sen
 Ki muhtâc etme ağniyâ kapusına sen ey Fettâh
 8 Ki luftiñdan keremiñden bularıñ rızqını yâ Rab
 Muvassâ' kıl İlahî sen bularıñ rızqını Fettâh
 9 Bulara dest-gir ol cemî' in kolây it işin
 Yüsürde kıl bularıñ cümle işlerini ey Fettâh
 10 ***Beyân-ı Aşık-ı Cemâlullah***
 11 Elâ ey aşık-ı Raḥmân ararsıñ rızâ'-ı Ḥannân
 Duta gör emrini anuñ bulursıñ rü'yâ-ı Sübhân
 12 Hudâ emr eyledi saña 'ibâdet eyledi baña
 Dahı eylik ide anasına babasına insân
 13 Ki zîrâ cümle mü'mine hitâb-ı 'izzet eyledi

- Baňa ‘āid oluñ ancak ki şirk çoşmañ baňa her an
 14 Ki sizden ben murād etmem ki rızık virseñüz baňa
 Dağı ben istemem ta‘ām benim Rezzāk size her an
 15 Velekin siz beni birleñ dağı ‘ābid oluñ baňa
 Eger tutmazsañuz emrim kılam hasretde külli an

-220-

- 1 Dağı eylikde olasız anañıza babañıza
 Olasız anlara hüddām rızām bundadır ey insān
 2 Bular siziñ yanıñızda eger kibre yetişirse
 Biri yāhūd ikisi de idesiz anlara ihsān
 3 Bulara karşı tūf dimeñ gede sözleri söylemeñ
 Ki līnet ile söylemeñ anlara kavlı-i cemī‘ her an
 4 Dağı zūlliñ kanadını bular için yere döşeñ
 Ziyāde müşfiķ oluñ anlara idiñ katı ihsān
 5 Ki bir ‘abd-i zelil gibi oluñ bunlar cenābında
 Netekim şol gibi dökerdi seyyarı her an
 6 Dağı bular için du‘ā münācāt idiñ Allaha
 Ki yā Rabbi bularıñ suçunu ‘afv eyleye yā Raḥmān
 7 Bulara eylik etmezseñ bulıñ belāñı dünyāda
 Bulursıñ dağı aḥretde görürsüñ şiddet-i nīrān
 8 Toğuz ay götüre anañ seni karnında ey kişi
 İki yıl da dizinde götüre zährinde ey insān
 9 Dübüründen yuya çıkañ kubūliñdan yuya bevlīñ
 Memesinden emeñ südin Hudādan korqmañ ey ḥayvān
 10 Bu günlerde babañ dağı çalışır götüre seni
 Yedirür içirür saña unudduñ mı bunu ey cān
 11 Bu eylikleri unudduñ bularıñ hizmetin etmeñ
 Kā’il olmaz aña Allah virür cezāñı Ḥaķ nīrān
 12 Bula ḥaķķını kazā idemezsin sen ey kişi
 Ki ḥattā yedi kerre Ka‘beye eletseñ de ey insān
 13 Seniñ dünyāda aḥretde ki ma‘mūr olduğıñ ey kes
 Ḥayır du‘alarındandır bularıñ saña ey cūvān

- 14 Bular saña nefes etse eger hayrı eger şer bil
Necât buluñ helâk oluñ şağın incitme ey cüvân
- 15 Ki üç kimseniñ elbette de olur du´aları maqbûl
Ki redd etmez Hudâ Billah icâbet eyler ol bî-cân

-221-

- 1 Biri ata biri baba ´ilimde ola üstâdîñ
Biri mazlûmdurur anuñ iderse zâlîme her an
- 2 Zamân ol içindeki bir yigid var idi hem
Anasın dâ´imâ zâhrinde götürürdi ol cüvân
- 3 Anası bir du´â etdi ne yerde ol ne hod gökde
Hemân beynes-semâ´i vel-arz olasın ey oğul her an
- 4 Meger bir gün ki ol yigit deñiz kânında gezerdi
Ki bir mermer hâcer deñiz üzerinde gezer inan
- 5 Ki geldi taş kenârına iki şâkķ oldu ol hâcer
Anuñ içine girdüm dër ki ol yigit ey ihvân
- 6 Kavışdı gine ol hâcer içinde kaldım ey kişi
Deñiz yüzinde gezerdim ne yer idim ne hod şeryân
- 7 Hudâ halk eyledi ol taş içinde bir şecer diñle
Acıkdığım zamân diñle ki biter imiş ey ihvân
- 8 Ki andan ben yerim karnım toyunca dükenir yemiş
Kaçan karnım acıksaydı gine peydâh olur ey cân
- 9 Dağı halk eyledi Hallâķ gine taşın içinde bil
Ki bir şu virdi baña kim ´aķıllar eyleye cevân
- 10 Ki bir çeşme gibi ol şu şadırvânı gibi burmalı
Kaçan hâcet olucağız burarum eyler ol revân
- 11 Ki abdestim alıram ben dağı şu içirem andan
Gine buruvirem anı kesilir eylemez revân
- 12 O şu gâyet de tatlıdur şanasın mâ´-i cennetdür
Bu hikmete nazar eyle ´ibâdet eyle külli an
- 13 Ki günün toğduğın neden bilürsiñ dirseñ ey sâ´il
Dağı neden bilüñ endigini bunuñ içinde cân
- 14 Haber virdi ki ol yigit kaçan vaķt-ı şabâh olsa

- Bu taşın içi ağarır mübeyyez olur ol zamān
 15 Ki ahşām olduğu zamān kararır içi ol taşın
 Ki andan bilürem günün gurüb etdigini her an
 -222-
- 1 Ki bundan malüm oldu ki ana baba du‘āları
 Gerek dünyā gerek ahret ider kabül Hudā inan
 2 ***Beyān-ı Birrul-Vālideyn***
 3 Elā yā eyyühel-mü‘min vālideyniñe it ihsān
 Taḥarrī it rızāların eger ister iseñ cinān
 4 Ki zīrā mefḥar-ı mevcūd buyumışdur ḥadīşinde
 Cinān ana baba ayakları altındadır inan
 5 Eger dünyāda ahretde bular etdi-se irtiḥāl
 Hemān saña gerek olan idesin du‘ā bil-ḡufrān
 6 Taşadduḡ it fuḡarāya bulara vir şevābını
 Bu da ihsāndur anlara ki müneffa‘ olurlar cān
 7 Ki zīrā vārid olmuşdur anı Ğalāde rāvīdür
 Ki gördüm önlerinde var ki nūrdan bir ṭabāk ey cān
 8 İçinde dürlü aṭu‘me yiyüp içer bular cümle
 Şafālar idiyorurlar daḡı rāḫatda hep inan
 9 Ki bunlarıñ arasında ki gördüm bir kişi maḥrūm
 Yemez içmez ḡasāvetde ḡarañlıkda olur ey cān
 10 Didüm ol yigide anda niçün maḥrūmsuñ ey kişi
 Önünde ṭabāk yok senün yemeñ içmeñ sen ey cānān
 11 Didi bunlarıñ ardında bularıñ ḡaldı evlādı
 Daḡı ḡubb-ı şādıḡlar ki ḡaldı hep zevīl-ihsān
 12 Benim bir fāsıḡ evlādım var idi ḡaldı ardıma
 Benimçün hīç du‘ā etmez benimçün eylemez ihsān
 13 Anıñçün azıḡım yoḡdur daḡı zulmetde ḡaldım ben
 Ki ḡoñşular arasında ḡacīl oldum olur ḡırmān
 14 Bu kez uyḡudan uyandım ḡıḡırdım oḡluna anuñ
 ḡaber virdüm babası ḡālını ben eyledim tibyān
 15 Ol oḡlan tevbe eyledi cemī‘ cümle günāhına

Ki şimdiden sonra bir dahı Hakk'a etmeyeyin 'işyān

-223-

- 1 Pes andan sonra ol meşgūl ki oldı ol 'ibādet
Babası çün du 'ā etdi anuñçün eyledi ihsān
- 2 Biraz müddet mürūr etdi gine gördüm o yigidi
Gine hep ehl-i maḳbere hūrūc etmiş alel-īmān
- 3 O maḳrūm kişi gördüm anuñ öñünde bir nūr var
Ḳatı çün zav 'ı var anuñ şanasın şemsi ider leme 'ān
- 4 Anuñ nūrı ḳuşūrından ki beş ḳat dahı artuḳdur
Didi ey Ebī Ğalāde cezāña Allahu bil-ihsān
- 5 Beni ḳurtardıñ ateşden hacāletden de ḳurtardıñ
Ki cīrānım arasında 'azīz oldum şükür el 'ān
- 6 'Aceb bu ḳışşadan hışse sen aldıñ mı eyā maḡrūr
Ḳanı anañ ḳanı babañ buları eyleme nisyān
- 7 Ḳazandı dünyāda ol māl saña terk etdi 'āḳıbet
Hevā yerlere şarf etdiñ unutdıñ babañı el 'ān
- 8 Buyurdu Hazret-i 'Ömer ki bir Cum 'a gicesi ben
Ki gördüm ḫāl-i rü 'yāmda ḳıyāmet ḳopmuş ey ihvān
- 9 Ne deñlü var ise mevtā ki ba 'ş olmuş ḳubūrında
Ki her birinüñ öñine döşenmiş atı 'me elvān
- 10 Yeyüp iḳer bular cümle dahı zevḳi şafālarda
Bu kez gördüm ki bir yigid başın egmiş ḳatı aḳzān
- 11 Bunuñ öñünde yoḳ ta 'ām yemez iḳmez ḳasāvetde
Bunuñ yanına vardım ben didim ne ḫāldir ey şübbān
- 12 Neçün ḳoñşulara varmañ bulardan niçün ayrıldıñ
Yemeñ iḳmeñ yüzüñ ḳara ḫaber vir baña ey şebbān
- 13 Didi aña ki ol yigit eyā mü 'minler emīri
Ki ma 'lūm ola da saña ki idem ḫālimi tibyān
- 14 Bularıñ ḳaldı ardından ḳarībleri hışımları
Virūr bunlar fuḳarāya taşadduḳlar ider ihsān
- 15 Ḳabūl ider Te 'ālāllah bularıñ virdigi şey 'i
Gelūr bular bulara ol ulaşdurur anı Raḫmān

-224-

- 1 Anı yerler ier bular iderler dağı istimtā'
Benim almanı hı kimsem benimün eyleye ihsān
- 2 Dağı du'ā ide baña mübārek gicelerde ol
Dağı evat-ı fāzılda aña beni zevıl-ihsān
- 3 Benim ancak var idi atunım aldım idi anı
O aldı benim ardıma ki yoğdur ayrı hı urbād
- 4 O da beni unuduvirdi hı ātırına gelmem
Anuñün ben asāvetde ām iindeyem ey sultān
- 5 Didi 'Ömer bu yigide nedir 'avratıññ adı
Didi kim ismi Vāhile fülān mağallede sükkān
- 6 'Ömer uyğudan uyandı aleb ıldı ki Vāhile
Ki andadur evi anuñ su'āl eyledi ol sultān
- 7 Aradı buldı 'avratı aber virdi erinden kim
Duyunca ağladı 'avrat buña etdi biraz zamān
- 8 ıkardı sim uşağını belinden virdi 'Ömere
Didi yā 'Ömer sen bunu ki var bey' eyle fil-büldān
- 9 Anuñ aesini cümle it taşadduğ fuğarāya
Bağışladım şevābını ger ol zevcime ben sultān
- 10 Ki vardı uşağı şatdı anıñ aesini cümle
Ki infāğ eyledi cümle fağire eyledi ihsān
- 11 Üünci gice gördüm ben gine rü'yāmda yigidi
Bu kez şırtına ağ geymiş yeşil uşanmış ol şükrān
- 12 Başındaki tāc cennet vergüleriñ geldi yanıma
Didi baña ki yā 'Ömer olasın dā'imā ferğān
- 13 Seni de ağ ıla mesrūr ferağda olasın dā'im
Netekim beni ıkardıñ asāvetden sen ey sultān
- 14 Seni işāl ide Allah ni'am-u cennetine ey şāh
Bulasın ürı'i ılmān vire ağ ravza-ı rızvāna
- 15 'Aceb bu ışşadan ışşe sen aldıñ mı eyā mü'min
Ki it vālideñe ihsān bulasın cennet-i rızvān

-225-

- 1 *Beyān-ı Birrul-Vālideyn*
- 2 Ki yazdı Tefsīr-i Teysīr bu ayeti idüp tefsīr
Beyān eyledi icmālen olup mü´minlere tebşīr
- 3 Bu ayetiñ nüzūlını beyān etdi alel-icmāl
Ki bundan hışşe-mend idene ider Hālık-ı menzūr
- 4 Meger var idi bir yigit ki bir anası var idi
Ki bek severdi anasın rızāsını idüp taħrīr
- 5 Ki bir gün anası anuñ ki yatdı dizine anuñ
Uyudu anası anuñ dizinde eyleyüp taħzīr
- 6 Huzūr ile uyudu anası dizinüñ üstünde
Bu kez şeytān anı gördi hased kıldı idüp taħrīz
- 7 Ki bir cevher alup geldi o yigide nedür diñle
Ki yā yigit cevheri saña bey´ ideyim taqşīr
- 8 Ki az bahā-y-ıla gel cevheri virem ben saña
Ki kalk getür bahāsını vèrem saña dir şerīr
- 9 Didi yigit anam vardur dizim üstünde kalkamam
Ki alamam cevheri var git anamı eylemem taħķīr
- 10 Ki ol mel´ūn gine bek eyledi ol yigide ibrām
Sözüm diñle gel al şunı sözümi eyleme tenzīr
- 11 Ki on biñ dirhem iden cevheri al sen iki yüze
Ki çün fāyda kalur saña sözümi eyleme teksīr
- 12 Gine didi aña yigit ki ben kalkamam yerimden dèr
Zīrā dizimde anam var uyardım uyğudan ey pīr
- 13 Gine didi aña şeytān diyirem elli dirheme
Gel al vir elli baña sözümi eyleme teksīr
- 14 Ki velhāşıl didi yigid ki var git fāydalanmazsıñ
Anamı rāhatından ben ki zerre eylemem taqşīr
- 15 Ki virmem anamıñ hātırını dünyā kadar mālā
Ki qanda kaldı bir cevher alalım anı idem tezvīr

-226-

- 1 Ki me´yūs oldu ol şeytān ki vardı getdi yerine

- Ki vesvese idemedi yigid etdi anı taḥḳīr
- 2 Meger ol yigidiñ bir inegi var idi mişli yok
 Ḳatı gökçek inek idi cihānda yok idi tanzīr
- 3 Meger kim Ḥazret-i Mūsā zamānında idi bu iş
 Ḥudā Mūsāya vaḥy etdi ki eyle ḳavmiñe taḥbīr
- 4 Ki söyle ḳavmiñe Mūsā bular bir ḳurbān etsünler
 Ki öyle ola ol ḳurbān aña hīç olmaya tanzīr
- 5 İnek ola şağīr ola anı zeyih ideler ḳavmiñ
 Ki emr etdim bulara ben sen eyle anlara taḥbīr
- 6 Ki Mūsā didi ḳavmine Ḥudā emr eyledi size
 Boğazlañ bir baḳara siz Ḥaḳḳıñ emrin idiñ tazhīr
- 7 Ḥaḳḳıñ emr etdigi üzere bir inek bulamadılar
 Ve illā bu yigidiñ inegi bulandı fīt-tanzīr
- 8 Ki aldılar bu inegi derisi ṭolusı miḳdār
 Yigide virdiler altun derisi ṭolu ki taḳdīr
- 9 Ki ṭutdılar Ḥaḳḳıñ emrin boğazladılar inegi
 Ḥaḳḳıñ emri yerin buldı emirde olmadı taḳşīr
- 10 Velekin bundan oldu ki ki ol yigid anasına
 Ki eylik etdiginden Ḥaḳ ki etdi devletin tekşīr
- 11 Anaya babaya eylik idenler buldı devleti
 Ki aḥret devletin buldı ḥocasına iden tebrīr
- 12 ***Beyān-ı Şefā' at-u Resūl***
- 13 Elā ey ṭālib-i taḥḳīḳ Muḥammedden it istişfā'
 Necāt bunda olur saña arī anı it istişfā'
- 14 Ḳamu dertlere dermāndur ḳamu marzāya şifādur
 Ḳamu mağmūya şāfidür ḳamu 'āşiyedür şeffā'
- 15 Ne deñlü var-ısa muḥtāc biter ḥācetleri andan
 Ne deñlü var-ısa müznib ider ol Ḥaḳdan istişfā'
- 227-
- 1 Ki oldur 'āleme raḥmet ki oldur faḥr-i kā'ināt
 Ne deñlü var ise 'ālem bunuñ çün etdiler ebdā'
- 2 Bunuñ ḥürmetine ey gün ider 'ālemde devārān

- Bunuñ hürmetine ‘āşī gezer ‘ālemde bī-evcā’
 3 Bunuñ hürmetine kāfır yer ier dūnyāda gezer
 Bunuñ hürmetine bārān nūzūl ider biter zīrā’
 4 Gel imdi Hāğ rızāsını taħarrī eyleyen ‘ubbād
 Şalavāt vir aña dā’im ki sūnnetine itbā’
 5 Eger ümmet iseñ aña dutagör cümle sūnnetin
 Şalāt eyleye gice gündüz sözine eyle itbā’
 6 Aña ümmet olamazsıñ şefā’atin bulamazsın
 Cemālını göremezsıñ olursuñ sūnnetin zayyā’
 7 Hūdā aña şalāt etdi daħı meleklere emr etdi
 Şalāt idiñ Resūlüme idiñ sūnnete etbā’
 8 Daħı mü’minlere de Hāğ şalāt ile emr etdi
 Gel imdi böyle olıcağ idelüm emrine itbā’
 9 Ne buyurdu Hāğbullah ki her kim günde beş kerre
 Benim üzerime şalāt idüp eylese istişfā’
 10 Ebed dūnyāda görmeye ki kimseye hıç ihtiyāc
 Ki yoħsulluğ gide andan ide bay ola evcā’
 11 Daħı buyurdu peygamber ki bir melek yaratdı Hāğ
 İki kanadı anuñ bu söze it kulağ esmā’
 12 Kanadınuñ biri mağribe yetişir biri maşrıķa
 Muazẓam halk idüp anı mücessem eyledi ķannā’
 13 Ki vardur ol iki ķanadında maħlūkāt şağışınca
 Ki bir maħlūķa bir tūy yaratdı Ķādri Şannā’
 14 Ķaçan kişi benim üzerime şalāt etse bir kez
 Ne işler ol ferişte bil kulağ vir buña ol esmā’
 15 Ki ‘arş altında nūrdan bir deñiz halk eyledi Allah
 Ki ol melek talar ol deñize aşlar bugün icmā’

-228-

- 1 Bu kez ol taşra çıkar da ki silkinir gerü bir kez
 Ki silkiniviricegez ki ķatreler ider ircā’
 2 İner her bir yükünden gerü bir tamlar iner yere
 O tamlardan yaradur Hāğ ki bir melek ider ırzā’

- 3 O ferişte ider tesbîh ki tâ kıyâmete degin
Şevâbını bağışlarlar şalavât virene icmâ'
- 4 ***Beyân-ı Şefâ' at-u Resûl***
- 5 Rivâyetde gelüpdür kim anı naql etdi bir naqqâl
Hasan Başriye bir 'avrat gelüp çün etdi kıl ü kıal
- 6 Hasan Başriye didi ol ki yâ şeyhim beni diñle
Benim bir kızcağazım var idi gâyet de zî-cemâl
- 7 Vefât etdi dilerem ki görem bir kerre düşümde
Baña bir du'â öğret de okuyam anı fîl-leyâl
- 8 Ki ol du'â berekâtında görem kızcağazımı
Biraz biraz söyüne ateşim kerem kıal eyleme ihmâl
- 9 Hasan Basri didi aña belî öğredeyim saña
Aña bir du'â öğretti okudu yatdı fîl-leyâl
- 10 Ki ol 'avrat kızın gördi geydirmişler kara kaştrân
Boğazına geçirmişler selâsiller dahı ağılâl
- 11 Dahı otdan bukağılar ayaklarına dürmüşler
Bu hey'etde görüp kızın düşünde dahı bed fi'âl
- 12 Uyandı uykudan 'avrat ki getdi sür'atle ol
Hasañ Başriyye vardı ol haber virdi kamu aḥvâl
- 13 Hasan Başrî bunı duydı ki maḥzûn olup ağıladı
Ki bundan soñra birkaç gün mürûr etdi ki bu aḥvâl
- 14 Meger bir gün gine ol kız düşüne girdi Hasanıñ
Bu kez bu kız cinân içinde ni'metdeki ḥüsn-i ḥâl
- 15 Ki 'anberden ki rû bir taḥtıñ üstüne oturmuş kız
Ki geymiş başına bir tâc zevîl-envâr u zül-cemâl

-229-

- 1 Hasan Başriyye didi kız beni bildiñ mi
Hasan didi ki bilmedim ki sen kimsiñ zül-cemâl
- 2 Ki yâ şeyh beni bil sen ki ben şol 'avratıñ kıızı
Olurum kim saña deydi idi bek yalvarup aḥvâl
- 3 Hasan didi aña yâ seyyide saña bu ikrâmlar
Neden nâ'il olup buldiñ bu maḥâmât ḥüsni ḥâl

- 4 Görüpdü anası katı ki bek ol kötü aḥvâlde
Bu ikrâma neden irdiñ deyüvir bize sen aḥvâl
- 5 Beyân idüp didi ol kız ki yâ şeyhim eşit benden
Ki bir maḳberede beş yüz kişi idik eşit aḥvâl
- 6 ‘Azâb iderdi Ḥaḳ bize geydirdiler bize ḳatrân
Ḥâlîmüz müşkûl idi bek ‘azâbda olduḳ istikmâl
- 7 Ki bir gün üzerimüzden ki birisi mürür etdi
Ki bir kez virdi şalavât Muḥammed rûḥına fîl-ḥâl
- 8 Şevâbını bağışladı bu ḳabirde yatanlara
Anı gördüm ki bir nâdî nidâ idüp didi aḳvâl
- 9 Ki der ki yâ ‘azâb melekleri gidiñ o maḳâmdan
Ki ḳullarım üzerinden ‘azâbı ref’ idiñ fîl-ḥâl
- 10 O şalât ḥürmetine ben yarlıgâdım günâhların
Ḥabîbim ḥürmetine ben bağışladım ḳamu bed-ḥâl
- 11 Alıñ bunları eltiñ siz cinânımızdan viriñ maḳâm
Bu kez bizi bu maḳâma getürüp etdiler idḥâl
- 12 ***Beyân-ı Melekül-Şâlsâ’il***
- 13 Gine o şâh-ı güzîn beyân etdi ḳılup tebşîr
Anı naḳil eyledi ‘Alî ki yazmışdur bunu Teysîr
- 14 Ne buyurdı Resûlullah Ḥudâ ḥalḳ etdi bir melek
Müvekkel ḳıldı ḳabrime baña sözler ider taḥbîr
- 15 Adına didi Şâlsâ’il başı ‘arşdadurur anuñ
Ayaḳları yedi ḳat yeriñ altında olup ta’bîr

-230-

- 1 Anuñ üç ḳanadı vardur eger birin açaydı
Dutardı maşrıḳa cümle iderdi ‘âlemi tenvîr
- 2 Birin ḳabrim üzerine döşemişdür ḳanadınuñ
Bu ḥikmete nazar eyle bu sırrı eyle gel tefkîr
- 3 Ḳaçan bir ḳul baña bir kez şalāvât virse ḥâlîşâ
Ḳabir ağzından ol melek baña fîl-ḥâl ider tebşîr
- 4 Baña dir yâ Resûlallah fülân ibn-i fülân oḒlu
Saña bir kez şalât etdi saña ta’zîm idüp taḥbîr

- 5 Yazarlar misk-i ezferden kâğıd üzerine anı
Dağı yazarlar ol kişi için yigirmi biñ ecır
- 6 Dağı yuyar Te‘âlâllah yigirmi biñ günâhını
Dağı Kevşer kenârında diker yigirmi biñ incır
- 7 Dağı yigirmi biñ deve çeker virir Te‘âlâllah
Ki ‘illiyyün maqâmında bu hâldur yoq tanzır
- 8 Mühürlerler ol kâğıdı melekler misk-i ezferle
Benim kabrim içinde ol kâğıd vaz‘ olunur ey pır
- 9 Kaçan kim kıpsa kıyâmet mîzân kuruldığı zamân
Terâzû katına kıoyam idem ol kâğıdı tazhır
- 10 Ki söylerem ‘amel dartañ melege ey melek bilgil
Bu kişinüñ ‘amelini eyü tart eyleme taqsır
- 11 Zîrâ bu kişinüñ benim yanında var emâneti
Çıkaram ben o kâğıdı terâzûye kıoyam ey pır
- 12 Niyâz iderem Allaha ki yâ Rabbi bu kıuluñuñ
Şevâbını ağır götür günâhını idüp taqsır
- 13 Ki virdigi şalavât-ı şerîfiñ hürmetine Hâk
Ağır getür mîzânını necât bula minet-tenvır
- 14 Gine ol sultân-ı kevneyn lisân-ıla idüp aħbâr
Ki mir‘âc gicesi gördüm ki bir melek olup ızrâr
- 15 Yüzi üzerine düşmiş kıanadları tağılmış hep
Tağayyür olmuş evşâfi sûretler olmuş ‘itirâd

-231-

- 1 Eyitdim Cebrâ‘ile ben bu ne melekdür ey Cibrıl
Didi kim yâ Resüllallah muqarrebden idi aħbâr
- 2 Yoğ-ıdı Hâk kıatında hıç ki bundan bir ulu melek
Velekin Hâk ğazab etdi dağı redd eyledi Cabbâr
- 3 Ne sebeb oldu ey aħî bunuñ merdûdluğına di
Didi Cebrâ‘il ey aħî idem aşlın saña aħbâr
- 4 Bunu bir kıavme gönderdi helâk eyle deyü Allah
Bu kıavme vardı biraz ol ammâ şefkıat idüp ızmâr
- 5 O kıavmi bu esirgedi helâkden eyleyüp şefkıat

- 6 Anıñcün Haq gāzab etdi ki redd eyledi dergāhdan
 Ki dōrt biñ seneden berü bu mervīdür bil ey ahyār
 7 Olup firqat od-ıla ol cigerleri iki pāre
 Ben eyitdim ‘aceb tevbe idüp etse bu istiğfār
 8 Qabūl olma mı ‘aceb bunuñ tevbesi dergāhda
 Ki tevbe eylesün Haqka qabūl ide Ğanī Cabbār
 9 O sā‘at birinde añladı ki bil sen yā ḥabībim dir
 Marīz şifā benem Tevvāb daḥı ben olmışam Ğaffār
 10 Ki farzalara şağlıq virmek istesem ben ey Aḥmed
 Ṭabībiñ qapusına göndürem ben iderem aḥzār
 11 Anuñ qapusı oldur ki saña on kez salāt vire
 Anıñ suçunu ‘afv idem gine ol yola iqtidār
 12 Ki on kez virdi şalavāt baña ol yerde ol melek
 Gine virdi aña Allah kemāl-i kudret-i Qahhār
 13 Bu kez baqdim o melege ki yetmiş biñ yūzi vardur
 Ki her yüzünde yetmiş biñ ağız ḥalq eyledi Cabbār
 14 Ki her ağızında yetmiş biñ qadar ḥalq eyledi lisān
 Ki her dil-ile zikr ider ki yetmiş biñ qadar ezkār
 15 Ki her tesbīthe bir melek Hudā ḥalq eyleye taḥkīk
 Ki her melek kıyāmete degin zikir ider istiğfār

-232-

- 1 Bağışlarlar şevābını benim ümmetime anlar
 Ki şol ümmetdurur anlar baña şalāt ider her bād
 2 Eşitdiñ mi bu aḥbārı neler iḥsān ide Allah
 Ne lütuflar ider Allah qullarına hem ol Ğaffār
 3 İlahī sen ḥabībiñi şefi‘ eyle bize şol gün
 Ki oldur yevm-i ḥaşretde necāt vir anda minen-nār
 4 Şalāt olsun aña dā‘im minel-evvel ilāl-aḥir
 Daḥı olsun selām aña ki ḥalq olunca intişār
 5 *Beyān-ı Ğāfil-u Zikrullah*
 6 Elā ey mü‘min-i ğāfil gözüñ aç uyqudan t̄kāz

- Uyan gel nevm-i ğafletden ecel bir gün ider ıķāz
- 7 Hudāyı zıkr etdi taşlar ağaçlar dahı hem kuşlar
Ki her şey' dilli dilince oqurlar zıkr her eşhāş
- 8 Ki sen insān olasıñ da saña dil vire el vire
Ayaq vire kulak vire dahı göz vire ol Haffāz
- 9 Bu ni' metleri fikr idüp niçün zıkr etmeñ Allahu
Niçün tutmañ Hakkıñ emrin utan Haktan sen ey eşhāş
- 10 Nedür ol Zül-celālallah hiṭāb idüp habıbine
İṭā'at etme yā Ahmed ki ğāfillerden it i' rāz
- 11 Bizi zıkr etmeden ğāfil olanlardan kaçā gör sen
Bular ifrāt idüp Haktan bulara bakma it i' rāz
- 12 Bular çün oldu zālīmın olupdur cümle kāfirin
Buları biz cehenneme koyarız etmeziz aḥfāz
- 13 Bular şu istiġāş ide viriz bunlara bir şu
O şu yüzlerine yakın varıcaq eyleye Huffāz
- 14 Döke yüzlerinüñ derlerini yerlere ol şular
Kaçan ağzına giricek döke karnına hep şuvvāz
- 15 Ki ol şu bir kötü şudur harāb ider cihānı ol
Hudā hıfz ide zākirleri oldur aḥfazul-ḥuffāz

-233-

- 1 Ne der Allah eşit zıkr yoluna vir cānı
Diliñden koma Sübhānı odur bil aḥfazul-ḥuffāz
- 2 Eger beni zıkr iderseniz kıyāmetde kullarım
Sizi de ben zıkr idem kıyāmetde olam ḥuffāz
- 3 Biñ ayaq bir ayaq üzerine gelüp şıklıcımada
Güneş bir mīl kadar yakın gelüp yokdur buñu ḥallāş
- 4 O maḥalde anı ḥalāş idem virem aña ni' met
Ki illeri yaqa güneş virem bunlara ben ḥallāş
- 5 Eger ey kullarım beni ku'ūd da zıkr iderseniz
Ki bende zıkr idem sizi ki şol günde ki her eşhāş
- 6 Cemī' enbiyā evliyā çökeler dizleri üzre
Ki sāfi 'arşa yapışa deye yā Rabbi vir ḥalāş

- 7 Ki senden ğayrı şey´ istemeziz illā nūfūsumuz
Ki sen kırtar bizi yā Rab necāt vir eylegil ħallāş
- 8 Ki ben de zikir idem sizi ki ol şiddetde kıllarım
Sizi kırtaram ol günde ki ´azābdan idem ħallāş
- 9 Beni de zikir iderseñüz yatırken yanıñız üzre
Ki bende sizi zikir idem kıbirde ben olam ħuffāz
- 10 Cümle dostlarıñuz ħışımlarıñuz kıbre kıdukıda
Yanıñız üzre yatup bes yalıñız kılasız eşĥāş
- 11 Ki ol gün ben de zikir idem sizi kıbirde kıllarım
Günāhiñuzı ´afv idem ki vaĥşetde bes istiĥlāş
- 12 Eilem cennete sizi ki cennetde olasız siz
Ki yoldaş ola ħūriler daĥı ğilmān vire ħuffāz
- 13 ***Beyān-ı Emr-i Bil-Ma´rūf Neĥy-i ´Anil-Münker***
- 14 Gel ey zikir-i İlahīden ĥaberdār olmayan insān
Ki zikir it yüce Mevlāyı ki oldur dertlere dermān
- 15 Eger Ħaĥķı severseñ sen diliñden ĥiç kıoma anı
Anı seven bulur her an kıamu dertlerine dermān

-234-

- 1 Eger ´aşıķ iseñ aña gözed emrini her yerde
Kıurı lāf-ıla söylemez kıurı da´vā degil imān
- 2 Ki kendini sevenlere neler iĥsān ider diñle
Ki sevmeyen helāk oldu ´azābda kıaldı fīn-nīrān
- 3 Ne der ol Tañrı arslanı ki oldur Ħāzret-i ´Alī
Rivāyet etdi ol Tañrı ĥabībinden idüp beyān
- 4 Ne buyurdu Resūlallah ki ´arş altında bir aĥaç
Yaratdı ĥālīķul-eşyā´ı yaratdı ĥālīķul-ĥayvān
- 5 Ki yāķūtdan yaratdı ol aĥacı Zül-celālallah
Anuñ budakları ´arşa olupdur muttaşıl her an
- 6 Köki tā yedi kıat yerde olupdur eylegil taşdıķ
Bunuñ ğibi bir aĥaç daĥı ĥalk eylemedi Ħannān
- 7 Ki bir kışi dise bir kez ki Lā İlahe İllāllah
Taĥarrük ider ol aĥaç ki ditrer durur ol her an
- 8 Daĥı ´arşda taĥarrük ider ol zamān didi Aĥmed

- Ki durmaz hîç ditrer ol hîṭāb ider buña Raḥmān
 9 Ki yā ‘arş-ıla yā şecer oluñ sâkin taḥarrükden
 Niçün taḥarrük idersiñüz deyü hîṭāb ider Ḥannān
 10 Bu kez ‘arş Allaha söyler niçün sâkin olam yā Rab
 Fülān ḳuluñ seni zıkr eyledi tevḥîd idüp Raḥmān
 11 Sen anı mağfiret idüp suçundan geçmeyince dek
 Ki olmam sâkin ey Bārī ki sen it ‘afv ile ğufrān
 12 Bu kez hîṭāb ider Allah ki yā meleklerim cümle
 Oluñ şāhid bugün sizler idem ben ‘afv-ıla ğufrān
 13 Ki ol ḳulum ki ol beni zıkr etdi idüp tevḥîd
 Ben ol cümle günāhını ki etdim ‘afv-ıla ğufrān
 14 Ki bundan şoñra ‘arş sâkin olur hem daḥı ol ağaç
 Gel imdi zıkr ide Allahı ki oldur şāhibül-ğufrān
 15 Ebū Saīdī Ḥudrīden rivāyet şöyle gelmişdür
 Ne didi gör Resūlallah ḳulaḳ vir bu söze hemān

-235-

- 1 Ki bir gün Ḥazret-i Mūsā didi Allaha yā Rabbi
 Baña bir nesne öğred kim anuñla zıkr idem her an
 2 Buyurdi Zül-celālallah ki yā Mūsā şol zıkrı di
 Ki Lā İlahe İllāllah bunı zıkr eyle her zamān
 3 Didi Mūsā ki yā Rabbi bunı her kişi zıkr ider
 Ki bundan ğayrī bir zıkr daḥı öğred deyem her an
 4 Ki bir zıkr ola ol kim ki andan ulu olmaya
 Ḥattā büyük zıkr ola nazırī olmaya Sübhān
 5 Didi yā Mūsā sen bil kim ki Lā İlahe İllāllah
 O bir kelimeniñ bilgil anı sen etmediñ ‘irfān
 6 Yedi ḳat gökleri daḥı yedi ḳat yerleri diñle
 Terāzū gözine ḳonsa ki tartmaḳ isteseñ mīzān
 7 Bu cümle yerleri gökleri ḳosañ bir kefesine
 Ḳosañ bu zıkrı bir kefesine vezin etmege mīzān
 8 Ağır gele bunuñ şevābı yerlerden ya göklerden
 Ki taşdıḳ eylegil bunı ki gel sen ḳalbiñe iḳān
 9 Rivāyet eyledi Enes Resūl-i faḥr-i cihāndan

- Ne buyurdı Resûlullah ki ol zül-fazlı vel-ihsân
 10 Bir âdem zıkr idüp Hakkı ki Lâ İlahe İllâllah
 Yürekden cânı gönülden daḥı şevk-ile ol insân
 11 Daḥı ḥarf-ıla medd-ile daḥı hem ḥüsni şavt-ıla
 Daḥı ḥulûş ḳalb-ile riyâsız sum'asız ol cân
 12 Anuñ dört biñ günâhını Hudâ 'afv eyleye cümle
 Sile hep defterinden bes ki pâk ola minel-'işyân
 13 Didiler yâ Resûlallah yoğusa anda dört biñ zenb
 Ne yuyıla 'aceb bundan sen eyle bize gel beyân
 14 Ne buyurdı Resûlallah eger kendinde yoğusa
 Anasınuñ babasınuñ günâhın ide Hakkı gufrân
 15 Daḥı 'afv eyleye Allah hışımınıñ ḳarîbinüñ
 Daḥı hem ḳonşularınıñ Hudâ 'afv eyleye Ğufrân

-236-

(Beyân-ı Aşḳullah)

- 1 Elâ ey 'âşık-ı Mevlâ saña 'ışḳda idem ibḥâs
 Eger 'âşık iseñ Hakkı ḳıl anuñ zıkrin iltimâs
 2 Ki 'âşıklar mekânında ki getmez ma'sûḳuñ dâ'im
 Gece gündüz ḥayâlinden görür hem eyler iltimâs
 3 Ki 'âşık ma'sûḳuñ vaşfını zıkr ider lisânında
 Şudur vaşfı benim ma'sûḳumuñ yoḳ aña iltimâs
 4 Yürekden derd-ile söyler muḥabbet-ile zıkr ider
 Gözünde ḳanlı yaş çıkar ider ma'sûḳa iltimâs
 5 Gel imdi zıkr it Allaha anıñ için döküñ yaşlar
 Anıñçün vir cânı başı anı eyle sen iltimâs
 6 Seniñ bir kerre zıkrinden ötüri Hakkı neler virdi
 Neden ḳurtara Hakkı seni idem bir bir saña ibḥâs
 7 Ki 'Âş oḒlı 'Amr eydür Resûlullah buyurmışdur
 Ki bir ḳulı ḳıyâmetde götüreler ma'al-ıtrâs
 8 Anuñ defter-i 'âmâlı çıḳa ḩoksan ḩokuz cümle
 Ki her birinüñ uzunluḒı meddel-başar iltimâs
 9 Ki her birisinüñ içi ki ḩoḩtolu günâh ola
 Terâzû ḳatına getüreler göresin ey nâs

- 10 Ki bir kefesine vaz' ide bu defteriñi cümle
Ağır gele günāhları nāra fermān ola ol nās
- 11 Bu kez tırnağ kadar biti çıka anlarıñ içinden
Göre anda yazılmış ki bir güzel yazı ey nās
- 12 Yazılmış anda Lā İlahe İllāllah Muḥammed hem
Resūlullah yazılmışlar budur uş kelime aqđās
- 13 Bunı bes koyalar terāzinüñ aḥer kefesine
Bu ağır gele günāh defterinden bu biti ey nās
- 14 Şefā'at şāḥib Aḥmed ne buyurdı kulağ vir gel
Ki her kim deye bir kez ki bu zikri şıdğ-ıla ey nās
- 15 Ki ağzından çıka anuñ ki bir yeşilce kuş ola
Kānadları ola dürrī cevāhirden o bī-қыās

-237-

- 1 Uçar ol kuş vara tā 'arşıñ altına qarār ide
Hudā der aña sākın ol ki bunda isticlās
- 2 O kuş dir yā İlahī sen şāḥibim günāhın suçun
Ki tā 'afv eylemeyince ki olmam sākın isticlās
- 3 Ki 'afv idem eşit ey kuş seniñ şāḥibiñiñ suçun
Var imdi bunda sākın ol ki kıl ḥazreti ol aqđās
- 4 Bu kez ol kuşa yetmiş dil vire ol Zül-Celālallah
O diller ile tesbīḥ it kıyāmete degin qaddās
- 5 Ol yetmiş dil ile ol kuş Hudāyı zikr ider dā'im
Sevābını bağışlar ol gine şāḥibine ey nās
- 6 Kaçan yevm-i kıyāmet olıcağ neyer o kuş diñle
Gelür şāḥibini bulur elinden eyler iltimās
- 7 Elinden aḥz ider anuñ eledür cennete anı
Şafāya ola istiğrāk ide ol rü'yeti qaddās
- 8 Ki rāvī Ebū Abdullah ki naql ider Muḥammedden
Ne buyurdı Resūlallah kulağ viriñ buña ey nās
- 9 Ki Lā İlahe İllāllah Muḥammed hem Resūlullah
Bunuñ yigirmi dört ḥarfı olupdur eyle ictinās
- 10 Daḥı yigirmi dört sā'at olupdur gice gündüz
Bir ādem bunı zikr etse ne der ol Ḥazret-i Qaddās

- 11 Ne der ol H azret-i Hall k c  bildi  beni ey  ulum
Ki tevhi  etdi  ey  ulum beni birledi  i tid s
- 12 Bu s  atlerde ne de l  g n hlar i ledi  ise
Yigirmi d rt hur f h rmetine  ıldım ben i tid s
- 13 Eger k   k eger b y k ne de l  var ise 'i y n
 amusın ben yarlı adım bulasın H azret-i  add s
- 14 Gerek gizl  gerek a'y n gerek 'amdan gerek sehven
G n hlar i ledi  ise yarlı adım sizi ey n s
- 15 Ki bu yigirmi d rt s at i inde neler etdi se
 amusın ma v etdi  c mle g n hdan etdi iktid s

-238-

- 1 İlahi bu za'if  ulu  ister 'afv-ıla  ufr n
Kerem  ıl g n hın 'afv it da ı 'afv-ıla y   ufr n
- 2 ***Bey n-ı Mu ibb-u D ny ***
- 3 Gel ey bu f ni d nyaya meyil vir p olan h bb b
Ne ' kilsiz ki isi  sen seversi  a ir-i har b
- 4 Ki g rd   mi olanları  anı ab  v  ecd di 
 amusı bu fen  milki  oyup getdi olup har b
- 5  l m gelmez mi 'aklı a ha ir gelmez mi  albi e
Ki d  m  si  bu fen ya gice g nd z yı a  e v b
- 6 Ki ha ir ne ir bilme  mi da ı bilme  mi bu ' lem
Yı ılaca ını ey kes olısar c mlesi har b
- 7 Bu ' lemler  amusı hep yı ılır eylegil ta d k
Ki ay t ile s bitd r bey n etdi Tevv b
- 8 Da ı  ulı Res l ile ki i b t etdi ' limler
Bu ' limler  amusı hep yı ılır olısar har b
- 9 Cen b-ı B riden  ayri olısar c mlesi hel k
Gine Ta rı hay t viridi su' l olur da ı his b
- 10 Buyurdi İbn-i 'Abb s bil Hud  r zi ola andan
Ki bir g n fa r-i k 'in t  ab hı  ıldı afit b
- 11 Ki etdi mi raba isn d bize i b l id p y zin
G ne  gibi y zi  u'le virir ay gibi afit b
- 12 Didi y  eyy hen-n s ol ne keyfiyyet-ile sizler

- Ki ol dem yer içersiñüz gülersiñüz alât-turāb
 13 Ki şūr şāhibi ağzını şūra virmişdürür şimdi
 Ki şırtın eksiye egmiş ayağın germiş ol ḥabbāb
 14 Gözin dikmiş yukarıya hemān izne baḳup durur
 İzin gelince ḥaber etmez üfürür şūrı afitāb
 15 Didiler yā Resūlallah anamız babamız saña
 Fidā olsun yoluñda hep ne deñlü var ise şeyḫ ü şāb

-239-

- 1 Ki şūr didikleri nedür beyān eyle bilelüm biz
 Buyurdi bes Resūlullah ki eyliñ istimā' aşḥāb
 2 Ki şūr boynuz gibi şeydür anı nūrdan yaratdı Ḥaḳ
 Başı alā-y-ı 'ıllıyyünde etdi fātihul-ebvāb
 3 Ayağı yedi ḳat yerde daḫı aşığıdur anuñ
 Yaratdı her ervāḫ başına ki birer delik ol Tevvāb
 4 Ki tevkil eyledi Allah anuñ üstüne bir melek
 Aña didiler İsrāfīl ḳatı büyükdür zī-nāb
 5 Anuñ dört ḳanadı vardur biri maşrıḳda olupdur
 Olupdur biri maḡribde neler ḥalḳ eyledi Tevvāb
 6 Biri iḥāṭa etmişdür ki 'arşıñ her ṫarāfını
 Biri kendide maḳbūzdur Ḥudādan izin ider ṫalāb
 7 Ḳaçan izin viricegiz ki ol maḳbūz cenāḫını
 Anı neşr ider ol melek olur 'āleme istiḡlāb
 8 Bu kez Ḥaḳ emr ide aña nefḫa it ṫur ey melek
 Ḳaçan bir kerre nefḫa ide girer ızṫırāb
 9 Ki bir kerre o da naḡra deye ey ḡāfil olan ḥalḳ
 Açıñ gözleriñüz şimdi ḳıyāmet oldu iḳtirāb
 10 Bu naḡrayı eşidenler ki ḳanda var ise cümle
 Ḳamu yüzleriñüz üzere düşüp 'aḳıl gide ḥarāb
 11 Yatanlar yüzleri üzere yedi gün ḳalḳamayalar
 Şanasın seb'i semavāt yıkıldı oldu hep ḥarāb
 12 Ne deñlü var-ısa ṫaḡlar ḳamu ṫaḡıldı şandılar
 Ki pāre pāre oldu ṫaḡları ṫaşlar olup ḥarāb
 13 Ne deñlü ḫāmile 'avrat var-ısa düşüre ḫamlin

- Ki 'avrat kıalmaya yıklü dölşüre hamlını harāb
 14 Yedi günden gerü bular kıalkalar yerlerinden hep
 Gine evvelki gibi 'ıyş u 'ışret ideler her řāb
 15 Ki zīrā göreler bunlar ki gökler hep cemī' yerler
 Yerinde turuyorur hep anıñçün içeler řarāb

-240-

- 1 Deyeler bu gürüldedi gök gürüldüsü imiş ancak
 Degildür yevm-i kıyāmet degildür yevm-i ıztırāb
 2 Bunuñ üzerine nice zamān mürür ide bu kez
 Gine bir Cum'a gün dağı çıkıra ol melek her bāb
 3 Ki ğāyet heybet-ile nağra ura ol melek bu kez
 Ki insi cin melā'ikler cümlesi olalar harāb
 4 Ne deñlü var ise maħlūk eger hayvān eger ğayrī
 Ki bir nefesde vire cān olalar cümle turāb
 5 Ve illā dört melek kıala ki Azrā'il Cebrā'il
 Dağı İsrāfīl Mik'āil ki ebķā ide ol Tevvāb
 6 Dağı 'arş-ı 'azīm götüren melek kıala bāķī
 Kamusı hep ola helāk ola ğayrīlar harāb
 7 Bu kez ol Kıādir Kıayyūm ki Azrā'ile söyleye
 Ki yā Azrā'il eyre yere er var mı diri her bāb
 8 Eyre yere araya hep dağı gökleri araya
 Çıkā göge deye yā Rab ki yokdur diri hep turāb
 9 Ve illā sen ki pādīřāh ki yokdur saña hīç ölüm
 Dağı beş 'abd-i 'āciziñ bular olmadılar turāb
 10 Ki bir nidā gele dağı ki var anları da kıabz it
 Vara kıabz ide rūħların bular da olalar turāb
 11 Ki bir nidā dağı gele ki bir halk dağı kıaldı mı
 Deye kim kıaldı bir halk kim kıamusı oldılar turāb
 12 Ki bir nidā dağı gele var imdi ey melekül-mevt
 Ki kıabz it kendi rūħıñı ki eyle kendiñi turāb
 13 O da bir řahrāya çıkā ki beynel-cenneti ven-nār
 Ki bir řayħa ide ol kim eşidenler ola harāb
 14 Buyurđı İbn-i 'Abbās kim ki şol Hāķķı biliñ çün kim

Eger yer ehli gök ehli ola idi acāb

- 15 Çamusı hep ölürlerdi ki anuñ şayhasından bil
 Ki öyle ala cānını ide kendüye ol ‘azāb

-241-

- 1 *Beyān-ı Nefhur-Rūhı Evvel*
- 2 Ki yeryüzünde qalmaya ki hīç zī-rūh-u fīd-dünyā
 Ki ister yata bu ‘ālem ki kırk yıl hāli bu fenā
- 3 Bu kez irsāl ide Allah ki rīhıl-‘aķīmi soñra
 Ki Ād qavmine gönderdi idi bu yeli fīd-dünyā
- 4 Ki igne yürdüsi mikdār deliginden çıqa bu yel
 Ki yeryüzünde qomaya depeler tağları ibqā
- 5 Bu kez nidā ide Allah ki qanda qaldı şol erler
 Benim ‘ālemde ğayrılıq kılardı Tañrılıq da‘vā
- 6 Ki qanda qaldı köşki sarāyları binā iden
 Çanı köşkler sarāylar kim çamusı oldılar ifnā
- 7 Ki qanda rızqımı yeyüp ğayrıya tapınlar qaldı
 Çatı ölümü unutup harām helāl idüp cem‘ā
- 8 Çanı mazlūmuñ ahını alup zılm eyleyen zālim
 Ebed olmam şanup zılmı ‘ömrin eyleyen ifnā
- 9 Bildiñiz mi kimin deyü söyleye Zül-Celālallah
 Ki bir cevāb virir olmaz gine kendisi tecellā
- 10 Bu kez yağmur vire Allah yağa ol ‘arşın altından
 Ki bir yağmurdurur ol kim menī gibi ider seylā
- 11 Ab-u hayāt deñizi didiler bu şuyuñ adına
 Tamām kırk gün yağa andan yeriñ yüzi ola baħrā
- 12 Ki tā on iki arşün giçe yerin altına bu şu
 Ki bu yağmur bitüre hep çürüyen tenleri kellā
- 13 Ki dünyā halk olunalı ki toprağa ne deñlü cān
 Düşüp öldi-di ol turāb çamusın bitüre ol māh
- 14 Ana rahminde durur gibi duru ya hep çamu tenler
 Ki her kişi qubūrında netekim menīden peydāh
- 15 Ki hanī her kişi qabrinde ibtidā ola çan kim
 Uyuşmuş çan ola soñra et ola soñra hem ‘uzmā

-242-

- 1 Dağı kıllar bite andan dişi hem gerek erkek
Ola zāhir qubūrında güzel şüret vire Mevlā
- 2 Eger birini qurd yese ki qurdı kelb yese şoñra
Ki şoñra kelb dağı ol turāb olsa dağı hevā
- 3 Veyāhūd evde yaqsalar kül olsa ol kişi onda
Yele şavırsalar anı ki neşr olsa qamu eczā
- 4 Gine evvelki gibi Haq birikdirüp ide terkīb
Kim icād ide evvelki gibi insān ide Mevlā
- 5 Ki dūnyādan ki kendiñi şüreti bula ol andan
Ki el qol qamu eczā kemāl üzre ide peydāh
- 6 Ki defn olunsa bir qabre ki birkaç ādemīlerden
Qabirde her birin icād idüp haşr eyleye Mevlā
- 7 Birinüñ qarnı üstünde ola ol onunüñ başı
Bu minvāl üzre halk ide qamu maqlūq ola Mevlā
- 8 Ki hattā yazdılar ki bir qabirde yetmiş er çıqa
Qamunıñ adı mekr-i men ola ism-ile yüsem mā
- 9 Cemī' ecsād kemāl üzre büyüyüp kāmīl olduqda
Hudā dirilde İsrāfīl Mikā'il ibtidā
- 10 Dağı tesbīh meleklerin diri qıla yüce Mevlā
Bu kez İsrāfīle deye al eliñe şuru illā
- 11 Ulusıdur cemī' melekleriñ İsrāfīl ey kişi
Ki andan ğayrī levh-i maḥfūz ki hıfz eylemez kellā
- 12 Ki levh defterine nazār iden oldur degil ğayrī
Ki her yılıñ başında ol nazār ider aña cem'ā
- 13 Bu kā'inātiñ aḥvālın gine seneye dek cümle
Olup olacağı cümle ki defter herkese ferdā
- 14 Bir ādem başına ne gelüp gelecegi yazar
Virir şāhibi eline hilāf yoqdur buña ḥāşā
- 15 Ki andan şoñra emr ide Hudā İsrāfīle dur kim
Ki ur şürinüñ vaqtı geldi emir de ide ta'cīlā

-243-

- 1 *Beyān-ı Neḥur-Rūḥı Sānī*

- 2 Bes andan sonra İsrâfîl emr ide isti'câl
Vara Kuds-i Mübâreke bu işde etmeye imhâl
- 3 Çıka şahrâ taşına tevaqquf ide üstünde
Ki altı söz deye anda ki böyle naql ider naqqâl
- 4 Deye kim yâ ufanmış baş deye kim yâ tağılmış et
Deye ey çürümüş kemik deyü sözün ide irsâl
- 5 Deye ey tağılan tamar deye ey çürümüş tenler
Deye ey tağılan kıllar birikiñ bir yere meccâl
- 6 Huzûr-u Haqqâ birikiñ su'âl hisâb viriñ anda
Ki herkes etdigün bilsün ki deyü söz ide irsâl
- 7 Bes andan sonra cümle rûh ki ol şuruñ delüğinden
Ki çıka cümle bir kezden hevâ yüzün tuta 'accâl
- 8 Aru gibi gümül gümül ide teniniñ üstüne
Kanı benim benim deye araya hem ide su'âl
- 9 Muhammed rûhı cümleden ilerü gide kabrine
Tenine gire kabrinde muzayyâ ola ol fîl-hâl
- 10 Ki bir yıldız gibi kabri üzerinde turur iken
Ki Cebrâ'il gide fîl-hâl-i cinâñdan getüre halâl
- (11) *(Dağı burâk getüre livâ il-ğamdi hem bile⁷⁵*
Muhammed gele deye ki bin burâka sen fîl-hâl)
- 11(12) Dağı gey hulleleri sen livâ'il-ğamdi al ala
Bugün yevm-i kıyametdür şefâ'at gönder eclâl
- 12(13) Bine burâga ol server sağında ola Cebrâ'il
Şolunda ola Mikâ'il seyirde ide isti'câl
- 13(14) Mağâm-ı mev'ide vara ki muntazir ola anda
Gözede ümmetin anda ki yoldan olmaya ıdâl
- 14(15) Bu kez ervâh hevâda geze ki kırk yıl cismin arayup
Kirâmen Kâtibîn melekleri gele bu kez fîl-hâl
- 15(244/1)Ki her bir rûhı bir melek yede birisi öñünden
Birisi süre ardından geleler kabrine fîl-hâl

⁷⁵ Bu bölüm incelediğimiz metnin orijinalinde olmayıp 06 Mil Yz A 8630 arşiv numaralı nüshanın 125/12sayfasından alınmıştır. Bundan sonraki 244/6 ya kadar olan yerlerde koyu olan yerler incelediğimiz metinde olan satır numaralarını parantez içleri ise olması gereken satır numaralarını gösterir.

-244-

- 1(2) Bırağa kabrine anı ki dos(t) kavışa dostuna
Ki hasret hasret bula te'ānuḡ ideler fil-ḡāl
- 2(3) Bu kez herkes kubūrından çıka kabrineiñ üstüne
Göre kim kıyāmet ḡopmıř 'aḡılları ola ibzāl
- 3(4) Ağara saçları şaḡalları hep taşalarından
Ki ḡattā ma'şūm-iken şaḡı ola andan hep idāl
- 4(5) Ki mařūmlar alından ağara saçları düpdüz
Günāhları yoḡ-iken gör ki oldı saçları idāl
- 6 Rivāyet etdi rāviler buyurdı İbn-i 'Abbās kim
Ḥudā rāzı ola andan beyān etdi idüp aḡbār
- 7 Ki her kişi ol ḡayrān ki ser-gerdan taḡayyürden
Şaşalar başi ařaḡı ideler ḡamusı ifkār
- 8 Bu minvāl üzre biñ yıl turalar ḡabir üzerinde
Ki ḡařr ola aḡ ḡümüş kimi yüzi ola envār
- 9 Münāfıḡlarla kāfirler ḡoyalar yüzleri ḡara
Ḥoyalar aḡ şusuz 'uryan başi aḡuḡ ola iḡşār
- 10 Velekin başi ḡadīřde yazıpdur naḡl ider rāvī
Receb Şa'bān ayın şā'im olanlar olalar iḡşār
- 11 Bular dürlü libāsları geyeler ḡabir üzerinde
Ki herkes 'ameline göre ḡařr ola 'alel-aşār
- 12 Ribā yeyen ḡopa yüzi üzre düşe sürüne
'Ucub şāḡıbleri ḡopa ki dilsiz ḡařr ide Cabbār
- 13 Ki ḡulm-ıla ḡükm iden kişi ḡařr olalar gözsüz
Ḥarām yeyen kişi ḡınzır daḡı maymün gibi iḡşār
- 14 'Amelsiz olan 'ālimler ḡopalar yüzleri şarḡmıř
Uzatmış göḡsü üstüne aḡar ḡan iriñ istikşār
- 15 Ki ḡařr ola dilin ḡigner ki ol ḡalḡ ide istikrāh
Ḥopa ḡonşusı için de ayaḡsız elsiz istihşār

-245-

- 1 Kopa ḡammāzlık idenler ateşden hezine maḡlūb
Hevā-y-ı nefse uyanlar ḡoḡa cife gibi ey yār
- 2 Tekebbürlük idenler ḡopa ḡatrāndan libās geymiş

- Ki çalkıcı kopa çalkısı boynunda ide ihşār
- 3 Deye her giz yanımda ey çalgı şal etegim
Deye ben senden ayrılmam seni idhāl idem bin-nār
- 4 Hamır ehli de haşr ola kadeh elde ola rüsvāy
Ki bardağı boğazında aşılmış haşr ola fin-nār
- 5 Ki ol kadar koğa ol kim görenler ideler ifrār
Haşir ehli ide la'net anı rüsvāy ide Ğaffār
- 6 Zekātñ vermeyen bahıl ideler mālını toğa
Dağa boynuna hem bardağ getür deyü ola icbār
- 7 Şıgır zekātı vermeyen koyun zekātı vermeyen
Dağı altun gümüş zekātı vermeyen ola ihşār
- 8 Anuñ boynunda bir yılan büyük ecdāda haml ide
Anuñ iki ağulı dili ola bek katı ızrār
- 9 Çevirür kuyruğın bir kez soğa boynunda bir yılan
Acısı çıkmaya biñ yıl elemde eyleye Şettār
- 10 'Öşür vermeyen ikinci kopa 'öşürüni yüklenmiş
Nice feryād figānlar idenleri bunda ey ol yār
- 11 Zinā ehli kopa yarın ki gevdesi kadar ferici
Büyümüş haşr ola yarın bizi hıfz eyleye Settār
- 12 Livāta ehli haşr ola aşılmış tar ağacına
Yalan söyleyicileri yek dili eñsededür ey yār
- 13 Dilini eñseden çıkara Allah bek uzun şarka
Yere sürüne dilleri kan iriñ seyl ide ey yār
- 14 Yetim mālını yeyenler kopalar karnı tağ gibi
Ateş-ile tola karnı mu'azzeb ola ol bin-nār
- 15 Şehīdler haşr ola yarın aarak gele kanları
Ola şüretde kan ammā koğusu misk ola ey yār

-246-

- 1 Bu minvāl üzre çıkalar kabirlerinde bu insān
Ki soñda sürüle bunlar ki arz-ı şahrāya ey yār
- 2 Ki dürril-fāhirī bu sözi eyledi taqrīr
Hudā rahmet ide aña ki oldur 'ālimül-ebrār
- 3 ***Beyān-ı Ahvāl-ı Kıyāmet***

- 4 Buyurdi İbn-i ‘Abbās bil anı beyān etdi ‘imād
Bu söze yoḡdur kizib bunı bes eyle i‘tiḡād
- 5 Ki maḡşer ehli cümlesi bu ḡāl üzre ḡura biñ yıl
Bu kez göndere bunlara ki bir ateş ola inşār
- 6 Ki ol ateş süre bunları arz-ı şaḡrāya bil sen
Ki ol yer bir beyāz yerdür felherni olur i‘ād
- 7 Buyurdi Ḥazret-i ‘Alī bu yer olsa kıyāmetde
Beyāz gümüş ide Allah ‘imād etdi bunı irād
- 8 Ki göḡi ide altundan ki ol günde Te‘ālāllah
Yeriñ göḡüñ tebeddüli olur böyle et i‘timād
- 9 Buyurdi İbn-i ‘Abbās bil yeriñ göḡüñ tebeddüli
Şıfatında durur ancaḡ zātında olmaz ol ib‘ād
- 10 Ki ‘ukkādı meşin gibi çekile uzaya ol yer
Nice biñ kerre bu dünyā uzaya gepgenişe ib‘ād
- 11 Ki ḡattā ol ḡadar büyüye vaşfin Ḥaḡ bilür ancaḡ
Cehennem ile cennet şıḡışa bu yere ḡıl irād
- 12 Bu kez bu ḡalkı hep süre ki ḡaşr yerine Allah
Ki ehl-i imān olanları neler duya fir-rād
- 13 Ki bir deveye beş ādem bine ol yolda didiler
Didi bazıları on ādem bine bir deveye fir-rāh
- 14 Ki bazıları didi yetmiş kişi bir deveye bine
Yürüye bazı mü‘minler ayaḡı üzre ol fir-rāh
- 15 Ve emmā kāfir olanlar yürüye yüzi üzre ol
Sürüne ḡarnı üstüne ki rüsvāy olalar fir-rāh

-247-

- 1 Didiler yā Resūlallah niçün yürür yüzi üzre
Buyurdi ol faḡr-i cihān yürüdür ol Te‘ālāllah
- 2 Ayaḡı üzre yürüden yürüdür ḡarnınıñ üzre
Ayaḡı yoḡ-iken yılan yürür ḡarın üstüne fir-rāh
- 3 Buyurdi İbn-i ‘Abbās kim ki ḡalkıñ bu seferleri
Ki beş yüz yıl tamāmında ḡaşıl olur didi ol şāh
- 4 Ne deñlü var ise ḡaḡlar ki cümle cemī‘ ide Allah
Ola cümlesi bir ulu yoḡuş ola didi ol şāh

- 5 Ki herkes ‘amelin yüklene gide ol yoğuşa kim
Ola cümlesi bir ulu yoğuş ola didi ol şāh
- 6 Ki büyük ol seferde halk ki dünyā tağı gibi
Ki ol kötü ‘amelleri ola qurşun gibi yük vāh
- 7 Bu hey’āt üzre gele halk ki maşer yerine cümle
Deyeler yā İlahī biz gibi quluñ budur her gāh
- 8 Yürür bizden saña peşkeş bu yüzi qara qullarıñ
Yüzi qara quluñ armağanı böyle olur ey şāh
- 9 Ola ol hadde ki zulmet bularıñ yolu ol zamān
Meger cemī’ eylemiş idi bu dünyā gicesin ol şāh
- 10 Bu dünyā gecetin cümle cemī’ hep birikdüre
Ki maḥzūn etdi bir yere siyāh geceleri Allah
- 11 Ki şimdi ol zulmātı bu halkıñ üstüne şaçar
Şaçıcaq görmez olur göz şanasın oldu bir ‘amād
- 12 Bu halkıñ bu seferleri qatı güç ola bunlara
Bula her kişi etdiğin eger ḥayır eger şirāh
- 13 Ve illā şol kişiler görmeye zaḥmet o yollarda
Ki dünyāda alup nūrın ‘ibādetde olup her gāh
- 14 Ki bu dünyāda mescidlere yürürler idi ol er
Qarañu gicelerde yürürdi cemā’ate ol agāh
- 15 Olur ol günde bulalar cemī’ yollarını hep nūr
Gideler şanki gün toğmuş duḥā vaqtı gibi ol cāh

-248-

- 1 Ne der diñle Resūlullah ki mücde ola şol qula
Qarañu gicelerde ol yürüye mescide her gāh
- 2 Yarın yevm-i kıyāmetde cemī’ zulmet içinde
Bu ola nūra ğarq anda yolu pür-nūr ola ol māh
- 3 Ola mü’minleriñ nūru göz birem miqdārı bazıñ
Ola bazıñ iki fersaḥ ola bazıñ nūr mīl rāh
- 4 Ola bazılarıñ nūru ki bir zirā’ ola ey kes
Ola bazılarıñ nūru ki bir qarış qadar ey şāh
- 5 Ola bazılarıñ nūru ki bir sāt at ide per-tāh
Göre yolın o sātde yürüye ol qadar ey şāh

- 6 Söyüne gine ol sâ'at kıala zülmetde ol âdem
Kiminiñ nûrı olmaya kıala zülmetde ol a'mâd
- 7 O daşdan daşa kendüyi vura yürüye ol yerde
Netekim gör deve çarpındığı gibi ide çok ah
- 8 Çağıra deye ey fülân ki dünyâda seniñ ile
Ki olmadık mıdı yoldaş seniñle dünyâda gâh gâh
- 9 Tuz ekmek yemedik midi bir yerde seniñ ile
Ki bir miqdâr baña güyseñ bile getsem yola ey şâh
- 10 Seniñ nûrîñla biz de bile gitsek yola ey yâr
Tevakkuf ile luţfiñdan gidelüm yollara ey şâh
- 11 *İnşikâk-ı Gökler*
- 12 Gel imdi istimâ' eyle ki gökler ola inşikâk
Ne şeikle döküle gökler idem beyân 'alel-vifâk
- 13 Buyurdı İbn-i 'Abbâs bil kaçan haşr ola cümle halk
Ki arz-ı sâhiriye cümlesi cem' ola ol a'nâk
- 14 Bu kez her kişi gözlerin göge diküp tura biñ yıl
Ki aşlâ kimseden bir şavt şudür eylemeye niţâk
- 15 Turalar şanki bir mermer üzerinde konaş şırça
Gibi ditreye cümle halk ki olmaz aşlâ iftirâk

-249-

- 1 Ki beş yüz yıl kalıñlığı olan gökine ol
Ki pâre pâre ola hep ola eczâsı iftirâk
- 2 Yıkıla ol kağış kağış ki heybetinden ol günüñ
Şanasın erimiş kurşun gibi eriye ol tıbâk
- 3 Eriye maĥv ola ol gök erişe kıalmaya aşlâ
Bilürsiz ol ola gâ'ib ki ma'düm ola ol tıbâk
- 4 Kezalik böyle ola ol ikinci gök üçünci gök
Yedinci göge dek cümle ki şaş şaş ola ol tıbâk
- 5 Ki dünyâ tağlarından büyük olan cümle yıldızlar
Döküle yere hep cümle eriye maĥv ola sen baş
- 6 Ay-ıla güneş ikisi ügüz gibi kıavişalar
Olalar hep kıara kömür gibi ola sen baş
- 7 Ki dünyâ tağları cümle atılmış yük gibi ola

- Biribirine doğana serāb gibi ola sen bağ
- 8 Giriden tağ gibi görüne lekin yanına varsañ
Öñünden mağv ola gide bu sözde vardur ittifağ
- 9 *Ađvāl-ı Kıyāmetiñ ‘Azābı*
- 10 Eyā ğāfil olan insān gözüñ aç uyđudan uyan
Ki fikr eyle kıyāmet günlerin gülme olup ferhān
- 11 Oğu bil kıyāmet günün neler gele bu insāna
Ne kimse merđamet ide ne ğürmet ideler ol an
- 12 Kıyāmetiñ ‘azābından birin dağı beyān idem
Ki ehl-i mađşeriñ üzerine gele ateş ey cān
- 13 Güneş bir mīl kadar yağın gele başları ucına
Ki ehl-i mağşere bir deri yürüye issiden ey cān
- 14 Ki ol kadar dökeler döke tā yetmiş zirā‘ yere
Giçe balçığ ide yeri yağa şāhibini ey cān
- 15 ‘Azāb için yaradur Hağ o deri ehl-i mağşere
Ki herkes suçuna göre dökeler derleri ey cān

-250-

- 1 Duta kimin topuğına varınca der ide ‘azāb
Kimin duta dizine dek kimin ßoltuđına ey cān
- 2 Kimi derlere ğarđ olmiş ‘azāba ola giriftār
Ki herkesiñ deri kendiye ola ğarđ aña cān
- 3 Ve illā şol kişiler kim bulariñ küççük evlādı
Vefāt etdi idi lekin bular görmeyeler ‘aşşān
- 4 Öñünde mađbūn olalar iki kişi nedāmetde
Biri evlādı olmayan biri olan meyān pişmān
- 5 O derde ol ışıcağda olan ma‘şūm babasına
Dağı anasına cennet şarābı ideler ityān
- 6 İlahī oğlum İsmā‘iliñ suçunu ‘afv eyle
Şefāatci dağı eyle ki sensin Erđamu Rađmāñ
- 7 Dağı şol kimseler görmez ki ol günüñ ğarāretini
Bulariñ üstüne bir yel ese rāğat ola reyğān
- 8 Bular şulardururlar kim ki açlar doyuranlardur
Bulara gele cennetden şovuğ şular vire Rıđvān

9 *Beyān-ı Şābir-i Belā Olanlar*

- 10 Elā ey şābiri şākir şabırdan eyle istiḥbār
Ol A' lā Seyyīdiñ sözin saña ben idem aḥbār
- 11 Rivāyetde gelüpdür kim buyurdı mefḥar-ı 'ālem
Ne der gör sen Te'ālāllah neler iḥsān ide Cabbār
- 12 Cemī' ehl-i belādan deye a' mālara Allah evvel
Nidā eyleye anlara selām ergusöre ol Ğaffār
- 13 Elā ey a' mā kullarım ki sizler cümle maḥlūḳdan
Şerīflersiz mükerremsiz ki ḥaş ḳulumsañız aḥbār
- 14 Dīzār görmege sizden ilerü kimseler olmaya
Geliñ dīzārını görüñ deyü nidā ide Cabbār
- 15 Ne deñlü var ise a' mā Muḥammed ümmetinden kim
Birike cümle 'arşıñ sağına emr ide ol Cabbār

-251-

- 1 Ki bir beyāz 'ālem Şu 'aybiñ eline vire
Ne deñlü var ise a' mā dīnine cem' ide Cabbār
- 2 Yā siz daḥı ḥisābsız meleklerle gele bunlara
Buları dürlü ziyetle müzeyyen kılalar ey yār
- 3 Buları bindire bunlar burāḳlara idüp ta' zīm
Güyegü götürür gibi götüreler ḳamu aḥyār
- 4 Ki ehl-i maḥşer içinde giçeler gideler bunlar
Ki 'arşıñ sağı yanına elteler a' mālaları aḥyār
- 5 Gine bir kez nidā gele Cenāb-ı Ḥaḳ tarafından
Deye ehl-i belālar ki biliñ agāh oluñ aḥyār
- 6 Bular şulardurur kim bular dünyā sarāyında
Ki kötüler kötürümler daḥı meczūm olup zarrār
- 7 Bularıñ cümlesin Allah bir araya cem' ide
Selām vire bulara Ḥaḳ ki baḥşişler ide Ğaffār
- 8 Ki Eyyüb ḳuluna Allah ki bir yeşil 'ālem vire
Ki 'arşıñ sağı yanına süre bunları Ğanī Cabbār
- 9 Bu dünyāda ne ḳadar ehl-i belā var ise cümle
Ḳamusı īmāndan ola hep ki yüzleri ola envār
- 10 Geyeler eyü ḥulleler gireler ḥüsni şürete

- Bineler eyü burāka melekler ide istiġfār
- 11 Ki şābir ḡullara Allah ḡisābsız vire ücreti
Ki sâ'ir 'ameliñ ecrin vezinde ḡartar ol Settār
- 12 Ki öyle bir şevāb vire ki ehl-i 'āḡıbet göre
Deyeler ki ne olaydı etimüz ḡoġrataydı zār
- 13 Ne olaydı ki dünyāda beni ḡıyım ḡıyım ḡıyalardı
Bugün baña da bir şevāb döküleydi minel-Ġaffār
- 14 Belāya bahane idüp 'ibādet etmeyenlere
Ki ilzām ide 'uyūm-ıla ki ol ḡul Ġanī Cabbār
- 15 Deye ḡaḡ aña ey ḡulum niçün eylemeñ 'ibādet
Deye ḡul yā İlahī baña virdiñ bir belā zarrār

-252-

- 1 Anuñ ben saña çün yā Rab 'ibādet idemedim dir
Deye Eyyüb belāsından seniñ artuḡ mıdı şirāz
- 2 Sürüñ bunı cehenneme deye ol Ḳādir Ḳayyūm
Atalar anı ateşe 'azāba ola giriftār
- 3 Bes andan şoñra ol yigitlere nidā ide Allah
Ola yigitliginden hīç hevāyı etmedi aşār
- 4 Ḥarāma el uzatmadı hevādan manī' idüp nefsin
Buları cem' idüp Allah selāmlar eyleye aşār
- 5 Yūsuf peyġamber eline yeşil şancaḡ vire Allah
Birikiñ başına deyü süre 'arş şaġına Settār
- 6 Yūsuf gibi yigitlikde ne deñlü var ise 'ābid
Ki şancaḡ dibine cem' eyleye cümlesini Ġaffār
- 7 Şābirler gibi bunları da ta'zīm-ile süreler
Ki i'zāz-ile ikrām-ile melekler ideler Ġaffār
- 8 Geçireler melekler hep ki 'arşıñ yanına tēzcek
Bular şusuz dār içinde mu'azzeb olalar bin-nār
- 9 Ki bir nidā gele ḡatı Allah rızāsı çün
Uḡuvvet etdi iki kes gerü dünyāda ihtiyār
- 10 Bular da cem' olacaġaz bular da vire selām
Ki emr ide meleklerle buları da idiñ imrār
- 11 Ki İdrīs eline vire bir kızıl 'alem Allah

- Ne deñlü var ise ¼ardaşlı¼ olanlar idüp iřār
 12 Ki evvelki gibi ta'zīm-ile ge¼ire H¼a¼ melekleri
 Ki 'arşın sa¼ yanına bunları da ide iřār
 13 Gine nidā gele H¼a¼dan ki ¼anda a¼layıcılar
 Ki bunlar da¼ı tenhāda baña etdiler isti¼fār
 14 Selām ergüre bunlara buların gözleri yaşı
 Şehīdler ¼an-ıla bile berāber ideler Cabbār
 15 Da¼ı ¼artıla 'ālimin mürekkebi ile yazdu¼u
 Gele her birisi bu kez yaşın dōkenlere ey yār

-253-

- 1 Şehīd ¼an-ıla ālimlerin yazdu¼u mürekkebi
 Geleler göz yaşınıñ önüne ta¼dīm idüp ey yār
 2 İkisinden de göz yaşı ağır gelüp ola ta¼dīm
 Pes öyle olıca¼ a¼la gözün yaşı ola acār
 3 Vire her yerinden övülmüş bir 'alem Nūh eline Allah
 Birikeler ne deñlü var ise a¼lamış lil-Cabbār
 4 Buları da melekler dürlü ta'zīm-ile maşşerde
 Alup giçe ki tā 'arşın sa¼ına otura ahyār
 5 Buların şanca¼ı her renkten oldu¼u nedendür bil
 Buların bazıısı a¼lar 'azābdan ¼or¼ar ol bin-nār
 6 Ki a¼lar bazıısı rahmet ricā idüp bulam rahmet
 Ki a¼lar bazıısı anuñ görem ben cennetde dīzār
 7 Buların gözyaşları ki şüretde şudur ammā
 Velekin ma'nāda nūrdur bunu bilür ulul-ebrār
 8 Gine nidā gele H¼a¼dan deye kim ey şehīd olanlar
 Geliñ 'arş gölgesine siz şafālarda oluñ her bār
 9 ¼atı dünyāda ¼an-ıla bulanup şehīd olanlar
 Geliñ 'arş gölgesine siz şafālarda oluñ her bār
 10 Bu nidādan gerü cümle birike şehīd olanlar
 Ki Yaħyānin eline bir kızıl şanca¼ vire Allah
 11 Şehīdler birike H¼azret-i Yaħyānin 'alemine
 Gireler ta'zīm üzre pes oluñ 'arş altına iħzār
 12 Ki ehl-i 'alem olanlar deye yā H¼azret-i 'Allām

- Bular hep bizden öğrendi ‘ameller etdiler eksār
 13 Ġazāmîñ fazlını didiñ ġazāya getdiler bunlar
 Ġazāda şehîd oldılar yüce maķām bulup iħzār
 14 Bükānîñ fazlını didiñ dahı şabır haber virdiñ
 Bizim aħbārımız ile ser-āmiz buldılar ahyār
 15 Velekin bizi niçün soñraya qodı Hudāvendî
 Sebeb nedür ki biz soña qaluruız getmeziz Cabbār

-254-

- 1 Bularîñ hātırın tesliyendür der Te‘ālallah
 Ki ey ‘ulemā qullarım eşidiñ benden istiħbār
 2 Benüm yanımda peygamber gibisiñüz oluñ agāh
 Sizi ben giri qodıgım ħabs olasıñüz ahyār
 3 Şefā‘at eylesünler deyü aluķoduğım benim
 Şefā‘at idiñ ümmeti Muħammedden bugün ahyār
 4 Nice dostlarıñüz vārdur nice şakiriñüz vārdur
 Şefā‘at idiñ anlara cinānaelediñ ahyār
 5 Dahı kimi dilerseñüz dileñ benden virem size
 Anuñçün eyledim girü sizi ben biliñ iħtiyār
 6 Ki ehl-i ‘ilim içün zuhūr ide burāk ‘alem anda
 Ne deñlü var ise ‘ālim başına cem‘ola muħtāc
 7 Ki İbrāhîm Halîlullahîñ eline vire Allah
 Çeke dostoğrı tā arşîñ şağına varalar muħtāc
 8 ***Beyān-ı Şābir-i Belā Olanlar***
 9 Bu kez nidā gele Ĥaķdan ki qandadur ‘Ayālullah
 Ki oldur kim fuķarālar mesākînlurdurur her gāh
 10 Bulara vērmediñ bir şey‘ bular ħor idi dünyāda
 Velî bugün bular gelsün qılam herbirlerini şāh
 11 Bulara Ĥaķ selām vire deye merħabā qullarım
 Sizi mesrūr idem bugün virem size yüce dergāh
 12 Ki bir şarı ‘alem gele vireler ‘İsā eline
 Birikiñ ehl-i iħtiyāc anun taħtına şanki māh
 13 Gine nidā gele Ĥaķdan ki gelsün ağniyā qulum
 Birike ağniyālar hep büyük küççük bula dergāh

- 14 Ki dürlü dürlü dikilen bezenmiş gele bir ‘alem
Ki Hâzret-i Süleymânîñ eline vireler bir mâh
15 Anuñcün zînet oldu ki ğanileriñ ‘alemleri
Ki dünyâda bular zîrâ bulupdur dürlü şevâb her gâh

-255-

- 1 Ki beş yüz seneden şoñra bular da varalar ‘arşa
İneler şağına ‘arşîñ zâlâlından ola her gâh
2 Bular şol aĝniyâlardur ki mālınıñ qâdrin bilen
Huqukıñı ider ihrâc ki ‘isyân etmeye her gâh
3 Ki ummasıñ bu zamânda olan aĝniyâ cenneti
Zîrâ bular Hâkqıñ emrin ki terk idüp ider esfâh
4 Mālında yoqudurur helâl birikdürdi ribâ-y-ılan
Ne devr-i şer‘în bilür hemân ribâ ider her gâh
5 Hâkqıñ emrini terk ider ki dünyâ mālı üçünden
Ne namâz bilür ol mel‘ün ne niyâz ider ol seffâh
6 Yalandan ictinâb etmez dahı ğaybet⁷⁶ ider halkı
Toludur qalbi dünyâ-y-ıla işi güci ki hep seffâh
7 Ki ihrâc etdiler qalbden Hudâyı hem dahı zikrin
Hemân qalbinde dünyâ var hiledür fikri vâveylâh
8 Yarın yevm-i kıyâmetde bulara Hâk su‘âl ider
Cevâb vire bular yâ Rabb bizi men‘ mâl etdi her gâh
9 Buları Hâk ide ilzâm ki Hâzret-i Süleymânla
Bütün dünyâyı zabt etdi velî terk etmedi Mevlâ
10 Bu mel‘unları sürüñ der Hudâ-yı Zül-Celâlallah
Qoyuñ cehenneme buları ki bilsün etdigin seffâh
11 Faqîri ğayrı şâbiri ider ilzâm Te‘âlâllah
Qulum ‘İsâ nebî benim faqîr idi deye Mevlâ
12 Ki zerre miqdârı baña ebed olmadı hîç ‘âşî
Niçün oldıñ baña ‘âşî deye ol Qâdir Mevlâ
13 Süriñ buları da oda bular etdigin anlar
Zebâniler şığır sürer gibi dıqa oda hey vâh
14 Marâzlıları da ilzâm ide Eyyüb kulu ile

⁷⁶ĝybet olmalı.

Oları da ata oda olar da ide vāveylāh

15 *Aḥvāl-ı Cehennemiñ 'Azābı*

-256-

- 1 Gel ey Ḥaḳkıñ 'azābından ḥaberdār olmayan insān
Hemān ḥayvān gibi yerde gezersin yürürsin her an
- 2 Kulaḳ vir baña bir sâ'at ḥaber virem saña inan
'Azāb damıḡı saña deyim gözüñ aç uyḡudan
- 3 Ki Tenbīhil-Ġāfilinde yazıpdur istimā' eyle
Tazarru'lar tezellüler Ḥudādan ḥavf idüp her an
- 4 Ki Cebrā'il ne der diñle ol Allahıñ Resülüne
Ki ey Tañrı Resül bil ḥaber virem baña bu an
- 5 Cehennemiñ vārıdıḡın bilen kişi uyumaz hīç
Gözine uyḡu girmez hīç ḳorḳudan olur sekrān
- 6 Resülullah didi aña baña vaş idivir nārı
Ne hey'etdedurur ol nār bilem ne şekildür nīrān
- 7 Didi Cebrā'il kim aña Ḥudā ḥalḳ eyledi odı
Ki biñ yıl yaḳdı ḳızdırdı ki odı ola ol nīrān
- 8 Ki biñ yıl daḡı ḳızdırdı bu kez aḡardı ol nīrān
Ki biñ yıl daḡı ḳızdırdı ḳatı ḳarardı ol nīrān
- 9 Ki şimdi sipsiyāhdur ol girenler görü od anda
Biri birini görmeye dibil dibil gezer insān
- 10 Ol Allah ḥaḳḳıçün añla seni Ḥaḳ beni gönderdi
Eger igne delüḡi ḳadar delik dele Ḥannān
- 11 Cehennemden bu dünyāya ki igne delüḡi ḳadar
Delük olaydı diñle ḥarāb olaydı ḥayvān
- 12 Nebātat taḡları taşlar aḡaçlar cümle zī-rūḡlar
Kömür olurdu cümlesi ki simsiyāh olur evṫān
- 13 Şol Allaha ḳasem olsun seni Ḥaḳ nebī gönderdi
Eger ehl-i cehennemiñ yedigi ḡıslīn ḳatrān
- 14 Eger bir ḳatre çıḳaydı bulardan dünyā yüzine
Ḥarāb iderdi 'ālemi ki çirkīn ḳoḳusu ey cān
- 15 Ki yā Aḡmed eger cehennemiñ dibāsından
Çıḳaydı bir zirā' yere aşılsa maḡribe ey cān

-257-

- 1 Ki maşrıqda olan zī-rūḥ helāk olurdu cümlesi
Yanardı büsbütün dünyā olurdu şanki ol nīrān
- 2 Ki yā Aḥmed bil agāḥ ol ki dünyā tağları cümle
Ki cem´ olsaydı bir yere birbiri üstüne ey cān
- 3 Ki kāfirleri bağladıqları zencīrleriñ birin
O tağlarıñ üzerine qonaydı tağ olup külḥan
- 4 Eridirdi o tağları ki kül gibi tozardı hep
Gine oda inerdı ol selāsil qat´ası ey cān
- 5 Buyurdu fahr-i kāināt ki ehl-i nārīñ üstüne
Musallaḥ eyleye açlıq ta´ām isteyeler ol an
- 6 Ki zaqqūmdan şarı´dan hem ki ğayrı şey´ bulunmaya
Hemān bular bulunalar ki anda olmaya bostān
- 7 Qaçan buları yeyeler boğazlarına tura ol
Ebed aşağı getmeye bu kez şu isteye ol cān
- 8 Bular dünyā ḥayātında ta´ām tursa boğazına
Şu ile def´ iderlerdi ki böyle şanuban ey cān
- 9 Ki üç biñ yılıñ içinde kızıp qurşun gibi şudan
Ki içmek isteye andan yakın varıcağaz ey cān
- 10 Yüzünüñ derisin cümle eylik⁷⁷ gibi eride hep
Döküle yeriñ üstüne kemikler qala ol zamān
- 11 ***Aḥvāl-ı Cehennemīñ´ Azābı***
- 12 Cehennem ehlinüñ büyükligini ideyim vaşşāf
Qulağı yumuşağından tā omuzuna deq el´ān
- 13 Qulağı yumuşağından tā omuzuna varınca
Toquz yüz yıl kadar yol ola didiler kamu´urrāf
- 14 Derisiniñ qalıñlığı ki kırk arşun kadar ola
Ki üç qat derisi ola bu miqdār ola degil an
- 15 Ki her derinüñ arası üçer günlük kadar ola
Şedīd olsun´ azābları deyü böyle idüp şarrāf

-258-

- 1 Ki bir qul dise dünyāda ki Allahümme ecirnā

⁷⁷ ilik olmalı

- Minen-nār dise yedi kerre şıgınuban ilāl-‘urrāf
 2 Bu kuvvet-ile cehenneme bu kızkınlığa ola nār
 Ki tırtırtıp ola güc-ile za‘ıf ola ki ol seyyāf
 3 Buyura Zül-Celālallah ki saña noldı kim yā nār
 Ki küçilüp gidersiñ sen nedendür deyüvir zebān
 4 Cehennem deye Allaha İlahī dünyāda bular
 Şağız saña dil ile gice gündüz deyüp evşāf
 5 Benim sırrımdan ey Bārī saña eyleye i‘tişām
 Nice küçülmeyem bugün oluram ez‘afu ez‘āf
 6 *Erba‘u Eşhāsıñ Cehennemde Vāveylāsı*
 7 Ki dört kişi cehennemde çatı bek ide vāveylāh
 Cehennem ehli incinüp çatı ideler veylā
 8 Deyeler kim ki biz kendi ‘azābımız çekemezken
 Bu ne ‘azābdurur bize pes nedür bize veylā
 9 Bularıñ ahızārından duramaz oldı ey Bārī
 Unutdı kendi derdimüz bularıñ işi vāveylā
 10 Birikdire zebāniler gerü bir yere bunları
 Görelüm kim kimisinüñ dağılmış boynuna kellā
 11 Aşılmış boynuna tābūt kaşayım dēr yıkılır ol
 Başın kaldıramaz olmuş gine baş üstüne illā
 12 Bağırsağın sürür kimi dökülmüş ayak altına
 Biri kendi etin çeküp çeküp yer otda ta‘cīlā
 13 Kiminiñ aķar ağızından zehirler dürlü ağılar
 Ki feryādı fiğānları tuta ‘ālemi tekmīlā
 14 Şoralar herbirine hālīñiz ne idi dünyāda
 Tābūt şāhibi deye kim hārām yerdim işim veylā
 15 İliñ haķķını alurdum helāl etmediler baña
 Bugün ateş olup boynuma dağıdılar kamu fi‘lā

-259-

- 1 Bağırsağın sürüyen deye ben oķur yazar idüm
 Ki ‘ilmim baña ğayrıya ki fāyda vērmedi lā lā
 2 Etin yeyen cevābında ki bir koçi ķuludum ben
 İşim halkı birbiri ile etmek idi cedlā

- 3 Ki ſimdi baña da etim yedirirler didi ol ul
Ne bek műſkűl imiſ bu iſ ekemedűm bunu illā
- 4 Ki ağızından zehirler aan deyeler kim cevābında
Bizim dűnyāda iſimiz atı irkin idi illā
- 5 Fenā sűzleri sűyledik gűlűſdűrmek iűn alkı
İderdik alka aſmerlik iſimiz idi vāveylā
(Beyān-ı Ahvāl-ı Cennet)
- 6 Elā ey alib-ű cennet ki terk eyle bu fenāyı
o ıl ű āl bunda sen ki var terk eyle avayı
- 7 Giremezsin cināna sen ki dűnyā ubbı oldua
Ki zīrā her gűnāhlarıñ baſıdur ubbu dűnyāyı
- 8 O ayyib āhir ider műlevves giremez aña
Gűnāhıñ eri degildűr cidāl etme o avayı
- 9 Ki malűk yapmadı anı var oldu dicegez a
Ki bir kerpici altundan biri gűműſ ider bānī
- 10 Ki vire her bir ādeme ikiſer ulle gűn gibi
Ki űyle ullelerdűr ki gűneſden azva’-ı ſānī
- 11 açan giricegez cennet apusına bu mű’minler
Zuhűr ide bir ‘ālī kűſk műyesser ide Sűbhānī
- 12 Gűműſden yapmıſ ol ālīk ſarasıdurur altun
açan yaın varıcağaz ki arſu gele uddāmī
- 13 Ki dűrlű zīnet-ile hep műzeyyen olmuſ ol uddām
Yűzi yıldız gibi ſavar gűrenler ola sevdāyı
- 14 Ki cennet meſrebesinden ſarāblar elteler evvel
Ki arſulayalar ſular ile hep ehl-i cinānı
- 15 Ki altun kāseler ile ideler cűmle istibāl
Ki merabā efendim der ſafā geldiñ bu meydānı

-260-

- 1 Henī’en ola bu ſular ki rāhatda oluñ dā’im
İde her birisi tayīb ātırı ehl-i cinānı
- 2 O kűſki gűricek ol er ki an eyleye kendiniñ
Ki etmek isteye andan ıa ol kűſke fevānī
- 3 Melekler deyeler aña senűñ degűldűr bu milik

- Bu söz içinde bunlar gör ne bir maḳām-ı ‘ālī
- 4 Ki evvelkinden efzal hem müzeyyen hem müşerref hem
Biraz zamān daḫı gide gör ne bir daḫı ‘ālī
- 5 Anı ḫalk eylemiş Allah kızıl yāḳūt-ı aḫmerden
Görüne bir tarafından öteki yanı mir yanı
- 6 Ki ol köşkūñ içinde ḫatuna mücdeci vara
Deye ol dünyāda saña nikāḫ etdirdi Yezdānī
- 7 Ki müştāḳ olmuşıdıñ sen aña nice senelerde
Ki şimdi geliyorur bil ḫāzırlan çoçmağa anı
- 8 Bu sözi eşidicek ol ayaḳ üzerine ḳalka
Ki ol ḳadar feraḫlana feraḫdan ola sekrānī
- 9 Bu kez bir na‘ra ura kim ki yā ḫuddāmlarım geliñ
Başıma cem‘ oluñ bugün ki ḫizmet günidür ‘ālī
- 10 Ki her birine bir ḫizmet buyura dutuñ anı der
Ḫelālim geliñ budurmuş ki istiḳbāl idiñ anı
- 11 Gede ḳarşu ḫelāline ki yetmiş biñ ḡulām ile
Ki sündüs daḫı istibrāḳ getüre cümle ḫuddāmī
- 12 Şaḡında daḫı yetmiş biñ ola vildān-ıla ḡılmān
Getüreler bular cümle kızıl yāḳūt buḫürdānī
- 13 Şolında daḫı yetmiş biñ ola vildān-ıla ḡılmān
Bular getüreler cümle ḳadeḫler kāse-i şāfī
- 14 Ki yetmiş biñ daḫı ola anıñ ardında ḫizmetkār
Etegin ḫutalar cümle ki ardından daḫı yanı
- 15 Etekleri yere sürünmesün deyü dutalar bunlar
Kereminden ve luḫfiñdan müberrā eyleye Yezdānī

-261-

- 1 Ki küççük barmaḡın ucı yedi ḳat yeriñ üstüne
Eger göstereydi Ḫaḳ giderdi şems-i nūrānī
- 2 Ḳulu böyle olucaḡaz efendīsiniñ ḳıyās eyleye
Ki ḫüsnine mişāl olmaz müyesser ide Yezdānī
- 3 Ki her birisinüñ tesbīḫ üzerinde eşidenler
Ki öyle bir feraḫ gele şanasın oldu sekrānī
- 4 Ki cennetdeki meyvāniñ aḡaçlarına yel vura

- Ki her bir yaprağından bir avāz çıka eşit anı
5 Ki yetmiş sîretin maḥbûb ki yetmiş ḥulle bil-tamām
Ki her birisi bir dürlü ki zînet vire elvānī
6 Ki yetmiş ḥulle taşından görine teni içeriden
Ḳatı ince yaratmışdur anı ol Ezdi Yezdānī
7 Ki cümlesinüñ öñünce ki bir ḥulle geye kim ol
Ḳoḡusu gele yüz yıllık ḡadar yoldan eşit anı
8 Gelelüm mü' miniñ ḡāline ola anı görünce
Ki 'askeri görünce ol secideye ide ıḡḡāḡ
9 Sana ol cümle ḡuddāmı melekler zümresinden hep
Anıñçün bilā-iḡtiyār ide secideye inhimāt
10 Deye bazı ḡuddāmlar eşit sen yā Veliyyullah
Ki bazıca ḡuluñızıñ biz omuzıñ eyleme ıḡnāt
11 Nice biñ kerre bu 'asker gibi 'askerleriñ vardur
Nice biñ kerre bu ḡūrī virüpdür aḡfazul-ḡaffāz
12 Bu kez ol Ḥālīḡu Mevlā vire ḡuvvet ḡalb aña
Vire hem ḡabr-ıla 'āḡıl yerinden ḡalka ol miḡyāz
13 Bu kez ḡaflar yarılup ortaya çıḡagele ḡatun
ḡüneḡ gibi ḡulū' ide etinden eyleye iḡbāt
14 İki ḡolunı ḡaldurup ḡoya boynuna mü' miniñ
ḡüle ḡüle ḡarılurlar ḡoḡuşmaḡdan ide ifrāt
15 Deye ol ḡūrī mü' mine deye ey yoldaşım benim
Saña müḡtāḡ idim ḡoḡdan bugün buldum seni ey ḡād

-262-

- 1 Deye her ḡaraflardan ki tesbīḡler ile tekbīr
Duta tekbīr avāzları eşidenler ola hep ḡād
2 Ki bir ḡadeḡ gele mü' mine aḡlā heḡ miḡāl olmaz
Ki andan getmeye feraḡ ola kim dā'im ol ḡād
3 Ḳaçan kim baḡsa yüzine yüzün göre yüzinden
Ki ḡanki aynaya baḡmış gibi yüzün göre ḡāhı zād
4 Bu ḡazlık ile ol er vara ḡalını ḡalını
Ḳıḡa köḡkiniñ üstüne otura ide istibād
5 Gel imdi köḡkiñiñ büyükligi ne deñlüdür deyim

- Anı uzunı on iki biñ adım ola hem ziyād
- 6 Ki dört yanında ol köşkiñ ki kırık sundurma bil-tamām
Ki incüden döşekleri döşer ol Qādir ü Vaḥḥād
- 7 Doğanmış hep kelābeden mükellel dürr-ile yāḳūt
Bakınca göz kamaşır ol döşeklerden bil ey ‘ubbād
- 8 Ola ol köşkiñin ortasında bir kürsī kıızıl yāḳūt
Ki yetmiş kat ḥarīrden döşek ide Qādir ü Cevvād
- 9 Ki diller vaş idemez ol döşegiñ hüsnü ziyāsın
Ki yokdur mişli dünyāda anı temsīl ide ‘ubbād
- 10 Ki ol kürsīnün eṭrāfi ola envā‘ı fākihe
Ne deñlü var ise yemiş ki anda buluna ifrāt
- 11 Kaçan gerüsiye çıksalar ağaçlarıñ budaqları
Egile mü‘miniñ eline gire her yemiş ifrāt
- 12 Ki her dürlü yemişlerden yeyeler ideler şafā
Daḥı ni‘met-i ‘uzmālar gele önlerine ziyād
- 13 Ki gözler görmedik yemiş daḥı kulaḳ eşitmemiş
Gele önlerine cümle yeyeler içeler ‘ubbād
- 14 Ve her dürlü şarāblardan içeler mestī olalar hep
Şafā ve lezzet içinde yatalar bir zamān ‘ubbād
- 15 Ki bundan soñra ḥaymeler qurılır ictimā‘ için
Zifāfdan soñra qalkalar oturdalar alel-isnād

-263-

- 1 Ğusül yerine gele anlardan bir dār o mü‘minden
Ki misk gibi қоқа ol ter ola ol қоқular abād
- 2 Ki ḥuddāmlar getürelere ki cennet peştemalleriñ
Anuñ terini sileler gine iş ide icād
- 3 Rivāyetde gelüpdür kim ki bir Yahūdī didi kim
Muḥammede su‘āl etdi idüp ta‘zile ki irād
- 4 Buyurdi bes Resūlullah ki Allah ḥaḳḳıçün taḥḳıḳ
Vire yüz kişi kuvveti qadar kuvvet ki ol Cevvād
- 5 Ki dünyā erleriñ yüziniñ kuvveti miḳdārı
Vire kuvvet yemekde daḥı içmekde cimā‘ icād
- 6 Bu kez ta‘ām dileyicek ki ḥuddamlara emr ide

- 7 Ta'āma yakın olan k̄ul ola yetmiş biñ ey 'ubbād
 Ki her birisi elinde t̄uta altun t̄abaķ bilgil
 Veliyullah öñüne döşeyeler ibtidā-i şomād
 8 Ki yetmiş biñ t̄abaķlar içinde ola her dürlü
 T̄abi'ātı ne isterse ola içinde hep īrād
 9 Ki her birinüñ içinde ola bir dürlü aṭ'am
 Birine beñzemez biri bu t̄arza ide H̄aķ īrād
 10 Döşeyeler öñüne hep yeye iče şükür ide
 Şafālar üzere müstağrāk ola her birisi ib'ād
 11 Yüz adam yedigi miķdār yedikden şoñra ta'āmı
 Bu kez bir kuş gele deye nice diller ide īrād
 12 Deye kim yā Veliyyullah ki bir cennet kuşıyam ben
 Yüce yerlerde gezmişem daḥı içdim şular abād
 13 Ki içdim Selsebīlinden daḥı kāfūr zencebīl
 Kebāb isteñ yāḥūd biryān ki bende bulunur īcād
 14 Allah öñine anı da yeye andan ne dilerse
 Eger yaḥnī eger biryān ve gerek kebāb yeye 'ubbād
 15 Gine Allah ḥayāt virüp gine uçağide ol kuş
 Ne san'atdur ne ķudretdür anı eyledi īcād

-264-

- 1 Şuya ta'yīn olan yetmiş biñine daḥı emr ide
 Şu getürüñ içelüm ki teze şu ideler īrād
 2 Kızıl yāķūt ķadeḥleri ala her biri eline
 Ki her birinden bir dürlü şu ola H̄aķ ide īrād
 3 Ki evvelīn ü aḥirīn o şuyı vaşf idemez heç
 Anı zātında neydigin meger kim göre ol 'ubbād
 4 K̄adehler ele gelince ķoķusı misk gibi ķoķar
 İçecek lezzetinden ol gele şevķi ķatı pek şād
 5 Ne mümkündür kemāl üzere olamam ben cenneti vāşıf
 Ke'enne bir barmağım baḥre şoķup çıkmış gibi īrād
 6 O bir barmaķda ne deñlü yaş ķalursa o baḥirden
 Bizim beyānımız ancaķ aña beñzer bil ey 'ubbād

- 7 Velī bundan mufaşşalca beyān etdi ‘imād-ı İslām
Aña baqsın hevās iden neler halk eyledi Cevvād
- 8 Ki dünyānıñ meşakkatı giderdi ‘aqlımı başdan
Anıñçün ben kemāl üzere idemedüm bütün ĩrād
- 9 Li-vechillah ola ancağ bu risāle ola Lillah
Riyādan hıfz ide Allah temessük ideler ‘ubbād⁷⁸

10⁷⁹

- 11 Tamām oldı kitāb Elhamdülillah
Hümām oldı kitāb Elhamdülillah
- 12 Bu tevfik-i Hudādur bu nazmı bil
Bi-Feyzillahdurur baña nazmı bil
- 13 Hudā rahmet ide sebep olana
Benimle gire ol yā Rab cināna
- 14 Bizim telmizimüzdendür ol
Taleb kıldı gerü bizden nazım ol
- 15 Ki ibrām etdi ol bize bir eyyām
Ki etdik biz müsāmağa bir eyyām

-265-

- 1 Bu kez ibrāmu tām eyledi bize
Murād etdik yazağ bir tuğfe size
- 2 ‘İnāyet olmasa nazım ola hāşā
Bi-ğamdillah tamām etdirdi Mevlā
- 3 Deridüm eyle itmām ol İlahī
Bu nazmımı hıfz eyle İlahī
- 4 Nazım bilmezler elinden İlahī
Ki fürs bilmez nazım bilmez İlahī

⁷⁸ Bu bölümden itibaren farklı bir aruz kalıbıyla metin devam ediyor.

⁷⁹ Bunun gibi satır numarası olup da satır boş olanlar metnin çevirdiğimiz metnin orijinalinde ve diğer nüshalarda bulunamayan bölümlerdir.

- 5 Bunuñ noq̄tası eksikdür ola ol
 Ki her k̄ankı maq̄āmı dilerseñ ol
- 6 Gelür vezne oq̄u bunı dilerseñ
 Bunı begenmeyen cāhil olursıñ
- 7 Varāqın nazm eylesiñler ziyāde
 Odur merdānelik bundan ziyāde
- 8 Nazım ide deye gör imdi sen de
 Velī ihvāna lāyık olan anda
- 9 Ki diq̄kat-ile naz̄ar etmek güzeldür
 Şalāhına hamil şey' güzeldür
- 10 Bunuñ me'ħazdur Ĥayāt-ı Qulüb
 Daħı me'ħazıdurur Ravza-ı Maħbüb
- 11 Daħı nehirdurur buña me'ħaz
 Tefāsürlerdurur daħı me'ħaz
- 12 ⁸⁰ إِنَّ هَذِهِ التُّخْفَةَ لَوْجْهِكَ الْكَرِيمِ
 وَجَعَلَهُ لَنَا سَبَبًا لِدُخُولِ جَنَّتِ النَّعْمِ
- 13 أَلْهَمَّ إِنَّكَ عَفْوُ جَمِيعِ الْعَصِيَانِ
 مُحِبُّ الْعَفْوِ الْمَغْفِرَةِ وَ جَمِيعِ وَ الْأَزْمَانِ
- 14 ⁸¹ حَسْبِيَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ
 تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ

⁸⁰ Bu hediye senin cömertliğin içindir. Bunu naim cennetine girmek için bize sebep kıl. Allahım. Sen bütün günahları affedicisin ve bütün zamanlarda af ve mağfireti seversin (Dua).

⁸¹ ...Allah bana yeter. O'ndan başka ilâh yoktur. Ben sadece O'na güvenip dayanırım. O yüce Arş'm sahibidir. (Tevbe 129)

- 1 Eşit imdi Faṭıma aḥvālını
Ki Resūlden şoñra noldı ḥālını
- 2 Gice gündüz ağlamağa başladı
Kā'inātı tağlama başladı
- 3 Yemez içmez idi uyumazdı bir zamān
Şöyle qalmışdı ki ḥayretde hemān
- 4 Der-idi vāveylenā ve aḥarnā
Qanda getdiñ ey baba ve efürqanā
- 5 Qandasın ey şems-i tābān qandasın
Rūḥları gül zūlfi rīḥān qandasın
- 6 Ḥasretiñden qana boyandı ciger
Oda yandı ins-ile cin qandasın
- 7 Söyleşirken iki kişi görse ol
İderdi anlara qanı Resūl
- 8 Yeriñ altında yata ol bedir-nām
Ne revādur söyle şāhısız kelām
- 9 Böyle mi olur qanı dostluğunu 'aḥd
Qanı ḥürmet qanı şoḥbet qanı cühd
- 10 Ol degil midi size her dem ra'uf
Ol degil midi size dā'im 'aṭūf
- 11 Ay göreñ yan yüzi güneş mähī-çün
Qara qara qara qan ol şāhī-çün
- 12 Böyle deyüp dā'im ağlar ol nigār
Gözlerinden yaş yerine qan aqar
- 13 Bir gün aşḥābı cem' oldılar bir yere
Yā 'Alī Fāṭımaya söyle didiler
- 14 Gice gündüz dā'im ağlar ol nigār
Biz de anuñçün idemeziz qarār

- 15 Ağlamağ-ıla ele girse Resül
Başı cānı virmek-ile ol umül
- 267-
- 1 Ağlayuban virdik cānımız
Tek ele gire idi sultānımız
- 2 Lekin bu hüküm Hudādur nidelüm
Aña rāzı oluban şabır idelüm
- 3
- 4 Vardı Fātımaya didi ol dem 'Alī
Fātıma ağladı didi yā velī
- 5 Yeriñ altında yata ol şāh-ı Resül
Ağlamayup nice olmayam melül
- 6 Ah idüben bir kerre düşdi yere
Yok idi 'aqlı ki kendüyidi yere
- 7 Nice vaqıtdan soñra hayrul-betül
Kalkdı yerinden gāyet olup melül
- 8 Didi kim diñle beni sen yā 'Alī
Gel kerem kıl kubbeye var yā velī
- 9 Anda baña bir kömelti yapıvir
Dağı anuñ içine kül saçıvir
- 10 Anıñ adın beyt-i aḫzān koyalım
Anda varup kanlı yaşlar dökelim
- 11 Sözüne kıldı anuñ qabül 'Alī
Vardı bir ev yapıdı anda ol velī
- 12 Her şabāḥ anda varup ağlar-ıdı
Nevḥa kırup ciğerler tağlar idi
- 13 Tā şuña deñlü dimişdi Resül
Altı aydan soñra ey hayrul-betül

- 14 Emir Hâkdan sen baña gelseñ gerek
Benim ile tã ebed olsañ gerek
- 15 Çünkü va‘de yetdi bir gün ol nigâr
Qabrine varup Resûliñ kıldı zâr

-268-

- 1 İştîyâkım geçdi şırdan didi ol
Yağdı hecriñ nârı beni yâ Resûl
- 2 Necideyin bunda ben şabır ideyin
Nice bir kendüme cebir ideyin
- 3 Ey dirîgâ râzı nice gizleyem
Vaqtimi ben tã nicesi gözleyem
- 4 Zağmeti miğnetlerim çoğdur benim
Dağı her giz râhatım yoğdur benim
- 5 Uş cerâhat oldı bağrım yaş-ıla
Gözlerimiñ nûrı getdi yaş-ıla
- 6 Uş benefşe gibi kıddim oldı ham
İşbu derde nice olısar dermân
- 7 Bilürem inceldüben ol dem helâk
Getdi şadı gönlüme irdü melâl
- 8 Firqatiñ ağusı tolu tolu kadeğ
Nüş kıldım ben nice olam ben ferağ
- 9 Çün habîbim menzili oldu turâb
Bu cihân olsun bu ba‘del-ğarâb
- 10
- 11 Kıtı efğân eyleyüben dökdi yaş
Eriyüp şu oldı kamu tağ taş
- 12 Ditredi kabri habîbiñ ol nigâr
Düşdi kabri üstüne ağlar zâr zâr

- 13 Çatı müştâkı̇m didi kı̇zım saña
 Va' de yetdi gelisersiñ uş baña
- 14 Şaz oluben durdı yerinden hemân
 Vardı eve ol dem içinde revân
- 15 Başladı eviñ için devşirmege
 Kendüzini hem Hâkka kavşırmağa

-269-

- 1 Gördiler anı Hüseyn-ile Hasan
 Didiler kim ey ana bes noldı sen
- 2 Böyle ta'cıl maşlahat nûrı size
 Luţfiñdan bir haber viriñ bize
- 3 Fâtıma bu sözi çün kim diñledi
 Derd-ile ah eyleyüben iñledi
- 4 Gerüben geliñ didi tulü güyân
 Yanına geldi Hüseyn-ile Hasan
- 5 Birin aldı ol ana bir dizine
 Birin aldı hem gine bir dizine
- 6 Öpdi gözlerini sürdi yüzünü
 Yüzüne sürdi olarıñ yüzünü
- 7 Yüzlerine baķuban çok ağladı
 Yüregiñ taşdan degilse ağladı
- 8 Didi cānım ey oğullar ne deyem
 Çankı derdim size şerh ideyim
- 9 Va' de yetdi biliñiz bu dem hemân
 Dedeñiz geldidi uş ol dem hemân
- 10 Uş ecel erdi baña ve hasrete
 Sizden ayrulur isem ve fūrķatenā
- 11 Ey 'aceb kime ışmarlayam sizi

- Size müşfik mehibân ola sizi
- 12 Şaçıñuz kim tarar siziñ
Gözünüñ kim sürmeler siziñ
- 13 Ey ‘aceb kim boyar siziñ başıñuzu
Ya siziñ kim siler yaşıñuzu
- 14 Ya geyeceñizi kim yuyar
Öñünüze yeycek kim koyar
- 15 ‘Ömrümüñ ahır günidür bugün
Size cānım qurbān olsuñ bugün

-270-

- 1 Ah idüben durdı yerinden ağlayu
Fürkat od-ıla yüregın tağlayu
- 2 Başladı yudı taradı saçların
Dökdi gözden kanlı hasret yaşların
- 3 Taşradan girdi geldi bes ‘Alī
Gördi kim Fātımanıñ işde eli
- 4 Heç Fātıma ‘Alīye söylemedi
Bağup aña iltifat eylemedi
- 5 Didi kim Fātıma noldı saña
Ki evvelki gibi baqmazsıñ baña
- 6 Baña niçün söylemezsın ey helāl
Deyevire baña nedendür işbu hāl
- 7 Fātıma dir yā ‘Alī diñle beni
Ne sebebden eyledüm diñle bunı
- 8 Va‘de etmişdi babam ol dem baña
Yetdi va‘de ol bugün neyidem saña
- 9 Çünkü baña geldidi ol dem revān
Allaha işmarladum sizi hemān

- 10 Sen esen al ben yollandım giderim
Sana asanla üseyni şmarladım
- 11 Bu iki körpe uzularım ey cān
oşca utıl dilegüm budur hemān
- 12 şbu sözleri eşitdi ün ‘Alī
Ah vāh idüben yadı ili
- 13 Geçdi ol gün aşam oldu nigār
Dedi kim ey ālīu Perverdīgār
- 14 Saña şıgındım İlahī ālimi
Virmeñe esen ılıvir cānımı
- 15 Böyle deyüben hemān ah eyledi
Cānını Allaha teslīm eyledi

-271-

- 1 Aşamı yatsu arasında vefāt
Eyledi ol binti sırr-ı kā’ināt
- 2 odı anda misk-i ‘anber-i gül-āb
Ditredi anuñ üstünde afitāb
- 3 Zāhir oldu eviñ içinde nūrı
oldı eviñ içi ervā-ıla nūrı
- 4 Hem adīce rūı avva rū-ıla
Rū-u Meryem Esmā rūı bile
- 5 Zāhir oldu enbiyā rūı hem
Zī-mübārek sā‘at utlu ādem
- 6 Yüzi tāze gül gibi batmış-ıdı
İçi aşı hem nūra batmış-ıdı
- 7 Üstüne gelüp ‘Alī eyledi yas
anlu yaş dökdi gözinden as as
- 8 Didi ey cānım oullar biliñüz

- Anañuz getmiş cihāndan gelüñüz
 9 Geldi yanına Hüseyn-ile Hasan
 Gördiler getmiş cihāndan ol hasen
 10 Ol ikisi sarmaşu ağlaşdılar
 Analarınıñ üstüne düşdiler
 11 Didiler bu işdurur gāyet ‘acāb
 Bu ‘acābdur qalmaz-ısa ver ğazab
 12 Dedemüz getdikde biz olduq hüzin
 Sen de getdiñ bize kim olur emīn
 13 Noldı nergis gözleriñ yumduñ ana
 Bizi fūrkat odına yaqdiñ ana
 14 H̄asret-ile yaralanmış anamuz
 Fūrkat ile yaralanmış anamuz
 15 Bağrı yaşlu gözi yaşlu anamuz
 Şems yüzli māh qutlu anamuz

-272-

- 1 Göz yaş-ıla ğarq olmuş anamuz
 Başı cānı H̄aqqā virmiş anamuz
 2 Nolduñ ana qatı yütmişsin bugün
 Urduñ ana yüregimüze düğün
 3 Gözyaş-ıla yeryüzün ısladılar
 Analarınıñ yasın yasladılar
 4 H̄alvāt etdiler evi ol dem hemān
 Yumağa başladılar anı ey cān
 5 Misk-ile ‘anberi bihūr etdiler
 Ağlaşuban üstüne yas tıtdılar
 6 Yuyup şardılar ana ol dem kefen
 Yanına geldi Hüseyn-ile Hasan

- 7 İki şarmaşuban ağladılar
Analarını üstüne düşdiler
- 8 Öpdiler yüzini efgān etdiler
Ağlaşuban gözyaşın kan etdiler
- 9 Ol güzelleriñ şāhı açdı gözlerin
Her birine oħşadı öpdü yüzlerin
- 10 Gögsine başdı kuçdı anları
Yağdı ĥasret od-ıla ol cānları
- 11 Bir kıyāmet kōpdı ol gice meger
Andan endi biñ kıyāmet aşikār
- 12 Ditredi ‘arş-ıla gerüsine felāk
Ağladı anuñ içün cümle melāk
- 13 Geldi Ĥağdan bir nidā ki yā ‘Alī
Kaldır üstünden oları yā velī
- 14 Anları kaldırdı üstünden hemān
Oldılar meşgūl namāzına ey cān
- 15 Didi ol demde ‘Alī Ebū Bekre
Siz kılıviriñ namāzın ey velī

-273-

- 1 Kıldılar anuñ namāzın ol gice
Kudretini gör Ĥağkıñ diñle nice
- 2 Bes cenaze eyle anı götürdiler
Babasınıñ kabrine yaturdılar
- 3
- 4 Başladı bu sözleri didi ‘Alī
Ah vāh deyüben ol yağdı ili

- 5 Ol ayâli eski geyen Fâtımañdur bu gelen ⁸²
Hem yalın çıklağa doyan Fâtımañdur bu gelen
- 6 El degirmenini çeküp nâr-ı cevri-ile beslenen
Cevri-fağr-ıla boyanan Fâtımañdur bu gelen
- 7 Boynımı ege koyuban kendüyi ilhâk iden
Ol yüce kadriñi bilen Fâtımañdur bu gelen
- 8 Hâsretiñ nârı şarardup beñzimi tağyîr iden
Hicret odı cânına koyan Fâtımañdur bu gelen
- 9 Şol cemâliñ şem'ine pervâne olup bir zamân
Hizmetüñe yüzün süren Fâtımañdur bu gelen
- 10 Her kaçan ğamdan mübârek ğalbiñe erse ğubâr
Mağv idüben anı yuyan Fâtımañdur bu gelen
- 11 Ümmetiñ için şefâ'at hüccetini şağlayan
Anlarıñ ğaydın gören Fâtımañdur bu gelen
- 12 Mevtini 'ilmel-yağın bilüp burâğın eyleyen
Hem yetimler döke koyan Fâtımañdur bu gelen
- 13 Bugüne va'de idüben getmişdiñ yâ Resül
Şabır idüp ol ğüne koyan Fâtımañdur bu gelen
- 14 İşde ardımca gelirsin dimişdiñ ağlama
Şabır idüp ol ğüne koyan Fâtımañdur bu gelen
- 15 İntizâr çeküp arzular ğılar idiñ buña sen
Muştuluğdur imdi uyan Fâtımañdur bu gelen

-274-

- 1 Ğullarıñ çıkardı ğabrinden hemân
Aldı elinden 'Alîñüñ ol zamân
- 2 Yanına aldı nür-âyiş eyledi
Hoş mısıñ ğızım şafâ geldiñ didi

⁸² 5 ile 15. Satırlar arasındaki bölüm farklı bir aruz kalıbıyla yazılmıştır.

- 3 **Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün**
Rūḥuna vir Muşţafāniñ şalavāt
- 4
- 5 Bir gice yatır idi ol Ḥalīl
Ḳurbān et deyü emretti Celīl
- 6 Yüz devesin ḳurbān eyledi Ḥalīl
Ol gece gine nidā etdi Celīl
- 7 Yine düşde görür ḳurbān virmediñ
Ḳavliñe yetüp sözüñe ṫırmadıñ
- 8 Yüz ḥaş atı var idi güzeldi
Şıra şıra ḳamusın boğazladı
- 9 Ḥalīl eydür işi tamām işledüm
Sevdigim cümlesin bağışladum
- 10 Gine gördi düşde ki işlemediñ
Sevdigiñi bize bağışlamadıñ
- 11 İsmā'ıldür sevdigiñ ey Ḥalīl
Bizim için anı ḳurbān eylegil
- 12 At deve boğazlamağı sen ḳoğıl
ṫırgıl İsmā'ılı sen ḳana yuğıl
- 13 Gördi kim çün dört kez bu düşi
Didi işlemeñ gerek işbu işi
- 14 Uyḳusından İbrāhīm belikledi
İsmā'ıl deyü çok çok ağladı
- 15 Eydür eger der isem anasına
Bencileyin oda düşürür cānını
- 275-
- 1 Yekrek oldur bu sözi ben gizleyem
Dügüne gidem deyü yol gözleyem

- 2 Eldeyüp İsmâ'îlim alam gidem
Eltüben halvetde qurbân idem
- 3 Geldi İbrâhîm buyurdı Hâcere
İsmâ'îliñ yu başın saçın tara
- 4 Tınlarını ellerin kınaladı hem
Benimle düğüne gide güvene
- 5 Tâ buyurdı miskîn anuñ atası
Oğlunu boğazlamağa eltesi
- 6 Tırı geldi hoş şıgadı kolların
Kınaladı İsmâ'îliñ ellerin
- 7 Tınların geydürdi hoş tımârladı
Elin aldı Halîle işmarladı
- 8 Ger tutuban öpdi hem iki gözün
Kıucdı boynun yüzine sürdi yüzün
- 9 Eydür yarlımağıl atañdan cānım
Dünyāda omızımsın sen benüm
- 10 Gözlerim senüñle görür dünyâyı
Téz gel yola baqdırmağıl anayı
- 11 Böyle deyü evine döndi gerü
Erdi şeytân bir koca gögsü evü
- 12 Eydür aña ol nâzenin ol İsmâ'îli
Aldı boğazlamağa getdi Halîl
- 13 Hâcer eydür hey koca uşuñ katı
Düğüne eletti atası anı
- 14 İblîs ider İsmâ'îlden el yuğıl
Yasını tutğıl anuñçün ağlağıl
- 15 Hâcer eydür yürü var gönli kara
Oğlın öldürmege ol kaçan vara

-276-

- 1 İblīs eydür emir kıldı ol Celīl
Dostudur dosta sözini şımaz Hālīl
- 2 Hācer eydür çünki ol buyurucı
Bes sen İblīs meger azdırıcı
- 3 Gerçi Hācere şeytān gör neyledi
İllā ol söz Hācere kār eyledi
- 4 Getdi İblīs Hācer ağlar zār zār
Gör ki İblīs girü ne fitne düzer
- 5 Ol la‘ın etlendi fitne etine
Erdi şol dem İsmā‘ilīñ kanına
- 6 Eydür aher didi di miskin atañ
Seni boğazlamağa eletdi atañ
- 7 İsmā‘ıldür ki ne dersin kişi
Benümle hoşdur atamıñ başı
- 8 Dünyāyı boynumla gözi görür
Sever beni atam niye öldürür
- 9 İblīs eydür boğazlar seni Hālīl
Kağdı taş-ıla etdi İsmā‘ıl
- 10 İblīsīñ ol urdı çıkardı gözin
İsmā‘ıl kör eyledi iki gözin
- 11 Tañrı ider yüzine la‘net taşın
Sen dahı yar taş-ıla başın
- 12 Aldı İsmā‘ıl elini eline
Tañrınıñ buyuruğıdur gerek duta
- 13 Bağdı Hālīl İsmā‘ilüñ yüzine
İçi kaynar gelür yaşlar gözine
- 14 Eydür ey Hāğ buyruğıdur nedeyin

İsmâ'ile nice kırbân ideyin

- 15 Peh boğazlamağa nice duyayın
Gül yüzlerin nice kıana yuyayın

-277-

- 1 Öyle dut boğazlamağa ben kııyâm
Anası sorar ise ne söyleyem
- 2 Ne etdiñ na-çâr ne netmeñ gerek
Bugün İsmâ'ili terk etmeñ gerek
- 3 İsmâ'iliñ elini aldı çeker
İbrâhîmiñ gözünden yaşı aklar
- 4 İsmâ'ıldür baba ne ağladığıñ
Ben bilürem sen beni aldadığıñ
- 5 Eydür ey baba eylegil özüñi
Ne buyurursañ şımayam söziñi
- 6 Hâlîl eydür ne deyim oğul saña
Seni kıurbân diledi dostum baña
- 7 Dostum düşde da'vâ kıla eyüye
Lâ-cerem İsmâ'ilden hem el yuya
- 8 Sen kıursun ki dostuñ emrider
Beni kıurbân eylegil kim yur yudar
- 9 Sen bir oğul ile ben bir cân-ıla
Çok mıdur dostu olmağ ol sulţân-ıla
- 10 Kıanda belâsın sen bundan yegrek
Cân fedâ olsun başım kes tezrek
- 11 Hâlîl eydür bir öğüt vir yâ baña
Ne deyim çün anañ şorarsa baña
- 12 İsmâ'ıl kıanı dërse ben ne derem
Öyle dut kim ben seniñ terkin uram

- 13 Ey baba benim anam ayrukturur
Hem bu dem anam kaykusu yokdurur
- 14 Anamı koğıl Hakkıñ emrine baq
Şabır iderem İnşallah çal bıçaq
- 15 Ka' beye qarşu oturdı İsmā'ıl
Bıçaq aldı eline geldi Halil

-278-

- 1 Cānavārlar kamu hāzır geldiler
İsmā'ıl için kamu ağlaşdılar
- 2 Önlügin kağırdı kim kes başın
Ata oğul yüz yüze oldu savaşın
- 3 Kaynadı düşdi şefā'at deñizi
Kaçdı ol demde Halilñ beñzi
- 4 Çaldı yetmiş kez bıçaq ile oğlunu
Ditredi elleri kesmedi anı
- 5 İsmā'ıl eydür şefā'at gözedür
Bağla gözüm yüzimi yere dönder
- 6 Tā ki seniñ yüziñe baqmayasın
Dağı yatır yüregın yaqmayasın
- 7 Mühr-i yüzdür baquban doymayayın
Beni boğazlamağa kıyamayayın
- 8 Hem emānet bıçağıñı sen bile
Hem elümi bağlağıl sen ip-ile
- 9 Olmasun bıçaq çalarken el şelam
Saña doqanam yarın ben utlu olam
- 10 Bir dağı senden şudur kim dilegim
Anama gösterme kanlu gömlegüm
- 11 Çün vaşiyet kıldı çekdi dizlerin

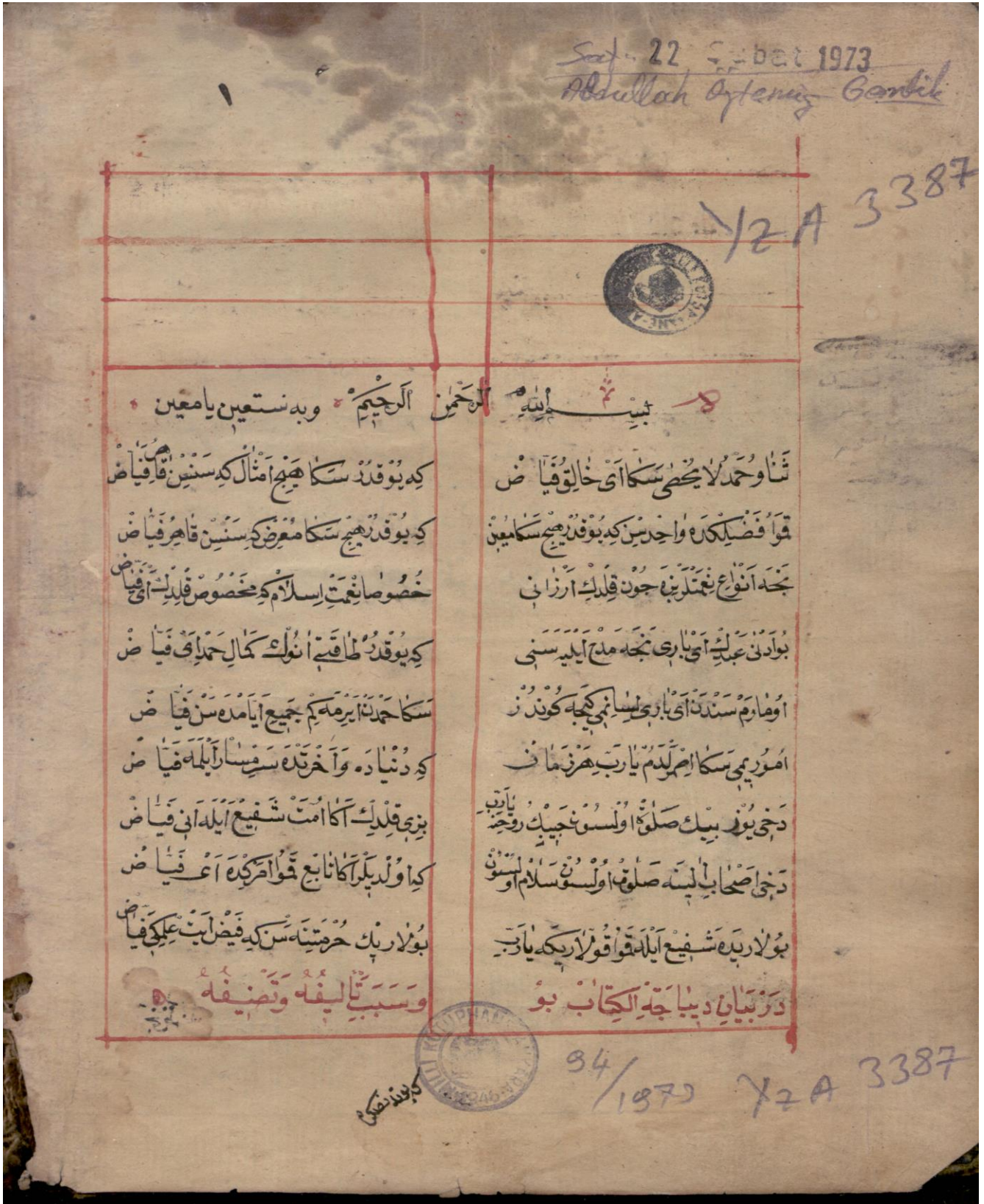
- Atası bağladı nergiz gözlerin
 12 Elini ayağını çün bağladı
 İsmā'ıl kendüye bağıdı ağladı
 13 Eydür ey baba ki 'āşī degülem
 'Āşīler gibi niçün bağılu olam
 14 Elim ayağım şaşup boğazla kim
 Bileler muṭi'dür İsmā'ıl tā kim
 15 Çezdi elini kağırdı boğazın
 Hülkuma çaldı bıçağı yetmiş kez in

-279-

- 1 Nice çaldı bıçağı kesmedi
 Nice kese Hāk Çalab kesme didi
 2 Bıçağı tırıldı Halil çaldı taş a
 Kesdi oldı bıçağ taş ı baş dan baş a
 3 Eydür ey 'āşī bıçağ kesdiñ taş ı
 Niçün kesmeñ sen ol dem baş ı
 4 Dile gelüp didi bıçağ yā Halil
 Kesme bir kılını didi Rabbul-Celil
 5 Buyruk anıñdur buyuran oldurur
 Cümle anuñ bu buyruğına kıldurur
 6 Ben ne kıldım ki beni çaldıñ taş a
 Yā ne şüç işledi İsmā'ıl baş a
 7 Çün Halil degdi bıçağ dan cevāb
 Hāk Çalab kıldı Cebrā'il hiṭāb
 8 Tez erişdür İsmā'ıl kurbān ı
 Kır ol bize fedā olan cān ı
 9 Çünkü belih emir geldi ol Celil
 Kır kurbān getürdi anıñçün Cebrā'il

- 10 Hâk nidâ kıldı kim ey bitdi işiñ
Yarına qaldı yâ Halîl dostluq işiñ
- 11 Halîl eydür kesmedüm oğlum başım
Nice tām işledüm ben dost işin
- 12 Nidâ geldi saña baş kes dimedüm
İsmâ'ilden sevgiñi kes dimedüm
- 13 Bizi seven göñlüne nesne şıgmaya
Dostı dostından heç bir nesne baqmaya
- 14 Bizim için oğluña çaldıñ bıçaq
Dostluğun hep hasretde oldı Hâk
- 15 Sen dağı Hâkdan 'atâ eylemeyesin
Yâ bıçaq nefsiñe çalmayasın
- 16 Bunı deyen ışk-ıla nî 'Alîdür
Konyada nî ol büyük kıldur
- 17 Hele bunda hatim olsun bu kelâm
Vir şalât Muştafâya vesselâm
- 18 Oqıyanı diñleyeni yazam
Yarlığagıl sen tamudan yâ Ğanî
- 19 Temmetel-kitâb
Bi-'Avnillahi Vehhâb
- 20 Sene 1237
Kâtib-i Faķîr Osmân
Bi-ķaryet-i Çataloba

6. EKLER: Bu bölümde metnin orijinalinden ilk ve son iki sayfa verildi.

که بوند نکره بلیسولر بویر معجزه ر الوان
 که بن بر فقیر العبدین که بن بر خرق العبدین
 بزیم مولود مزبور فقیر قضا سنده سیر سنده
 خدا مغفرا ایلسون که عصیانمزی جمله
 دخی مغفرا ایلسون که فقیری والدی
 که چاه اهل اسلامه که نصرت ایلیه الله
 که جمیع مؤمنی الله که عصمه ایدم دائم
 که اول دین دوشمانی فاسق قوی رفیع ایلی بر دین
 دخی عیال نوری جمله که بر دین رفیع ایدم الله
 که معتبر کجا بلورن بونی اخذ ایدم بیایک
 که وردم مبتدی اولان کیشیک الذ جوهر
 بونکله عامل اولورسه ایر التبد برزوقه
 بونک ایچینه کی بیایک فنا می اید جمله
 قساوات دار در بودار الم دار پدر بودار
 که بای اولسک کردی اولسک اولور التبد خیریک

خدا فیض ایندی مقدا زبیا ایدم بونی اخوان
 که بندک جمله تقصیرات قصوره بقسور اخوان
 که مصلح الدین اوغلید علید زاسیمیر اخوان
 دخی هم والدینیک صوحی عفو ایدم رحمان
 دخی جمله فیداشین که بر تغمیه اول متان
 که دین دوشماندن جمله خدا اهل لیه هران
 خصوصاً عالم اولان که حفظ ایلی اول متان
 نجات بولد قوامومن که عشرتک اوله هران
 دخی مفسد لری قنده وار یسه رفیع ایدم الله
 نه دکلو وار یب محرق احادیت ایدم ایقان
 اگر قدرتی بلورسه اولور التبد فی حیوان
 اولو کسید اولور صکر صفا لود هاید جماع
 انوک جو بویکه ادوریم که ذم الفنا اخوان
 حزن دار در بودار که یوقد بوند زوقی هران
 وری بی بادشا اولسک که وار در سنا ای اخوان

Bozkarlı
 Mustafa Hüdud
 oğlu Ali

Bezmülken
 Hüda

جاده وارو قو حافظ کلد بلس
 او کلو کین فاکردی کیم کین
 قیندی دوشه شفاعت کور
 جالدي تيمس کور مجا و ابله او غلبي
 اسماعيل ايدز شفاعت کور دوز
 ناکه سنسک يوزيکه بهيه سين
 مهر يوزد ر بقون د و تيا سين
 هم امانت مجا غلبي سن بيله
 او مسو مجا و جلون اصلم
 بردخي سندن شورد کيم ديلم
 جون وصيت قلدي جکدي درلا
 ابني ايا غون جون بغلدي
 ايدراي بابا کي عاصه د کوله
 اله يا غم ششور بوز لکيم
 جزه ياليسه فاکردی بو غا زين

اسماعيل ايجون قوا غلشد بيل
 آتا او غل يوز يوز اولدي صوشين
 فاجدي اولدمه خليلک بکزي
 دتردي لکري کيمدي اخی
 بغله کوزم يوز يوز بره دوند
 دخی يار يوز کيمک يقما سين
 يه بو غر لفا قيا سين
 هم الوحي بغله غل سن ابيله
 سکا و قاسم يارين بن اولوا ولم
 انا هه کورمه قتلو کور مکوره
 آتاسي بغلدي نوز کور لرين
 اسماعيل کندويه بقدي اغلدي
 عاصيه کور يوزون بغلوا اولاده
 بيله ر مطعد و اسماعيل تا کيم
 خلقه جالدي مجا غي تيمس کورين

بجا جلدی مجانی کمدی
 بجاغه طاریدی خلیل جلدی طاسی
 آبدی عاصی بجا و کسدی طاسی
 دپله کلوب دیدی بجا و یا خلیل
 بویبر آنک در بیرون اولدر
 بن ز قلدیم کی بنی جلدی طاسی
 جون خلیل دگدی بجا و بن جوب
 نزارشیدر اسماعیل قرانی
 جونکه بده امر قلدی اوللیل
 حق نیا قلدیم ای بیدی اشیک
 خلیل ایدر کسدی او غلوم شلین
 نیا گلدی کابا نر کس دیمدم
 بزی سوان کو کله بنسب صغیر
 بزی بجا و او غلک جلدی بجا و
 سن حقدن عطا الیماسین
 بونی دین عسقله نی علیدر
 هله بوند خیرم اولسون بو کلام
 اوقیلد دکلا بجه یاز
 تمت الکتاب
 سنه ۱۳۳۰

بجا کیه خو جلب کسدی دیدی
 کیدی اولدی بجا و طاسی بیدنی باشد
 بجون کسدیم سن اولدم باشی هر
 کسه بر قلدی دیدی رب الخلیل
 جمله آنوک بو بروغیه قولدرده
 یانه صوغ اشکلی لیماعیل باشد
 خو جلب قلدی جبرائیل خطاب
 فور اول بینه فدا اولان جان
 قوج قران کوردی انجون جبرائیل
 یارنه قلدی یا خلیل دوستلن اشیک
 بجه تمام اولدم بن دوست اشین
 اسماعیلدن سوگ کسدی دیمدم
 دوستی دوستی بجه برینسب بقمیه
 دوستلنک هب حضره اولدی حق
 یا بجو نفسیکه جلماسین
 فونیا ده فی اول بیوک قولدرده
 و برصلو مصطفویه والسلام
 بار لغا غلوسن طومون یا غنی
 بون ا نده الوهاب
 کاتب فقیر عثمان
 بزی سنه ۱۳۳۰

بجا جلدی مجانی کمدی
 بجاغه طاریدی خلیل جلدی طاسی
 آبدی عاصی بجا و کسدی طاسی
 دپله کلوب دیدی بجا و یا خلیل
 بویبر آنک در بیرون اولدر
 بن ز قلدیم کی بنی جلدی طاسی
 جون خلیل دگدی بجا و بن جوب
 نزارشیدر اسماعیل قرانی
 جونکه بده امر قلدی اوللیل
 حق نیا قلدیم ای بیدی اشیک
 خلیل ایدر کسدی او غلوم شلین
 نیا گلدی کابا نر کس دیمدم
 بزی سوان کو کله بنسب صغیر
 بزی بجا و او غلک جلدی بجا و
 سن حقدن عطا الیماسین
 بونی دین عسقله نی علیدر
 هله بوند خیرم اولسون بو کلام
 اوقیلد دکلا بجه یاز
 تمت الکتاب
 سنه ۱۳۳۰

Fi: 300-761

22 Subat 1973

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

7. ÖZ GEÇMİŞ

Adı Soyadı:	Ömer BÜLBÜL	İmza:	
Doğum Yeri:	Beşşehir		
Doğum Tarihi:	28/03/1983		
Medeni Durumu:	Evli		

Öğrenim Durumu

Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
İlkokul	Bayavşar Köyü İlkokulu		Beşşehir	1988-1993
Ortaokul	Ali Akkanat Anadolu Lisesi (Ortaokul Kısmı)		Beşşehir	1993-1997
Lise	Ali Akkanat Anadolu Lisesi		Beşşehir	1997-2000
Lisans	Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi	Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği	Konya	2000-2005
Yüksek Lisans				

Becerileri:	
İlgi Alanları:	Türk Edebiyatı, Dilbilim, Tiyatro, Müzik.
İş Deneyimi:	2005-2011 yılları arasında Gaziantep'te öğretmenlik ve müdür yardımcılığı, 2011 yılında Konya Akşehir'de öğretmenlik, 2012-2015 yılları arası Konya Beşşehir Fetullah Bayır Fen Lisesi'nde müdür yardımcılığı, Ocak 2015'ten itibaren Konya Beşşehir Anadolu İmam Hatip Lisesi'nde müdür başyardımcılığı.
Aldığı Ödüller:	
Hakkımda bilgi almak için önerebileceğim şahıslar:	Yrd. Doç. Dr. Rıdvan ÖZTÜRK- Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Gökhan ÖLKER- Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Öğretim Üyesi Doç. Dr. Hakan KURT- Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Biyoloji Öğretmenliği Öğretim Üyesi
Tel:	05058080475
Adres	Yeni Mah. 719. Sk. Eşrefoğlu Sit. No:9/8 Beşşehir/KONYA